

קובץ גליונות

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

קובץ גליונות חלק ב' קובץ זכרון

לע"נ מרן רשכבה"ג שר התורה
הגר"ה קניבסקי זצוק"ל
עובדות חדשות בפרסום ראשון
מהמקורבים ביותר!

לעילוי נשמת

ישראל זלמן ב"ר שלמה הכהן
ז"ל פרסט
נלב"ע ד' סיון
תנצב"ה

לרפואת

מרדכי דוד בן חיה פערל

קובץ גליונות חלק א' פרשת נשא והג השבועות

שהשמחה במעונם

ברכת מזל טוב שלוחה
לידידינו הנעלים כמוהר"ר
ר' מרדכי עקיבא הכהן ומלכי כהן
שיחיו מליקוואוד, נוא דזערזי
לרגל שמחת הנישואין של בתם
הכלה שירה איטא תחי'
עב"ג החתן חיים נ"י
בן הר"ר יעקב יצחק
ומרים וולגלרנטר שיחיו
מליקוואוד, נוא דזערזי
זכות הלימוד בקובץ
מוקדש להצלחת הזוג הצעיר
ברוח ובגשם
ושיזכו לכל הברכות
הכתובות בתורה

שהשמה במעונם

משפחת נויבירט - ברכפלד

להכנס הבן לעול תורה ומצוות

הודעה ובקשה!

ב"ה מדי שבוע מחולקים בבתי החולים ברחבי הארץ "קובץ גליונות" עבור החולים והסועדים אותם.

חלוקה זו מתבצעת ע"י תרומות מנדיבי לב, ולצערנו הביקוש הולך וגדל מדי שבוע לחלוקות נוספות.

זכות גדולה להיות שותף בחלוקה זו ע"י תרומה חד פעמית או קבועה, ניתן להקדיש חלוקות לע"נ וכד'.

לתרומות: 053-3145900

בברכת "והסירותי מחלה מקרבך"
מערכת "קובץ גליונות"

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים באחת
משבתות השנה, ותהיו שותפים בזיכוי הרבים
הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

• יב סיון בהעלתך	• ט אב דברים
• יט סיון שלח	• ז אלול שופטים
• כו סיון קרח	• יד אלול כי תצא
• ג תמוז חקת	• כא אלול כי תבא
• י תמוז בלק	• כח אלול נצבים ר"ה
• יז תמוז פינחס	• ו תשרי וילך יו"כ
• כד תמוז מטות	• ב אב מסעי
	• חג הסוכות

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף
ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדירים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות,
חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדירים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

כי תקדמנו ברכות טוב תשית לראשו עטרת פז

הר"ר אברהם שליט"א מביא לרבינו ספר תורה מיוחד הקטן ביותר בעולם, רבינו קבלו בחביבות גדולה ומיד אמר זה ספר תורה שמתאים למלך שהרי כתוב שיהיה ספר תורה בידו ובירכו רבינו שיזכה להביא ספר מיוחד זה למלך המשיח וכשאמר לרבנו ביחד עם רבנו אמר "עוד נראה"

ישא ברכה מאת ה' הנדיב הדגול והנעלה,
איש האשכולות, רודף צדקה וחסד ורב פעלים
לתורה,

מוה"ר **אברהם ישעיהו שטרן** שליט"א
אשר זכה לקרבה יתירה אצל רבינו מרן שר התורה
זי"ע

אשר נשאו לבו ונדבה רוחו אותו בחכמה "חכם לב
יקח מצוות", להיות פטרון וליטול את הזכות בזיכוי
הרבים הגדול בהדפסת קובץ זכרון מיוחד זה לעילוי
נשמתו הטהורה של רבינו זי"ע

יה"ר שזכות זו תעמוד לו לעד ולנצח נצחים, ויתברך
בכל טוב ברוחניות ובגשמיות, ורוב נחת דקדושה
מכל יוצ"ח.

יהי רצון שכל הברכות שרבינו ברכו בחיי חיותו הן
בכתב והן בע"פ יתקיימו ויעמדו לעד

יעמדו על הברכה השותפים בהוצאת קובץ זכרון מיוחד זה:

לזכות

משה שמואל בן פעריל
לשידוך הגון בקרוב

לעילוי נשמת

הורי אלדד בן משה ז"ל
צילה בת משה ע"ה
ודודה - יהודית (ג'ודי)
בת אליעזר ליטמן

לעילוי נשמת

מרן אהבת ישראל מויזניץ הרה"ק ישראל זי"ע בן הרה"ק ברוך זצוק"ל
נלב"ע ב' סיון
וכל קהילת הקודש בגרויסוורדיין שנספו בימים אלו על קידוש ד'

לעילוי נשמת

אמו"ר העניא רחל ב"ר משה

להצלחה

בכל העניינים ובמיוחד בלימוד התורה
לילדים: אברהם ישעיהו, שמואל, חיים,
אלעזר מנחם, ואיתמר, בני נעמה

לעילוי נשמת

רוזה שושנה בת רחל ע"ה,
עמרם בן אסתר ושלמה בן סלונז'.

לע"נ

הרב ישראל מאיר בן הר"ר יעקב יצחק
זללה"ה

לעילוי נשמת

הר"ר יהודה צבי ב"ר דוד דונט
נלב"ע י"ז בטבת תשנ"א
ואשתו מרת מרים ב"ר אורי שרגא ע"ה
נלב"ע א' באב תש"ע
תנצב"ה

ברכת מזל טוב לידידנו

הרה"ג ר' אליהו סנדומירסקי שליט"א
מרבני ישיבת אור שמואל
לרגל הכנס בנו מאיר שמחה נ"י
לעול תורה ומצוות

לעילוי נשמת

אהרן ב"ר יצחק אייזיק

נודב על ידי

י. מ. ג. לע"נ מרן רבינו זצוק"ל

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

במקום הקדמה

במשך השנים יותר מעשר שנים האחרונות זכיתי להוציא ולהפיץ את הגליון 'דברי שי"ח', בהתחלה במתכונת מצומצמת ואט אט במתכונת של הפצה ישירה דרך אלפי חבורות 'קובץ גליונות' מידי שבוע, ובנוסף לאלפי מנויים בדואר אלקטרוני (מייל), זאת מלבד התפוצה של מארזי "כל העלונים", "חכו ממתקים" ומארזים נוספים בהם הגליון מופיע.

לעיתים קרובות אני נשאל, האם הנני נכדו של הרב, וכשעניתי בשלילה, השאלה הבאה היתה: אם כן מה מביא אותך להפיץ את תורת הרב קניבסקי?...

ובכן, את התשובה אני ממעט להשיב היות והיא קצת ארוכה, אבל זה המקום לפרט:

סבי רבי יוסף גולדשטוף שד' ישלח לו רפואה שלמה, מתגורר ברחוב רשב"ם, מספר בנינים סמוך לבית רבינו מרן זצ"ל, כך שבאופן טבעי, כבר מילדות שהינו בבית הכנסת המפורסם 'לדרמן' ונמנינו על ילדי השכונה, והיינו במהלך התפילות בימי החול, שבתות וחגים, על יד רבינו.

נוסף על כך, אבי מורי רבי דניאל קבע את מקום תפילתו בבית הכנסת בתפילות מנחה וערבית בימות החול, בצמוד לרבינו, קביעות זו החלה כבר לפני כשלושים שנה, באחת הפעמים כשרבינו רצה להזכיר את שמו, אמר "השכן שלי בתפילה"...

בודאי זכות אבותי רבי הפעלים עמדה לי לזכות להגיע לזכויות אלו, והכל מכוחם.

"בן יכבד אב": בגליון מיוחד - גליון מזכרת זה, ביקשתי מאבי שיחי' להעלות על הכתב מעט מזכרונותיו מהימים ההם ובמשך השנים מה שראה ושמע אצל רבינו. ומאמרו יפתח את החוברת המיוחדת והמושקעת שנעשתה לכבודו ולעלוי נשמתו של אדוננו מורינו ורבינו זי"ע, והלואי ונזכה שיהיו הדברים לעילוי נשמתו הטהורה של רבינו שיהיה למליץ יושר על כלל ישראל ונזכה לתחית המתים בקרוב ולגאולה השלמה.

בברכת התורה

יצחק גולדשטוף

זכרונות מאבי מורי רבי דניאל גולדשטוף שליט"א

ברצוני להודות לרב ישעיהו אפשטיין שליט"א שזכה להיות משמשו הקרוב ביותר של הרב, וזכה הרב שימשו אדם ת"ח ונקי ביותר מכל נגיעות וברגישות מיוחדת קיבל כל אחד בסבר פנים יפות, וזכיתי גם אני בכל פעם שנזקקתי לברכה מהרב להארת פנים ממנו,

כמו כן הנני להודות להני תרי נכדי וחביבי הרב, הרב אריה קניבסקי שליט"א והרב יעקב קניבסקי שליט"א שנהגו בי ובכל משפחתי טובת עין מרובה ובכל פעם שהיינו צריכים להכנס ולבקש ברכה היו מכניסים ומציגים אותנו בפני הרב.

אכתוב קצת דברים בהיות וזכיתי להיות שכנו של הרב באותו הרחוב ולהתפלל בתוך ד' אמותיו של מרן זצ"ל במשך כ-30 שנה בבית הכנסת לדרמן למטה ובשנים המאוחרות בבית הכנסת למעלה ואח"כ בביתו.

בפטירתו של מרן רשכבה"ג ר' חיים קניבסקי זצוק"ל איבדתי לא רק את הגדול בישראל אלא שכן ברחוב ושכן בתפילה, (כמה היינו נהנים כשהיינו יוצאים החוצה בין השמשות לפני מוצש"ק וזוכים לראות את הרב וידידו וחבירו הרב בערל ויינשטוב זצ"ל הולכים ומדברים בלימוד לאורך רחובות רשב"ם, עזרא ונחמיה). לפני כ-50 שנה כתבתי לו מכתב מהישיבה קטנה ובו כמה שאלות, ולא היו ברורות לו מספיק, וכתשובה קיבלתי מכתב לישיבה ובו כותב כשתחזור הביתה תכנס הביתה ונדבר על כך.

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

זכיתי ומרן זצ"ל השתתף בבר מצוה שלי שהתקיימה בביתנו וכן בחתונתי שהתקיימה באולם וגשל ובחתונות של בני. כמו"כ הגיע מרן במיוחד לכתיבת אות בספר תורה שהתקיים בביתנו.

כשהגעתי פעם עם חתני להזמינו להשתתף בחתונה וחתני שאל האם יאמר תחנון ביום החופה אמר לו מרן בחיך מי אמר שלא תברך ותאמר תחנון.

זכיתי ולקחתי לפני כ-30 שנה את מרן לברית מילה להשתתף בסנדקאות לאחר שהיה סנדק ביקש ממני שאקפל לו את הטלית.

לאחד שביקש ממנו לקנות דירה אמר לו שהשכן שלו בתפילה מוכר דירות ושיבוא לקנות אצלי.

בהנחת אבן הפינה לת"ת ניגשנו כמה אברכים להזמינו להשתתף והוא פנה אלי ואמר לי תזמין אותי לברית מילה. ושנה לאחר מכן נולד בני ושימש כסנדק. שוב לאחר שנתיים הזמנו אותו לחנוכת הבית ושוב פנה אלי תזמין אותי לברית מילה לאחר כשנה נולד בני והזמנתי אותו לברית.

בשתי בריתות אלו של בני שימש מרן כסנדק וכן אמר את הברכות אך ביקש להוציא מישהו אחר בברכת הגפן והיות והוא לא היה שותף את היין בברית.

לאחר שפרצה שריפה בביתי באתי אליו במה אני יכול להתחזק וענה לי בחיך זו היא סגולה לעשירות.

לאחר שביתי התארסה ביקשתי ממנו ברכה לקנות דירה אמר לי אתה - דירה? אתה - מגרש! וכך הוי.

כהן שהיה מבקש ברכה מהרב והרב שמע שהוא כהן ביקש הרב בענוותנותו שהכהן יברכו קודם.

התפללתי עמו בסוכה תפילת ערבית וכיון שלא יצא מהסוכה התבקשתי לברך על המים ברכת שהכל וברכת לישוב בסוכה והוצאתי אותו.

כשהיה צריך לומר תחנון אחרי הרבה זמן שלא אמר מחמת ששימש כל יום כסנדק, אמר בדרך צחות שצריך לומר ברכת שהחינו.

במשך חול המועד סוכות לאחר פטירת הרבנית כשנכנס מרן לביהכ"נ בכה על הרבנית שנפטרה.

מרן תמיד כשהלך לבית הכנסת הלך במרוצה וכשנכנס נתן ידו על המזוזה אך לא נישקה, (למעט פעמים שחזר מבריתות לפני מנחה וירד במדרגות הראשיות של בית הכנסת).

כשהיו מתפללים בביה"כ למטה היה נכנס לתפילות דרך הצד ולא מהכניסה הראשית, (למעט פעמים שחזר מבריתות לתפילת מנחה היה נכנס מהפתח הראשי של בית הכנסת).

בתפילת מעריב כשנכנס והיה רואה את הגאון הגדול ר' יהודה שפירא יושב במקומו היה הולך דרך ארון הספרים בכדי שהגאון הרב שפירא לא יצטרך לקום לכבודו, בדרכו למקומו היה מיישר בארון ספרים את הספרים שהיו בולטים, פעמים שהיתי כבר יושב במקומי וביקש ממני סליחה וכשקמתי לפנות את הדרך למקומו, אמר לי שהוא לא רוצה להטריח אותי, גם אחרי שתיישב במקומו וראה על הבימה ספר שהיה קצת עקום קם ממקומו וסידר אותו, כשהיו באים לבקש ברכה או לשאול משהו והוא התחיל כבר אשרי שם את ידו על פיו כאומר התחלתי להתפלל ולא היה עונה לשואלים ולמבקשי הברכה.

לפני תחילת התפילה היה לבוש גרטל, פעמים שהיה כבר לבוש מהבית היה זמן שכמה פעמים שכחו להביא לו גרטל, ולא היה בנמצא אז אמרתי לבני שיקח גרטל מביתי ויניח בכיסו ואם ישכחו שוב יביא את הגרטל לרב, וכך היה יום אחד ששכחו להביא, בני נתן לו את הגרטל ואח"כ קיבלו בחזרה (חסיד שעמד מאחור וראה רצה לקנות את הגרטל שהרב לבש אך לא נתנו לו) היה מכפתר את הכפתור העליון בחולצה (בשנים האחרונות שהיה קשה לו הרב אפשטין היה מכפתר לו) היה נעמד לתפילת שמונה עשרה כעומד לפני מלך ומסדר את רגליו זו בצד זו ומתבונן בהם אם הם ישרות, כך עשה עד זקנה ושיבה, היה מניח אצבעו כל שמו"ע בסידור ומתפלל מתוכו, היה מתפלל שמו"ע בערך 5-6 דקות ולאחריו לפני שפסע לאחוריו היה מוסיף בקשות 2-3 דקות, היה מוציא מחליפתו נרתיק ובו היה דף שבו היה

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

רשום את בקשותיו, לאחר שעבר ארוע מוחי ולא יכל להוציא מכיסו היה אומר את בקשותיו בע"פ בלי להסתכל בדף כלשהו, בשנים האחרונות היה מונח לו בסידורו דף ובו שמות לרפו"ש ביניהם היה מתפלל על הרב שטינמן זצ"ל.

לצידי היה מתפלל בני הקטן ובימים שבני לא היה בא היה שואל אותי איפה הילד, ולמה הוא לא בא?

היה אחד שגם היה יושב ליד הרב בתפילה והיה מרבה לשאול את הרב שאלות, הרב הבחין שהוא מתפלל בסידור פרטי, ובגמר התפילה שאל אותו הרב האם קיבלת רשות להתפלל בסידור שבו התפללת זה לא שלך.

פעם אחת ראיתי שהרב חשב ששכח לומר יעלה ויבוא ובאמת ראיתי שכן התפלל שהרי הניח את אצבעותיו בסידור וחזר על תפילתו, מאז הייתי מניח לו בסידור על יעלה ויבוא מדבקה זוהרת וכן על מוריד הגשם/מוריד הטל וכן שאר ההזכרות שבתפילה וראיתי שנהנה מזה.

כשלא נמצא הסידור הקבוע של הרב במקומו הייתי מחפש בביהכ"נ ושם במקומו. ופעמים כשלא מצאתי את הסידור הבאתי לו סידור אחר והרגשתי שזה הפריע לו שלא מתפלל בסידורו הקבוע.

לאחר פטירתו של מרן הסטייפלער זצוק"ל הוצאתי חוברת לקט הנהגות לבן תורה המלוקטים מספריו ונתתי את זה לרב והוא שמח והודה לי מאוד ואמר לי שזה הספר הראשון שיוצא על הסטייפלער.

כשהוצאתי את הספר פן תשכח על שכחת התורה הבאתי לו ואמר לי שגם הוא הוציא על ענינים אלו ספר.

כשהבאתי לו את הספר "עת ברך" על עניני ברכות לאחר יומיים ניגש אלי ואמר לי שמאוד מודה לי שהוא מצא שם משהו שלא ידע אותו. (זה היה משהו בענין ברכת כהנים, ולא זכור לי מהו)

כהבאתי לו את הספר "אם אשכחך" שיצא לאור לפני כשנתיים בחתונת בני הציג אותי בפניו הגאון ר' גדליה הוניגסברג שליט"א אמר לו הרב אתה לא צריך להגיד לי מי זה אני מכיר אותו טוב מאוד.

כשהרב עשה כפרות בני הקטן השתובב שם בבית ואמרתי לו תפסיק כבר להשתובב, שמעה זאת הרבנית ז"ל ואמרה לו הרבנית בחיוך אבא שלך גם היה שובב.

בשנים האחרונות הייתי פותח לו את הסידור במקום התפילה וכן הייתי לוקח את המקל מידו ומניח בצד, (כשהתפללו למעלה עשיתי מתלה מיוחד שבו יוכל להניח המקל).

היה מקפיד שלא לפסוע אחרי שמו"ע כשאדם עמד מאחוריו כשכבר היה קשה לו לעמוד הוסיפו מאחוריו לאורך הספסל שלו כ-10 סנטימטר גובה בכדי שישמש כמחיצה ויוכל לפסוע גם כשעומדים מאחוריו.

כשהתפללנו בבית הכנסת למעלה היה נכנס דרך הגשר שבנו לכבודו ובכניסה וביציאה היה מנשק בפיו את הפרוכת של ארון הנביאים בשנים המאוחרות הרב אפשטין היה מגיש את הפרוכת לפיו בכדי שינשקה. והיה יוצא ונכנס בפתח מיוחד של כניסה ויציאה שסידרו לו.

היה מעיין בכל ספר חדש שנקרא בדרכו פעם אחת ישב אחרי מנחה במשך כ-20 דקות ועיין בספר חדש שיצא.

פעם אחת ראיתי שלא היה רגוע בחזרת הש"ץ והסתכל אנה ואנה בסוף התפילה שאל אותי האם אני יודע מי ששאל אותו שאלה לפני התפילה, קראתי לאחד וזה לא היה הוא, והרב מאד הצטער ואמר לי שענה לו תשובה לא נכונה.

היה מכסה את נכדו חביבו כשהיה קטן (הרב מרדכי קנייבסקי) בטליתו בשעת ברכת כהנים, כשהתפללתי בביתו בתפילת מנחה בצום ולרב לא היה טלית חיפש ומצא מגבת ושם את המגבת על ראש הילד כשהוא קורן משמחה.

בשנים האחרונות אם היה משמש כסנדק לפני תפילת מנחה בבית הכנסת היה נשאר לבוש בטליתו עד לאחר סיום תפילת המנחה.

אבי שליט"א היה מבקש ממנו ברכה לפני כל נסיעה לחו"ל כמו"כ כשנסע לתקופה ארוכה ביקש ממנו שילמד אתנו הילדים.

אחי הרה"ג ר' דוד שליט"א סיים את הש"ס בגיל 18 והרב השתתף בשמחת הסיום בביתנו ולאחר מכן כשלייתי את

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

הרב לביתו אמר לי מתי אתה מזמין אותי לסיום אמרתי לו שזה מאוד קשה ואמר לי תזמין אותי לסיום על סדר מועד. עשרות שנים זכיתי להשתתף בסיומי הש"ס בערב פסח בביהכ"נ לדרמן, כמו"כ זכיתי להשתתף בסיומים שהרב ערך בביתו על מסכתות שונות ולשתות מיין הסיומים.

כמו"כ השתתפתי בשיעור חיי אדם שמסר הרב לאחר התפילה בנץ בשבת שהתקיים בבית שני בלדרמן.

נהג הרב לשתות יין בר"ח אדר משום מרבים בשמחה, גם בר"ח אדר א'.

בפורים הגשתי לו פתק ובו בקשה לברכה בעניינים גשמיים פנה אלי ושאל מה הלימוד, כמה אתה לומד, ואמר שצריך להוסיף.

כשישב בביתו לפני התפילה ליד ארון הספרים היה מביט בהם בעיניו הקדושות ולעיתים היה מסדר את הספרים לפי סדר שהיה צריך להיות אפילו שהיה לו קשה מאוד לעשות זאת.

היה פעם שהיה לי כסף של צדקה ושאלתי אותו האם לתת לכולל אברכים חדש או לשלם לכולל ישן שלא שילמו כמה חודשים, ואמר לתת לכולל שלמדו כבר ולא שילמו להם.

היה אומר קדיש ביארצייט של מרן הרב שך, מרן ר' מיכל יהודה ליפקוביץ, וחברו וידיו ר' בערל ויינטרויב.

היה מהדר לקום לפני כל מי שהיה לו זקן לבן.

בקידוש לבנה זכיתי והיה אומר לי לפעמים "שלום עליכם".

כמו"כ תמיד ברך אותנו בגוט חודש בגמר קידוש לבנה.

היה דופק ברגלו כשקראו במגילת אסתר את המן בשושן פורים.

לפני כ-20 לאחר שעבר אירוע מוחי ביקשו ממנו להיות סנדק באולם החדש ב"גני הזית" אך לא היתה מותקנת עדיין מעלית מחמת שהיה חסר אישורים, בדרך נס ממש קיבלנו את האישורים תוך יומיים והרב יכל להשתתף בברית.

שאלתי אותו כמה יין (של ישראל) צריך להוסיף ביין שהוא מחו"ל בכדי שיהיה אפשר לברך "ועל פרותיה" ואמר לי כל שהוא.

[רשימות הגר"י כהן שליט"א נכד רבינו זי"ע]

עובדות והנהגות פרבינו הקדוש בעל ה"דרך אמונה" זצ"ל

הקדמה

חז"ל אומרים במדרש תהלים (מזמור ק"ו א'): משל לשתי אנשים אחד גבור ואחד חלש, וכי החלש יכול לספר שבחו של גבור? לא, למה? לפי שאינו יודע שבחו של גבור, אבל הגיבור שידוע מה כחו, הוא יכול לספר שבחו של גבור. החלש עם גודל חולשתו "רואה" שבחו של גבור, בעיניו הוא מביט איך שהגבור מרים משקולת של מאה קילו, ושובר במכה אחת גזע עבה. החלש עם רוב חולשתו יש לו "הבנה" בגבורתו של גבור, שהרי גם הוא מרים קילו אחד ושובר עץ דק, ומבין ששייך גבורה פי מאה ממנו, הוא רק "אינו יודע" שבחו של גבור, ידיעה לשון חיבור (בראשית ד' א'), הוא אינו מתחבר לזה, אין לו תפיסה איך זה עובד, מה הגיבור מרגיש.

אבל כאשר העֵוֶר בא לתאר שבחו של הפקח, אין לו ראייה, ולא הבנה, וק"ו שאין לא ידיעה ותפיסה במעלתו של הפקח, שכן אין לו את הכלים לאמוד את מעלתו של הפקח...

רבינו הנורא, שר התורה, הקדוש בכל מיני קדושה, והטהור בכל מיני טהרה, אמנם היה סולם מוצב ארצה, אבל... וראשו

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

מגיע השמימה. בעולמו שלו-היה יחיד ומיוחד, בראשו שלו שמגיע השמימה-שם הוא היה לבד...

רבינו כותב בביאורו לספר הבהיר (אות קנ"ז): בכל דור יש גדול אחד שמנהיג את כל הדור, והקב"ה עושהו שיהא חביב על הכל, והוא מכריע בכל הדברים, ובכל סומכין עליו, ע"כ. רבינו הוא זה שזכה למדריגה זו, שכל החוגים וכל המגזרים קראו אחריו מקודש מקודש, ושמעו לכל דבריו כאשר ישאל איש בדבר האלקים.

במשנה בהוריות (דף י' א') שנינו: איזהו נשיא, זה מלך, שנאמר מכל מצות ה' אלקיו-שאין על גביו אלא ה' אלקיו, וביאר הרמב"ם (פס"ו משגות ה"ו): זה מלך שאין עליו רשות לאדם מישראל, ואין למעלה ממנו במלכותו אלא ה' אלקיו. מבואר ש"נשיא ישראל" הוא מי שאין על גביו שום שליטה אחרת כי אם ה' אלקיו, זה היה רבינו הגדול והקדוש... לא היה על גביו שום שלטון ושום חשבון ושום זיז אחר, זולת ה' אלקיו!

יש אנשים גדולים שיש להם שייכות למדרגותיו, ויכולים לתאר מעלות מסוימות שהיו ברבינו, ואני קטונתי מזה, אין לי אמות המדה לתאר מעלות שלמעלה מהשגתי. רק אוכל להעביר קצת עובדות ומעשה רב אשר זכיתי לקלוט במעט שהסתופפתי בצילו והשתדלתי לקבל ממנו. אבל באמת שגם מה שהיה נדמה שראיתי, בדרך כלל היה בו עוד עומק, כי רבינו היה עמוק עמוק מי ישורנו.

וכאן חשוב להציע הארה גדולה, רבינו נודע כקדוש מרחם, נעלה בכל דרכיו מאד, והשאלה המתבקשת האם אנו יכולים להגיע לכאלו מדריגות? האם זה מה שנדרש מאתנו?

אכן לא אוכל להשלוח את עצמי שאין שום מצב טבעי שאוכל להגיע לכזו מדריגה, ודוקא לכן, הנני מספר עובדות ומעשים, שכל אחד יכול להרגיש בנפשו על איזה הנהגה ממנו שהוא מתחבר עליה, ומתאימה לו, ובזה הוא יכול ללכת בדרכו.

מרן ראש הישיבה בעל "אילת השחר" זצ"ל בהספידו על רבינו ה"קהלות יעקב" זיע"א ובהספידו על רבינו ה"אבי עזרי" זיע"א הביא דברי תשובות הגאונים (שערי תשובה סי' קע"ח) על עשרה מילתא דחסידותא שרב היה נוהג בהן, ואחר פטירתו ראו תלמידיו שאינם יכולים לעמוד בכל העשרה דברי חסידות, וחילקום ביניהם, שכל אחד מתלמידיו אימץ לעצמו הנהגה אחת מהן. הנה גם גדולי האמוראים תלמידי רב ידעו שנמנע מהם לנהוג בכל הנהגות רבם, ונטל כל אחד הנהגה אחת. ואמר שזה מה שיש לנו ללמוד מרבותינו, איזה הנהגה ישרה שראו אצלם.

יודעני מעשים רבים מופלאים ומבהילים על רבינו הקדוש, אבל לא אספר כי אם מה שראו עיני, או ששמעתי ממקור ראשון-אדם נאמן, ושאר המעשים אף שיתכן שנכונים, כל שלא ידעתי בבירור, אינני יכול לספר.

אם נזכה לקבל אפי' קבלה אחת, בימים אלו-שנשמת רבינו עדיין בבחינה מסוימת בארץ (עיין זוה"ק ח"א ר"ח סע"ב וש"מ), והכמיהה בציבור לקבל גדולה מאד, ודאי נוכל לקנותה קנין נצחי, ואנחנו נהא מאושרים מזה, ויהא זה עילוי נשמה לרבינו הגדול, וימליץ טוב עלינו.

תורה

מרן החזו"א זצ"ל ב"אמונה ובטחון" שלו (פ"ג כ"ב-כ"ג) כותב: הנה מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים ומדברי חז"ל, כי שם צדיק, חסיד, חכם, יונח על איש רום המעלה, אהוב לפני המקום יתברך, ובחיר האנושיות על פני חלד כו', והנה אמרו בב"ק מ"א ב' שמעון העמסוני ואמרי לה נחמיה העמסוני היה דורש כל אתין שבתורה, כיון שהגיע לאת ה' אלקיך תירא פירש כו', עד שבא ר"ע ולימד את ה' וגו' לרבות תלמידי חכמים.

למדנו כי האישיות היותר חמודה והיותר מעולה מהכרת התורה-היא האישיות הראויה להקרא בשם תלמיד חכם, ואשר לאיש היקר הזה הרשה ר"ע לעצמו להשוות מוראו למורא של המקום ב"ה, ולרבותו בקרא דאת ה' וגו'. ואם כה איפוא, אם נדע את הקניינים החמודים אשר על ידם קנה שם תלמיד חכם, נדע את המעשים הסגולים החביבים לפניו ית' במעשה האדם ובהנהגתו על פני הארץ בצבא ימיו.

והנה עומדת לפנינו השאלה, מה דינו של תלמיד חכם, ומה שמו דורש ממנו. מה הוא מהותו, ובמה כחו גדול. והנה בדברים

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

קצרים השכיל הרמ"א ז"ל יו"ד סי' רמ"ג ס"ב להציג את תמונתו המאירה בקרני הודה, וז"ל שם: שיודע לישא וליתן בתורה, ומבין מדעתו ברוב מקומות התלמוד ופירושו ובפסקי הגאונים. מבואר דשם תלמיד חכם היינו חכם גדול בהלכה, היודע את עומק המשא ומתן של הלכה ע"פ המקובל בדינו מדור דור, ולמד רוב מקומות התלמוד כו', עכ"ל.

והנה רבינו נודע בכל העולם כולו כתלמיד חכם אמיתי, שכל התורה פרושה בפניו, ויש צילום כת"י ממכתב מרן החזו"א שכותב עליו עוד בימי בחרותו: מרא דכולא תלמודא חיים קניבסקי שליט"א (נדפס צילום האגרת בספר "גנוזים ושו"ת חזון איש" ח"א עמ' ל"ד).

והייתי נוכח כשביקר האדמו"ר מסקווער אצל מרן בעל "אילת השחר", ואמר לאדמו"ר: יש לנו כאן בבני ברק תלמיד חכם שיודע ש"ס, רבי חיים קניבסקי. והנה מרגלא בפומיה דרה"י: יכולים ללמוד ש"ס ולא לדעת כלום, אם לא לומדים בעיון ועמקות. ופעמים רבות מאד שמעתי ממנו שאמרו להגר"ח מברסק זצ"ל על אחד שהוא יודע את כל הש"ס, והשיב לא רק שאינו יודע ש"ס, אלא הוא "איננו יודע" בכל הש"ס, וכשאמר על הגר"ח שיודע ש"ס היינו ידיעה בעומק ההבנה.

ואכן רבינו למד הש"ס פעמים רבות, ובשנת תשנ"ז אמר לי בנו ר' יצחק שאול שליט"א שאביו כבר סיים למעלה ממאה פעמים את הש"ס [הוא התחיל לסיים הש"ס כל שנה מגיל י"ז, אבל חוץ מלימודו הקבוע גם למד עם כל בן שלו את הש"ס, ועוד פעמים]. ולמדו בעיון. פעם אחת לי: סדר טהרות הוא לימוד גישמאק, אבל רק אם לומדים אותו במתינות. וסיפר לי חתנו הגרא"ד אפשטיין שליט"א שלמד עמו פרק כוורת באהלות בשבעה עשר מהלכים, היינו עם כל הפירושים שיש שם למפרשים בזה.

עוד זכורני שפעם בשיעור חומש אצל רה"י הגיעו לדברי בעל הטורים פרשת דברים (פרק א' ג') שכותב: לומר אם יהיה תלמיד חכם אחד בין ארבעים אלף, אין צריכים לא רומח ולא מגן, כי התלמיד חכם מגין עליהם מאויביהם, [ומקור הדברים מתדבא"ר (פרק י' י"א)]. ואמר רה"י הנה ראינו שבמלחמת המפרץ לא נפל בב"ב שום טיל, ואז היו בב"ב מאה ועשרים אלף נפשות, וזה משום שבב"ב יש ג' תלמידי חכמים, הרב שך, ור' חיים קניבסקי, ומסתמא יש עוד ת"ח אחד. [רמ"י שניידר שליט"א כתב ששמע ממנו שהשלישי הוא ר' דוד פוברסקי, וכנראה שבהזדמנות אחרת אמר כן, ואני לא שמעתי]. הנה היה ברור לו שהוא התלמיד חכם שבכחו להגן על ארבעים אלף מישראל, והיה זה בשנות הששים המוקדמות שלו. ועוד ראיתי כשהיה מגיע הגר"ח למקום שבו ישב הגרא"ל, נעמד מפניו מלוא קומתו, ולא התיישב עד שנתיישב הגר"ח במקומו.

ואיך הגיע לזה? ע"י שקידתו בתורה! וכאן חשוב לבאר ענין יסודי שגילה לנו מרן החזו"א בקובץ אגרות הפלאים שלו (ח"ג אגרת י'): מושג של שקידה אינו תלוי בהארכת הזמן, אלא במסירת האישיות, ונתינת הלב במתנה לעיון התורה, וטובה שעה אחת בשקידה והשתוקקות מרבות בעצליים. כלומר השקידה יש לה "יסוד" שהוא נתינת כל כולו לתורה, ללא שום רצון אחר, ואחת התוצאות היא שמאריך זמן הלימוד.

רבים זוכרים את שקיעותו בתורה מתוך עמל ויזע, כשהיה יושב במעין המרפסת שהיתה בפתח ביתו, בימי הקיץ הלוהטים, והיה נוטף ממנו פלגי זיעה, הוא עמל ויגע בריכוז עצום ואין לו שום הפרעה מהחום והזיעה. ואולם בשנים יותר מאוחרות שעשו לו מזגן, כן הפריע לו לעומק הריכוז חסרון המזגן, וזכורני שפעם נצרך ר' אברהם כהנמן זצ"ל לאיזה מאמר חז"ל עבור הפתיחה ל"ירחי כלה" שעמד לשאת [ועדיין לא היה אוצר החכמה], ושלח את נכדו ל"אוצר החכמה" החי, ובא לבית רבינו, והרבנית אמרה לו שהרב הלך ללמוד בדירת חתנו ר"ד אפשטיין שיש שם מזגן, אבל אם ידפוק בדלת ודאי הרב לא ישמע, ואין מנוס כי אם להוריד את כפתור החשמל בחדר מדריגות, ואז כשיכבה המזגן והרב יזיע יתכן שישמע הדפיקות, וכך הוה...

כח ריכוזו בלימוד היה למעלה מדרך הטבע, לא היה מצב שבאתי לידו בזמן שלמד, והרגיש שבאתי, יכולתי לעמוד לידו גם חצי שעה, עד שהוצרך ספר וכדו', ואז הרים עיניו וראני.

שום דבר לא הפריע לו באמצע לימודו, וזכורני שפעם סיפרו לפניו שהגאון רבי ראובן פיין זצ"ל סיפר, שבאחת המלחמות בארץ ישב הוא עם עוד אברך בכולל חזון איש ולמדו, ולפתע נשמעו ממרחק יריות הטנקים, ור' ראובן נבהל ופסק מלימודו,

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

והאברך השני המשיך ללמוד בשקידה ובהתמדה גדולה, ופנה אליו ר' ראובן ושאלו: האם אינך מפחד מהטנקים? והשיב האברך: אותנו הטנקים צריכים לעניין אך ורק האם הם כלי העשוי לנחת... ושב לשקידתו! אותו אברך היה ר' חיים קניבסקי... ושגמרו לספר זאת לרבינו שום שריר לא זז בפניו, וזה פרק לעצמו אודות מדת ענוותנותו המופלאה. עיין מזה להלן (פרק ענוה).

ובזכרוני שפעם שאלוהו על מה שנוסע לסנדקאות שעות רבות ואינו חושש לבטול תורה, ואמר: אין לי מזה בטול תורה, אני לומד בדרך אותו דבר... ולגסי הגר"ג הוניגסברג שליט"א הוסיף רבינו ואמר: בדרך יש לי זמן לחשוב בעיון על מה שכתבתי. כזה כח ריכוז עצום, ללמוד בנסיעה באותו ריכוז כמו בבית המדרש, ועוד יותר, שגם מה שאינו יכול לחשוב בתכלית העיון בבית המדרש יכול לחשוב עליו בנסיעה בדרך, הנשמע כזאת?

לריכוז זה זכה לא במתנת חינוך, וכך סיפרה הרבנית, ויש עוד ששמעו מרבינו את הסוד, בג' תפלות ביום היה מוסיף ומבקש שהקב"ה ישכיח ממנו כל דבר שאינו קשור ללימוד, היש לנו מושג מה פירושו של דבר? לשכוח הכל הכל הכל, שמות של רחובות, שמות של אנשים, כל מיני ידיעות פשוטות, כל מה שאינו קשור ללימוד שישכח ממנו, כי כל מידע שנמצא במוח חוץ מהלימוד הרי הוא מגרע מהחיבור לתורה.

וזכה שנתקבלה תפלתו, ופעם אירע שנכנסו אנשים לשאול שאלה, [אפשר שהיתה שאלה צבורית], וכשהגיעו לדלת נזכרו שלא הציעו איזה פרט, וחזרו לרבינו ואמרו: במה ששאלנו קודם... והשיב רבינו: מה שאלתם קודם? והוצרכו לחזור שוב מהתחלה...

ולאידך גיסא בענייני תורה לא היתה אצלו שכחה, בבחורותי שלחתי לרבינו מכתב עם עשר שאלות, ועל כולם השיב, ועל שאלה אחת כתב לי: יש שם ט"ס, וכשתכנס אסביר לך. ואני בשום אופן לא הצלחתי להזכר מה היתה השאלה, ונכנסתי לרבינו בבושת פנים ואמרתי שאינני זוכר מה היתה השאלה, ותיכף אמר לי שאלת כו"כ, והתשובה כו"כ. וזה היה לאחר שכבר עברו כמה ימים, ואולי כמה שבועות [עד שהדואר הגיע, ועד שמצאתי זמן להכנס], והשיב עוד לעשרות ומאות מכתבים, ומאות אנשים באו לשאול, להתייעץ, ולהתברך, ואני לא זכרתי, והוא כן זכר... כי בתורה לא שלטה אצלו שכחה.

ומתוך מסירת אישיותו לתורה, הנה רבים זוכרים את הקבלת קהל שהיתה אצל רבינו, הוא היה יושב על כסאו ליד הסטנדר ושקוע בלימודו, ונכנס אחד לחדרו ושואלו, ותוך כדי שיוצא כבר רבינו שקוע שוב בתלמודו שנכנס עד שני ושואל, ועד שיוצא-שוב שקוע בלימודו. ופעם שאלו גיסו הגר"י זילברשטיין שליט"א, בשביל שניה אחת כבר נכנסים ללימוד ע"מ לצאת תיכף, השיב לו רבינו בתמהון: אתה יודע מה זה שניה אחת?! [מעשה זה לא ביררתי במקורו, אבל כך שמעתי].

ופעם דנתי לפניו האם הקרחות המצויה אצלינו יש לחוש בהם לנתק, [עיין חזו"א נגעים סי' ג' סק"ו], והשיב שהקרחות שלנו ודאי אינם נגע, כי מתנאי הנגע שיהא המנוגע מצטער ממנו [עיין תו"כ תזריע (פרק א' ה"ו) שדרשו והיה בעור בשרו נגע מלמד שהוא מצטער ממנו], ואילו בקרחות שלנו יש מזה שמחה, וכל המסובים שם לא הבינו כונתו, וביאר, שע"י הקרחת לוקח התספורת פחות זמן, ואפשר יותר ללמוד, והרי אין לך שמחה גדולה מזו...

הגאון רבי ראובן גרוזובסקי זצ"ל חתנו של הגרב"ד ליבוביץ זצ"ל מוסר מה שהיה חמיו רגיל לומר: התורה אוהבת רק את מי שאינו אוהב דברים אחרים, רק אותה, ורק לאיש כזה היא מוסרת את עצמה ומרשה לו לקנותה (הקדמת שמואל ב"מ).

ואכן רבינו זכה ע"י מסירת כל אישיותו ונתינת כל לבו לתורה, שאף התורה מסרה עצמה אליו באופן מופלא ומבהיל מאד, וסיפר לי גסי הגר"ג הוניגסברג שליט"א שיום אחד בתשעת הימים בצהרי יום הלך רבינו לנוח, וישן לא יותר משעה, וכשקם ביקש שיביא יין כי סיים מסכת ברכות, וגסי חשב שהתבלבל, ואמר לו עכשיו לא אוחזים בברכות, והשיב רבינו: כעת בשינה סיימתי מסכת ברכות, ואח"כ נסתפק אם על סיום בחלום מותר לשתות יין בתשעת הימים, ולבסוף רק שתה מיץ... איך אפשר להבין ענין כזה שכולו על טבעי? אין זאת אלא שהתורה נתנה לו במתנה.

וכך גם בידיעת כל התורה, רבינו מסר כל כולו ללימוד כל התורה כולה כפשוטו, לימודיו היומיים היו בתנ"ך, בבלי, ירושלמי, תוספתא, מכילתא, תורת כהנים, ספרי, מדרשי חז"ל, זוה"ק, רמב"ם, שו"ע ומשנ"ב ועוד. ונדפס ממנו ביאור רהוט

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

על כל ספר הבהיר לרבי נחוויה בן הקנה, שהוא חבור מסודר המשנה בעומק חכמת הקבלה. וביאורים על ספר רזיאל המלאך, וכן כותב רבינו בביאורו על ספר הבהיר (אות ז'): כמו שהקב"ה אין מי שיודע מקומו כו', ה"נ התורה אין יודע מקומה, עד שיהא סייעתא דשמיא, ומן השמים יגלה לנו סודה, "כמו שאנחנו רואים", ע"כ.

ופעם נכנסתי אליו בערב פסח לאחר שסיים הבהיר והירושלמי, וראיתי לומד בעיון בספר הפליאה, המיוחס לקנה אביו של ר"נ בן הקנה. ופניתי לרבינו בתחנונים שיברכני שגם אני אזכה לסיים כל הש"ס, ואמר: אין שום קושי לסיים ש"ס, הקושי הוא לדעת ש"ס.

וסיפר לי מו"ח שרבינו סיפר לו שכשהיה חתן שלח לו חמיו את ספרי "לשם שבו ואחלמה", ורבינו אז לא הבין, והניחו בארון, ואמר שיהא מונח שם עד לעת מצוא. ולאחר זמן פגש מו"ח את הגרי"ש אלישיב וסיפר לו מה ששמע מרבינו, והגרי"ש נזף בו, ואמר לו: אבל מה היה בסוף זה הוא לא סיפר לך... ומה באמת היה? סיפר לי הגרי"ש קניבסקי שליט"א, שראה את אביו לומד כסדר בכל ספרי הלשם שבו ואחלמה... ופעם פגשתי את הגאון רבי יעקב הלל שליט"א, וסיפרתי לו כ"ז, ואמר לי: חזקה עליו שלמד הכל, ושלח לרבינו את כל ספרי הקבלה העמוקים בכונות הרש"ש.

וכשם שעמל בכל חלקי התורה כן נתנה לו התורה בכל חלקיה, בזכרוני שעד שנת תשס"ב [שאז קיבל האירוע המוחי] היתה ההרגשה אצלו כאשר תיאר חז"ל את רבי טרפון "גל של אגוזים" (גיטין ס"ז א'). והביא רש"י מאבות דר"נ (פי"ה א') מה גל של אגוזים אדם נוטל אחת מהן והן נקבצות ונפלות זו על זו כולן, כך רבי טרפון, בא תלמיד ושאלו דבר, היה מביא ראיה מקרא, מדרש, משנה, הלכה ואגדה, הכל יחד, ע"כ. וכך היה אצל רבינו, בכל מה ששאלו היה מביא בבלי וירושלמי ומדרשי חז"ל ופוסקים ואיזה מעשה רב כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק. ואחר האירוע המוחי נחלש הענין הפלאי הזה.

לא היה אפשר לתופסו בשום רש"י ותוס' במרחבי הש"ס, וסיפר מו"ח שבעת שהגרא"ל שטינמן זיע"א עמד להדפיס ספרו "אילת השחר" ומו"ח עבר ע"ז, ואמר לאביו על איזה קטע שזכור לי שיש ע"ז תוס' בש"ס, וחפשו שניהם ולא מצאו. והחליטו ללכת לרבינו, ועלו אליו ערב אחד לכולל חזו"א אחר תפלת ערבית ושאלוהו, ותיכף אמר להם היכן התוס'.

ופעם שאלתי היכן יש גליון הש"ס להגרע"א שכותב שיש "גופא אמר פלוני" בלא שהגמ' מוסיפה כלום על מה שהביאוהו בתחלה, ותיכף אמר לי: בבבא מציעא דף ק"ט ע"ב. ופעם שאלתי היכן כתוב האדם הגדול בענקים זה אברהם אבינו, וברגע כמימרא השיב לי: בסוף מסכת סופרים, וכהנה רבים לאין מספר.

ובעת שעסקתי בהדפסת התנא דבי אליהו במהדורא חדשה מתוקנת ע"פ כתבי יד, נתן לי התדב"א שלו שאעתיק הגהותיו, ושם בפרק ה' (מהדורתי אות י"א) הוסיף כשורה שלימה מה שנראה לו מסברא שחסר, וכך כמעט מילה במילה הוא בכתב יד, ונשתוממתי שכיוון מסברא להכתוב בכת"י, וכשירדתי מביתו פגשתי את הגרי"ג אדלשטיין שליט"א וסיפרתי לו הדבר, והשיב: נו, ר' חיים...!

ופעם בעידן חדוותא שהיה עת רצון, עשיתי לו מבחן בספר תהלים, שאלתי: היכן יש מילה עם ג' נונים, ותיכף השיב: חננני ה' (פרק ט' י"ד), ושאלתי היכן יש מילה עם חמש ממי"ן, ותיכף השיב: ממתקוממים בימינך (פרק י"ז ז'). וסיפר שרבי דוד פרנקל זצ"ל אמר על עצמו שהוא בקי בספר תהלים, ורבינו שאלו היכן יש פסוק שג' פעמים מסתיימת התיבה באותה אות שמתחלת התיבה הבאה, ורד"פ לא ידע, ואמר לו רבינו שהוא הפסוק ישם מדבר לאגם מים וארץ ציה למוצאי מים (פרק ק"ז ל"ה). ואמר לו ר' דוד: גם אם הייתי עומד על הראש לא הייתי מגיע לזה. וכך היתה כל התורה סדורה לפניו באותיותיה, ויש בזה מעשים למכביר ואכמ"ל.

והנה ידוע שלרבינו היו מטלות רוחניות רבות, עד אפס זמן, סדרי הלימוד הקבועים שלו בכל חלקי התורה, ובכל יום היה משיב למכתבים רבים, ופעם אמר לי אני עונה למאה מכתבים ביום, אפשר שאמר כן דרך גוזמא, אבל ברור שהיה משיב לעשרות מכתבים ביום, ובכל מכתב בד"כ היו כמה שאלות. [ופעם אמר לי שמשיב למכתבים משום מצות חסד, כי השואלים בדרך כלל לא רוצים לדעת את התשובה, נאר צו רעדן אין לערנען, ועוד היה משיב להרבה מחברים שחפצו שתשובותיו יעטרו את ספריהם]. ומלבד זאת היה כל יום קבלת קהל משך זמן רב, וזכורני שלפעמים היו יותר ממאה אנשים

קובץ לזכרו של מרן הגר"ה קניבסקי זצוק"ל

שבאו לשאול, ולכולם השיב בסבלנות, ואחר כל זה עוד הספיק לחבר את ספריו הנוראים, והעולה על כולנה ספרו הכביר "דרך אמונה", שגם גדולי עולם נשתוממו שהצליח לחבר ספר שבו פתח פתח לתורת הארץ באופן מופלא כ"כ, מתוך סוגיות הבבלי והירושלמי וספרי החזון איש, לא יאומן אם לא שרואים בעינים. איך הספיק כל זה? אין זאת אלא כמו שאחז"ל בסנהדרין (דף צ"ט ב'): מאי קרא שנאמר נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו, הוא עמל במקום זה ותורתו עומלת לו במקום אחר. ופירש"י שמחזרת עליו ומבקשת מאת קונה למסור לו טעמי תורה וסדריה, וכל כך למה, מפני שאכף-שכפף פיהו לדברי תורה. וזה עומק דברי הגר"ד שהתורה מוסרת עצמה אליו ומרשה לו לקנותה.

רבינו חי את כל הבריאה כולה דרך התורה, מה שאינו מתאים עם התורה אינו קיים, לא ענין אותו מדברי הרופאים, ולא מחקרי המומחים, ולא הוכחות מציאותיות, אם בתורה כתוב אחרת, הכל בטל ומבוטל. זכורני שפעם באו בשאלה למרן רה"י בעל "אילת השחר" על אודות שידוך של בחורה בת ארבעים ואחת, שכפי האמור בגמ' (ב"ב קי"ט ב') אינה יכולה ללדת, ואמר רה"י: אצל ר' חיים אם כתוב בגמ' שאינה יכולה ללדת אז אינה יכולה ללדת, אבל במציאות אנו רואים שגם שנה שנתיים אחרי, עדיין יכולה ללדת... [יש דברים שקבלנו מהראשונים שנשתנו הטבעים, עיין תוס' ע"ז (דף כ"ב ב' ד"ה פרה), וחזו"א אבהע"ז (סי' י"ב סק"ז), אבל מה שלא מסרו לנו שנשתנו הטבעים, אין המציאות מוכיחה מאומה].

ובביאור רבינו לספר רזיאל המלאך (עמ' י"ט) כותב מעין הצצה לעומק נפשו, ואעתיק לשונו: צא ולמד מכל הדורות מימות משה רבינו עד עתה כי מי שמרבה חכמה מרבה דעת, ומה שימצא ללמוד תורה לא ישבע ממנו כל ימי חייו, וכל הנאתו הוא מהתורה, וכל דרכיו ודבריו הם מעשה תורה, וכן כל החכמים היו נוהגים דוק ותשכח. וכל אבותינו לא נתגדלו אלא מתורה, והנפש לא תשבע מרוב לימוד חכמה ודעת, והקב"ה משתבח בתלמידי חכמים ומושיבים בבי"ד של מעלה, וכל חכם שופט את בני דורו כמש"כ בקדמונים, כי הוא מכיר בהם ויודע מי הצדיק ומי הרשע מי הרמאי ומי אומר אמת, וגם מן השמים מסייעים לו לברר האמת כידוע מכל הדורות, ואבותינו ספרו לנו חכמת החכמים שידעו לברר כל דבר טוב אמת או שקר. וגם היום זה מעשים בכל יום אצל כל חכמי ישראל, ועל הפנים הם מכירים מי שקרן ומי רמאי ומי דובר אמת כידוע, עכ"ל"ק.

ואספר מעשה נורא שודאי יהיו שלא יאמינו, אך האמת אספר ולא אבוש כי ילעיגו לעומתו, פעם בחוה"מ פסח התקשרה הרבנית ע"ה שהרב צריך אותי לאיזה ענין, ובאתי באיזור הצהרים לבית רבינו, והיה ספון בעליית הגג, והרבנית אמרה שכבר סגור שם מאחר תפלת שחרית ועדיין לא אכל ארוחת בקר. ולה לא היה מפתח, ועמדה מבחוץ. וקראה בקול גדול: חיים, חיים, ורבינו לא שומע כלום. ולבסוף שלחה לקרוא לבנה ר' אי"ש שהיה לו מפתח ופתח את הדלת, ונכנסתי לרבינו וראיתיו יושב ולומד, ופניו האירו באור יקרות, עד שלא יכולתי להסתכל בפניו, ממש כפשוטו אור בקע מפניו, פעם אחת ויחידה ראיתיו כן.

יש במדרש קהלת (פ"ה א' ד'): רבי אבהו אזל לקסרין ואתא מן תמן ואפוי נהירין, חמוניה תלמידייא סלקין ואמרין לר' יוחנן הדין ר' אבהו אשכח סימא, אמר לון למה, אמרין ליה דאנפוי נהירין, אמר לון דלמא אורייתא חדתא שמע, סלקין לגביה אמרו ליה ומה אורייתא חדתא שמע מר, אמר לון תוספתא עתיקתא אמרון, קרא עליו חכמת אדם תאיר פניו, ע"כ. ועיין נדרים (דף מ"ט ב'). ויתכן שגם אצל רבינו שמחת התורה היא שהאירה פניו.

על שמחה זו כותב מרן החזו"א בקובץ אגרותיו (ה"א אגרת ט'): יש בחינות הרבה בחשקי האדם ותאותיו, כי דברים ערבים מרגישים את גוף האדם וצבא אבריו להנאה מדומה, ומשמחים במדה מסויימת את נפשו, אבל הנאה זו אין בכחה להתחרות עם העונג האציל של עמל החכמה, אשר נשמת האדם מתרוממת מעל המית העולם עד שמי השמים, (ונהנים) [ונהנית] מזיו החכמה העליונה, וזה הטובה הגדולה והיתירה שנתנה לאדם תחת השמש.

אהא! אבדנו את האדם הגדול בענקים, אשר העניק חמה בקומתו, ואשר הוא כמלאך החי חיי אצילות ומרומם על כל ברכה ותהלה... מי יתן לנו תמורתו!

אבל מה בכל אופן יש לנו ללמוד ממנו? להתגבר על המפריעים הקטנטנים, שהם באמת קטנים, ובשעת מעשה אדם לא שת לבו, ודברים פעוטים מוציאים אותו מהלימוד, אם זה חבר שעוררו לשיחה, ואם זה דבר שנראה מעניין שמושך לחוץ מבית המדרש. וק"ו בן בנו של ק"ו אם מחזיקים פלפון בזמן הלימוד, שאז אינו מוגדר שכל צלצול מוציאו מהלימוד, אלא

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

שכלל לא מתחבר ללימוד, הראש דרוך לקראת הצלצול...

ויש סגולה נפלאה המקובלת בידינו ממרנא מוהרר"ח מואלז'ין זצ"ל (כתר ראש ע"א) בזה"ל: אמר רבינו, דבר מנוסה כשישכים אדם בבקר ויקבל עליו ביום ההוא עול תורה באמת ובלב תמים, היינו שיגמור בלבו שלא ישמע לשום דבר, ולא יבטלנו שום טירדא, אז יסורו ממנו הבטולים, ובודאי יצליח ביום ההוא בתורה, וכפי תוקף קבלת עול התורה בבקר, וכפי חיזוק ההסכמה, כן יעזרהו ה' בו ביום, וכן יסורו הטרדות ממנו, ע"כ. השי"ת יזכינו לזה.

מדות טובות

בתדבא"ר (פ"א א') איתא: לשמור את דרך-זו דרך ארץ, עץ החיים-מלמד שדרך ארץ קדמה לעץ החיים, ואין עץ החיים אלא תורה, שנאמר עץ חיים היא למחזיקים בה. וב"משנת אליהו" הבאתי מפירוש רבינו יונה לאבות שדרך ארץ הם המדות טובות, ורצה לומר שצריך תחלה לתקן עצמו במדות, ובזה תשכון התורה עליו, שאיננה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מדות טובות.

והיטיב לבאר זאת מרן החזו"א ב"אמונה ובטחון" שלו (פרק א' י, י"ב) וז"ל: ההבדל במדות הנפש לכאן' אינו ענין וקשר למדת חכמתם של האישים הנבדלים [במדותיהם], ומדות מושחתות לא יגרעו חכמת בעליהם, כי לחכמה צריך כשרון החכמה, שכל טוב, ולב מבין, ומה הפסד לקנין החכמה אם הוא איש אכזרי נטול מדת הרחמים, או אם הוא גבה רוח ורודף אחר הכבוד, וכיוצא בו מן המדות הזרות, אבל אין הדבר כן באמת, כי הַחֲדָל אצילות הנפש ונועם המדות-הוא חֲדָל בקנין החכמה הנטועה הַרְגָּשֹׁת נעימות ביסוד החכמה.

קו דק משתרע בין החכמה והסכלות, ולא יתן לאדם ליכנס להיכל החכמה, אך עין העדינות ועליזת הנשמה מוחקת את קו החוצץ כליל, ומסילת החכמה לפניו למישור. אבל האדם הנמשל לעיר פרא אשר אסור בזיקי התאוה כיום הולדו, רדוף ממתקים, רעב תענוגים, רגזן תמיד, מלא גאווה, גם אם חונן בכשרון החכמה בתכונת נשמתו, ומנה אחת אפים הוכן לפניו על שולחן התבונה, לא תמצא ידו לעשות חיל בלימודים, כי מדות מגוונות [הם] עָרְלָת לב ואוטם המוח, סוגרות דלתי החכמה ונועלים שערי בינה, כי בסוד החכמה נימין דקין, שרירים עדינים, לא יראום עין בשר, רק עין עדינה של לב עדין, עכל"ק.

רבינו הקדוש נודע בעולם כמיוחד בשקיעותו בתורה, וכיחיד בידיעת כל התורה כולה, אבל יותר מזה היה אחד יחיד ומיוחד במדותיו הטובות, ב"דרך ארץ" שקדמה לתורתו, קנין המדות טובות שפתחו לפניו את הנימין הדקין והשרירים העדינים של סוד החכמה, ובערך כהאי לישנא אמר מרן הגרמ"י לפקוביץ זצ"ל: כולם מכירים את ר' חיים בידיעת התורה שלו, אבל אין מכירים את מדותיו הטובות שהם שהביאו לכזו ידיעת התורה. ועוד סיפר לי נכדו הגר"ר יוסף קורלנסקי שליט"א שהיה נוכח כשאחד שאל את הגרמ"ל מדוע מפליג כ"כ בשבחי רבינו, והשיב: משום הנקיות שלו במדות...

אין בידי לספר את כל העובדות שראו עיני את יופי מדותיו הנאצלות, ואת לבו הטוב והרחום, את רגישותו לזולת, כי כל פעם שנפגשתי עמו נשתוממתי על עשרות ומאות מחזות מפליאות, ואתחיל במדת הסבלנות שלו: מעולם לא ניכר על פניו הקפדה, או שמץ כעס, רק סבלנות בלתי נתפסת, היו שואלים טרדנים שהטרידו בשאלות הבל, ורבינו השיב בסבלנות, ופעמים ששאלו שוב ושוב, ורבינו משיב בסבלנות, אבל היה לו את הפקחות איך להפסיקם...

בכל שבת בבקר היו עולים כשלשים איש לקידושא רבא, ורובם ככולם לא הוזמנו אלא מעצמם עלו, וכל הדרך מבית הכנסת עד שהתיישב על כסאו היו שואלים שאלות זו אחר זו, וכשהתיישב על הכסא ומזג את כוס הקידוש עוד המשיכו ושאלו, ומשגמר לטעום מהכוס, בעוד מחלקים מהיין למסובים כבר ממשיכים השואלים, ואחר שנטל ידיו עוד המשיכו לשאול כדי שמיד אחר טעימת המוציא ישיב להם, ובעודו אוכל יורים שאלות מקצה הזה של השולחן ומהקצה האחר, מהעומדים ומהיושבים, מלפניו ומלאחריו, ואחר ברכהמ"ז מלואים אותו לחדרו ושואלים ושואלים, וכך נמשך שבת אחרי שבת, ומעולם לא אמר תנו מנוחה רגע, רק השיב לכולם בסבלנות, אדרבא פעם אמר לנכד אחד תבוא בשבת בבקר, שיש כאן רבים שמדברים בלימוד...

והעולה על כולנה, שרבינו תיכף אחר הקידוש היה נוטל ידיו, וממתין עד שכל הצבור יטלו ידיהם, ולצבור היה זמן בלתי

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

מוגבל, זה מדבר עם זה, וזה מתעסק בענין נחוץ, ולא היה פעם אחת שהמתין פחות מחמש דקות, ובד"כ היה עשר דקות ואפ"י יותר, והוא יושב על כסאו בסבלנות, ופעמים אף נרדם על מקומו, ולא זירז ולא גער, ופעם אחת לאחר שסיים הקידוש נכנס אחד ממקורביו שלא שמע הקידוש, ולנגד עיני רבינו נוטל גביע, ומסדר את גביעי העיטור [שרבינו היה נוהג לעטר הגביע בששה גביעים קטנים], וממלא יין עד שישפך על גדותיו, ועושה קידוש במתינות ובכונה (!), ואז ניגש ליטול ידים, והכל לעיני רבינו, ורבינו ממתין בסבלנות עד שסיים, ואז בצע, ובסוף הסעודה... כיבדו בזימון! הנתפס הדבר?

בערובין (דף נ"ד ב') מסופר על רבי פרידא שלמד עם תלמידו ארבע מאות פעמים עד שהבין, ואמר לי רבינו גם לי היה תלמיד, פליט שואה, שכל דבר שלמדתי אותו הייתי צריך לחזור לו לכל הפחות מאה פעמים (!), וזה הועיל לאותו יום, ולמחרת אני יודע אם זכר...

בשב"ק פרשת בשלח תש"ע אחד שפך בטעות גביע מלא מיץ לתוך צלחת הטשולנט של רבינו, והשופך נבהל מאד, ורבינו אמר לו תיכף בקול רגוע: זה כשר ובסדר, אתה ציננת את הטשולנט, והמשיך לאכול כאילו לא אירע דבר...

ופעם הגיע לבר מצוה, ואמר לחתן הבר מצוה שיגיד לו את הדרשה [שכך היה דרכו בכל שמחה לבקש מהחתן לומר לו את הדרשה], והבחור אמר לו דרשה ארוכה, ולבסוף אמר לו רבינו: לא שמעתי כלום! [הפלא ופלא, שבמשך כל אמירתו לא הפסיקו רבינו, אלא נתן לו לסיים עד הסוף], והמשיך ואמר לו תיכנס אצלי מחר ותגיד לי שוב את הדרשה, ולמחרת נכנס הבחור, והיה קצת באימתא, ורבינו ליטף לו את היד משך כל אמירת הדרשה, להרגיעו, עד שסיים הכל.

ובאופן כללי היה מאד מקובל הנהגה זו אצל רבינו, כשבחורים שאלוהו בלימוד היה מלטף אותם, כנראה שלא יהא להם אימתא ממנו. ונדמה לי שזו גם היתה הסיבה שהרבה פעמים היה עונה בהומור, שלא יהא מתח סביבו, וכאשר שמעתי ממרן רה"י זיע"א שהגר"ח מברסק לפעמים היה זורק כרית באויר, להפיג את המתח שהיה סביבו, ואתן דוגמא: פעם שאלתיו על אלו שזורקים אבנים על מכוניות הנוסעות בשבת, ומערב שבת הולכים להר ומייחדים שם את כל האבנים לצורך כך, אם מוריד איסור מוקצה (עיין סי' ש"ח סכ"ב), והשיב: בירושלים האבנים נבראו לצורך זה...

רגישותו לאחרים - היה נהוג בשולחן שבת שאחר שטעם מפרוסת המוציא, היה אחד שבוצע מפרוסת המוציא לכל המסובין, ופעם ראה שנתן מפרוסת המוציא לאחר בתוך ידו, וכותב ע"ז המשנ"ב (סק"ז): דאין ראוי לעשות כן כשאנו אֶבֶל דלא ליתרע מזליה, ורבינו לא רצה להעיר לו בפירוש וביקש שיביאו לו משנ"ב חלק ב', ונתנו לבוצע ואמר לו: תסתכל במשנ"ב סק"צ.

ופעם היה נער בר מצוה שהוריו מסיבה כל שהיא לא עשו לו סעודת בר מצוה, ורבינו כאב את כאבו של אותו נער, ונטל ספר מספריו וכתב לו הקדשה ארוכה, את כל הברכה הכתובה בברכות (דף י"א א'): עולמך תראה בחייך, ואחריתך לחיי העולם הבא, ותקותך לדור דורים כו', ונסע לבית הבחור ועלה לביתו ג' קומות, ורבינו כבר היה מעל גיל הגבורות, ונתן לנער את הספר ודיבר אתו, כדי לשמחו...

ופעם רצה להביא צ'ק של קופת העיר לאברך אחד לתמוך בו, ושלה לקרוא לו, והלה הגיע כשרבינו היה במכונית ונכנס למושב האחורי, ורבינו יושב ושותק ושותק וממתין, עד שהנהג הבין ויצא חוץ למכונית, ואז רבינו נתן הצ'ק לאברך, שלא רצה שיתבייש בפני הנהג שמקבל תמיכה, ולאידך גיסא לא רצה לפגוע בנהג ולבקש ממנו לצאת, איזו רגישות...

היה יתום שהסתובב בבית רבינו, ואפשר ללא גוזמא לכתוב ספר שלם על התנהגות רבינו עמו, וארשום רשימה קצרה אשר עמדי מסעודת שבת אחת, כשהבוצע חילק פרוסת המוציא, אמר לו רבינו: שיתן ל... תחלה, וכשהתחילו לחלק הטשולנט, והרבנית היתה מביאה צלחות מלאות לכולם מהגדול עד הקטן, והוא היה מהצעירים וקיבל מהאחרונים, פנה אליו רבינו ואמר לו: כנראה שכחו אותך... ורבינו אכל חלק מהטשולנט של עצמו, והשאר הניח בצלחת של היתום, ואמר לו: זה שיריים! וכשהלה סיים לאכול אמר לו רבינו בנעימות אשר לא תתואר: יישר כחך, כאילו עשה לו טובה גדולה, ובכל פעם שהיה שואלו, רבינו מלטפו בחביבות ובנעימות, אשרי עין ראתה זאת!

ופעם שאלו הגר"א מן איזה שאלה בנוגע לבחור מהשיעור שלו שחלה, ואמר לו רבינו שאין לך חסד גדול מזה שהמגיד שיעור מתקשר לבחור שחלה, הוא חושב ששכחו ממנו ואין צריכים אותו... כך הוא הרגיש את כולם.

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

ובעת שקיבל רבינו את האירוע מוחי בשנת תשס"ב, היה רופא אחד בשם יצחק בויס שטיפל בו במסירות רבה, וכשהתחיל רבינו להתחזק וחזר לו כח הכתיבה [שבתחלה הרופאים אמרו שגם אם יצא מזה, אבל כח הכתיבה לא יחזור לו], ראשית כתב שמות המסכתות, אח"כ כתב את יקום פורקן, ואח"כ שמות החדשים. ואז כתב... יצחק בויס גדול הרופאים!...! היש מושג מה זה נתן לרופא?!

מקבל כל אדם בסבר פנים יפות - אין לתאר באיזה סבר פנים יפות היה מקבל כל אחד, והיו שבאו עם שאלות אישיות ולא רצו שאחרים ישמעו, ולחשו השאלה באזנו, ורבינו היה מטה אוזנו בכל כחו אל השואל, ולא אמר לו לשאול בקול וכדו'.

והיה רב גדול שרבינו היה לו עליו טענות גדולות שמקרה בהלכה בכמה דברים, ולא הסתיר את דעתו עליו, ופעם אחת הגיע הרב עם כל פמלייתו לרבינו להביא לו ספר חדש שהדפיס, וכשאמרו לרבינו שרב פלוני בחוץ ורוצה להכנס, אמר בתקיפות: מה הוא רוצה ממני? מדוע בא אלי? ולבסוף נכנס, ורבינו מקבלו במאור פנים ובסבר פנים יפות, ולכשיצא שאלו את רבינו מאי האי, והשיב: כתוב במשנה (אבות פ"א ט"ו) הוי מקבל את כל אדם בסבר פנים יפות... כל אדם!...

ובעיני ראיתי שפעם בחוהמ"ס נכנס לסוכת רבינו רב אחד שרבינו היה לו עליו טענות רבות, ורבינו מגיש לו כסא, ואמר לו זה נברא עבורך מששת ימי בראשית!...

שוקד על טובתם של ישראל - כל העולם יודעים את מסירותו הגדולה עבור ענייני צדקה, מה לא מסר עבור כך, את עצמו, וזמנו היקר מפז, וחפציו, והיותר מכולם שמסר את כבודו עבור זה, כמה הוא סלד מהכבוד והפרסום, [וזכורני שאמרו לפניו בשם גדול אחד שמפריע לו שאנשי בית הכנסת עושים סיבוב לומר לו גוט שבת, ורבינו אמר: פשיטא...], אבל עבור הצדקה הסכים שיצלמוהו גם בכל מיני דברים מבישים, עם קמיעות וסגולות וכדו'..

ואספר מעשה נורא שלדעתי הוא מופלא מאד, כמדומני שהיה זה בשנת תשס"ז שעסקתי בהדפסת הספר תנא דבי אליהו במהדורא חדשה, ורבינו אמר לי שהוא ידאג לנדיב שיתן הוצאות ההדפסה, ובאותו זמן רבינו שבר את הכתף וידו היתה חבושה, ומאד התבייש שמסתכלים עליו כך, ואמר אז לחמותי בערך בזה"ל: מאד קשה לי עם האורחים בשבת שכולם מסתכלים עלי כך... ובאחד הימים נכנס אליו הגאון רבי נתן איינפלד ז"ל שהיה מקורב לרבינו והזמינו לחתונת בנו או בתו, ורבינו אמר לו שאינו יכול לבוא כך עם יד קשורה, ותיכף נמלך בו, ואמר לו: אתה יודע מה, יש אחד שמדפיס ספר, ואם אתה תדאג לו לנדיב [הגר"נ היה שד"ר וקשור להרבה נדיבים], אני אבוא לחתונה, וכך הוה, רבינו הלך לחתונה, והתבייש, והתבזה, בשביל... שאברך אחד יוכל להדפיס ספר...

מה יותר מתאים מלהביא ע"ז מה שאחז"ל בתדבא"ר (פ"ו י"ג): כך אמר הקב"ה ליחזקאל בן בוזי הכהן: בן אדם, כלומר בן אנשים כשרים וצדיקים וגומלי חסדים שמבזין את עצמן על כבודי ועל כבודן של ישראל כל ימיהן...

עוד בהמשך לענין הנ"ל, באותו זמן הלכתי ברחוב אדמו"ר מגור, ופתאום נעצרת לידי מכונית, ורבינו יושב בתוכה, ושאלני כמה כסף חסר להדפסת הספר, ושאעשה חשבון של הכל, והשבתי: ששת אלפים דולר, ואחר כמה ימים כשנכנסתי אליו אמר לי שדיבר עם הנדיב שיתן 7000 דולר, כדי שיהיה ברווח, ולבסוף אכן היה נצרך סכום זה.

ובכלל, אין לתאר את עידודו של רבינו לאברכים שידפיסו ספר, כל אברך שעסק בהכנת ספר קיבל עידוד מרבינו, לזה נתן סך מסויים, [בדרך כלל סכום סמלי, כמו 50 ₪, אבל הראה בזה את עידודו], ולזה השיב במכתבים שידע שיקבעם בספרו, והיו כאלו שאף כתב להם הערות, והכל בפרגון עצום, גם בדברים שבאיזה שהוא מקום באו לכאורה על חשבון ספרים שלו, ואכמ"ל.

צורב אחד עסק בנגעים, ואז אחד שלח לרבינו מכתב עם הרבה שאלות בענייני נגעים, ורבינו מסר המכתב לאותו צורב, ואמר לו תכתוב אתה את התשובות, רק תתן לי לעבור ע"ז לפנ"כ, בכך רצה לעודדו. ואמר לו תדפיס ספר על נגעים, והלה אמר מי לומד נגעים? ומי יענין בספרי? אמר לו רבינו אדרבא בגלל שאין ע"ז הרבה ספרים כל מי שילמד נגעים יענין בספרך, וסיפר שהיה אחד מהאחרונים שחיבר ספר "מלאכת תְּרֵשׁ" על דיני תְּרֵשׁ, וכותב שם שכיון שאין ספרים על כלל דיני חרש, על כן הוא מדפיס ספר זה שמקבץ כל דיני חרש, ועוד הוסיף שהגאון רבי חיים עוזר זצ"ל אמר שמתחלה היה סבור שהזיכוי

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

הרבים הכי גדול הוא להדפיס ספר, ואח"כ ראה שדבר אחר הוא הזיכוי הרבים הכי גדול, וכעת אינני זוכר מה היה.

ולאחר אמר גם אם אחרים לא יסתכלו בספר שלך, לך תהא תועלת מכתבת ספר, רבינו מאד אחז שכתבת ספר מפתחת ומרוממת את הכותב.

ובעיני נראה אולי לומר, שיתכן שזו אחת הסיבות שרבינו זכה לכזה פרסום אדיר לספריו, מה שלא נודע על מחברים אחרים, כי כ"כ דאג ושקד על טובת מחברי ספרים, וזכו לו משמיה.

עזרה לזולת- רבו מספור מעשיו הכבירים בעזרה לזולת, וכמה אנשים העמיד על הרגלים, ולאחר פטירת רבינו התקשר אלי ידיד שומר מצות ובכה בכי תמרורים, והוא זכה שכל מוצאי שבת היה נכנס לרבינו, ואמר לי: נפגשתי לראשונה עם רבינו לפני ארבע עשר שנים, והייתי מרוסק גם נפשית וגם כלכלית, ורבינו בנה אותי מחדש...

ועוד אחד סיפר לי שסבל מנעורים עד שחייו לא היו חיים, ורבינו הדריך אותו, מה כן לעשות ומה לא לעשות, עד שהפך להיות נורמלי לחלוטין, וידועים לי מקרים שרבינו והרבנית טפלו ביחד בענייני שלום בית, ונכנסו לפרטים הכי עדינים, כהנה וכהנה רבו מספור.

זהירות מלשון הרע- שמעתי מרבינו שסיפר שפעם היתה אסיפת גדולי ישראל, וביניהם ה"חפץ חיים" זיע"א, והח"ח רצה שכל הרבנים יחתמו שמקבלים על עצמם שלא לדבר לה"ר, והגר"ח ע"צ"ל לא הסכים לחתום, ואמר: אני רב, וממילא מוכרח אני לשמוע לה"ר, והח"ח אמר לו שאינו מתכוין ללה"ר לתועלת, שזה ודאי מותר, ובכל זאת הגר"ח ע"צ"ל לא הסכים לחתום, ונדמה לי שביאר שחשש אולי תהיה מילה מיותרת שאינה לתועלת.

רבינו נודע כמביע דעתו ללא כחל ושרק, ללא שום גילוי פנים וחנופה, וכשהיה צריך לבקר רבנים מסויימים אמר דעתו בתקיפות, והיה רב אחד שאמר עליו דברים חריפים, ואחד מבני ביתו של רבינו כתב כל האמרות ששמע מרבינו, וביניהם גם האמרות על אותו רב, ונתן לרבינו לעבור על רשימותיו, וכשהגיע לקטע זה אמר לאותו אחד: זה לשון הרע, אמנם בזמנו זה היה נצרך, אבל להדפיס לדורות אין היתר... כך חי רבינו בהרגשה יתירה בין המצוה לעבירה, אשרי עין ראתה זאת הלא למשמע אוזן דאבה נפשינו.

מה יש לנו ללמוד מרבינו? קבלה בידינו ממוהר"ח מואלז'ין זצ"ל: זה כל האדם לא לעצמו נברא, רק להועיל לאחרים, ככל אשר ימצא בכחו לעשות (הקדמת מהרי"צ לנפש החיים). תמיד להשתדל איך להיטיב לאחרים, לשמח אחרים, שבזה יש פעמים הצלת חיים, והשי"ת יעזרנו ע"ד כבוד שמו.

ענוה

בסוטה (דף מ"ח ב'): ת"ר משמתו חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח"ק מישראל, ואעפ"כ היו משתמשים בבת קול, שפעם אחת היו מסובין בעליית בית גוריא ביריחו, נתנה עליהם קול מן השמים, ואמרה יש בכם אדם אחד שראוי שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו ראוי לכך, נתנו עיניהם בהלל הזקן, וכשמת הספידוהו הי חסיד הי עניו כו'. מבואר שחסידותו וענוותנותו של הלל הזקן הם אלו שהיו ראויים להשרות שכינה עליו. וכך כתוב ממוהר"ח מואלז'ין זצ"ל בספר "רוח חיים" (פ"ב מ"א): אך יבואר, כי העיקר הוא לזכות להשראת השכינה הוא רק ע"י ענוה, וכמבואר בחז"ל זהירות מביאה לידי זריזות וכו', עד ענוה מביאה לידי כו' רוח הקודש. ועוד כתוב שם (פ"ח מ"א): והענין, כי ע"י הענוה זוכה האדם הכל, וכמו משה רבינו אע"פ שהיה אדון הנביאים ואב החכמים, לא נשתבח אלא בענוה, וכל מה שזכה הוא עבור ענוותנותו, "ואילו היה עכשיו אדם עניו כמשה היה ודאי זוכה לתורה בשלימות".

רבינו הגדול והקדוש היה ידוע מאד בענוותנותו העילאית, וכך אמר עליו מרן רה"י בעל "אילת השחר" זצ"ל לאחר שהיה אצלו בחול המועד סוכות תשע"ב: הוא מאד עניו! כל העולם נמשך אחריו, והוא עניו!...

ברם יש כאן ענין הטעון ליבון, מדת הענוה אצל רבינו היתה באופן משונה עד מאד, היה קורא את עלוני קופת העיר כאשר תמונתו מתנוססת עם תוארים מפליגים של רשכבה"ג ושר התורה, היה עובר על ספרי הנהגותיו שמתארים בפרוטרוט כל זיז והנהגה שלו עם תמונות, עיין בספרים שמספרים בחיל ורעדה את המופתים שחולל, ולמד בספרים שמובא בהם דברים

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

ממנו בחרדת קודש, ואילו אצלו שום זיז לא זע, הכל עובר לידו, את הכל הוא רואה בשויון נפש כאילו מדובר על אחר, איך מבינים זאת?

בסוטה (דף מ"ט א') שנינו משמת רבי בטלה ענוה, ובגמ' (שם ב') אמר ליה רב יוסף לתנא לא תתני ענוה דאיכא אנא, והעולם שואל הלזו יקרא ענוה? ומסופר בספר "פניני רבינו הגרי"ז" (עמ' י"ז) שהיתה קביעות להגאון ראי"מ סלומון זצ"ל בעל "נתיבות הקודש" בכל פניא דמעלי שבתא לשבת סמוך לגרי"ז ולהציע לפניו את כל שאלותיו וספיקותיו בדרך לימודו במשך כל השבוע. וביום שישי אחד כשעמד הגאון הנ"ל בסיום מסכת סוטה אמר לגרי"ז: עכשיו אשאל את מה שכל העולם שואלים בסיום מסכת סוטה, היא השאלה הנ"ל, ועמד שם עוד אחד מגדולי ירושלים הגאון ר' מתתיהו דייזיס זצ"ל בעל "מתת מלך", והשיבו הגרי"ז בהתרגשות: נישט איך וייס וואס איז ענוה, נישט איהר וייסט וואס איז ענוה, נישט ר' מתת וייס וואס איז ענוה... [עד כאן נדפס שם בספר, ומכאן ואילך שמעתי בע"פ מבעל המחבר], והרב סלומון לא נרגע ונסע לב"ב לשאול דבר זה ממרן ה"חזון איש", והחזו"א השיבו: ענוה איז נישט קיין דבר שכלי, ענוה איז אז די הארץ איז אזי... והניח ידו הקדושה על לבו הטהור בתנועה של הורדה כלפי מטה... זהו ענוה, שהלב כפוף!

והרבה פעמים שמעתי ממרן רה"י בעל "אילת השחר" זצ"ל שהיה אחד ששאל את ה"חזון איש" אם הוא יודע שהוא גדול הדור, והחזו"א השיב שכן, וחזר ושאלו א"כ איך שייך אצלו הנהגה של כ"כ ענוה והתבטלות, והשיב: בגלל שאני יודע שאם היה לאחר כחות כשלי הוא היה מושלם יותר [דברי השואל נדפסו בספרו "הדור והתקופה" עמ' מ"ג], ורה"י השתומם שאדם העיז פניו כ"כ בחזו"א לשואלו כן, עכ"פ החזו"א היה נאה מפרש ונאה מקיים שאין שום סתירה בין ידיעת גדלותו לבין הענוה האמיתית.

וזו לשון קדשו של רבינו ה"קהלות יעקב" זיע"א בספרו "חיי עולם" (פרק כ"ז): ודע כי מי שלא זכה למדת הענוה "אין לו אפי' שום מושג וציור מעניינה של ענוה" כו', ויתכן ג"כ שיתנהג בפועל כענוי ארץ לקבל כל אדם בנחת ובהכנעה, וגאותו קבורה בלבו שרירה וקיימת. ולא עוד אלא אפי' מי שזכה באיזה זמן למדת הענוה ושפלות הרוח, ואח"כ איבדה ע"י היסח הדעת, או איזה חטא ר"ל, שוב גם הוא שוכח ונעלם ממנו מהותה של ענוה עד שאין לו כמעט שום מושג וציור כלל במהות מדת הענוה, כידוע ליודעים, עכ"ל. והדברים מבהילים.

למדנו שאכן יש מדריגת ענוה אמיתית ופנימית, עד שמשנה רבינו יכול לכתוב על עצמו והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, ונשאר עניו. ורב יוסף יכול לומר לתנא לא תתני ענוה דאיכא אנא, ובחינה זו ראינו אצל רבינו, איך שהכל עבר לידו ולא עצר אצלו.

הייתי נוכח כשספרו לרבינו את צערו הגדול של מרן רה"י על הכבוד הרב שהנחילו לו בנסיעה לחו"ל (עיין "הנהגות רבינו בעל אילת השחר", פרק כמלאך עלי אדמות), ורבינו מאד התפלא, מה הוא הצטער? הרי לא כיבדו אותו אלא את התורה שלו! פירוש המילים אינני מבין, אבל אולי כך ההרגשה של מי שזוכה לענוה אמיתית.

ולא לחנם זכה רבינו לרוח הקודש, כאשר ידוע בכל העולם, וכאשר העיד עליו רבו מרן הגרמ"י לפקוביץ זצ"ל שדבר ה' בפיו, ושאצלו יש בחינת סוד ה' ליראיו [ביטויים אלו שמע ממנו נכדו הגר"י קורלנסקי שליט"א, ויש עוד ביטויים ממנו של "רוח הקודש בדורינו" וכדו', ואמנם לא שמעתי זאת ממקור ראשון].

אין זאת אלא כאשר מדוקדק בגמ' ומפורש ב"רוח חיים" שעיקר השראת השכינה אצל האדם וההגעה לרוה"ק היא ע"י ענוה.

ובהרבה דברים היה בבחינת יודע מה למעלה ומה למטה, וכל הצבור סמכו עליו כדברי האורים והתומים. רבים זוכרים את תקופת מלחמת המפרץ, שהיה פחד נורא מהעתיד, ודברי רבינו שבב"ב לא יפלו טילים, ושהמסכות הם רק לפורים, הפיחו כזו תקוה בכל שדרות הצבור... ואח"כ כשהתחילה המלחמה השניה בעירק, ושוב היה פחד, הייתי נוכח כשבאו לרבינו ואמרו לו שהצבור פוחד, ושהממשלה אומרת כו"כ וכו', אמר רבינו: הכלבים האלו רוצים להפחיד את הצבור... וברגע, כל הפחד נמוג ונעלם... כהנה וכהנה יש מעשים למכביר.

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

ולא לחנם זכה רבינו לכזו ידיעת התורה בכל מרחביה, כי כאשר אמר מוה"ר מואלז'ין שאילו היה אדם עכשיו עניו כמשה היה ודאי זוכה לתורה בשלימות... ויש אגרת הדרכה ממרן החזו"א לבחור ישיבה (קוב"א ח"א אגרת כ'): לשאול מאחרים בעונה, ולא בגאות, ואמרו מאד מאד הוי שפל רוח, ועקב ענוה יראה, וענוה מבטיחה ידיעת התורה. ומרן הגראי"ל זצ"ל מסר על אודות הסיפור המפורסם עם הגרע"א וה"נתיבות המשפט" שבאו לעיר אחת ובני העיר הוציאו הסוסים ורתמו עצמם לכרכרה והסיעוהו בגופם, והגרע"א היה ברור לו שעושים כן לנתיב"מ וירד מהעגלה ונשאה עם בני העיר, וכן הנתיב"מ היה ברור לו שעושים כן להגרע"א, וירד מהעגלה ונשאה עם בני העיר, שכך אמר מרן החזו"א: אינני יודע אם המעשה היה או לא, אבל מהפלגת ידיעתם בתורה יתכן שכך היה... [נדפס גם באעלה בתמר מתורת החזו"א עמ' ס"ט].

ולא לחנם זכה להיות מנהיג הדור, וזכורני שפעם דברו עם רבינו על אודות ת"ח אחד שבצעירותו ניבאו לו גדולות ונצורות להיות ממנהיגי ישראל, ובאיזה שלב בחיים נעשה בעל מחלוקת גדול, ומבזה גדולי ישראל, ושנאווי על הכל, ואמר רבינו: תדעו לכם שלזכות להיות מנהיג ישראל צריך זכויות גדולים, ובעיקר תלוי הדבר במדת הענוה.

רבינו לא בוש מלשאול שאלות בלימוד צעירים ממנו בששים שנה ויותר, ולא הרגיש שום זלזול בכבודו, וכמה פעמים כשהיו באים לשאול שאלות בזמן סעודת שבת, ואחד המסובים היה קופץ להשיב, אמר רבינו כבר השיבו לך...

ואת חטאי אני מזכיר, שפעם בא אחד לשאול אם מותר למדוד חום לחולה בשבת, ורבינו השיב שאסור, ואמרתי בפניו שבמשנ"ב נראה שמותר (עיין משנ"ב סי' ש"ו ס"ק ל"ו), והראיתי לו, ואמר לשואל שאכן מותר. ובאותה שבת נענשתי מאד, ואינני זוכר מה, ותיכף אחר הבדלה רצתי לרבינו ובקשתי מחילה על אשר הוריתי הלכה בפני הרב, ושאל מה היתה ההלכה? ואמרתי לו ששאלו אם מותר למדוד חום לחולה בשבת, ותיכף אמר לי מסתמא אסור, ושוב הראיתי לו במשנ"ב שנראה שמותר, ואמר: אתה רואה איזה רב זה...

ובאיזה סבלנות התנהג להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד, עיין לעיל (פרק מדות טובות). ואספר מעשה אחד שגדול הוא בעיני, שפעם היתה לי שאלה נחוצה, ורבינו היה נעול בעליית הגג, והמתנתי למטה בלחץ גדול סופר את הרגעים, ואחר אולי חצי שעה ירד למטה, ומרוב לחץ לא שלטתי בעצמי ואמרתי במעין תרעומת: אני מחכה כבר חצי שעה! כאילו רבינו חייב לי משהו. ורבינו מחייך ומשיב: מה אעשה שאין לי רוח הקודש, ואם היה לי רוח"ק לדעת שאתה ממתין תיכף הייתי יורד...

בכל דיבורו עם אחרים לא היה שמץ של השתררות, השתררות שבלב הוא דבר שאינו נרגש בחושים החיצוניים, אבל הלב מרגיש, ואצלו היתה הרגשת אמת שאין מאומה של התנשאות. וכל כך לא החזיק מעצמו, ופעם אמר: יתבעו אותי בשמים שהייתי אצל החזון איש, וזה מה שיצא ממני...

והנה כידוע בחג הסוכות היו רבים שבאו לברך על ארבעת המינים שלו, ואפי' מירושלים היו שבאו לברך על שלו כידוע, ופעם דיברתי עמו על כך שלכא' יש יותר מצוה שאדם יברך על שלו (עיין אילת השחר בב"ק דף ט' ב'), ואמר שכל אלו שמברכים על שלו זה רק אותם שחוששים שהד' מינים שלהם פסולים, והיה ברור לו הדבר בתכלית.

אצלו בא לידי ביטוי מה שכותב רבינו ניסים גאון בביאורו למסכת ברכות (דף נ"ו ב'): תני רב יוסף אין מראין דלועין אלא ליראי שמים, נראין הדברים בעיני שאפשר שיהיו דומים יראי שמים לדלועין, שכשם שהדלועין אין בכל פירות הארץ גדולים מהם, ואעפ"כ אינם מתנשאים על הארץ, אלא כל זמן שהן גדלין ופרין, הן מוסיפים נמיכות בארץ, כך הן יראי שמים, אין [ב] כל הבריות שמעלתו גבוהה ממעלתם ולא עדיף מהם כו', ואעפ"כ כל זמן שמוסיף להן הקב"ה גדולה וכבוד ונשיאות, הן מוסיפין ענוה ונמיכות, עכ"ל. וזה התגשם במלוא המשמעות אצל רבינו.

רבינו ראה בחסרון ענוה שורש להרבה צרות, וכך הוא כותב בספרו הקדוש "ארחות יושר" (ערך ענוה): עיין בספר חיי עולם לאאמור"ר זללה"ה שהאריך לבאר שכל הספיקות והבלבולים בעינייני אמונה אינם אלא אצל בעלי גאווה, אבל מי שהוא עניו באמת אין אצלו שום ספיקות ובלבולים כו'. ובאמת כל המריבות בבתיים ושאים שלום בית, שמצוי מאד בזמנינו, רובם ככולם באין ע"י גאווה, ואם כל אחד היה מחזיק בענוה ולא היה איכפת לו על כבודו ועל גאותו, היה רוב המחלוקות מסתדרים בשלום, דוק ותשכח שהענוה האמיתית היא רפואה בדוקה ואמיתית לרוב הבעיות שיש בימינו, עכ"ל.

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

ומה שכותב "שמצוי מאד בזמנינו" שאין שלום בית, שמעתי מחמותי ע"ה שאביה אמר לה, מכלל הבקשות לברכה שמגיעים אלו, שליש הם בענייני רפואה, ושלש בענייני שלום בית, ושלש על דברים שונים. הנה הוא ראה בעינא פקחא איך ע"י חסרון ענוה מגיעים כ"כ הרבה צרות, אדם נפגע שאשתו לא שמעה בקולו, וכן להיפך, וגם הרבה מריבות מגיעים מהרגשות כאלו.

ומה מוטל עלינו לעשות? גם אם ענוה אמיתית היא מדריגה גבוהה מאד, שבעוה"ר אין לי בה אפ"ל מושג וציור, אבל לפחות להשתדל להתנהג במדת הענוה, וכאשר כותב הרמב"ן באגרתו לבנו: על כן אפרש לך איך תתנהג במדת הענוה ללכת בה תמיד, כל דבר יחיו בנחת, דהיינו לא לכעוס על אף אחד, ולא לדבר בהקפדה וכו'.

ורבינו מסיים פרק הנ"ל: השי"ת יערה עלינו רוח טהרה ממרום שנזכה לענוה אמיתית, ע"כ. ובידינו להתרחק לכה"פ מן הדברים הגסים, ולהתפלל להגיע לעדינות הענוה.

קדושה

בירו' ברכות (פ"ב ה"ז): ר' יוסי ברבי חלפתא משבח בדרכי מאיר קומי ציפוראי אדם גדול, אדם קדוש, אדם צנוע. הנה יש אדם שמלבד היותו גברא רבא - אדם גדול, הינו גם אדם קדוש. ומה היא קדושה? איתא בתו"כ שמיני (פרק י"ב ה"ג): כי קדוש אני כשם שאני קדוש כך אתם קדושים, כשם שאני פרוש כך אתם היו פרושים. וביאר הח"ח: כשם שאני פרוש ומובדל מגשמיים כך אתם תהיו פרושים מהנאות גשמיים, אלא הוראת השכל לבד, שזהו גדר הקדושה. מבואר שענין הקדושה-הפרישה ממה שהגשמיים דורשת הנאות, והליכה אחר מה שהשכל הרוחני-חלק אלוך ממעל מלמדו לעשות.

תואר "קדוש" אינו ניתן לכל אחד, רבינו הגרא"ל שטינמן זיע"א היה איכפת לו שמתארים אדם בתואר קדוש, ואמר: קדוש הוא רק מי שנהרג על קדוש ה', [יש נידון אם כל יהודי שנהרג ע"י גוי נחשב כנהרג על קדוש ה', כי הריגתו בסיבת שהוא יהודי, או רק כאשר העמידו בפניו אפשרות להמיר דתו רח"ל, עיין מש"כ בזה ב"מפי כהן" תהלים (מזמור ע"ט ב)], והיה אומר הרי חזינן שהירושלמי (סנהדרין פ"ה ה"ה) שואל מדוע רבי נקרא רבינו הקדוש, הרי שגם התנא הגדול, שכפי שכותב הר"מ (בהקדמת פיה"מ) שהיה בתכלית החכמה ורום המעלה, כמו שאמרו מימי משה ועד רבי לא ראינו תורה וגדולה במקום אחד, והיה בתכלית הענוה ושפלות הרוח, גם עליו שאלו מדוע נקרא רבינו הקדוש. האיש הקדוש הוא בפסגת סולם המדריגות של רבי פנחס בן יאיר, וכאשר מגדירו ה"מסילת ישרים" בפרק האחרון שאכילתו כקרבות ושתיתו כנסכים, וכל מעשיו הם כעבודות הנעשות במשכן ובמקדש.

אבל שמעתי שפעם אמר מרן הגרא"ל על רבינו ה"קהלות יעקב" שהוא קדוש, ושאלוהו הרי רבינו אומר שתואר קדוש הוא רק למי שנהרג על קדוש ה', והשיב: דער סטייפלר איז אנדערש... נדמה לי שאף נוכל לומר: רבי חיים קניבסקי איז אנדערש...

פרישותו מהנאות עולם הזה היתה משונה עד להפליא, בשום אופן אינני יודע להסביר את פרישותו, רק אולי אוכל קצת לתאר את פרישותו, דעתו היתה מאד לשלול תענויות וסיגופים, אפ"ל בשו"ב"ם ויום כפור קטן וכדו', וגם לאנשים שבקשו תיקוני עונות מעולם לא שמעתי שהורה להתענות או לסגף, אלא רק תיקונים ע"י לימוד התורה, מעולם לא ראיתי שדוחה איזה מאכל משום היותו מתאוות עולם הזה, לא עשה בית דין על כל טעימה אם היא תאוה או לש"ש. אבל... לאידך גיסא הוא היה כ"כ מופשט מענייני אכילה, מה שאין לתאר ואין לשער, לדידיה האכילה היא אחד מחובותיו של האדם לקונו (עיין משנ"ב סי' רל"א סק"ה). כשהיה מסיים לאכול, היה שולח אחד הנכדים לך תשאל את הסבתא מה אכלתי, כדי לדעת מה לברך... והיתה קביעות לר"א מן לדבר עמו בלימוד בזמן אכילת ארוחת בוקר, ופעם התעורר איזה ספק על הברכה, ואמר רבינו: נו עוד מעט יביא את החביתה ואברך עלי שהכל ואפטור הספק, ואמר לו הרב מן: הרב כבר אכל החביתה, והתפלל...

לחד גיסא כל כמה ימים היה אוכל עוגות ושותה יין, בכל סיום מסכת בבלי או ירושלמי היה מקפיד לפחות לטעום משהו [אמר שאביו הקה"י אמר לו שמי שאינו טועם בכל סיום שעושה, אין לו רשות לאכול בסיום בערב פסח], אבל לאידך גיסא לא היה שום הבנה באוכל. ובש"ק פרשת שופטים תשס"ט שאלוהו מה ברכת השניצל, ואמר שאינו יודע מה זה שניצל...

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

וראיתי שהניחו לו בצלחת בורקס בסעודת ליל שבת, ושאל אם זה מין דג...

במשנ"ב (סי' ר"נסק"ב) כתוב: ועיין בספר שולחן שלמה דהטעימה בשבת מכל מין בודאי היא מצוה, ורמז לזה טועמיה חיים זכו. ורבינו קיים מצוה זו בדקדוק, היה נוטל מכל הסלטים שהיו על השולחן, ומה שראה רחוק ולא יכל לטול ביקש שיקריבו לו, והניח מהכל בצלחת, אבל... אח"כ היה שופך על הכל כמות עצומה של מרק דגים, ונעשו כל הסלטים למרק סמך אחד, ואכל מהכל, כי אצלו לא היה שום ענין של טעם וגישמאק מאוכל, אלא המצוה לאכול מכל המאכלים... ובשנים היותר מאוחרות כבר היו מביאים כוס גדולה והניח הכל בכוס ושתה. ואחרים שטעמו מרק זה, אמרו שטעמו מחריד...

אחד שאל את רבינו שב"כף החיים" (סי' רמ"ב סק"ט) כתוב שבשבת צריך לאכול יותר מהמאכלים שבחול, ואם בחול למשל אוכל שתי סלטים, בשבת יאכל שלש, וכן הלאה. ולפ"ז כדאי למעט בסלטים בימות החול, כדי שלא יצטרך לאכול הרבה סלטים בשבת. והשיב לו רבינו: וכי בלי זה לא צריך למעט באכילה ביום חול?

בשבעת ימי המשתה שלי בחודש אב בא רבינו לבקר אצלנו [אמר שכך נהג אביו הקה"י לבקר אצל כל נכד שנישא], והגשתי לפניו מנגו מקולף, ואמר תשאלו את סבתא אם אכלנו מזה בט"ו בשבט, ואם כבר אכלנו אין צורך לאכול... כי כשאין צורך לאכול לא אוכלים סתם.

ודאי רבינו חי היטב את דברי התוס' בכתובות (דף ק"ד א'): דאמרין במדרש עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו. אבל מעולם לא ראו אצלו "עבודה" של פרישות, ולאידך גיסא יותר היה מופקע בעיניו "עבודה" של אכילה. והיה אומר: אצלנו לא היו אומרים לאורח אולי תטעם משהו, אלא אולי תעשה ברכה, כי זה העיקר.

* * *

בירו' סנהדרין (פ"י ה"ה) איתא: ולמה נקרא שמו נחום איש קדוש קדושים שלא הביט בצורת מטבע מימיו. "הבטה" אינה ראייה, הבטה היא "השגחה" כמש"כ ה"נחלת דוד" בב"מ (דף ב' א'), וכאשר רגילים לתרגם אכטינגבען, ועל רבינו ידוע שכך היה כפשוטו, סיפורים רבים למכביר ישנם בענין זה, אבל אספר הידוע לי בנאמנות, פעם אמר לגיסי שהוא מניח מטבע של חמש אגורות לחלל עליו המע"ש ורבעי, וגיסי אמר לו: הרי אין בזה שוה פרוטה. ורבינו מיד אמר: אם כן צריך להחליף המטבע, והלך עמו להחליף המטבע, וראה שזה חמש שקל, ואמר לו גיסי בזה יש הרבה פרוטות...

היה לו גמ"ח של דולרים, וכשהיו משיבים לו ההלוואות, או שהיו נותנים לו פקדונות, היה מסדר השטרות בסדר מופתי, כולם ישרים אחד על השני, ופעם באתי אליו לשאול דבר באמצע שהיה בסידור השטרות, ואמר לי אני כבר גומר, רק צריך לסדר שהגוי יהיה למטה [בדולרים יש ציור של גוי].

ופעם כשהיה התעוררות מהגרא"מ שך לעודד מוסד מפורסם ולחתום לו בהוראות קבע, הביאו לרבינו ג"כ הוראת קבע שיחתום, וחתם במקום של מנהל הבנק, זה ראיתי בעיני...

* * *

לא ידע מאומה בענייני עולם הזה, וגם אודות כך יש סיפורים מבהילים, ואספר הידוע לי. פעם שאלוהו אם מותר לקנות קלטות מזמרים ששרים בתערובת, ואמר שאינו יודע מה זה קלטות. ושאלוהו הרי חתם על מכתב בנושא זה, אמר להם: אני לא מסתכל מה כתוב במכתב, אם אני רואה חתימה של רבי אהרן לייב או של רבי מיכל יהודה אני חותם....

לא ידע צורת פניו, ובעיני ראיתי שאחד הביא לרבנית תמונה מפוארת של הרב עם מסגרת יקרה, והרבנית הראתה התמונה לרב, ואמר: זה רבי יודל שפירא...

סיפר לי בפרשת ואתחנן תשס"ב שבבחרותו קנו לו חליפה חדשה ליו"ט, ושאל את החזון איש שאין לו מזה שום הנאה, האם לברך שהחיינו, והחזו"א אמר לו אתה כן נהנה, והוא חזר וטען שאין לו מזה שום הנאה... ואמר לו החזו"א שיכוין לפטור בשהחיינו ביו"ט.

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

בשנת השמיטה תשס"ח שאלתיו על הסבונים שמעורב בהם צמחים של שביעית, אם יש בהם קדו"ש וכו', ואמר: מה אתה צריך סבון? האם אתה כ"כ מלוכלך שבלי סבון לא מתנקה? ושאלתי את הרבנית אם הרב לא משתמש בסבון, והשיבה שמעולם לא השתמש בסבון.

ואספר בזה דבר פלא, שיתכן שעל ידו נוכל יותר להבין מדוע מתאים עליו התואר "קדוש", רבים זוכרים את רבינו יושב במעין מרפסת שעל פתח ביתו ולומד שם בהתמדה וביגיעה עצומה, ובימות בקיץ היה נוטף ממנו פלגי זיעה עצומים, וסיפר מו"ח שמעולם לא היה ממנו ריח רע של זיעה וכדו', וביאר שהוא מפני היותו איש קדוש. על הנביא אלישע כתוב (מלכים ב' פרק ב' ט') ידעתי כי איש אלקים קדוש הוא, והקשו בגמ' ברכות (דף י"ב) מנא ידעה וכו', ובזוה"ק ריש בשלח (דף מ"ד א') איתא: במה ידעה, אלא הא אוקמוה חבריא, דשושיפא חוורא זריקת ליה בערסיה ולא חמת ביה קרי מעולם, ולא אעבר זבובא בפתוריה, הני מילי קשיין, אי תימא דלא חמת ביה קרי, הא סגי אין אינן בני נשא הכי בעלמא, מה שינויא הכא, ואי תימא דלא עבר זבובא בפתוריה, אמאי כתיב הנה נא ידעתי, וכי היא ידעת ולא אחרא, והא כל אינן דחמו ליה אכיל בפתוריה הוו ידעי, אלא שפיר קאמרת אבל הנה נא ידעתי, היא ידעה ולא אחרא, בגין דהיא מתקנת ערסיה בשעתא דשכיב בליליא ובשעתא דקאים בצפרא, והאי דקאמרי דשושיפא חוורא זריקת ליה בערסיה הכי הוה ובה ידעה, דארחא דעלמא כיון דקאים בר נש מערסיה סליק שושיפא דנאים ביה ריחא מנוולא, והיא בשעתא דסלקת ההוא שושיפא מערסיה הוה סליק ריחין דגנתא דעדן, אמרה "אי לאו דקדושא הוא וקדושה דמריה עליה לא סליק ריחא קדישא הכי", ע"כ.

וזעיר שם זעיר שם אנו מוצאים כן גם בדורות יותר מאוחרים, במנהגי מהרי"ל (ליקוטים, אות מ"ו) מסופר על המהרי"ל שהיו מכבסים את סדיניו ששוכב עליהם בכל לילה רק מפסח לפסח, ומ"מ נקיים הם משאר סדיני בני אדם ששכבו בהם שבועים. ועל הגר"א מסופר שלא היה שום הפרש בין כתונת שלבש שבוע לבין כתונת מכובסת שלא לבשה עדיין (ספר הגאון עמ' קי"ב). זהו "איש קדוש", וזו דמות דיוקנו של רבינו.

ופעם הרבנית אמרה לאחד שהיה זקוק לישועה: תשב על המטה של הרב הוא איש קדוש. ושמע זאת הגאון רבי מאיר הוניגסברג שליט"א, ואמר: האשה היא הכי יודעת אם בעלה איש קדוש באמת... ואם היא אומרת... אכן הוא איש קדוש.

ראינו בדור שפל כשלנו ששייך מדריגות של איש קדוש מעין המסופר על הנביאים, והתנאים, והאמוראים, והראשונים, וגדולי האחרונים. אני אין לי שום שייכות למדריגות כאלו, אבל מה בכל זאת יש לנו ללמד ממנו? להרחק מהדברים הגסים! יש רשימה מהגאון רבי שאול ברזם מה ששמע מהחזון איש, ושם כתוב: במדות צריכים רק להשגיח על הדברים הגסים המוסכמים, ועי"ז ממילא יגיעו לידי עניינים יותר דקים. אנחנו יש לנו להשגיח לא להיות רצופי תאות האכילה, תאות הממון וכו', והבא ליטהר מסייעין אותו, וביומא (דף ל"ט א') ת"ר והתקדשתם והייתם קדושים, אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה, מלמטה מקדשין אותו מלמעלה, בעוה"ז מקדשין אותו לעולם הבא.

דקדוק בהלכה

כידוע זכה רבינו לדבר שאין לו אח וריע, כל הנהגותיו, וכל הליכותיו, וכל זיז של מעשיו, נכתב ונחקק בספר, וספרים רבים העתיקו הנהגות רבינו, ותלמידי חכמים גדולים עמלו להבין פשר מעשה כזה ואחר שנהג בו רבינו, ורבים מהנהגותיו נהפכו לקנין אצל שלומי אמוני ישראל, וכמה סידורים השתיתו פסקי הלכותיהם על דעתו והכרעותיו. תופעה כזו למיעוט ידיעתי אינה קיימת, ואף לא בדומה לו. אכן מצינו בראשונים ובאחרונים שהיו שכתבו את הנהגת רבם, אבל לא בכזו צורה מקיפה כל זיז.

נדמה לי שיודעני סודו של דבר, וכך סיפר לי הגאון רבי יוסף גוטליב זצ"ל שלמד בישיבת לומז'ה בתקופה שרבינו למד שם, והיתה לו קביעות עם רבי יוסף מאיר דייטש שליט"א ללמוד עמו בבין הסדרים, ואביו של רבי יוסף מאיר-ר' מנדל דייטש מדי פעם היה מגיע לישיבה לבקר את בנו, ופעם בבין הסדרים למדו רק שניהם בהיכל הישיבה, והגיע האבא לבקר את בנו, ופתאום נכנס הבחור חיים קניבסקי להיכל הישיבה והניח ידו על המזוזה ונישקה, ור' מנדל דייטש קפץ ממקומו והתפלא ואמר: ה"חזון איש" אמר לי שחיים קניבסקי עושה רק מה שכתוב בשולחן ערוך, ולמה נישק המזוזה? ולא נחה

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

דעתו, ופתח שו"ע הל' מזוזה, וראה שה"ברכי יוסף" (יו"ד סי' רפ"ה) מביא מהאריז"ל לנשק המזוזה, ואז נחה דעתו. חזי מאן גברא רבא דקמסהיד עליה, מרן ה"חזון איש" מעיד עליו עוד בימי בחורותיו שאינו עושה דבר שאינו כתוב בשו"ע, הוי אומר שכל ימיו היה שו"ע חי, ואדם כזה שהוא אלבעדיגער שולחן ערוך, ודאי שכל יזי הוא סעיף בשו"ע ובפוסקים, והוא הראוי ללמוד ממעשיו והנהגותיו.

רבינו קיים במלוא מובן המילה את הגדרתו של מרן החזו"א בקובץ אגרותיו (ח"א מכתב קנ"ג): רבותי לימדוני כי בכל תנועה צריך להתייעץ עם חלקי השו"ע, ואין אני בן חורין לעשות דבר מבלי עיון בהלכה מן ההלכות הנוגעות לתנועות הנידון.

ואכן בכל הנהגותיו ראו את קיום השו"ע בדקדוק, היה ניכר אצלו ההפרש בין חוה"מ שאז היה בשמחה יתירה, לבין חנוכה שאז היה קצת בשמחה, וזה היה חילוק הניכר ממש.

גם בדברים שהיה מקום לחשוב שאינו מקיים, לאמתו של דבר לא היה זו יזי כל שהוא מהשו"ע. ידוע שרבינו היה מתפלל שמו"ע די מהר, והייתי סבור שבכונת השמות המבואר בשו"ע כנראה סומך על ההריני מכיון הידוע מהבוטשאש ומה"אפיקי ים", ושאלתי את רבינו אם אפשר לסמוך ע"ז, ואמר שקשה לסמוך ע"ז, כי ענין הכונה היא יראת שמים, וצריך לכון בשעת האמירה, ושאלתי דא"כ התפלה צריכה לקחת כמה שעות, והשיב: כשמתרגלים הכל הולך במהירות... ואז הבנתי שרבינו עם מהירות תפלתו מכיון בכל שם.

ויתר על כן נוכחתי שכל מה שיש בעולם ראה רק דרך התורה וההלכה, הוא לא ראה חפצים, אלא מה רצון ה' בהם... בשבעת ימי המשתה שלי הגיע לבקר בביתנו [אמר שכך נהג אביו לבקר כל נכד שנישא], ואמר איזה ווארט, ואח"כ עשה סיבוב בבית, ואמר: אין לך אמה על אמה בכל חדר, וצריך לעשות בכל חדר (עיין שו"ע סי' תק"ס). ואמר שכשהוא נכנס לביתו אבא הגיע עם לבינה ושייף הקיר אמה על אמה, וזה מאד בקלות לעשות. אח"כ הגיע לסוכה אמר: אתה יכול להשכיב בסוכה עשרה ילדים. ואח"כ ראה שעון על הקיר ובו שני נשרים מפלסטיק, ושאל מה זה החתולים האלה? ואחר זמן שאל שוב מה זה החתולים האלה? ולא הבנתי כונתו, ואח"כ הבנתי ע"פ המעשה המסופר ב"ארחות רבינו" (מהדו"ח ח"א עמ' ג') שה"קהלות יעקב" סיפר שכשעשו את ארון הקודש בישיבת "בית יוסף" עשו עליו צורת שני אריות מלמעלה כנהוג בכל בית כנסת, ואמר מרן החזו"א לעשות צורתם כצורת חתול, שלא יהא להם צורת אריה. והוסיף הקה"י שכך הוא בכל ביהכנ"ס שעושים צורתם כצורת חתול רק שמוסיפים להם רעמה שיהיו נראים כאריות. וכפה"נ שרבינו חשש לדעות הסוברים שגם אסור לעשות צורת נשר (עיין דרכי תשובה סי' קמ"א ס"ק מ"ח), על כן אמר שהם נראים כחתולים.

אח"כ ניגש לארון הספרים, ועבר על הספרים, ואמר: אמרו לי שיש לך הרבה ספרים, ואני רואה שאין לך מאירי וקובץ אגרות, הוא מיד ראה מה אין, זו היתה כל ראייתו, תורה והלכה.

ואצל נכד אחר ראה את הויתרינה שהיו בה כלי כסף, ושאל: מה זה הסמרטוטים האלה, והנכד השיב שהם כלי כסף, ואמר לו רבינו: כשיגמר לך המקום לספרים תוציא את הסמרטוטים האלו ותשים שם ספרים... כך הוא התייחס לכלי כסף...

זכורני שפעם כשהגישו לו הכובע לברכת המזון שאל: זה כובע חדש? אמרו לו שכבר לפני זמן קנו לו כובע חדש, ותיכף שאל אם בדקו שאין טפח בשוליו [שיש בו חשש לענין שבת (עיין סי' ש"א ס"מ)], וסיפר שכשאביו הלך לקנות לו כובע לבר מצוה זה מה שבדקו, שאין טפח בשוליים. ופעם כשבא להתישב על כסאו ראה שהניחו שם תומך גב, ושאל אם בדקוהו משעטנז, וכשהשיבו שלא, לא רצה לשבת עליו. ובשב"ק פרשת ויצא תשע"א אחד קנה לו גביעים חדשים לעיטור, וכשבא רבינו וראה אותם שאל אם הוטבלו, וכשהשיבו שלא יודעים לא רצה להשתמש בהם.

וגם במצבים הכי לחוצים תמיד עמדה לפניו ההלכה הצרופה, סיפר לי הגאון רבי טוביה יעקובזון שליט"א שכשנפטר אביו ה"קהלות יעקב" בליל שב"ק, במשך כל השבת לא ניכר על רבינו כלום, ובמוצ"ש צעק ובכה משך שעתיים רצופות צעקות נוראות. ומכיון שחל עליו דין אנינות שדינו שאוכל בלא ברכה לא טעם כלום ממוצ"ש עד סוף הקבורה, ושח לי רבי דוד חפץ שליט"א שבהיותו בבית החיים בקבורת הקה"י ראה שרבינו לא מרגיש טוב ועומד להתעלף, ומיד מילא דלי מים ושפך על רבינו, ותיכף אמר לו רבינו: אונן אסור ברחיצה.. אבל אח"כ הודה לו מאד, ואמר לו שהציל אותו. כך ההלכה היתה נר

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

לרגליו בכל המצבים.

וזכורני שפעם הזמינוהו לחופה של אישיות צבורית ידועה, ונתנו לו לברך ברכות נישואין על גביע של רבי לוי יצחק מברדיטשוב, ותיכף שקבלו לידי שאל אם יש בו שיעור חזון איש? ולא רצה לברך עליו, ולא נשא פני איש. ואח"כ בסעודת שבת אמר שהחסידים סומכים על ה"ז (סי' ר"י סק"א) שביי"ש אי"צ לשנות מלא לוגמיו על כן נהגו לקדש על גביע קטן.

זחירותו מכל צל של סרך איסור- רבינו מספר על ה"חזון איש" שהחמיר שלא להוציא בשבת תבן שנכנס בזקנו שחשש בזה לבורר, ורבינו שלח מכתב לחמיו הגרי"ש מה דעתו בזה, והגרי"ש השיבו בפשיטות להיתר, [התשובה נדפסה ב"קובץ תשובות" (ה"א סי' כ"ז)]. ופעם היה שנפל תפוח מקומפוט בין שערות זקנו של רבינו, וראה שנפל שם ולא הסירו... האם יש מושג איזה מסירות יש בזה עבור כבוד השבת. אבל מוכרחני להוסיף שפעם אחרת היה שנפל אוכל לתוך זקנו והוציאו וחיך ואמר: אני סומך על המקילים.

כידוע רבינו היה מקפיד מאד להגיע בשבת למאה ברכות, ולכן היה ניגש לעמוד במנחה של שבת, ופעם הפסיק ממנהגו, ובהזדמנות שח בבית שראה שתחיל להגיע אחד עם מכשיר שמיעה וחשש למלאכה בשבת. [ובספר "ארחות רבינו" (ה"א עמ' רס"ה) מסופר שרבינו שאל את אביו אם מותר לגשת כש"ץ כאשר אחד המתפללים לובש מכשיר שמיעה, והקה"י רצה לצדד להיתר משום דהוי פסיק רישא דלא ניהא ליה ולא הכריע למעשה, ורבינו החמיר לעצמו].

ואידי דאיירינן מזהירותו במאה ברכות, אזכיר איך שבחכמה נפלאה היה משתדל להגיע כל שבת למאה ברכות. פעמים שהיו מביאים לפניו מיץ ענבים באמצע הסעודה ובירך עליו הטוב והמטיב, ופעמים היה אוכל מלח באמצע הסעודה ומברך עליו שהכל. ובשנים האחרונות היה אחד יקר מביא לרבינו כמה מיני בשמים לברך אשר נתן ריח טוב בפירות, ובורא עצי בשמים, ובורא עשבי בשמים, וכמעט כל שבת היה רבינו שואל למה לא הביאו גם קוף לברך עליו משה הבריות? ומעניין שפעם ביהכ"פ בא אליו ידידי ר' אברהם דוב שולמן שליט"א עם מיני בשמים שיברך עליהם, ואמר לו רבינו: אני כבר מסודר עם מאה ברכות. וכפי הנראה שסמך על ברכות העולין לתורה, או באופן אחר (עיין משנ"ב סי' מ"ו ס"ק י"ד, וסי' תרכ"ב סק"ה).

ומדאיירינן מסעודת שבת אזכיר עוד הנהגה מופלאה, שהמשנ"ב (סי' ר"ג סק"ב) מביא מספר "שולחן שלמה" דהטעימה בשבת מכל מין בודאי היא מצוה, ורמז לזה טועמה חיים זכו. ורבינו קיים מצוה זו בדקדוק, ומכל הסלטים שהיו על השולחן היה מניח בצלחתו, וסלטים שלא הגיע אליהם ביקש שיקריבו לו. אבל אחר שהיו כולם לפניו בצלחת שפך על הכל כמות עצומה של מרק דגים, ונעשה הכל מרק סמך של חריף ומתוק ומלוח וחמוץ וכך אכל הכל, שהרי המצוה היא לאכול מכל המאכלים, ותו לא מידי...

זריזותו וחביבותו למצות- ידוע שהיה מתפלל שחרית תיכף בזמן ותיקין, וכן מנחה היה מתפלל בשתי עשרה וחצי, ומעריב היה מתפלל מיד בזמן. ופעם הגיע אצלו אדמו"ר חשוב לפני זמן מנחה, וכשהגיע הזמן אמר רבינו שצריך לרדת למנחה, ואמר לו האדמו"ר אתם תמיד חושבים שמא תמות עוד רגע, ולכן אתם הולכים תיכף להתפלל... ורבינו לא השיב כלום. ואח"כ בשבת אמר הגר"א מן לרבינו שאותו אדמו"ר אינו מבין מעלת הזריזות לתפלה, ורבינו השיב: לא, לא, הוא צודק, אכן אנו חוששים שנמות לפני שנספיק לקיים המצוה, על כן אנו מזדרזים לקיימו מיד כשהיא ביכלתינו. וסיפרתי זה למו"ר הגראי"ל זצ"ל, וחישבן עם הסוגיא בגיטין (דף כ"ח א-ב) אי חיישינן לשמא ימות לזמן קצר, והעלה דמן הדין אין לחוש לזה.

וכמה היתה חביבותו למצות, כידוע היה רבינו נוסע לסנדקאות גם במקומות רחוקים מאד, ואמר לי: זה מצוה. וסיפר שגם ה"חזון איש" פעם יצא לסנדקאות לאחר שחרית וחזר בערב. [ועיין לעיל פרק תורה]. וכשנולד בני הבכור נסע רבינו לחמיו הגרי"ש אלישיב זצ"ל להזמין להיות סנדק, ואמר לו שכדאי לו לבא, כי ב"לקט יושר" (חיו"ד עמ' נ"ב) כתוב: שהעולם אומרים מי שהוא בעל ברית לבן נינו אינו רואה פני גיהנם, ואמר לי שהגרי"ש השיבו שידע מזה [יש שמועות נוספות מה אמר

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

הגר"ש, אבל רבינו סיפר לי שזו היתה תשובת הגרי"ש]. והוסיף ואמר: דברתי גם עם המזכיר שלו שידאג להביאו. ורבינו רצה להראות לי דברי ה"לקט יושר" בפנים ואמר לי להביאו, ותוך כדי כך הגיע אדם ללוות מרבינו, וכשראה שרבינו עסוק באיזה דבר אמר שימתין, ורבינו אמר לו: אתה קודם, זה מצוה?

פעם לפני סוכות הרבנית נתנה לי מאה דולר וקניתי בו אתרוג מהודר, ובאתי להראותו לרבנית, ואמרה לי תיכנס לשמח את הרב שיראה מה עשית בכסף, ורבינו נטל את האתרוג ועיין בו, ואמר זה אכן שוה מאה דולר... והיתה ניכרת השמחה על פניו.

כשהיה אחד מזמן היה רבינו שומע ממנו כל ברכה ראשונה, וכמדומה שאף היה יוצא ממנו בשומע כעונה, כמבואר במשנ"ב (סי' קפ"ג ס"ק כ"ח) שכן ראוי לעשות. והיה מפליא הדבר, כי כידוע רבינו היה כבד שמיעה, וכששאלוהו דברים היה צריך לאמרם לתוך אזנו, וסתם דיבורים לא שמע כלל, ואילו את ברכת המזון שמע. אין זאת אלא אידי דחביבא ליה יהיב אדעתיה לשמוע... (ר"ה כ"ז א').

אחד שאל אותו שיש לאחד יין מזמן הגר"א, ושומר עליו בכספת וכו', האם הוא מוקצה בשבת, שהרי המשנ"ב (סי' ש"י סק"ד) מפרש שהטעם שאוכל העומד לסחורה אינו מוקצה הוא משום שדעתו לאכול ממנו כשירצה, אבל יין זה אינו שותה כלל ורבינו התפלא על השאלה, שהרי ברור שאם לא יהא לו יין לקידוש ישתמש ביין זה.

השתדל לקיים כל המצות שאפשר לקיים, גם המצות הנדירות וכאשר האריך בזה בספרו "ארחות יושר" (ערך שמחה של מצוה), וזכורני שכשקיים מצות כתיבת ס"ת בכה מרוב שמחה, וידוע שקיים מצות התלויות בארץ, ומתנות כהונה, ושריפת ע"ז, אך לא הייתי שם ואיני יודע. אבל זה שאלתיו איך קיים מצות השבת העבוט, ואמר לי שהגיע זמן הפרעון והלוה לא שילם, וביקש ממנו את הכפה שלו, ותיכף השיבה לו כי נצרך לו עתה, וכך בחכמה היה משתדל לקיים כל המצות.

ואמר לי שיש סתירה בשו"ע, שבאו"ח (סי' צ"ב ס"י) כתוב טוב ליתן צדקה קודם התפלה, וביו"ד (סי' רמ"ט ס"ד) כתוב טוב ליתן צדקה קודם כל תפלה. ואמר שהוא מניח מטבע גדול בכלי [כנראה שהכלי שייך לאגודת הצדקה], ומתנה שקודם כל תפלה יקנה פרוטה מהמטבע לצדקה. ובאופן זה יכול לקיים הדין גם בשבת, שכפי שהעלה ה"חזון איש" (או"ח סי' קנ"ז) מותר להתנות מע"ש שיחול קנין בשבת.

ועם כל דקדוקיו, במקום שהיה בזה איזה זלזול ברבותיו לא התנהג בהידורים. וידוע שרבינו היה מעטר כוס הקידוש בששה גביעים קטנים, כמנהג הגר"א (מעשה רב אות ק"ט). ואמר: שהחזו"א לא נהג בזה כי לבד לא יכל לסדר, ולא רצה להטריח אחרים במה שאינו חיוב. ואביו הקה"י כן נהג בזה. ושאלתיו שהרי העיסור צריך להיות בגביעים מלאים יין כמש"כ הגר"א בביאורו לתיקו"ז (דף צ"ח א'), והוא היה מעטר בגביעים ריקים. ואמר שודאי העיסור הוא בגביעים מלאים, אבל כיון שאבא לא עיטר בגביעים מלאים [כנראה משום שלא היה לו יין], אינו רוצה להדר יותר מאביו...

ועוד מדקדוקו בהלכה, פעם ראיתי שלפני שבצע על החלות עיין בהם זמן רב, ושאלתיו אח"כ מה עיין, ואמר שבירו' יומא (פ"ו ה"א) מסתפק במשובח בגופו ומשובח במראיו איזה קודם, ופירש רבינו דבמראיו היינו שמראהו יותר יפה, וזה היה הספק שלו בחלות.

כך חי לו אדם שאין על גביו אלא ה' אלקיו, ומה יותר מתאים מלומר עליו מה שכותב ה"חזון איש" בקובץ אגרות הפלאים שלו (ח"א מכתב י'): כר אמרו כל שחכמתו כו' [מרובה ממעשיו] חכמתו מסתלקת, כל חכמה שקונה האדם יש לה קשר עם נשמת האדם, ונפש האדם מתענגת על החכמה, והחכמה תשלח את שרשיה על תלמי לב בעליה, ונימי הקשר בין לב האדם לחכמתו אנו קוראים אהבה. וטבע האדם להשתעשע על מבועי החכמה ולהבל בשעה זו כל תענוגי העולם הזה כו'. ומה המה קשרי החכמה [כלומר מה הדבר שקושר את החכמה לנפש האדם?], מעשים אשר נצטוו עליהם האדם! וכל שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת, ודעותיו כנות קבועות וקיימות, ולא יעותום חזיונות צחצחות, ולא יעצבוהו הרהורי בלהות...

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

דברים עלוקטים

ארשום בעזה"י דברים מלוקטים ששמעתי מרבינו, שלא לפי סדר מסויים:

א. בפורים תשנ"ז התחיל ענין זה של לבקש ברכות מצדיקים בפורים, ומו"ח בקשני לשאול את רבינו אם יש לזה מקור. ואמר רבינו: אתה לא יודע שכולם נהיו חסידים?

ב. סיפר רבינו שליד ישיבת "תפארת ציון" היה דר אחד שכל פעם שבחורים היו לומדים בלילה, היה מגיע וצועק שמפריעים לו. ופעם התחבא ראש הישיבה הגאון רבי אברהם יצחק גרשונוביץ זצ"ל מאחורי עמוד החזן, וכשהלה נכנס לצעוק יצא רה"י ממחבואו והתחיל לצעוק עליו: אתה לא מתבייש להפריע ללומדי תורה.

והוסיף רבינו שליד הישיבה שלו כמדומה שאמר ישיבת "בית יוסף" ג"כ היה אחד שצועק שלימוד הבחורים מפריע לו, ואמר רבינו על עצמו: אני אהבתי להרגיז (!) ויצאתי למרפסת שפונה לעבר ביתו, ונעלתי דלת המרפסת, והתחלתי ללמוד בקול גדול, והלה הגיע וניסה לצאת למרפסת ולא יכל, והלך להלשין עלי ל"חזון איש", וידעתי שכשאבוא לחזו"א כבר אקבל מנה... וכשבאתי לחזו"א אמר לי: טוב עשית, לא מפריעים ללמוד...

ג. ידוע שברכותיו היו מתקיימות באופן מופלא, ורבינו מתייחס לזה בספר "ארחות יושר" (ערך אמת), וכך מביא מספר חסידים כי הדובר אמת ואינו רוצה לחשוב שקר ולא לדבר שקר, אפי' דברים שיחשב ושידבר אע"פ שלא יתכוין להם, כל מחשבותיו ודבריו יתקיימו, שנאמר ותגזר אומר ויקם לך. ומבואר שהנזהר מלשקר יתקיימו כל ברכותיו, דכמו שהוא נזהר שלא ישקר גם מן השמים שומרים שכל מה שיאמר יהיה אמת ויתקיים, עכ"ל. והמעשים המופלאים שיש בזה רבו מספור.

וארשום שתי מעשים: מעשה במשפחה שנולד להם תינוק שסבל מפרכוסים, ומאד היו מודאגים, ובאו לרבינו ואמר: אין מה לדאוג, יש הרבה תינוקות שעד גיל שנה מפרכוסים ואח"כ זה עובר, ואכן הפרכוס האחרון היה בערב גיל שנה, ומאז חלפו הפרכוסים.

ומעשה באדם יקר שמס הכנסה נתנו עליו יד, והזמינוהו לחקירה, ובא לרבינו ורבינו הניח יד על כתפו ואמר לו... למס הכנסה לא תהיה שליטה עליך, וכשבא לחקירה התברר שהחוקר חולה, ואמרו לו לבוא עוד יומיים, ולא בא, ומאז עברו שנים רבות, וב"ה נפטר מהם.

ד. סיפרו רבות מהקפדת רבינו על כבוד הספרים, ומה שראיתי בעיני שפעם ראה ממקומו בראש השולחן שבארון הספרים שמולו יש חבילת טישיו על מדף הספרים, וקם ממקומו וניגש לארון והסיר החבילה. [ומן הדין זה מותר, עיין משנ"ב (סי' קנ"ד סק"ט)].

ה. אמר לי: פעם הייתי חותם על ערבות, ופעם אחת הוצרכתי לשלם, ומאז אינני חותם על ערבויות, וכדאיתא ביבמות (דף ק"ט א'): לעולם ידבק אדם בשלשה דברים ויתרחק משלשה דברים כו', מן המיאון ומן הפקדונות ומן הערבויות.

ו. אמר שכל אלו שקרואים ע"ש אבא הם ילדים טובים, ואמר על החתן יעקב ישראל שטינמן הוא ילד טוב, הוא כותב לי ד"ת.

ז. אמרתי לרבינו שהגראי"ל אומר שלא ראה מי שקרוי ישראל מאיר ע"ש החפץ חיים וסר מן הדרך. ושאלתי את רבינו אם זה תקף גם על מי שקרוי ישראל מאיר ע"ש אחר שקרוי ע"ש הח"ח, [והראיתי לו את בני ישראל מאיר שקרוי ע"ש זקנו הגרי"מ זכריש זצ"ל, שקרוי כן ע"ש הח"ח], ואמר שמסתבר שגם בזה. ואמר שזוכר את הגרי"מ זכריש בתור ילד מסתובב אצל החזו"א, שבא מאמריקא בתור ילד.

ח. שאלני מדוע קראתי לבני בשם אלחנן, והשבתי ע"ש ר' אלחנן וסרמן, ואמר שאבא היה אומר שלר' אלחנן היה רוח"ק, כי בעת שהלך לעבודת הצבא הרוסי עבר דרך ברנוביץ' וחנה שם כמה ימים, ולמד חברותא עם ר' אלחנן, ואז ר"א אמר לו שלרב מקוסובה יש בת טובה, ואבא בכלל לא אחז אז בשידוכים, אלא שדיבר ברוה"ק.

ט. כמה פעמים שמעתי ממנו בענין אב שלומד עם בנו שלא תמיד זה מצליח, דאיתא באדר"נ (פרק כ"ו ו'): רבי יהודה בן

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

עילאי אומר אדם שיש לו בן ולא למד תורה מאביו, והלך ולמד תורה מאחרים, הרי חנופה מבקש. וביאר שאבא דורש מבנו, וקשה לו להחניף לו, לכן לא מצליח.

י. בביאורו לספר הבהיר כותב כמה דברים שכמדומני נותנים הצצה לגודל השגתו, ואעתיק אך כמה קטעים, ז"ל שם (אות ק"ח): שהתורה כוללת כל העולמות ושרשם, וע"י התורה יודעים כל מה שמתהלך בכל העולמות ובכל מקום, לכן יזדרז האדם ללמוד תורה, ועוד שם (אות קכ"ח): מתוך שאתה רואה שדורות הולכין ובאין עליך להבין שהנשמות חוזרין ובאין, וזה א"א להבין רק ע"י התורה איך שהולכין גלגולי הנשמות לתקן מה שקלקלו כידוע, וכל זה ע"י עמל התורה זוכין להבין. ועוד שם (אות קכ"ב): ע"פ התורה, שבזה מובן גם כל הגלגולים וכל הצרות בכל דור, והכל ע"פ הנשמה שעברה, ומובן ע"י סוד הגלגול שצריכין לתקן כל מה שפשעו בו, וע"י התורה מתברר הכל ויכולין לידע מה למעלה.

ובביאורו לספר רזיאל המלאך (עמ' י"ט): וכל חכם שופט את בני דורו [בבי"ד של מעלה] כמש"כ הקדמונים, כי הוא מכיר בהם ויודע מי הצדיק ומי הרשע, מי הרמאי ומי אומר אמת. וגם מן השמים מסייעים לו לברר האמת כידוע מכל הדורות. ואבותינו ספרו לנו חכמת החכמים שידעו לברר כל דבר אם אמת או שקר. וגם היום זה מעשים בכל יום אצל כל חכמי ישראל. ועל הפנים הם מכירים מי שקרן ומי רמאי ומי דובר אמת כידוע.

יא. גיסי ר' גדליה הוניגסברג שליט"א ואני קנינו לרבינו מכילתא מהדורא חדשה עם הרבה הגהות, והנחנו לו על השולחן, וכשראני רבינו אמר לי למה לא שאלתם אותי, כי כבר יש לי כזה מכילתא מהדורא ישנה, ואמרתי לו שבזה יש ריבוי עצום של הגהות, ואחר זמן אמר לי שאכן יש בו ריבוי הגהות, וכבר אמר דבר חדש שראה בו מהגר"א לבנו שאול. ועוד הוסיף: פעם התחלתי לכתוב הגהות על המכילתא.

יב. אמר שאצל רבי חיים גריינמן יש הגהות הגר"א על מדרש רבא והוא עובד ע"ז.

יג. אמר שרבי שמרל גריינמן הראה לו שסידר מהחזון איש לפי סדר התורה, ואינו יודע למה לא הדפיס.

יד. סיפרו לפנינו על אחד מנכדי הגר"ש אלישיב זצ"ל שהיתה לו שאלה נחוצה מאד, ובא לבית זקינו לשאול, והוא ישן, ואח"כ בא אליו באמצע לימודו לשאול, והגר"ש שאלו מדוע לא שאלת אותי לפנ"כ, ואמר: שסבא ישן, והגר"ש נזף בו: בשינה אתה לא מעיר אותי ובאמצע הלימוד אתה מפריע לי? ושאלו את רבינו מה באמת היה צריך לעשות, האם להעירו או להפריע לו בלימוד. והשיב רבינו: זה אותו דבר!

טו. רבינו אמר לי שילדים מא"י שולחים לו מכתבים עם שאלות יותר טובות מאשר רבנים בחו"ל, כי אוירא דא"י מחכים.

טז. פעם עבר על בני משפחתי תקופה קשה, שכמה היו חולים וכו', ובאתי לרבינו לשאול מה לתקן, ורבינו לא אמר שום דבר לתקן, אלא התחיל לומר בנעימות: אבא היה אומר שמיסורים א"א לברוח, ומה שנגזר צריך לקבל. וסיפר שהיתה אשה אחת שכל הזמן ילדיה חלו בזה אחר זה, עד שזה הבריא זה חלה וחוזר חלילה. ובאה לאחותו הרבנית ברזם, ואמרה לה שאינה מסוגלת יותר ושתבקש מאבא שיברך שיפסיקו לחלות, ואחותו אמרה לאבא, והוא אמר: מיסורים א"א לברוח, ואם אין ילדים חולים אז סובלים משכן רע, והיא אמרה שבכל אופן אינה מסוגלת למצב הזה, ואבא בירך אותה, וילדיה הבריאו, ואז הגיע שכן רע שמירר להם את החיים, ואמרה שעדיף לה המצב הקודם...

יז. פעם נכנסתי לרבינו בעת שאכל מלוה מלכה, ורק הוא והרבנית ישבו ואכלו, וסיפרתי לרבינו ששמעתי שאחד בא לאביו הקה"י ותינה בפניו שבנו אינו שומע בקולו. ושאל אותו הקה"י: אתה מתפלל עליו? אני מתפלל על חיים שלי כבר חמשים שנה! ושאלתי אם הסיפור אמת. והשיב רבינו: אם הסיפור אמת אינני יודע, אבל ודאי הוא יכול להיות. והביא דברי התדב"א (פי"ה י'): מעשה בכהן אחד שהיה ירא שמים בסתר, וכל מעשיו הטובים שהיה עושה היה עושה בסתר, והיה לו עשרה בנים מאשה אחת, ששה זכרים וארבע נקיבות, ובכל יום ויום היה מתפלל ומשתטח ומבקש רחמים ומלחך בלשונו עפר כדי שלא יבוא אחד מהם לידי עבירה ולידי דבר מכוער. אמרו לא יצתה אותה שנה ולא שניה ולא שלישית, עד שבא עזרא והעלה הקב"ה על ידו את ישראל מבבל, ואותו הכהן עמהם, ולא נכנס הכהן ההוא לעולמו עד שראה כהנים גדולים ופרחי כהונה מבניו ומבני בניו עד חמשים שנה, ואח"כ נכנס אותו הכהן לבית עולמו, ע"כ. והוסיף רבינו ואמר: לדעתי, בדורינו עיקר מצות

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

חינוך הוא בתפלה... והרבנית אמרה: בטח, אני כל תפלה מתפללת על כל הבנים ועל כל הנכדים, וגם עליך אני מתפללת... יח. פעם נכנס רבינו לביתו, ובאה אשה חשובה ופרצה לפניו בבכי מר על שצריכה ישועה, ורבינו לא עצר כלל, ולא שמע, אלא המשיך כאילו לא אירע דבר... שגבו דרכיו!

שמועות ששמעתי עפי' רבינו זיע"א בענין המקדש והגאולה

א. אמר לי שנסע לחמיו הגרי"ש אלישיב זצ"ל ושאלו אהא דתנן בשקלים (פ"ז מ"ב) בהמה שנמצאת מירושלים ועד מגדל עדר וכמדתה לכל רוח זכרים עולות נקבות זבחי שלמים, רבי יהודה אומר הראוי לפסחים פסחים. ופי' הרמב"ם בפיה"מ שהמוצא יקריבנה לעצמו, וקשה דפסחים (דף צ"ט א') ס"ל לר' יהודה דכל שאין אחד מהמנויים הראשונים על הקרבן הר"ז פסול, וא"א שיעזבו המנויים הראשונים והא מנוי חדש, והגרי"ש חשב, ושאל את רבינו: מה אתה אומר ע"ז? והשיב רבינו שנראה לו שחלות דין המינוי נקבע רק ביום י"ד ניסן-יום שחיתתו, אבל לפני"כ לא חל דין מינוי, וממילא מי שהיה מנוי לפני יום י"ד אינו קובע מידי. והגרי"ש אמר שצריך ראייה לזה, וצריך לעיין. ואחר זמן חזרתי והעליתי הנידון לפני רבינו, ואמר לי שדברי הר"מ בפיה"מ תמוהין, וכנראה שהיו לו ראיות שדין המינוי חל לפני יום י"ד ניסן.

ב. היה רגיל לומר מה שאמר ה"חזון איש" דהא דאיתא בסנהדרין (דף צ"א א') במוצאי שביעית בן דוד בא, היינו שאם ישמרו שביעית אז במוצאי שביעית נגאלין, ונדפס גם בהקדמת "דרך אמונה" ח"ד.

ג. בתקופה שהיה מאד ביזוי תלמידי חכמים, ראה בזה רבינו סימן גאולה, והיה מביא דברי הגמ' בכתובות (דף ק"ב ב') דור שבן דוד בא קטיגוריא בתלמידי חכמים. ופירש"י הרבה מסטינים ומלמדים חובה יעמדו עליהם, ואמר כמה פעמים שהמשיח כבר עומד מאחורי הדלת.

וסיפר שהגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל הגיע להספיד בכולל חזון איש, והביא דברי הגמ' בסנהדרין (דף צ"א א') דור שבן דוד בא בו נערים ילבינו פני זקנים וזקנים יעמדו לפני נערים ובת קמה באמה וכלה בחמותה ופני הדור כפני הכלב ואין הבן מתבייש מאביו. וכתב ע"ז הרמ"ה ותמה אני לפי סימנים הללו מפני מה אין בן דוד בא בדורינו זה. ואמר הגה"צ הנ"ל שאם הרמ"ה היה בדורינו היה רואה ששייך עוד יותר ירידה... והוסיף רבינו שאם הגה"צ הנ"ל היה בדורינו היה רואה ששייך עוד יותר ירידה, אבל נראה לו שיותר מזה כבר לא שייך...

ד. הרבה פעמים היה מביא מ"בית אלקים" למבי"ט (שער היסודות סוף פרק נ"ב) שכותב שתחיית המתים תהא לפי סדר א-ב, כגון מי ששמו אברהם יקום לפני מי ששמו בנימין. והוסיף שבספרים כתוב שעונים יקומו לפני כולם.

ה. לפני שנת תש"ס אמר לי שאחד שלח לו מכתב על מה שכתוב ב"ילקוט ראובני" (פרשת נח אות נ"ט): קודם לאלף הששי ר"מ שנים יעלו מים התחתונים ויכסו כל העולם, ולא ישאר רק ארץ ישראל ותהיה שטה על פני המים כו', ומה עלינו לעשות. והשבתי שאין אנו מבינים בדברים אלו.

ו. בענין זמן הקץ שכתב המלבי"ם בסוף חיבורו על דניאל שיהא בשנת תרפ"ח, אמר רבינו שהמלבי"ם היה כ"כ בטוח שזה הקץ, עד שאמר שאם המשיח לא יבוא באותה שנה שיוציאוהו מקברו... ושאלתיו על מה שכתב הגר"א בביאורו לספרא דצניעותא (פ"ה): ומכאן תדע קץ הגאולה שהוא בעתה ח"ו כשלא יהיו זכאין, שהוא קץ האחרון, ומשביע אני את הקורא בה' אלקי ישראל שלא יגלה זה. ואיך יכול להחיל שבועה על אחרים. והשיב שה"חזון איש" אמר ע"ז שגם תיבות אלו הם חלק מהקץ... ולאלקים פתרונים.

כל הלומד תורה לשמה

עברו כשלשה חדשים מסילוקו של רבינו שר התורה זצ"ל ורב המספד בכל תפוצות ישראל, ואמרנו לסדר קצת עובדות מאליפות שנאמרו בהספדים על המשנה בתחילת פ"ו דאבות - כל הלומד תורה לשמה - שזה הבסיס והתחלה של כל המעלות הנשגבות שזכה בהם רבינו זצ"ל.

רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ולא עוד אלא שכל העולם כלו כדי הוא לו נקרא ריע אהוב אהב את המקום אהב את הבריות משמח את המקום משמח את הבריות ומלבשתו ענוה ויראה ומכשרתו להיות צדיק וחסיד וישר ונאמן ומרחקתו מן החטא ומקרבתו לידי זכות ונהנין ממנה עצה ותושיה בינה וגבורה שנאמר לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה ונותנת לו מלכות וממשלה וחקור דין ומגלין לו רזי תורה ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק והוי צנוע וארך רוח ומוחל על עלבונו ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים:

תורה לשמה

שח הרה"ג ר' אברהם ישעיה ברמן, שלמד בחברותא עם הגאון הסטייפלר זי"ע, וכשסיימו פעם חוק לימודם נענה ולחש לו בעל ה"קהילות יעקב": "מיין חיים לערנט תורה לשמה!" (בני חיים לומד תורה לשמה)...

וידידו הגאון רבי אליעזר צדוק טורצין היה אומר הרי הגר"ח הוא תלמיד הכי גדול של החזון איש ולמה לא לומד בצורת הלימוד של החזו"א. אלא שהוא לומד לפי טבעו, ולא מתפעל מדברים אחרים וזה דרגת תורה לשמה.

...

מספר חתנו הגאון רבי אליעזר דוד אפשטין שליט"א: פעם אחת ישבתי ולמדתי איתו, ראיתי שהוא נרדם. אף פעם זה לא קרה. עוד פעם התחיל, ונרדם שוב. אז הוא התנצל לפני. הוא אמר לי, אתמול לא ישנתי. למה, כי אתמול בלילה היה איזה אברך ששאל אתי שתי שאלות, אחת בהלכות כלאים ואחת בברייתא דמלאכת המשכן, ולא ידעתי. לא הלכתי לישון עד שמצאתי תשובה. הוא כבר מצא תשובה למחרת. כל המציאות היתה, שיש קושיה לא הולכים לישון. איך אפשר לישון שיש קושיה. תורה זה היה החיים שלו.

...

מספר הרה"ג ר' חיים אריה הוכמן שפ"א סיפר לו רבינו שהיה תקופה בצעירותו [ולא אמר איזה גיל] שאביו מרן הסטיפלר היה אומר לו ללמוד כל יום את הפרשה עם מפרש אחר והיה בוחן אותו על זה. יום אחד ע"פ הרמב"ן, יום אחד עם אבן עזרא וכן הלאה.

עוד סיפר שהיתה קופה שעה ביחד עם אביו צורה שילמדו בכל הכ"ד שעות, שבשעות שאביו אוכל וישן הוא לומד, ובשעות שהוא ישן ואוכל אביו לומד, וכן יגנו על הדור בתורה בלי הפסק.

...

מספר הגר"צ רוטברג שליט"א: אני אומר בתור עד ראיה, כבר לפני ארבעים שנה אמרתי את זה, שהבקיאות הנוראה שלו, זה לא שהוא ידע להגיד שכאן כתוב ושם כתוב, אלא שהייתה לו בהירות בכל ענין, בהירות עצומה ונוראה - תורה כנתינתה בסיני - 'שומעין את הנראה'!

יש לי לזה הרבה דוגמאות, ואציין אחת, אירע פעם שפגשתי באיזו שמחה אדם גדול מאד, ותוך כדי שדברנו, הוא שאלני, מהו הפשט בתוספות פלוני בכתובות, היה זה תוספות קטן בן כשלש שורות התחלתי לנסות ולבאר אך ללא הועיל, התוספות

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

נותר קשה, אחרי שיצאתי מאותה שמחה התפלאתי באמת איך מפרשים תוספות כזה בפשט, למחרת שאלתי את ר' חיים, רציתי לראות איך הוא יסביר את התוספות הזה, עוד לפני שהוא הסתכל על התוספות על אתר הוא אמר לי את הפשט שלו בתוספות, פשט פשוט! ממש תוך כדי דיבור הוא אמר את המהלך שלו בתוספות, כי לא היה דבר שלא היה בהיר וברור לו, זה 'שומעים את הנראה'!

יש לי הרבה עובדות מכל עשרות השנים ששאלתי אותו קושיות עצומות,

על כל פנים לדעתי הם היו קושיות עצומות, והוא היה אומר נחשוב על זה, אחרי כמה ימים הוא לפעמים היה עונה ולפעמים לא... אבל אם שאלתי אותו שאלה ב'פשט' מה הפשט פה, ושאלה גדולה בפשט, והוא הרגיש שנגעתי לו בדבר שאולי הוא לא יודע מה ה'פשט' בזה, הוא היה נהיה מיד 'אויס מענטש', לא היה שייך לדבר איתו! כ'קושיה עצומה' הכי גדולה שיש בעולם הוא יכל ללכת לישון עם זה... אבל שאלה ב'פשט' זה היה מבהיל, ממש לא היה שייך לדבר אתו!

היתה פעם ששאלתי אותו שאלה באיזה ר"ש בטהרות, ואמרתי לו שאני חושב שצריכים לעשות הגה"ה בר"ש הזה, עד כדי כך זה היה קשה בפשט, והוא הסתכל וכנראה הרגיש שהוא לא יודע עד הסוף פשט בזה, זה היה מבהיל על הרעיון מה שהיה! מבהיל על הרעיון! קושיות הרבה יותר עצומות מזה הוא עבר לסדר היום אבל כאן הוא נהיה 'אויס מענטש', ממש 'אויס מענטש'... הוא לא יודע מה הפשט בר"ש הזה... שבוע אחרי זה הוא פגש אותי ואמר לי, מצאתי באיזה ספר שהוא מדבר על הר"ש הזה, עד אז לא הייתה לו מנוחה, מה קרה?? זה לא היתה קושיה על הר"ש, אלא משהו לא היה מובן שמה, ראו עליו דבר אחד - לא יכול להיות שיש משהו כתוב, בחז"ל, בראשונים, בכל חלק בתורה, שאין לי בו פשט ברור, שהוא לא מובן לי כל כולו כדי צרכו...

יום אחד כשלמדנו, עלה אביו מרן הקה"י זי"ע לבית, ואמר לו כי הוא עוסק באיזה ענין(כמדומה בענין 'אשם תלוי') וחקר חקירה, והוא מבקש שיביא לו ראייה לאחד הצדדים מה'בקיאות' שלו... היה ברור לו שיש מקום שכתוב כמו אחד הצדדים, ר' חיים על אתר אמר מראה מקום, אבל הסטייפלר דחה זאת, הוא הרבה קימעא, ואמר חז"ל אחר, מיד ספק הסטייפלר את כפיו בשמחה, וקרא בחדוה - "הכל צריכין למרי חיטא"!

הוא סיפר לי כי כשלמד בלומז'א, נתקשה בדף אחד בערכין (דף ט בענין עיבור השנים), ונסע לב"ב ללמוד זאת עם אביו זצוק"ל.

למדנו ביחד כמעט שבע עשרה שנה, וזה הייתה קביעות בלי לבטל יום אחד! והייתה לו קפידא נוראה על ה'זמנים', היו פעמים שהוא ממש לא הרגיש טוב, ושכב במיטה ברוב חולשתו עם חום גבוה, אבל גם אז, היה אומר לי שנלמד לפחות כשתי דקות שלא תתבטל ה'קביעות'!

לפעמים כשהוא לא חש בטוב, היה אביו מרן הסטייפלר עולה לדרוש בשלומו,

ואף ניגש אליו והניח את ידו על מצחו, למדוד האם חומו גבוה...

היה יום אחד ויחיד בכל השנים שבו לא למדנו, וזה יום נישואי... יום קודם לכן בערב יום החופה, שאלני בחיוך בסיום הלימוד - 'ומה מחר? ... קביעות זו קביעות...' הבנתי מכך שאף מחר לומדים... בקשתי את רשות כלתי, והלכתי ל'נץ' (הוא אמר לי בשם הדוד מרן החזו"א זי"ע שללכת לתפילה א"צ 'שומר' כדין 'שלוחי מצוה'), כשהגעתי, הוא הביט עלי בפליאה, ולאחר התפילה אמר בנחרצות 'היום, לא לומדים!' והתעקש ללוותיני עד לביתי.

חלק עיקרי בלימודינו היה ה'ירושלמי', כי כשאמר לי שנלמד ירושלמי, הוא כבר למד אותו פעם אחת, אבל אז למדו כפי הוראת אביו 'כמה דפשיט טפי מעלי', ממש בפשט, וכעת, אמר, שרצונו ללמוד היטב, ולכתוב כל דבר ופשט שיתחדש, והוא השקיע בכך הרבה, היה כותב כל דבר על גליון הגמרא, ובכתב רש"י... הביאורים הטובים שיש ב'ביאור' שנדפס ממנו זה מן הלימוד ההוא. [פעמים היה כותב 'כפירוש הפני משה', 'כפירוש הקרבן העדה'...].

בתחילת הלימוד למדנו סדר קדשים, למדנו דף גפ"ת כל יום (היינו לומדים בלילה, כשעוד דר ברח' אוה"ח וכשעברו לרשב"ם (ר"ח ניסן תשי"ח) העברנו את הלימוד לאחר ה'נץ', והוא אמר שכך נרויח גם עוד מתפלל, היו פעמים שלא היה מנין והתפללו

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

ביחידות כדין מעלת התפילה בנה"ח) בסיום כל תוספות הוא היה בוחן אותי, סוגר את הגמרא והייתי צריך לומר את המשא ומתן של כל תוספות. ב'זבחים' זה היה בתוספות הארוכים שבסופם כתוב 'ברו"ך מהם הוא היה עושה' 'עסק'. וכך בסיום כל פרק.

הפעם הראשונה שלמדנו היה בתשעה באב שנה לפני ה'בר מצוה' שלי, הוא ביקש ממני אחרי ה'קניות' שנלמד יחד פרק 'ואלו מגלחין', ולמדנו כל היום וסיימנו את הפרק.

פעם כשלמדנו בזבחים את הסוגיא של 'עשה כאשר עשה' הוא אמר לי כי כאן צריכים ללמוד בחדא מחתא שניים וחצי דפים, כי הכל ענין אחד, וכך למדנו במשך זמן רב, והגיעה השעה לאחר חצות הלילה, עד שאאמו"ר ואמי ע"ה הגיעו לדפוק בדלת, כי לא ידעו היכן אני...

רבינו סיפר לי פעם שרצה לבדוק כמה דפי גמ' הוא מסוגל ללמוד ביום אחד, ולמד באותו יום למעלה ממאתיים דף, אך סיפר שהמאמץ גרם לו לחולשה עצומה בימים שלאחר מכן.

כשהגענו ללמוד מסכת ראש השנה, הוא אמר שעכשיו נלמד לפני כן רמב"ם הלכות קידוש החודש, וכך למדנו את כל הרמב"ם במשך כחצי שנה. יש בו הרבה חישובים סבוכים כידוע, הוא היה מחשב את הכל בראש, ואני הייתי עושה על הדף, ותמיד הוא היה משיג, והיה צודק...

ברמב"ם בקידוש החודש יש 'עיקר' שממנו הוא מתחיל ועושה את כל החשבון, וה'מפרש' אומר שמהעיקר של הרמב"ם כבר עברו שנים רבות ולכן הוא מייסד עיקר חדש, אז ר' חיים אמר לי שאנחנו נעשה 'עיקר' נוסף, והוא קבע עיקר (זה לא היה מדויק לגמרי, אבל קרוב מאוד כפי שראינו אח"כ), ולפיו חישובנו את כל החשבון עד שהגענו לזמן ה'מולד' של ראש השנה תשכ"ד, שזה היה בליל ב' דר"ה, והסכמנו שנצא בלילה זה לראות את המולד, אך מכיון שזה היה מספר חודשים קודם לכן, נשכח ממנו כל הענין, באותו ליל שני של ר"ה הלכתי במעלה רחוב רשב"ם עם אאמו"ר רה"י זצלה"ה, והוא שהייתה לו ראייה טובה במיוחד, אמר לי לפתע, כי רואה הוא את הלבנה בצורה שמעולם לא ראה אותה, כיון שהיא דקה ממש וכמעט שלא נראית, ואז נזכרתי שזה תואם לזמן שחישובנו את ה'מולד'... נכנסנו לישיבה, ויצאתי שוב, בכדי לראותה היטב, וכבר היא שקעה... לאחר מכן שאלתי אותו, אם הוא ראה? אמר לי שנשכח מזכרונו, אמרתי, אני ראיתי... וסיפרתי לו את המעשה.

למדנו עם ספר 'ישועה בישראל' על הלכות קידוש החודש, כשר"ש פרנקל הוציא את הרמב"ם הם באו אליו שיערוך להם את הקידוש החודש, והוא אמר שקשה לו להכנס לענין ושלחם אלי, ועשינו זאת על פי הספר הנ"ל.

היה מעשה כשעבדתי על הרמב"ם שם, הייתה הלכה אחת שהיה בה קושי רב, ובכתב יד (שהיו לר"ש פרנקל) הייתה תוספת של מילה אחת שיישבה את הענין, אך לא העזתי להכניס אותה בגוף הרמב"ם, עליתי אליו והראתי לו את המילה, הוא גם אמר, שזה נפלא ביותר, שאלתי אותו, להכניס לרמב"ם? הוא גם חשש... אחרי מחשבה הוא הציע, יש לי פתרון, תחפש בדפוס הרמב"ם שהיו בכל השנים אם באחד מהם נמצאת המילה, נוכל לתקן... ובאמת מצאתי זאת ברמב"ם 'דפוס רומי' (שם יש הרבה שיבושים אבל גם דברים טובים מכת"י), וכעצתו, על פיו הכנסנו.

הוא אמר לי בשם מרן החזו"א כי מה שמקובל ש'ענ"י' - עירובין נדה יבמות הם שלושת המסכתות הקשות שבש"ס, אין הכוונה לקושי במסכת, כי יש יותר קשות, אלא הם שלושת העניינים החמורים שבש"ס.

...

עוד מספר הגר"צ רוטברג שליט"א: העניות בימים ההם במעונו ובחיי הפרטיים של מרן הקה"י זלה"ה הייתה קשה, אני זוכר שכאשר היה מקבל את ספרי ה'קהילות יעקב' היה מקבל אותם בצורה של גליונות, והוא היה צריך לקפל אותם במו ידיו... כשלמדתי אז בחברותא עם רבינו הייתי הולך אתו לביתו, והיינו עוזרים לו יחד בקיפול הגליונות של ספריו... היינו עושים את זה במוצאי שבת, כשאיסתייעא מילתא בסדרי למודנו. לא אחת, כשהיה מגיע ספר, היה רבי חיים אומר לי, 'הגיע לבית אבא ספר חדש שלו נרד לעזור לו...' הסטייפלר היה מנסה להתנגד... אח"כ הייתה לו הכרת הטוב גדולה. יש לי בבית שתי ספרי 'קהילות יעקב', אחד מהם על גיטין, עוד מהישנים שעזרתי אישית בקיפולם. הסטייפלר שלח לי אותם מתנה

אישית כהכרת טובה...

עוד מספר הגר"צ רוטברג שליט"א: היה יום אחד שהרבנית הוזקקה לצאת מן הבית השכם בבוקר, והיא שאלה 'מה יהיה עם ארוחת הבוקר?' אמרתי, אני אכין משהו, שאלה אותי, מה תכין, אמרתי לתומי 'חביתה'... שאל אותי ר' חיים, אתה יודע להכין? עניתי את האמת שלא, אבל ננסה... אמר לי ר' חיים: 'אלמד אותך כלל גדול לכל החיים, מה שאינך צריך לדעת אל תדע!' וזה באמת היה הוא כל חייו, מה שהוא לא היה צריך לדעת הוא פשוט לא ידע...

הוא לא ידע מאשר בבית מאומה, כל העול היה על הרבנית ע"ה, היה דבר אחד ויחיד שאני זוכר שעשה בבית, והוא, כשלמדנו ב'חברותא' והילדים הקטנים היו בוכים, היא הייתה מכניסה את העגלה לחדר הלימוד, והיינו מנדנדים אותה תוך כדי הלימוד, הוא נדנד זמן מה, ולכשהתעייף מעט העביר אלי, וחוזר חלילה...

מאתים פעם שבת

סיפר רבינו שכאשר נכנס לשי"ג למדו אז יבמות, אז אבא שלו רבינו הסטייפלר זצ"ל הדריך אותו ואמר לו יבמות צריך לדעת טוב בעיון יש שאלה של רעק"א בתחילה צרת צרה צריך לדעת מה זה צרה מה זה צרת צרה צריך לדעת את הגדרים הדריך אותי איך להתחיל את יבמות, והחזו"א, שהיה גר עמם בבית אחד, רמז לו להיכנס אליו לפני שנוסע לישיבה והוא נכנס לחזו"א ואמר נכון צריך ללמוד יבמות בעיון אבל דבר ראשון צריך לגמור יבמות מכריכה לכריכה, ואל תחזור הביתה לפני שגמרת את יבמות מכריכה לכריכה, בחנוכה הוא חזר הביתה, שאל אותו החזו"א סיכמנו, אז הוא אמר לו סיימתי יבמות יותר מפעם אחת (בחנוכה) וגם היה אז מסתמא בן חמש עשרה, הבן הגר"ר יצחק שאול שליט"א מספר, כשנכנס לשי"ג פוניבוז' אמר לו הסבא הסטייפלער זצ"ל דע לך שאביך שלמדו בישיבה מסכת שבת למד וחזר מאתיים פעם על כל המסכת, וכשסיפר זאת לאביו רבינו זצ"ל אמר לו זה לא היה מאתיים אבל יותר ממאה.

מכלול מאמרים ופתגמים

בהלויה סיפר בנו הגאון ר' שלמה שליט"א שבילדותם היו בוחנים את רבינו בספר מכלול מאמרים ופתגמים שהיו אומרים לו את מאמר חז"ל והוא היה אומר המקור.

וסיפר הרה"ג ר' אליעזר ליברמן שליט"א שאצלו היה רבינו מתאכסן בצפת שהיה מבקש ממנו את הספר הזה, והיה בוחן את עצמו שהיה מסתכל על המאמר חז"ל ושם יד על המקור, וכך בודק את עצמו אם זוכר את המקור.

פלא שזכר

סיפר לי ידידי הרה"ג רב"ק: פ"א הגיע רבנו לת"ת חוות דעת ואמרו לו שזה בנשיאות הרב וולבה, ואמר שהוא זוכר שהוא היה חבר חדר שלו בלומזה, וכשסיפרו את זה אח"כ להרב וולבה התפלא איך הוא זוכר הרי מעולם לא נפגשו בחדר. ואולי הוא זוכר מהרשימות שבתחילת הזמן, וחזרו לרבנו ואמר נכון הרב וולבה היה מסודר וישן בזמן, ואני ישנתי בזמנים אחרים ולא נפגשנו.

[המשגיח הגר"ש וולבה זצ"ל היה אומר רק קדוש עליון כמו הסטייפלער יכול לזכות לבן כזה כמו הגאון ר' חיים קניבסקי]

...

שח הגרצ"א שטינברג: אני רוצה לספר איך התחילו כל הספרים שלו, אאמו"ר סיפר לי, שהוא למד בבית יוסף, אצל הסטיפלער, והם קראו לו 'הראש ישיבה', וזה היה השם שלו 'הראש ישיבה', והוא היה בן בית שם אצל הסטיפלער, והוא סיפר לי שכשרבי חיים היה ילד, מכיון שאבא שלו חיבר את הקהילות יעקב, והדוד שלו חיבר את החזון איש, ממילא כשהוא היה ילד, גם הוא התחיל לחבר, ומה הוא יחבר, הרי הוא היה ילד, אז היה לו מחברת, והוא הסתובב בין הבחורים בבית יוסף, והוא היה מבקש שיגידו לו איזה דבר תורה, והוא היה כותב אותו, ואחר כך כשהתמלא לו מחברת שלמה, הוא הלך לבקש הסכמות מהבחורים, זה כתב לו הסכמה, וזה כתב לו הסכמה, וזה היה המשחק שלו, ואחר כך הוא הלך לחזון איש, ואאמו"ר סיפר שהחזון איש כתב לו שלש מילים "כותב תיבות יפות", [אחר כך אמרו לי שר' חיים אומר שהוא כתב לו מילים אחרות, אבל זה מה ששמעתי מאאמו"ר], זה היה המשחקים שלו בילדותו, אני הבנתי שהוא גם היה משחק כמו ילד, אבל זה המשחקים שהושרשו אצלו, ואחר כך יצאו הדרך אמונה, ועוד ספרים, על ידי ההתחלה הזאת.

זוכה לדברים הרבה

שח"א שליט"א: פעם דיברתי עמו בענין מסוים, ואמר בתוך הדברים שכתוב במדרש "מיום שחרב ביהמ"ק נגזרה גזירה על תלמידי חכמים שיעסקו בתורה מתוך הדחק", ועניין אותי לידע מקומו של המדרש הנ"ל, וביקשתי מאחד שיש לו מחשב שיחפש והמחשב לא הביא שום תוצאה, ושלחתי מכתב למרן זיע"א וכתבתי לו שהמחשב הראה שאין כזה מדרש, וכתב לי "איני זוכר כעת מקומו, אבל ברור שיש כזה מדרש", והתפעלתי שאינו מתרגש כלל מהמחשב שלא מצא זאת, כיון שבטוח לו שיש כזה מדרש, ואח"כ דיברתי עם בקי גדול אחד מחו"ל שהיה מקורב למרן זיע"א, ואמר לי שיחפש את זה ואח"כ חזר אלי שמצא את זה בילקוט שמעוני בסוף יהושע, והסתכלתי שם וראיתי שהטעם שהמחשב לא מצא את זה, משום ששם הנוסח נגזרה גזירה על ישראל וכו', וכנראה מרן זיע"א פירש לעצמו שאין הכוונה לכל אחד שלומד מעט, אלא רק על ת"ח (שהרי חז"ל הדגישו על יחידים שזכו לתורה וגדולה, אבל באופן רגיל ת"ח אין להם את שניהם), ולכן אמר שכתוב נגזרה גזירה על תלמידי חכמים ולכן המחשב לא מצאו.

יש סיפור ידוע שאחד בא לפני מרן הגר"ח מברסק זיע"א, ואמר לו מדוע רוב הבעיות שבש"ס לא נפשטו, והגר"ח תוכד"ד סיים את השמו"ע ואמר מיד אינו נכון, אלא רוב האיבעיות שבש"ס כן נפשטו, ומרן החפץ חיים זיע"א היה שם ושמע את זה, ואח"כ בדרכו בדרך חשב על זה הרבה, ופתאום הרים את ראשו ואמר ר' חיים הוא גאון, שאכן אני רואה שהוא צודק שרוב האיבעיות שבש"ס נפשטו, וכששאלו את זה לרבינו זיע"א אמר שרוב האיבעיות שבש"ס לא נפשטו במקומן, אך מ"מ רובם נפשטו, כיון שיש כמה בעיות (אמרו לי שאמר על ארבע) שהם נפשטו במקומות אחרים בש"ס, (והסבירו שאולי זה הטעם שהח"ח חשב הרבה, כיון שהפשיטות הם ממקומות אחרות בש"ס).

שאלוהו מי היה הראשון שקראו לו בשם "צבי" שלא מצאנו שם זה בשני תלמודין, והשואל חשב שהראשון שנקרא כך הוא החכם צבי, אך רבינו השיבו "אפשר שהוא תוספות", והשואל לא הבין מה הכוונה "אפשר שזה תוס'", או שזה תוס' או שזה לא, ואמר לו מרן שהתוס' (ביצה ל"ד אי ד"ה אין נופחין) הביאו קושיה על רש"י בשם ה"ר פרץ, ושם במקום בהגהת אשר"י (האחרון בפ"ד דביצה) הביא את אותה קושיה בדיוק בשם ה"ר צבי, ואם אין ט"ס בהג"א (והט"ס הוא בתוס', וצריך לגרוס בתוס' ה"ר צבי), הרי דהוא הצבי שמצינו הראשון בתוס'.

והנה כל הסיפורים הנ"ל מסחררים את לב שומעיהם ומביאים לידי פלא רב, דהנה כבר עמדו על כך שהרי כולנו יודעים את הפרק "אשרי" בעל פה ואעפ"כ שישאלונו האם יש שם צוות של אותיות זי וסי וכדומה לא נדע להשיב, ואילו הוא השיב בכל התנ"ך כולו, וכן"ל שאר הסיפורים מביאים לידי השתוממות, אכן הביאור בזה כדביאר הגר"ח מולוצין שיש מושג של ידיעת התורה של יעפעפיק לנוכח יביטוי, שכל התורה מונחת לפניו בקופסה מול עיניו ורואה אותה, וזה כמו שנראה את הסידור פתוח מול עינינו ונוכל לענות כן- וכל זה הם ידיעת התורה מבהילה-ידיעה שהיא ישר מנותן התורה, וכדאמרו חז"ל וממתנה נחליאל שמי שמוסר נפשו על התורה הרי דהתורה ניתנת לו במתנה.

וכמה מפליא הדבר מה ששמעתי מתלמידו הגאון המשנת חיים הגר"ח מ שטיינברג שליט"א שלמד עמו לפני שנים רבות, וכאשר למדו תוס', הרי שכל גמי שתוס' מביא היה מרן אומר בע"פ את כל השקלא וטריא של הגמ' במקום אחר, ובכך מבאר את דברי התוס', והוסיף הנ"ל שכשמרן בא לסדר דרך חכמה על קדשים, היה דרכו שקודם לכן הוא עובר על כל דברי החזו"א וכותב במחברת את כל דעותיו בכל נושא בקדשים, ואח"כ כשכתב הספר היה מעתיק מהמחברת את כל דעת החזו"א בקדשים, והנה כשעבר מרן על כל ספר חזו"א קדשים לא הוצרך (חוץ מפעם אחת) לפתוח גמרות שהחזו"א מביא, אלא היה מחושבן בכל הש"ס בכל דברי החזו"א וחשבונותיו בלי לפתוח גמרא, והנה מי שקצת למד בספר חזו"א יודע שללמוד ספר זה הוא מעבודות הקשות שבמקדש, ואפילו עם לפתוח את כל הגמי שהוא מביא, הרי להבין את כל חשבונותיו ומערכותיו שנאמרו בקצירת העומר צריך רחמי שמים מרובים, והנה רבינו עם כל האחריות לעצמו ולאחרים שילמדו בספריו שמביא את דעת החזו"א, לומד את כל ספר חזו"א קדשים שזה כולל את כל הנושאים בכל הסדר קדשים המפוזרים בכל ספרי מרנא החזו"א, ומרן זיע"א שהיה לו שליטה נוראה בכל מקצועות התורה יכל ללמוד הכל בלי לפתוח כמעט בשום פעם גמ', והוא נורא נוראות למי שמכיר בספרי החזו"א.

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

"במצוותיו חפץ מאד"

מספר הגר"צ רוטברג שליט"א: הייתה לו חיבה מיוחדת לקיום 'מצוות נדירות', (פעם הוא אמר לי שיהודי צריך לפחות פעם אחת בחייו לקיים כל מצוה שהוא יכול), כך עלינו יחד בפעם אחת אל גג הבית של הסטייפלר לקיים 'שילוח הקן', כשעלינו נעשה רעש על ידו והיונה ברחצה, הוא זכה בביצים ואמר לי, אני קיימתי, כעת אפקירם ולכשתחזור היונה, תקיים אתה. (כך הוא סבר שניתן לקיים כמה פעמים, יש בזה דיון, והוא הוכיח זאת מלשון חז"ל).

כך בפעם אחרת כשהלכנו ברחוב היכן שכיום רחוב עזרא, ראינו עדר עצום של כבשים עם רועה ישמעאלי, אמר לי רבינו כי נלך לשאלו של מי הכבשים, אולי הם של יהודי ונוכל לקיים 'ראשית הגז', הרועה אמר לנו שהוא בעל הכבשים, אבל ר' חיים אמר לי שלא נראה לו שהוא דובר אמת, וכדאי לערוך בירור, ובאמת גילינו שהם שייכים ליהודי מעולי רומניה שגר היכן שכיום נמצאת שכונת 'רמת אלחנן', הלכנו לביתו, והיינו צריכים להסביר לו מה רצונו, כשהבין, אמר לנו מתי זמן הגיזה, ואז הלכנו לשם יחדיו מרן הסטייפלר, ובנו ר' חיים, ור' דוד פרנקל ואני אבלח"ט, וקנינו ממנו חמש כבשים, וקיימנו את המצוה.

הוא סיפר לי כי בהיותו בחור בלומז'א, ביקש מרבה של פ"ת הגר"ר כץ, כי אם יעשו בבית דינו 'חליצה' הוא רוצה להגיע בסופה, כיון שנאמר בתורה שכל העומדים קוראים 'בית חלוץ הנעל', והוא רוצה לקיים את המצוה הזו, וכך הוה.

בשנים הראשונות כשהילדים עוד היו קטנים, הייתי עוזר לו בכל שנה לסכך את הסוכה, ואני הייתי מניח את הסכך, כשבנו הגדול נהיה בר מצוה, הוא אמר לי שעכשיו כבר יש לו מי שיסכך, התווכחתי איתו כי רציתי להמשיך בחזקתי, אבל הוא התעקש ואמר, כל זמן שלא היה לי בן גדול נעזרתי, עכשיו שיש לי מי שיניח, אינני מוכן להשתמש במישהו אחר...

סיפר הגר"ר אהרן ולדמן שבהלווייה של הסטייפלער הוא הגיע ממש עד הקבר. רבי חיים, מזמן שהודיעו לו על הפטירה עד ההלווייה הוא לא אכל ולא שתה כלום! למה, כי אונן אסור לברך והוא לא רצה לאכול בלא ברכה. וכן בלילה שלפני ההלווייה - הוא לא יכל לישון. וזה גם היה בחודש אב, שהשמש יוקדת. בסוף ההלווייה הביאו את רבי חיים לומר קדיש סמוך לקבר. והיה קהל ענק - אז הרימו אותו מלמעלה... כאשר הוא הגיע ליד הקבר - הוא התעלף...! נהייתה מהומה גדולה, ואחד ממשפ' גריינמן שפך עליו מים, להעיר אותו. פתאום ר' חיים פותח את עיניו ואומר, "אבל אסור ברחיצה"!... זהו.

כאשר הרופא הודיע לו שאבא שלו נפטר, מה הוא עשה דבר ראשון?... סובב את הראש. אסור להסתכל על מת!... כל הלכה זו הלכה. הוא לא ויתר על שום דבר, אפילו על קוצו של יו"ד. ותראו לאן הוא הגיע...

הוא נסע פעם לברית בזכרון יעקב. וכשנגמר הברית, הוא רצה לחזור לתפילת מנחה, הוא נהג להתפלל קבוע בשתיים עשרה וחצי. פתאום הוא שם לב שהרכב עומד ובקושי נוסע... הוא שואל אותו, למה אתה לא נוסע? עוד מעט מנחה! הוא אומר לו, יש פקק. אני לא יכול לנסוע. אמר ר' חיים, מה... לא נספיק להגיע עד שתיים עשרה וחצי?!... לא יכול להיות! וכמובן, בשתיים עשרה וחצי הוא כבר היה במקומו והתפלל מנחה.

שח הגה"צ רבי חזקיהו יוסף מישקובסקי שליט"א, משגיח דישיבת 'אורחות תורה', שסיפר לו אחד מוותיקי מתפללי ביהכ"נ 'לדרמן' כשעתיים לפני שהגיע לדבר, וכך המעשה: מרן זצ"ל היה נוהג לומר מדי יום לפני תפילת שחרית כמה פרקי תהילים, ואם קרה שגמר את פרקי התהילים ועדיין היה נשאר זמן עד התפילה, הוא היה פותח גמרא ולומד, ויהי היום והש"ץ התחיל 'מזמור שיר', מיד סגר מרן את הגמ' וקם להחזירה לארון-הספרים,

עד שסיים להחזיר את הספר התחיל הש"ץ לומר קדיש, מיד קפא מרן על עמדו והתרכז בשמיעת הקדיש תוך כדי שידו נשארה תלויה באויר בסמוך לארון-הספרים, כשסיים הש"ץ את ה'קדיש' הוריד מרן את ידו ושב למקומו להתפלל.

ולא עוד אלא שכל העולם כלו כדי הוא לו

כותב נכדו הרה"ג ר' שלמה קולדצקי שליט"א: במשך עשרות שנים (04 שנה) כל יום היו עוברים לפניו מאות ואפילו אלפי שואלים בכל חלקי התורה ויעוץ בכל תחומי החיים ובשנים שעוד כוחו היה במותניו היה עונה לכל פונה באריכות רבה. בנוסף היה עונה כל יום למאות רבות של מכתבים כל יום בכל תחומי התורה והחיים. היה מברך כל יום מאות פתקים

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

בסבלנות אין קץ, בסוף היום היה מביא לי את הדפים ומבקש שנסדר לו את כל הדפים לפי הגודל שלהם שיהיה לו נח לעבור פתק פתק ולהזכיר את כל השמות, אחותי הרבנית קרול היתה מסדרת לו את הפתקים והוא היה מוקיר לה תודה על כך, כשהיו מצטברים אצלו ערימות של רבבות דפים היה שולח אותנו להעביר לגניזה באומרו שצרות של אנשים לא זורקים לפח. פעמים רבות ראיתי אותו שהיה בוכה ביחד עם האנשים שהיה שומע את צרותיהם. אנשים הגיעו מארה"ב הלך חזור לרגע אחד רק בשביל לקבל ממנו ברכת הדרך של מילה אחת בשביל לעשות עסקים חובקי עולם והיו אלו עשרות מקרים. הסגנון של הדיבור שלו היה נראה כאילו שולף מהשרוול אבל הכל היה בחשבון והסביר המון פעמים את דבריו. היה זה בשבתות כשהיו סביבו בני המשפחה והוא היה מספר סיפורים ממה ששאלו אותו באותו שבוע והוא ענה כך וכך והסביר למה ענה כך ולמה כך. זכורני שפעם סיפר בשבת על שאלה שנשאל בהלכות צדקה וענה לשואל להיתר ובסעודת שב"ק ביאר לנו בארוכה על איזה חז"ל הסתמך בתשובתו, מה שנתן לנו את התובנה שתשובות קצרות בקבלת קהל או במכתב לא נשלמים מהשרוול. וידוע שבספרי דעת נוטה מאריך לבאר כל תשובה שלו למה כוונתו. גם התשובות של יתכן ואולי.

מעשה בזבוב

פעם הוא סיפר לי מעשה באמרו 'הכרתי אברך אחד', אך אני הבנתי שעליו מדובר... וכך סיפר שאותו אברך היה נח מעט בצהריים ורצה לקום אחר כמחצית השעה, אך לא היה ברשותו שעון מעורר, בכל יום ויום אחרי חצי שעה היה מגיע זבוב ליד אזנו ומעירו משנתו... יום אחד הוא היה עייף במיוחד והחליט לישון עוד מספר דקות, מאותו היום הפסיק הזבוב להגיע... [זהו לימוד לכשעצמו, כששולחים לך סייעתא דשמיא תקח אותה, אם יום אחד תדחה אותה, מפסידים את הסייעתא דשמיא...].

נקרא ריע

שח הגרצ"א שטינברג: אמרו תמיד בשם הרב הגאון המנוח רבי אברהם ישעיהו ברמן ז"ל, שהוא אמר שיש לו שני דודים, שניהם קוראים להם רבי חיים, ושניהם המתמידים של הדור, אחד זה ר' חיים קניבסקי, ואחד זה ר' חיים ברמן, והוא היה אומר ששניהם, למרות שהם מתמידים, יש להם זמן לחזור הביתה בצהריים, ושניהם יש להם זמן ללכת לשמחות, ויש להם סבלנות לדבר עם אנשים, ולענות לאנשים על מה ששואלים.

ואני זוכר שר' חיים היה לומד בכולל חזון איש, ובערב היה מעריב בשמונה בכולל חזון איש, ואחר כך הוא היה הולך לשמחות שהוא היה מוזמן אליהם, בדרך מהכולל הביתה, והוא נכנס לווגשל ולעוד מקומות, הוא היה עובר להגיד מזל טוב.

אהוב

מספר הרה"ג ר"י אלטמן: תלמיד חכם גדול, מקורב למרן הסטייפלער בשנותיו האחרונות בחולי הפריקסון ה"י, וכשהחמיר מצבו הגיע שלב שכבר לא היו יכולים שימשיך להיות בביתו, והמשפחה היו צריכים להעביר אותו לחתנו שליט"א. אותו תלמיד חכם לא רצה בכך, הוא היה רגיל לביתו, וכשלא היתה ברירה העבירו אותו בעל כרחו, אלא שהוא עשה שביתת רעב ולא אכל כלום בבית חתנו. תלמיד חכם זה היה עקשן גדול ולא היה שייך להזיזו מכלום, מה עושים?

הלך חתנו לביתו של רבינו, אמרו לו שהוא עכשיו באמצע הסדר ואין מה לעשות, הוא ביקש למסור שהחתן של תלמיד חכם פלוני נמצא כאן בענין של פיקוח נפש, מיד הכניסו אותו פנימה וסיפר דברים כהוייתן לרבינו. הוא שאל אותו אם יש לו כאן רכב והשיב שכן, רבינו קם ולבש את הבגד עליון והכובע והצטרף בנסיעה, מגיעים לבית, רבינו אומר להביא ליטול ידיים, והחולה מציית ונוטל, אומר לו לברך המוציא, והוא אכן מברך ואוכל. היתה זו הגדלות של החולה שאף שהיה עקשן הכל עד כבוד התורה, הוא ביטל את כולו לרבינו. הוא גומר לאכול הלחם, רבינו שואל מה יש עכשיו, אמרו לו מרק, ביקש שיכניסו מרק, אח"כ בשר, קומפוט, מים אחרונים ובהמ"ז, ומשך כל הסעודה רבינו יושב ומצוה עליו שלב אחרי שלב.

תלמיד חכם זה שלא היה בריא האכילה שלו היתה מאד איטית, לפי ההשערה היתה סעודה כזו צריכה להימשך כשעה, לא נראה שבפחות מזה הוא הספיק לאכול.

כשסיים את הסעודה קם ואיחל לו רפואה שלמה אמר למשפחת החולה שאם יהיה צורך תקראו לי שוב. אך כבר לא היה צורך עוד.

אוהב את המקום

מספר חתנו הגאון רבי אליעזר דוד אפשטיין שליט"א: יש עוד חלק, אמונה. זה גם עבודה. כל דבר היה באמונה. כל דבר שהוא עשה היה חי עם אמונה. אחותו הרבנית ברזם סיפרה לי ביום שישי סיפור, ידוע שהשווער היה הולך אליה כל בוקר כי היא היתה אלמנה. היא מספרת לי, יום אחד היא רואה שהוא יוצא מהבית, ונופל לו חתיכת ניילון מהכיס. היא לוקחת אותו, ורואה ניילון ישן, עם הרבה חורים. זה נראה ניילון ישן מאד. היא לא ידעה אם לזרוק את זה לפח או לא. היא אמרה, אמתין למחר בבוקר ואשאל אותו מה זה הניילון. אחרי חמש דקות השווער חוזר, והוא שואל אותה האם ראית איזה ניילון. היא החסירה לו את הניילון הקרוע והוא שם את זה בחזרה בכיס. היא שאלה אותו, מה יש לך עם הניילון הקרוע הזה, והוא אמר, שפעם אחת אירע לו נס, ויש הלכה שצריך לזכור את הנס כמו שהביא רבינו יונה בשערי תשובה על הכתוב "וזכרת את כל הדרך", שכל יהודי הודי שקרה לו נס הוא צריך לזכור אותו, ולכן הוא שם ניילון בכיס, שכל פעם שהוא יכניס את היד לכיס הוא יזכר אותו הנס. הכל היה באמונה.

אוהב את הבריות

מספר חתנו הגאון רבי אליעזר דוד אפשטיין שליט"א: היה פעם שנסעתי איתו, לנחם את הסבא הרב אלישיב למחרת הפטירה של הרבנית אלישיב ע"ה. אני יורד איתו את המדרגות, ניגש אליו אברך ירושלמי ואומר, אני רוצה ברכה לילדים. אני נשוי עשר שנים ואין לי ילדים. הוא שאל אותו איך קוראים לך, והוא אומר כך וכך. אחרי זה הוא אומר לשווער, אבל בת אחת כבר נולדה לי אחרי שבע שנים, אבל אני רוצה ברכה לעוד ילדים. השווער מסתכל עליו. מה יש לך ילדים, הוא שואל, איך אני לא יודע שיש לך בת. שלוש פעמים הוא שואל אותו. יש לך בת, איך אני לא יודע. אחרי שהוא הולך הוא אומר לי, תשמע, אני לא מכיר את האברך הזה. השווער שלו הוא יהודי מוכר בירושלים, והייתי פעם באיזה חתונה והוא בא לבקש עבורו ברכה שהיהיה לו ילדים, לחתן שלו. אני כבר מתפלל עליו עשר שנים, שלוש פעמים ביום.

סיפר רבינו שפעם כשהיה אברך צעיר אז היה לו חבר שהיה נשוי עשר שנים ולא זכה לצאצאים, אז הוא לקח את זה מאד ללב והתפלל וצם בשבילו נושא בעול עם חברו, והוא ב"ה נפקד, אז בא לסטייפלער ואמר לסטייפלער ב"ה זה הצליח ב"ה הוא נפקד, אז הסטייפלער אמר לו חיים אל תגלה לאף אחד לא יתנו לך ללמוד.

משמח את המקום

כותב ח"א שליט"א: כנגד זה שההביל כל דבר שאינו שייך לתורה, כן החשיב עד מאד מאלפי זהב וכסף כל דבר ששייך לתורה בכבוד מלכים, מה שאינו מצוי כלל אצל כל בן אדם וגם אינו מבואר בהלכה, מ"מ עדינות רגשי נפשו ואהבתו ותשוקתו לתורה ולספרי הקודש ללא גבול לא נתנו לו לעשות כן, וזה היה אצלו ממש בנפשו, ועל זה יעידו הסיפורים דלהלן, ענין כבוד הספרים היה אצלו כבוד מלכים, כל הספרים בביתו עמדו כמו חיילים ומקוטלגים ומסודרים על מקומם בצורה ישרה ומסודרת להפליא, והעידו שידע כל ספר את המיקום המדויק שלו בארון, וסיפר ידי"נ הגר"ה שבשנים האחרונות לא יכול לעלות לקומה השניה עקב זקנותו וכאבי רגליו, אך ידע שהספרים שמביאים לו מחברי זמנינו נמצאים בקומה השניה, וביקש שרוצה לראות בעצמו אם הם מונחים שם בכבוד, והפצירו בו שלא יצליח לעלות במדרגות עקב זקנותו, אבל הוא עמד נחרץ בדעתו שכן יצליח, והתחיל לעלות במדרגות ואחרי כמה מדרגות ראה שאינו יכול לעלות וכמעט נפל, אך לא ויתר ואמר שרוצה לראות בעצמו, והעצה היחידה היתה להעלות דרך המעלית דרך דירת בנו הגרי"ש, וכך עשה ועלה וראה שהספרים עומדים בכבוד, ורק אז נחה דעתו, וסיפר הנ"ל שהיה לרבינו זיע"א מברשת ליד הארון שהיה מנקה את ספריו, וכמה נפלא הדבר שהוא היה ההיפך הגמור ממה שאנחנו, שאת בגדיו לא ניקה ולא נתן להם שום יחס וכבוד, ואילו את הספרים כיבד כבוד מלכים וניקה אותם במברשת וכו' מה שלא מצוי אצלנו כלל וכלל, וזה רואים שוב שכל מעיינותיו היו נתונות רק לתורה ולא לשום דבר של עניני עוה"ז.

וסיפר לי אחי הגרי"נ שליט"א שראה את מרן בלומדו בכולל חזו"א, עולה על סולם של הכולל להחזיר ספר במדף גבוה, (ולא חש על כבודו אף שזה היה בזמן שאלפים שחרו לפתחו, ולא ביקש מאדם אחר שיעשהו), ולאחר שהשיב הספר המשיך מרן לעמוד על הסולם ודפק על שורת הספרים כדי שכולם יעמדו בשווה ובכבוד, ולא יהיה ספר אחד בולט וספר אחד שוקע, ולמעשה

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

כך עמדו כל הספרים בביתו, עוד העיד לי אחי הגרי"נ שליט"א ועוד הרבה אנשים, שכשמרן היה עובר בביהכנ"ס וראה ספר מונח על סטנדר קצת עקום, או שכריכתו מונחת על גבי ספר אחד, היה מיישר את הספר שיעמוד ישר על הסטנדר, ותוך כדי שהיה הולך למקומו אם הבחין בזה היה מסדר את זה, וכן היה קם ממקומו במיוחד אף שהיה קשה לו והולך לסדר את זה, כמו כן הקפיד מאד שאף אם יש צורך להניח עט על ספר כדי לתפוס הדפים שלא יעופו וכיוצ"ב, מ"מ הקפיד מאד שלא יהיה העט עם ברזל משום "לא תניף עליהם ברזל", והדברים נוראים עד כמה נתן חשיבות לספרי הקודש והחשיבם כאלפי זהב וכסף, וכמו"כ כשדיברתי עמו על מיקום הנחת מזוזה, בפתח שבצידו האחד יש חדר שינה ועושים שם הרבה שימושים, ובצד השני יש חדר של ספרים ולומדים שם, היה פשיטא ליה שתמיד חדר עם הספרים ולימוד התורה הוא החשוב, וקובעים המזוזה לצד חדר זה. (מצבת חיים)

משמח את הבריות

סיפר חתנו הגאון רבי דוד אפשטיין שליט"א דבר נורא, שבעבר הבית לא היה פתוח כל הזמן, אכן לפני כמה עשורי שנים היה כך, שבזמנים מסוימים היה רבינו הולך לביתו של הנ"ל ללמוד כדי שלא יפריעוהו, והיה למרן מפתח שהיה נכנס לבדו לבית ללמוד, ופעם אחת ביום ישי רבינו הלך למקוה והחליף את בגדיו ומחמת כך הגיע לבית בלי המפתח, ורבינו דפק הרבה זמן ולא פתחוהו כיון שבני הבית נסעו לשבת לירושלים, והשכנים יצאו וראו את רבינו דופק אך לא יכלו לעזור, ואחרי שבת הגיע הנ"ל למרן ואמר לו רבינו התבוננתי מהמעשה הזה, שהנה ישנם הרבה אנשים שמגיעים אלי הביתה והרבה פעמים הדלת סגורה ולא יכולים לשאול, ומרגישים כמו שאני הרגשתי, לכן קיבל על עצמו מיני אז שתמיד (חוץ מבלילה) הדלת תהיה פתוחה וכל מי שרוצה לבוא יבוא ויכנס. (ק' מצבת חיים)

מורה לצלם

מספר הגר"ח"י מישקובסקי שליט"א: לפני שהתחילו ישיבות וועדות צדקות בביתו, רבי חיים לא הרשה שיצלמו אותו בבית. ברחוב, הוא אמר, אני לא יכול להגיד לאנשים מה לעשות. אבל אצלי בבית - אני לא מרשה שיצלמו. אז לא הרשו, ולא צלמו. יום אחד מגיע אברך, (אני יודע את שמו) שרבי חיים כלל לא הכירו. הוא מבקש שם מאחד המשב"קים תצלם אותי ליד רבי חיים... הוא אומר לו הרב לא מסכים. אומר לו האברך, תמתין רגע... הוא נכנס שוב לחדר וסוגר אחריו את הדלת. כעבור דקה הוא יוצא, הרב אמר שתבא אלי! הוא נכנס, ורבי חיים אומר לו תצלם אותנו... לאחר שיצא, שאל אותו, הרב, תורה היא וללמוד אני צריך. הרי כל העולם, כולם החשובים, והפחות חשובים, כולם מבקשים תמונה, ואתה לא מסכים בשום אופן. מה שונה אברך זה שהרב כלל לא מכיר אותו, והרב מרשה לצלם אותו?... אמר לו הגר"ח, הוא אמר לי, יש לו ילד חולה, וצריך הרבה הוצאות רפואיות ואין לו כסף... זה פיקו"נ לילד החולה. כעת הוא נוסע לאמריקה לאסוף כסף. אם יראו שהוא מקורב של הרב קניבסקי והוא יושב לידו - אז יתנו לו כסף. אני יכול להגיד לו לא?!... זה שבר את הכל!...

ומלבשתו ענוה

מספר הרה"ג ראש"ב אהן שליט"א: היה לו הנהגה נוראה שלא היה אצלו מושג שאמר לאדם שבא לפניו "לא עכשיו", או עכשיו אני חלש או לא מרגיש טוב ואין לי כח, ואדרבה בכל המצבים קיבל את כל אדם ואדם ש"תפס אותו" בכל צורה שתהיה, וזכורני היטב שפעם הגיע מברית בבוקר ועלה עם המקל (מטריה) בתשישות גדולה מאד במדרגות, והשמש הקייצית הבני ברקית יקדה על פניו, ובא אדם אחד ושאלו שאלה באמצע המדרגות, ומרן נעצר וענה לו ברוגע כמו שנמצא כעת בביתו בחדר ממוזג והיה המראה לחרדת אלוקים, וכהנה מעשים עד אין סוף, (וזכור לכולם שבשנים עברו היה מקבל קהל במרפסת, וישב על גבי אבן וגם בלי מאוורר בקיץ הלוהט, וסיפרו שאמר שמגיעים אנשים עם צרות וצריך להשתתף בצרתן, כמו שאמר משה רבינו כמו שכתב רש"י בפרי בשלח)

וסיפר ידי"נ הגר"ה שהיה אצלו בסעודות שבת, והרבה פעמים ראה שמשעה שהיה מרן מברך המוציא עד סוף הסעודה עברו לפניו ארבעים אנשים (!) ושאלו אותו שאלות ולא נתנו לו מנוחה לעצמו לרגע אחד, ורבינו ענה לכולם בסבלנות עצומה (ואמר הנ"ל שבמוצ"ש כתבו לעצמם דפים שלימים מהתשובות שרבינו ענה רק בשעת הסעודה), ואזני שמעו ולא זר פעמים רבות שבשעת האוכל היו שואלים אותו הבני בית שאלות מכל מיני טלפונים שקיבלו מכל העולם, והוא בין בליעה לבליעה ענה לכולם, וכמדומני שכזה דבר לא ראינו אפילו אצל אנשים שמוסרים נפשם לציבור אך שלא יתנו להם לאכול לא מצאנו,

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

ופעם אחד אמר לי (אינני זוכר באיזה הקשר אמר כן) שמקבל כל יום תשעים מכתבים ועונה לכולם והוסיף ואמר "ואין לי זמן אפילו לנשום".

ושמתי לב הרבה פעמים בהנ"ל שהוא דבר מפליא, שהוא היה כביכול "הנרדף", שכיון שלא היה אצלו מושג שמי שתפס אותו בכל מצב שהוא שיאמר לו שאינו מקבלו כיון שמסר נפשו לכלל ישראל ולא דחה אף אדם, אך מצד שני לא יכל לוותר על לימודו החשוב לו יותר מאלפי זהב וכסף, שכלל כתיבת ספריו, ולימוד כל חובותיו הגדולים, ועניית עשרות מכתבים ביום, (וזה באמת מבהיל, שאף שראו אצלו את חישוב וניצול כל שבריר שניה לתורה, מ"מ הוריד חלק מבשרו וחלק מחייו לענות לרבבות אלפי ישראל, והעיקר כדי לעזור לכלל ולפרט), לכן "הוא" היה צריך "לברוח" למקום סתר וללמוד באין מפריע, והנה מלבד הבית הנ"ל שהבאתי שהיה הולך ונחבא שם, כמו"כ הרבה פעמים הלך לבית בניו ללמוד שם כדי שלא יפריעוהו, עוד היה שבנו לו עליה לביתו בקומה השניה ושם היה סגור והיה צריך להחבא שם ולא יכלו לפתוח העליה ולהפריעו, וגם לרבנית לא היה מפתח כיון שלא רצתה שיהיה לה נסיון להפריעו, וזכורני פעם אחת שאעפ"כ עלתה למעלה כנראה היה פיקוח נפש וכדומה, ולא היתה מסוגלת שלא לערבו בעזרה זו, אך העליה היתה סגורה וצעקה המון פעמים את שמו (ואני הייתי ג"כ מחוץ לבית, ליד הדלת השניה בצד של הבנין של ר' יודל שפירא ז"ל ושמעתייה משם) אך הוא שהיה שקוע בלימודו לא שמע כלום.

וכמו"כ לפני למעלה מעשר שנים נפל ונשבר לו הכתף, והיה מיסור מאד עם גבס (ובאותו הזמן ענה למכתבים בעל פה, ואחרים כתבו בפתק את התשובות שהוא אמר ושלחו לאנשים), ובאתי אליו בשבת אחר הצהריים, והנה בשבת אחה"צ אף פעם לא היה מרן עולה לקומה השניה למעלה, אך בשבת זו כנראה הרגיש לא בטוב מחמת שהיה מסורבל עם הגבס, יחד עם החום הגדול של הקיץ (ללא מזגן וללא מאוורר) ועלה למעלה, ואני באתי לשואלו שאלות, והרבנית ע"ה ישבה בכניסה לבית למטה, והיא בטובה הגדול הזכור לכולם "גילתה לי" את מקומו, ואמרה לי הרב למעלה אתה יכול לעלות אליו, ועליתי למעלה וראיתי שקוע בתלמודו, והרגשתי מאד לא בנוח לבוא אליו "בגניבה" בזמן שעלה למעלה כדי שלא יפריעו לו, אלא שהיה לי תירוץ שהרבנית שלחה אותי, ואכן ניגשתי ואמרתי למרן שהרבנית אמרה לי לעלות, ומרן היה רציני כנראה מחמת יסוריו מהשבר, או שלא היה כ"כ מרוצה שעליתי אליו, אבל המחזה היה נורא שלא רק שלא אמר לי כלום, אלא אדרבה אמר לי תביא כסא וישבתי ושאלתי את כל שאלותי, וכמה נפלא היה מדותיו הנוראות ומתי יגיעו מעשי וכו'.

ופעם אחת כאשר עלה לבדו לעליה בקומה השניה כדי ללמוד שם ורציתי לשואלו שאלות, עליתי אחריו בשקט בכל שעת עלייתו במדרגות, וכאשר הגיע לסוף המדרגות הסתובב אחורה לראות אם יש מישהוא שעולה אחריו.. ואכן תפס אותי שם, ולא אמר מאומה למה עלית אחרי וכו', אלא אמר תיכנס, ונכנסתי עמו וסגר הבית והייתי עמו לבד ואפילו הושיבני בכסא, ובסוף השיחה רציתי לצאת אך הבית היה סגור, ואמר לי אל תצא מהדלת ההיא שעלינו משם (שזה היה הדלת שנכנסו דרך ביתו) אלא בדלת השניה (דרך הבנין של ר' יודל שפירא) משום שאם תרד מהדלת ההיא יבואו אנשים (ידע שחזקה היא שמסתמא מחכים לו בכל מקום אנשים) וכעת אין לי כח לקבלם, וקם מכסאו והלך לדלת השניה ופתח לי ויצאתי ושוב נעל אותה, והתבוננתי כנ"ל, שאכן אם היו תופסים אותו לא היה דוחה אותם אלא היה מקבלם, כי לא היה אצלו מושג לדחות בני אדם ולא לקבלם, ולכן "הוא" היה צריך "לברוח" מהם ולהוציא דרך הדלת השניה כדי שלא יתפסוהו.

ויראה

כתב הרה"ג ר"ש שכטר שליט"א: שמעתי מהגרע"ט בבוקר ההלוייה. שתי עובדות קטנות בבחינת זה לעומת זה שראה בעיניו.

פעם אחת ראה שבא יהודי פשוט גברתן לקבל ברכה מרבינו לשנה המתחדשת. היה זה בימי הסליחות בשעה מאוחרת וכבר לא קיבלו. הלה המתין עד הבוקר. ניגש לרבינו בצאתו מביתו וביקש ברכה. אמר לו רבינו 'אחרי התפילה'. הלה התקצף וענה בעזות, זה לוקח רק רגע ואני כבר ער כל הלילה וכו'. זה היה ממש מלחיץ ורבינו לא זע ולא נע, חזר ואמר לו לא לפני התפילה.

לעומת זה מתי כן רעד מפחד. נתעוררה לו איזו שאלה על כשרות מאכל שאכל. כשהחליט שיש כאן שאלה, באותו הרגע ממש הקיא מרוב לחץ. אולי את האוכל הזה גופא. רק אחרי שירד לשאול את ר' גדליה זצ"ל ור"ג אמר שלא רק שזה מותר אלא אין בכלל שום שאלה, מיד נחה דעתו.

ומכשרתו להיות צדיק

כותב ח"א שליט"א: וכן ראיתי אצלו שתמיד כששאלו אותו שאלה, אפילו כשכבר דיברו אתו ע"ז היו צריכין להכניסו מחדש לענין, כיון שתיכף ומיד הוציא הכל מראשו, ופעם אחת דיברתי אתו על איזה צרה מסוימת במשפחתנו שכבוד אאמו"ר שליט"א לא ידע מזה, ולא רצינו לצער את אאמו"ר, אך חששתי שמא רבינו ישאל אותו על זה כשיבוא לפניו, וביקשתי מרי ישעיה אפשטיין שיגיד לרבינו שאאמו"ר אינו יודע מזה ושלא ידבר עמו על זה, ורבינו ענה אינני זוכר כלל שדיברו אתי על זה-וזה היה באותו היום שדיברתי עמו על זה, וכחנה רבות סיפורים אין ספור, והגר"י זילברשטיין שליט"א סיפר שלפני הרבה שנים רבינו זצ"ל הוזמן לברית ברמת אלחנן, וחיכו לו ולא בא, והסתכלו בחלון וראוהו חוזר לביתו, ורצו אחריו ושאלוהו למה חוזר הביתה, וענה באתי ודפקתי הרבה ואף אחד לא פתח לי, ואין לי זמן לחכות ולכן חזרתי לביתי, אמרו לו איך יתכן שהיה סגור הרי האולם פתוח ולא הוצרכו לדפוק, וחזרו עמו למקום ורבינו הראה שדפק על דלת המעלית ולכן לא פתחו לו... וסיפר תלמידו הגר"ח"י שפירא שליט"א ר"י שערי תורה בהספדו על רבינו, שהיה תלמידו לפני ששים שנה ולמדו חברותא כל יום, ואמר שבזמנו הוא הסתובב עם מחשבה שרבינו מחביא ממנו משהו, משום שרבינו היה צעיר לימים בגיל שלושים והיה מדבר עמו על דבר בעלמא בלילה, ולמחרת שדיבר עמו אמר לו מרן שאינו זוכר מה שדיבר עמו אתמול, והוא לא יכל להאמין לזה, אך אח"כ ששמע כמה דמעות וכמה תפילות שפך רבינו זצ"ל על ענין זה שלא יכנס לראשו שום דבר זולת התורה הקדושה, הבין למפרע מדוע חוץ מהתורה לא נכנס לראשו שום דבר אחר, ושמעתי (מכלי שני) שבשנים קודמות היו שומעים את רבינו כמה פעמים ביום אומר קצת בקול, הקב"ה תעזור לי שלא יעניין אותי ולא יכנס לראשי שום דבר חוץ מתורה, והלואי שנזכה ללמוד מדרכיו ומתי יגיעו מעשי למעשה וכו'.

וסיפר לי אחי הגרמ"ש"ע שליט"א שהביא דולרים של כספי צדקה לרבינו, וכתב בפתק שיש כאן כך וכך דולר, ולא כתב את המילה דולר, אלא עשה את הסימון של דולר הידוע (כמין סימן שאלה הפוך עם פס עליו), ומרן שאל אותו מה זה הסימון הזה... והתבוננתי בזה שהרי מאות אלפי דולרים של כספי צדקה הסתובבו תחת ידו של מרן (שתמיד זכינו להעביר לרבינו כספי צדקה מחו"ל מכל מיני ידידים של אאמו"ר, ובפרט מהגה"צ רי לייבל כץ זצ"ל, ואם היו אומרים למרן שזה בשבילו לא היה מקבל, ורק אם אמרו לו שזה כספי צדקה או שיכול לחלק כרצונו לאחרים היה מסכים לקבל, ותמיד היה מכניסו לארנקו, עד שהיה גניבה בביתו של הון רב של כספי צדקה, ומאז נהג שמיד שקיבל הכסף היה קם ממקומו באמצע קבלת הקהל, ופותח עם מפתח את הכספת ומכניס הכסף לשם וחוזר למקומו), ואעפ"כ לא ידע מה הוא הסימון של דולר, וכמדומני שאין אחד בכל כדור העולם יהודי או גוי שאינו מכיר מה הוא הסימון הנ"ל, ואילו מרן אע"פ שהסתובבו תחת ידו מאות אלפי דולרים לא ידע, (אך את המילה עצמה של "דולר" ודאי שידע, שזה נפק"מ לכמה מדיני התורה, כמו טיבעא ופירא בפרק הזהב, וסאה בסאה להלכות ריבית, ולמחצית השקל, אבל את הסימון לא הכיר ולא ידע).

וכנ"ל כל שאלה בהלכה היה צריך להראותו כדי שיבין במה מדובר, ולמשל אני נזכר ששאלתי אותו שאלה (כמדומה שזה היה נוגע להלכות שבת) על סקוטשי של כלים, וענה לי שאינו יודע מה הוא, והיה נצרך להראותו כדי שיענה על זה, וכן שאלתי פעם אם יש צורה איך לפתוח פקק פלסטיק של בקבוק שתיה בשבת, והוצרכתי להביא את הבקבוק עצמו לרבינו כדי להראותו, והתפלאתי ששאל אותי בתחילת השיחה האם צריך לשבור את הפקק כדי לפתוח הבקבוק, והנה מלבד עצם השאלה שהוא ענין לעצמו שלא ידע מה פועלת הפתיחה וכנ"ל, עוד התפלאתי מדוע נקט בלשון מוזר זה של "לשבור" את הפקק, ואח"כ נזכרתי שהמקור של הסוגיא של פתיחת בקבוקים מקורה במשנה (שבת קמ"א א') ושם כתוב הלשון "שובר אדם את החבית וכו', וכחנה רבות עד אין ספור, ורק מה שהיה קשור לתורה ידע, כמו"כ העידו שהיה צריך לשאול מה אכל ומה הברכה אחרונה שצריך לברך, כי הוציא כל דבר חול מראשו ושקע בתלמודו בשעת האוכל.

ואני מוכרח להדגיש, שמי שלא הכירו וישמע הסיפורים הנ"ל, יכול לטעות שמרן היה 'עילוי' או 'תלוש' בטבעו, (ובאמת שא"א לטעות ולומר כן, כיון שאפילו על עילויים הכי גדולים אין מספרים כאילו סיפורים תלושים מכל עניני עוה"ז), אבל באמת כל אחד שראהו ראה שהיה היפך הגמור מזה, ואדרבה רבינו זיע"א היה סמל הישוב הדעת והסדר והרוגע, וכל מי שהיה סביבתו נשפע מהרוגע והשלווה שלו, ולא ראו עליו כלפי חוץ שום הנהגה וצורה שונה מכל אדם רגיל, ואדרבה היה פלא גדול בהנהגתו, שבדברים שהיו בנפשו, או בדברים שרצה לעודד את השני או להרגיע את השני וכדומה הוא זכר הכל באופן מופלא גם לאחר זמן רב, ויש בזה מעשים עד אין ספור, וגם עייני ראו ולא זר הרבה מעשים כאילו במשפחתנו, וגם הבאנו

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

לקמן שזכר שבחור לא קיבל תשובה במכתבו וכהנה רבות, אכן התשובה לכך היא שהכל היה "בחירה מראש ברצון", וכדהבאנו לעיל שמרן אמר שמתפלל על זה בכל יום שלא יכנס למוחו שום דבר חוץ מתורה, והבאנו שמרן אמר שהתפלל על זה כבר מזמן בחרותו, והתקבלה תפילתו שאפילו בבחרותו לא ידע את הכתובת של ישיבתו, ולכן לא פלא שזכר כל חלק הכי קטן בתורה שרק זה היה בראש מעיינו, וכן אם היה לזה קשר לתורה או לרצון ה' או לבן אדם לחבירו זכר הכל כדי לעודד וכדומה, ומאידך אם לא היה לזה קשר לתורה שכח הכל בין רגע. וזה היה כמו מכונה שידע לצנזר שמה שאינו קשור לרצון ה' שכח, ומה שהיה קשור לתורה ורצון ה' זכר היטב, וכמה חיזוק הוא לנו למעט מלהכניס לראש דברים שהם חוץ מדברי תורה ומצוות. (מצבת חיים)

וחסיד

מספר הרה"ג הרב אהרן גרנש שליט"א: ואספר כמה דברים שסיפר לי בזה מורי זקני הגאון הצדיק רבי אריה שכטר זצ"ל דברים נפלאים מאוד. בתחילת בית הכנסת לדרמן לא היו להם נביאים על קלף שם בבית הכנסת, ורבינו הקדוש זצ"ל זיע"א ביקש ממנו שידבר בשבת קודם קריאת התורה עם הציבור שיתרמו עבור זה, ולא היו אז הרבה מתפללים, וביקש רבינו הקדוש זצ"ל זיע"א שיתרים כ"א מהמתפללים 500 לירות, וסיכמו ביניהם על שבת מסוימת שהוא יעשה את זה, והנה לפתע באותה שבת המדוברת בשעה ארבע לפנות בוקר נשמעו דפיקות על דלת ביתו, ולא היה זה אחר מאשר רבינו הקדוש זצ"ל זיע"א שהופיע שם יחד עם ב' ילדיו הקטנים, והיה זה כאשר עדיין היה גר ברחוב ירושלים, והיה מרחק גדול ללכת מרחוב רשב"ם עד שם (כידוע שרבינו הקדוש זצ"ל זיע"א לא הכיר את רחובות בני ברק, ורק את הרחובות כדי להגיע לכולל הכיר, וכמו כן הכיר דרך זו כי היה לומד בישיבת תפארת ציון), ועוד בשעה כזו מוקדמת, וכשהעיר אז לא היתה כ"כ בנויה, ושאל את רבינו הקדוש זצ"ל זיע"א מדוע הטריח עצמו כל כך, והרי סיכמו ביניהם בלא"ה שהוא מגיע, ואמר לו רבינו הקדוש זצ"ל זיע"א שלא היה רגוע ורצה להיות בטוח שידאג להתרים שיוכלו לקנות הנביאים, וכך חזרו לפנות בוקר יחד מרחוב ירושלים עד ביהכ"נ לדרמן שברחוב רשב"ם, והוא אכן התרים כל אחד מן המתפללים 500 לירות בתשלומים, והיה הצלחה גדולה למעלה מן המשוער, וכשמו"ז זצ"ל סיפר זאת לנו את זה בחודש אדר האחרון לחייו עדיין זכר לפרטי פרטים מי השתתף ותרם ובאיזה סכום כל אחד השתתף, ואמר שהרשימה עדיין קיימת בארון הנביאים. וביררתי וזה אכן עדיין נמצא שם. כל כך בער לרבינו הקדוש זצ"ל זיע"א שיהיו נביאים על קלף עד כדי כך שכל כך התאמץ בשביל זה.

וכמו כן היה מעשה עם מצוות מעקה שסיפר לי ג"כ מו"ז הגאון רבי אריה שכטר זצ"ל, שלרבינו הקדוש זצ"ל זיע"א לא היה מעקה בביתו, ומאד רצה לזכות לקיים את מצות מעקה, ולכן ביקש ממנו, להסיר את הרעפים שהיו בגגו ולהשאיר שם גג שיתחייב במעקה, וישתתף עמו בשותפות ממונית כדי לקיים מצות מעקה, אלא שעלות דבר זה למו"ז היה זה סכום של 1500 לירות, שהיה זה סכום מאד גדול ולא היה לו אז את הסכום ההוא ולכן לא איסתעייא מילתא, וכל ימיו של מו"ז הצטער על דבר זה. (וזכינו לכמה תשובות מרבינו הקדוש זצ"ל זיע"א אודות מעשה זה ונדפס בס"ד בסוף ספרנו תשובות הגר"ח ח"ב יעו"ש).

וישר

הנה במ"ב סימן מ"ז ס"ק י' הלשון "ותמיד תהיה תפלת האב והאם שגורה בפייהם להתפלל על בניהם שיהיו לומדי תורה וצדיקים ובעלי מדות טובות". ונשאל רבינו היכן להתפלל בשמו"ע על מידות טובות? וענה רבינו: בברכת אתה חונן.

ונראה לבאר ע"פ מה ששמעתי שנשאל החזון איש מה יעשה אדם לתקן את מדות הרעות שלו, והציע כמה ענינים, ואחד מהם היה לשימור את הידים בטהרה שלא יגע במקומות מכוסים וכדו'. ושאלו את רבינו (מובא בס' דרך שיחה ח"ב עמ' קע"א) מה השיכות בין נגיעה במקומות המכוסים לבין מדות רעות, והשיב דהנה מבואר בהל' שהנוגע במקומות המכוסים משכח תלמודו אבל אם הוא עם הארץ נעשה טיפוש, וא"כ אמר הגר"ח ק"ק שהרי מדות רעות ונבעות מטפשות, וממילא אם לא נזהר בנגיעה במקומות המכוסים הרי נעשה טיפוש ועי"ז נעשה בעל מדות רעות.

ונאמן

סיפר נאמנו ר"י אפשטיין שליט"א, פעם אחת נסעתי אתו לברית ב'אם וילד'. משום מה רבינו התעניין מי המוהל, והשבתי

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

לו כפי ששמעתי מאבי הבן. כשהגענו, היה נשאר ברכב בחוץ והוא היה לומד בגמרתו ואני הייתי נכנס לברר האם כבר הכל מוכן ומזומן. נכנסתי וראיתי שזה לא המוהל המדובר. התעניינתי, ואבי הבן אמר "ביטלתי אותו ולקחתי אחר". סיפרתי לרבינו כי בסוף יש מוהל אחר כי הוא ביטל את אותו מוהל. מיד אמר בתקיפות רבה: "אני לא רוצה להיות כאן סנדק, הוא פגע בו!" ביקשתי ממנו רשות לומר לבעל הבית שאנו עוזבים את המקום. בעל הברית רץ לרבינו וסיפר לו את השתלשלות העניינים וכי לא הייתה כל פגיעה, ורק אז התרצה ויצא לסנדקאות.

עוד סיפר, הארת פנים של רבינו הייתה מיוחדת. עם מין אבהות מסוימת ולבביות חמה, ועם המון רחמנות על יהודים הסובלים. שמעתי ממנו כמה פעמים ביטויים "רחמנות, תקרא לו". פעם אחת חזרנו מברית והיה עייף עד מאד, אבל ראה כמה אנשים שמחכים במדרגות, ואמר לי "רחמנות, תקרא להם לחלון". פעם היה שמישהו דחף מאחורינו וניסה להתקרב בכוח, ורבינו ראה שפלוני צועק עליו "מה אתה דוחף" - אמר לי "תקרא לו רחמנות, מה הוא רוצה".

ומרחקתו מן החטא

מספר רבי יצחק שלמה קרליבך זצ"ל: ובדידי הוה עובדא בענין גילוי בפעם הראשונה שזכינו שכבוד רבינו הגיע לתפרח ומזכויות שזכיתי לא בזכותי שתמיד בא לבקרנו ולא החליף אכסניא אחרת והלואי עוד נזכה לזובי גדולה זו בתחילה נכנס לביתנו לכמה רגעים ושתה כוס משקה ואח"כ הלך להתפלל ולסנדקאות וחזר שוב לביתנו ונשאר בביתנו קרוב לשעה ונח ומנוחה מה היא ישב וקיבל אנשים הסתבל בכל פתק ופתק אפילו של ילדים קטנים ואמר הם טרחו וכתבו כדי שמי שהוא יסתכל ע"ז קרא וקיפל והכניס לכיסו וכששאלתיו אם רוצה לנוח אמר לי הרי נחתי עכשיו לא ראית ובין גברא לגברא שאלתיהו אם אפשר להציע כוס משקה ואמר לי אני מקפיד על גילוי והבקבוק שמזגת מקודם הוא גלוי לי אין פלא אבל יש פלא מנין ידע הבקבוק הי' במטבח והוא ישב בחדר אחר ומני אז גם אצלינו בבית מקפידים על גילוי כמובן הוצע משקה מבקבוק סגור ושתה אשרי עין ראתה. (שמירת הנפש עמ' קנו)

שח הגרצ"א שטינברג: פעם ראיתי, שאחד בא לשאול את ר' חיים, שמציעים לו שתי דירות לקנות, אחת בקומה שלישית, אחת בקומה רביעית, והצדדים שלו, זה שבקומה שלישית, זה תוך עשרים אמות, והוא יוכל לקיים מצוות הדלקת נר חנוכה כדינו תוך עשרים אמות, והקומה הרביעית זה מעל עשרים אמה, אבל שם יש לו אפשרות לקיים מצוות מעקה דאורייתא, והוא שאל את הגר"ח, מה להעדיף, את המצוות נרות חנוכה תוך עשרים אמה, או מצוות מעקה שהיא דאורייתא, ויש לפלפל בזה, שגר חנוכה זה מצווה שהוא חייב בה, ומעקה זה לא מצווה שהוא חייב בה, זה דאורייתא וזה דרבנן, ור' חיים ענה לו תשובה מפתיעה, הוא אמר לו 'שיקנה בקומה שלישית, מפני ביטול תורה', כי זה פחות זמן לעלות מדרגות, וממילא זה פחות ביטול תורה.

ומקרבנו לידי זכות

הנה בענין שקיעותו בתורה היה באופן מבהיל של התפשטות הגשמיות לגמרי בלי שום גוזמא, ודבר זה מיותר לספר כיון שכל מי שנכנס אליו ראה זאת כ"ד שעות מעת לעת ואין לנו בזה שום השגה, שמרן זיע"א יכל לשבת ולעמול בתורה ברוגע ושלות הנפש עצומה שעות ע"ג שעות, וכל החדר היה מלא באנשים ובהוזנת כסאות ודיבורים בקולי קולות ושאר ענינים, ולא היה נוגע אליו בכלום וכמו שהוא היה נמצא בעולם אחר, ואם יתן איש מלא הון ביתו כסף וזהב שאהב רבינו זיע"א את התורה בוז יבוזו לו, ולכן שום דבר אחר בעולם לא עניין אותו ולא שמע אותו בכלום, וסיפר לי אחי הגרמ"א שליט"א שבא עם כבוד אאמו"ר שליט"א, ומרן היה באמצע הלימוד, ובני הבית ביקשו מרבינו רשות להכניסו באמצע לימודו ורבינו אישר שיכנס (ואין כאן המקום להאריך גודל חביבותיה דאאמו"ר אצל מרן זיע"א עד לאחת, ותמיד קיבלו במאור פנים ופשט לו כל ספיקותיו, שלא היה דבר קטן וגדול שאאמו"ר עשה מבלתי לשאול בעצתו), ונכנסו לאחר כמה שניות ומרן נשקע בתלמודו ולא שם לב לכלום, ואאמו"ר היה צריך להוויז את הכסא וכוי, עד שמרן יבחין בו.

וגם אני וילדי זכינו בס"ד הרבה פעמים לבוא אליו, והיינו קרובים אליו במרחק של סנטימטר ולא ראה ולא מידי, וחרוט אצלינו בחרט ברזל את ענין זה של גודל שקיעותו הנוראה עד שלא היה לו בעולמו חוץ מהאותיות הקטנות של הגמי ודברי רבינא ורב אשי ולא הרגיש כלום בנעשה בסביבתו, ויש אצלינו הסרטה שבאנו בעת לימודו ושאלנו אותו שאלה,

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

ומיד לאחר שבריר השניה חזר ללימודו, ואנחנו כולנו סובבנו אותו בכל צדדיו במרחק קטן מאד ולא הבחין בכלום והיה המראה לחרדת אלוקים, וזה דבר שא"א לבארו למי שלא ראה זאת, כיון שהשומע לא יאמין שזכינו שהיה בדורינו כזה דרגת התפשטות הגשמיות מוחלטת בתורה הקי, אשרי עין ראתה כל זאת.

ואספר רק מעשה אחד קטן מיני אלף, שכאשר פעם אחת באתי לפניו אני ושלשת ילדי, ומרן ישב ולמד עם כסא וסטנדר וראשו היה גבוה כיון שישב ליד סטנדר ולא ליד השולחן ועיניו ואצבעותיו היו שקועות בגמרא, והקפנו אותו כולנו סביב הסטנדר במרחק של כסנטימטר, ועמדנו זמן רב ולא הבחין בנו כלל, ואני בהתרגשותי העצומה לראותו בכזה התפשטות הגשמיות אמרתי לידי"נ הגר"ג הוניגסברג שליט"א שאני מרגיש ממש גן עדן התחתון, והגר"ג שליט"א שהוא אדם שמח תפסני ביד שלי והתחיל קופץ ומפזז יאשרי העם שככה לוי על אשר זכינו לראות זאת, וחשבתי לעצמי שהנה אינו מפחד כלל שמרן יבחין בו שקופץ לידו במרחק של סנטימטר וישאלהו למה אתה קופץ ורוקד כאן (כמו שבאמת היה שמרן המשיך בלימודיו כמי שלא קרה דבר, וכמי שנמצא בחדר לבדו), כיון שהיה לו בטוח שלא יבחין בו, ובאמת השתוממתי לראות שאדם יושב עם סטנדר וראשו גבוה ועיניו ואצבעותיו בגמרא שלפניו, ולפניו יש שני ילדים שמסתכלים עליו, ובצידו שני אנשים וילד וחלקם קופצים, ואילו הוא לא חלי ולא מרגיש בכלום, אשרינו שזכינו לראות דבר זה.

ובאותו מעמד הנ"ל שאלנו אותו שאלה בלימוד והשיב בקצרה כיון שרצה להמשיך ללמוד, ולאחר שדיברתי עמו במעמד הנ"ל היה בביתי "עובר" שהיה הפוך, ורציתי ברכה ממרן שהעובר יתהפך ולא יצטרכו ניתוח בלידה, ולשם כך הוצאתי את ילדי מהחדר כדי שלא ישמעו את השאלה, אך בשניות מועטות אלו מהזמן ססימתי לשאול עד שיצאו מהחדר, מרן חזר לתלמודו ושוב לא הבחין בי כלל, וכך שוב הוצרכתי לעמוד זמן רב לידו בלי שיבחין בי כלל, עד שמרן סיים את הדף והפך לדף אחר ואז הוכרח להרים הראש כדי לדפדף את הדף ואז הבחין בי (וזה באמת היה תמיד הנס, שכאשר דפדף לדף אחר היה מרן מבחין בעומדים לפניו, כיון שבשעה זו רבינא ורב אשי לא היו לנגד עיניו...) ואז הרים עיניו והסתכל עלי, אך בשעה זו השאיר את אצבעותיו מונחים על שורות הגמ', ורק הרים מעט את עיניו (והרגישו ממש את "התעפי עיניך בו ואיננו", "אשרי אדם מפחד תמיד" ההוא בדברי תורה כתיב), ואמרתי לו שהעובר הפוך, ותיכף אמר "ונהפוך הוא" ותוך כדי שבריר הרגע חזר לתלמודו, (ומיותר לומר שאכן תוך כמה ימים התקיים ה"ונהפוך הוא", אך אינני בא לתאר את המופתים הנוראים והאימים שהתהלכו אין ספור מתחת לשולחנו, וכן גם לי אישית יש כמה מעשים כאלו, כיון שכל זה הוא "תוצאות" ואנחנו באים להתחזק ב"שורשים" שהביאו לכל זה, דודאי אדם שקידש וטיהר עצמו בקדושה של מעלה, וכל מציאותו והווייתו היתה אך ורק תורה, ושמר על פיו מכל מילה מיותרת, וכל דיבוריו חוץ מהתורה היו מדוקדקות בקצרה דקצרה, וקיים בעצמו דברי חז"ל שחוץ מהתורה הרי ד"מה אומנותו של אדם בעולם יעשה עצמו כאילם" (חולין פ"ט א'), וכל דיבוריו ומעייניו היו רק בתורה, ודאי שככל היוצא מפיו יעשה), וכנהנה אין ספור בכל הפעמים שבאתי לפניו בכל המצבים, הן בביתו והן בשנים שעברו בכולל חזו"א, תמיד היה בשקיעות נוראה של התפשטות הגשמיות גמורה, אשרי עין ראתה כל זאת.

והנה הייתי נוהג לבוא לרבינו זיע"א בשבת אחר הצהרים, ומאחר שלא השתמש (לתאורה) לא בחשמל ולא בגנרטור (כיון שאביו מרן הסטייפלער אמר (כך שמעתי) שמאחר שגנרטור נראה כלפי חוץ כמו חשמל ויש חשש של מראית עין, לכן צריך שיהיה בית אחד עם לוקס, כדי שידעו שכולם משתמשים עם גנרטור ולא עם חשמל), לפיכך היה לו 'לוקס' (אש הדולקת ע"י גז) בסלון שהיה נכבה בשבת בבוקר, ובשבת אחר הצהרים כבר לא היה שום אור ושום מאוורר או מזגן, ותמיד באתי והשתוממתי לראותו בקיץ הלוהט של בני ברק, יושב ועמל בתורה ללא שום מיזוג ואוורור וללא שום תאורה (חוץ מאור היום), ואילו רבינו זיע"א ישב ועמל בתורה בכזה שקיעות עצומה, ובכזה רוגע ושלווה עצומה שלא ישוער ולא יתואר, כאילו יושב בחדר הממוזג והמואר ביותר.

עוד היה מנהגו בשבת אחר הצהרים שמחמת שלא היה אור בשעה זו וכנ"ל, היה יושב ולומד בפתח הדלת בין הסלון למרפסת כדי שיהיה לו אור מהחלון של המרפסת, וכאשר היה מתקרב לשקיעה ונהיה יותר חשוך, והיה מרגיש שאינו רואה טוב את הגמ' או את המכילתא שלפניו, היה תופס בסטנדר והיה הולך אחורה בעודו יושב על הכסא, וכך היה נוסע אחורה עם כסא שהיה לזה גלגלים ועם הסטנדר שבידו ויושב בסוף המרפסת שהיתה יותר מוארת, כיון שזה היה ליד החלון ממש, והשתוממתי לראות שישבה שם הרבנית ע"ה עם הבת שלה ודיברו בקול גדול במרחק קטן מאד לרבינו, ואילו מרן יושב ומרוכז ושקוע בתלמודו ולא שומע כלום, (ולבושתי אני עוד זוכר עד היום מה הם דיברו במילי דעלמא, ואילו הוא לא שמע ולא מידע),

אשרי עין ראתה כל זאת ואשרינו שזכינו לראות דמות מלאך כזה.

וסיפר תלמידו הגרי"מ דרוק שליט"א, שפעם אחת היה אצלו בזקנותו והיה לו מים ברגלים, והוצרכו לשאוב ממנו את המים, ומרן היה שקוע בתלמודו והגיע רופא לשאוב המים מרגליו, ושאבו ממנו כ"חמש ליטר מים" ומרן המשיך כרגיל בתלמודו ולא חלי ולא מרגיש בכלום, דהרי כעת הוא שקוע ברבינא ורב אשי ומה הוא קשור כעת לרגליו. וכמו"כ שמעתי מבנו הגר"ש שליט"א שפעם אחת מרן היה לבדו בעליית גגו, ומנהגו היה לעלות לבדו לשם ולסגור את הדלת ולרבנית לא היה מפתח, ופעם אחת הוצרכו לו ובאו ודפקו על הדלת ולא שמע, ודפקו חזק מאד עד שהביאו פטישים ודפקו ולא שמע מאומה, ולא היה ברירה אלא להביא פורץ ולפרוץ את הדלת כי חששו שחלילה נלב"ע, וכשנכנסו ראוהו שקוע בתלמודו וסיפרו לו כל זאת ואמר שלא שמע כלום, כמו"כ סיפר הנ"ל שפעם אחת הוצרכו לעשות שיפוץ בביתו של מרן, ושברו קיר ברעש גדול של שבירת הקיר, ומרן לא שמע מאומה, ורק כשנפלו שברי אבנים על הסטנדר הבחין בזה, וכהנה יש סיפורים לרוב אשרי עין ראתה כל זאת. (מצבת חיים)

ונהנין ממנה עצה ותושיה בינה וגבורה שנאמר לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה

שמעתי מהרה"ג ר' גדליה הוניסברג שליט"א שרבינו אמר אחרי פטירת הקה"י, שיש לו כעת ב' תפקידים א' לפטור בעיות של אנשים וב' להרגיע את האנשים.

[וכשתמנה ר' פנחס אבוחצירא לממלא מקום אביו הגיע לרבינו ושאלו האם לעשות קבלת קהל וכו'. אמר לו רבינו שיחלק את זה לב' פעמים ביום, שכך הוא עושה חצי שעה בצהרים וחצי שעה בערב כדי שלא יהיה רצף של ביטול תורה].

ובאמת בזמן מלחמת המפרץ שכונדע שאמר שוב ושוב שלא יהיה, מטרתו העיקרית היתה להרגיע את הציבור. וגם בשנים האחרונות שכתב מכתב שלא יפולו טילים בבני ברק שמעתי מהבני בית שאחרי ששמע כמה הציבור מופחד החליט לכתוב את זה להרגיע אותם.

וכידוע שרבינו כמעט ולא כעס, [וסיפר אחד שלמד עם רבינו שפ"א רבינו יצא לרגע והרבנית היתה שם ושאל אותה שתגיד שבחים על בעלה ואמרה שמעולם לא החסיר תפילה בנץ, ואח"כ אמרה עד שמעולם לא כעס. והסביר הלה שאדם שלא הפסיד נץ זה מעלה שלא כועס מעולם, ודוק].

אבל פ"א מאוד כעס שאמרו לו על איזה מקובל שטוען שהעולם הולך ליחרב וכו' מיד כעס ואמר שזה דברי שטות וכו', והינו שהרגיש שזה דבר שמפחיד ומצער אנשים מיד כעס.

כידוע רבינו מוסר את נפשו לעזור לציבור שעות רבות ביום ובלילה מקבל יהודים במסירות נפש במשך שנים רבות הוא והרבנית ע"ה נהגו לצאת בקיץ לחופשה בת יומיים שלושה בצפת והנה לפני כמה שנים גם חופשה זו התבטלה.

וזאת משום שלפני חופשת בין הזמנים נכנס אל רבינו רבי אברהם צבי טויב שכידוע היה כבן בית אצל הגראמ"מ שך כשנכנס אמר לו מקורבו של רבינו רבי אליהו מן אתה היית כל כך הרבה פעמים אצל הרב שך זצ"ל ודאי מכיר אתה סיפורים רבים על אודותיו והואיל ורבינו אוהב לשמוע סיפורים על הרב אנא ספר לו סיפור או שניים, וכך סיפר פעם שאלתי את הרב שך מדוע מעולם לא יצא למנוחה בבין הזמנים שהרי ממילא בתקופה זו ראש הישיבה לא מוסר שיעורים ענה לי הרב לאנשים יש צרות רבות אני יושב פה בביתי ולפעמים באים אלי אנשים לחלק אני יכול לעזור ולחלק גדול אינני יכול לעזור אבל בכל זאת עצם הדבר שיש להם היכן לשפוך את הלב זה קצת מנחם ועוזר להם אך אם אסע לנופש ויבואו אנשים ולא ימצאו אותי בבית הרי המועקה תישאר במקומה, כששמע רבינו את הסיפור אמר אם כך מעתה ואילך לא נוסעים יותר נשארים פה. (נוראתיו שיחו)

ונותנת לו מלכות וממשלה

סיפר לי הגרי"מ דרוק שליט"א: שיש לו מכתב בזמן מלחמת המפרץ ששאלו את רבינו אם רוב גדולי ישראל אומרים משהו ואחד אומר כנגד למי שומעים וענה רבינו למי שיודע. נוראתיו שיחו)

אתה יכול לתת לי

שח הגרצ"א שטינברג: היה לי פעם שאלה בהלכות מעשר עני, שאלה להלכה למעשה, ופגשתי אותו ברחוב רשב"ם, ושאלתי אותו והוא ענה לי, [וכעת איני זוכר את השאלה], ואחר כך שאלתי אותו למי לתת מעשר עני, והוא אמר לי לא פחות ולא יותר, "אתה יכול לתת לי מעשר עני", זה היה עוד בתקופה לפני שהוא קיבל סנדקאות, שהרי סנדקאות מעשיר כמש"כ הרמ"א וביר' ד רס"ה י"א י, זה היה לפני זה, והוא אמר לי שאפשר להביא לו, הוא אברך עני, ככה הוא אמר לי, אחר כך הוא אמר לי שאולי לא, שמכיון שיש לו ספרים למכור, הוא לא נקרא עני, אבל המבט הראשון היה, שהוא עני, הוא הרי היה אברך כולל, בלי משכורת כ"כ, אברך כולל עני, ויצא ממנו ר' חיים.

וחקור דין

מספר הרה"ג הרב אהרן גרנדש שליט"א: נחקק לי מעשה שראיתי בחג שבועות א' שכשהתחילו לקרוא מגילת רות, רבינו הקדוש זצ"ל זיע"א ישב על כסאו בבית הכנסת, והתחיל מעט להתנמנם, והיה זה מחזה נורא, איך שמיד שרבינו הקדוש זצ"ל זיע"א ראה שהוא מתחיל להתנמנם, מיד קם בקפיצה ברגע אחד וכך נשאר עומד בכל קריאת המגילה. היה זה ממש ספר מוסר חי.

ומגלין לו רזי תורה

שח הגאון רבי בנימין רימר שליט"א (חתנו של מרן הגריש"א זיע"א) שכעת בימי השבעה אמרו לו בני רבינו, שרבינו אמר שכתב ביאור רק על החלק של הנגלה שבספר הבהיר, ורזיאל המלאך ולא על חלק של הנסתר, ומה שקשור לסוד לא כתב (ואמרו לו בני רבינו שרבינו בכל שנה שגמר את כל התורה גמר גם את הספרים האלו, ולמד אותם במהירות כמו שהוא אומר אשרי...), ואמר הרב רימר שכשנסע לירושלים דיבר עם שכנו שהוא מקובל, ושאלו אם ראה את הספרים הנ"ל שהוציא רבינו, ואמר שראה את זה בביהמ"ד של בעלזא בירושלים ונדהם מאד, והסתכל בתחילת הספר מי הוא זה שכתב כזה ספר, וראה שלא פחות ולא יותר הוא רבינו - בן דורינו, ואמר לו אותו מקובל תדע לך שכל הקבלה שלומדים היום בכל המקומות הוא "קבלת האריז"ל", שהעביר חכמת הנסתר לכלל ישראל, והוא פירש את זה ורק את זה אפשר ללמוד, אכן יש "קבלת הגאונים" ואת זה אף אחד לא לומד, כי אף אחד לא מבין את זה כי לזה צריך רב'ה, והחזו"א אמר שהרב'ה האחרון לזה הוא הלשם, ותדע לך שבספרים של רבינו הוא בחינה של "חכם המבין מעצמו", והוא מבאר גם את החלק הקבלה של קבלת הגאונים, ע"כ שמעתי מהנ"ל.

ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק

כשהוציא הרה"צ רבי צבי בנימין וולף זצ"ל את ספרו נביאים ראשונים לאור המסורה הביא לרבינו לעבור על כל הכת"י של הספר, והעיר הערות שהובאו בפנים הספר שלא בשם אומנם כרצונו. ר' צבי ז"ל ציין זאת בהקדמה כלשונו "זכיתי שגאון בן גאון יעבור על הכת"י". ואף על תוארו זה לרבינו היה ר' צבי זצ"ל מספר שכתב זאת על סמך דברי רבו הגרי"מ גורדון זצ"ל מלומד זה. היה זה כאשר ר' צבי היה השליח מרבינו להביא את ספרו "נחל איתן" להגרי"מ גורדון זצ"ל. וכשקיבל הגרי"מ זצ"ל את הספר ועבר עליו, אמר לר' צבי ז"ל "הער איז דאך אויס געשטיגען א גאון".

הנה כתב בהקדמה לס' פאת השולחן על הגר"א: שלא חידש שום הגהה עד שהיה לו ראיות ברורות מתורה שבע"פ וכ"כ הרה"ג לא פחות מט"ו מקומות ובנסתרות עד ק"נ מקומות ואם לא נתגלה לנו כל טעמיו נקוט מיהא חדא או תרין טעמא ברירי הנגלות לנו וממקומו מוכרע ע"כ.

המחנך הרב צבי וולף ז"ל שבעת כשקרא הדברים הנ"ל על וסיפר הגר"א חשב בלבו שאולי זאת גוזמא בעלמא שהיו להגר"א מאה וחמישים ראיות קודם שהגיה ופנה עם שאלתו לרבינו וכתשובה לשאלתו החל רבינו למנות לו ראיות בזה אחר זה על הגה אחת של הגר"א. (איש האשכולות)

שח הגרצ"א שטינברג: יש בסוף השו"ת בית אפרים, יש שם את התולדות של הבית אפרים, ושם כתוב סיפור מעניין, שרב אחד אמר לבית אפרים, שבזמנינו יש ירושלמי קשים, שאנשים לא מבינים בזה פשט, וכדוגמא לדבר, הביא שיש ירושלמי, שכתוב בו שרבי חייא נפיק לקרייתא, פי' יצא לכפרים, 'וחזיא דלא מנטרין עצרתא', פי' ראה שהם לא שומרים את שמיני

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

עצרת, והוא רצה לחזק אותם שלא יחללו את שמיני עצרת, אז הוא כתב להם על פתק במקום 'עצרת תהיה לכם', 'עצרת תחיה לכם', וכנראה שגם בזמנם עבד העניין של סגולות, של 'תחיה לכם'. והרב ההוא שאל את הבית אפרים, למה הוא כתב להם פתק, הרי רבי חייא יכל להגיד להם בעל פה, 'עצרת תחיה לכם', והבית אפרים תירץ לו שיש גמרא במגילה ובדף כ"ב ע"ס, שרבי חייא לא ידע להגיד את האות ח', ורבי חייא היה אומר ה"א במקום ח"ת, ואם רבי חייא היה אומר את זה בעל פה, זה היה נשאר אותו דבר, זה לא יהיה תחיה, אלא עוד פעם תהיה, ולכן הוצרך רבי חייא לכתוב על פתק.

וזה פשט מאוד נחמד ונפלא בירושלמי, ולא מצויין שם היכן הירושלמי, וחיפשתי בתורה תמימה, ובתורה שלימה, ובתורה הכתובה והמסורה, ובאוצר החכמה, ובכל האפשרויות של חיפוש ולא מצאתי.

ונכנסתי להגר"ח, כמדומה שזה היה לפני עשר שנים, וזה היה יום אחד אחרי יום כיפור, והיה שם תור גדול של הרבה אנשים עם בעיות מסובכות מאוד, אבל נכנסתי, ושאלתי אותו שמביאים כזה ירושלמי, ואמרתי לו את הסיפור עם הבית אפרים, ושאלתי אותו איפה זה, ועל המקום הוא אמר לי 'עס איז נישטא א ירושלמי', אין כזה ירושלמי, אולי זה זוהר, אבל על המקום הוא אמר שאין כזה ירושלמי, ובאמת שיש כמה ספרים שמביאים את הירושלמי הזה, אבל אינו נמצא בירושלמי לפנינו.

ושמעתי סיפור דומה, שהגליון מהרש"א וביו"ד סי' שצ"ב, מביא מהמדרש שגמלתהו טוב ולא רע', זה אשה שבעלה מת והיא לא נישאת לאחר, ומישהו שאל את ר' חיים איפה זה המדרש הזה, והוא אמר לו רק את המדרש, ור' חיים אמר לו שהוא לא מצא את המדרש הזה, ורק הגליון מהרש"א מביא כזה מדרש, ככה הוא אמר לו.

והוי צנוע וארך רוח

פרק מיוחד היה לו להחביל לכל ענין של עוה"ז וכדכתיב בקהלת הכל הבלים הכל הבל, רבינו זיע"א לא הסתכל על שום דבר חיצוני לא בבגדיו ולא בשום דבר, וכן כל קירות ביתו היו קלופות ללא צבע, וכל קירות ביתו היו מלאים בספרים מכף רגל ועד ראש, ואדרבה עשה בכוונה מעשים של היפך מיפוי מראהו החיצוני, וסיפר לי אחי הגרי"נ שליט"א שפעם אחת ראה למרן מגיע הביתה והוריד את כובעו, ובכוונה תפס את הכובע וזרקו ממרחק לעבר המיטה, ומספרים שנהג לבקר כל נכד שבא לגור בדירה לאחר חתונתו, ואם היה רואה ויטרינה של כלי כסף, היה אומר תוציא את כל הפח אשפה הזה ובמקום זה תניח כאן ספרים, כמו"כ ראיתי שמשפחתו סיפרו שאם הנכדות ביקשו ממנו ברכה להצליח במבחן וכדומה מעניני העולם, אמר להם רבינו ברכה על זה תבקשו מסבתה, אבל אני מברך אותכם רק שיהיה לכם חתן ת"ח², וסיפר לי אחי הגרמ"א שליט"א ששאל את רבינו שמציעים לו שני שידוכים ששניהם שוים, אלא שהאחד רוצה ליתן יותר כסף מהשני האם זה שיקול לקחתו, ומרן הרים את קולו שלא כהרגלו ואמר, "געלט איז בלאטע" "געלט איז בלאטע"... (כסף זה בוך, כסף זה בוך), דהיינו שאינו כלום אפילו בתור שיקול כל דהוא, (ולאחרונה שמעתי הקלטה ממנו ושמעתי אותו אומר, שאצל אבא (מרן הסטייפלער) הגריעותא בשידוכים הכי גדולה היתה אם יש להם הרבה כסף...).

וכיוצא בזה ראו אצלו תמיד שלא נתן שום חשיבות לעשיר ונדיב, ואילו ללומדי תורה כיבד טובא, ופעם אחת הייתי אצלו בפתיחת כולל, והביאו את הנדיב שיחזיק את הכולל, ואף הביאו איש אחד ממשפחת מרן כדי שיציג את הנדיב בפניו, ומרן כמעט לא התייחס אליו יותר מן האברכים, ופעם אחת הייתי אצלו והגיע הרב סורוצקין עם נדיב, ומרן ישב בצורה שלא יכלו לבוא לפניו והנדיב עמד מאחוריו, ואמרו למרן שיש כאן נדיב אחד שממתין לו, ומרן אמר אני רואה אותו מאחורה... וסיפרו

1. ושמעתי ממנו בשם מרן החזו"א זיע"א שכל האיסור של "רבב" על בגדי ת"ח-המבואר בשבת קי"ד אי, הוא רק בשומן שהוא נוצץ וניכר טובא, אבל כל לכולך דעלמא לא גרע מידי, (וכדי לבאר לי דברי החזו"א התבטא בגזומא גדולה, שאם אינו שומן מותר ללכת אפילו עם תפוח אדמה על הבגדים), וכן הוא מפורש ברש"י (שבת ע"ח ב') וזה לשונו "רבב-שומן או שמן" עכ"ל, וכן ברש"י (שבת קי"ד אי) כתב "רבב שומן או חלב" (כנראה "חלב" שכתב רש"י הוא בצירי תחת החי, שזה חלב שהוא שומן) (כמש"כ בכל מקום שהם דומים זל"ז, והאוכלו ולא ידע אם אכל חלב או שומן מביא אשם תלוי), עוד שמעתי ממנו שלא רק ת"ח ממש שדינו כדן ת"ח צריך לזהר בזה, אלא כל מי שמסתכלים עליו כת"ח צריך לזהר מרוב על בגדו. 2. עי' בגמ' (סנהדרין ק"ג א') שהפרק של "יושב בסתר" בתהילים, חציו הראשון המדבר על עניני רוחניות זה דוד ברוך את שלמה בנו, ואילו חציו השני המדבר בעניני גשמיות (כי מלאכיו יצוה לך וכיו) זה אמא של שלמה בירכה את שלמה (ולא דוד), וכתב רש"י (בצד שמאל של הדף ד"ה עד כאן ברכו אביו), וזה לשונו "עד כאן ברכו אביו, דוד אביו לשלמה בנו, מסתמא לפי ענין הברכות יש לידע סדור ברכות, שכן דרך האב בדברים האלו בספק נדה וביציה"ר ובההוראים רעים, ובבנים ותלמידים שלא יקדיחו תבשילם ברבים, אבל אשה אינה נותנת דעת בכך, אלא מהמרכת הלב שיש לה מתפללת על בנה שינצל מאבן נגף ומרוחין ושידי, לפיכך קא דריש לפי הענין שאלו ברכות ברכתו אמו (ולא אביו) כי מלאכיו יצוה לך" עכ"ל.

שהביאו לפניו נדיב גדול כדי שיעזור לשיבת בנו הגר"ש שליט"א, ומרן כל השיחה רק עמד על זה אם הוא קובע עיתים לתורה, ועליו נאמר לא ניכר שוע לפני דל (עיי רש"י שמות פל"ה פל"ד), ואדרבה לא עניין את רבינו שום דבר, ואם ראה נדיב שחשש שאינו קובע עיתים לתורה או שאינו שומר תורה ומצוות, העיר לו על זה בפרצוף בלי לחשוש מה יהיו התוצאות מזה.

וכמו כן זכורני עוד ענין של לההביל עניני עוה"ז, וזה היה בחתונתי, שהיה סיבה שהוצרכו לשנות את תאריך החתונה שכבר נקבעה, ואמר מרן שאפשר לשנות ליום אחר, אלא שאפשר רק להקדים את תאריך החתונה ולא לאחר לזמן יותר מאוחר, אך אמרתי לו שכבר כל האולמות תפוסות ואין אולמות להקדים, ופשוט לא יכל להבין את זה, והתפלא ואמר מה הבעיה תעשה את החתונה על הגג של לדרמן!, ואח"כ היה דבר פלא שזכר את זה כי פגשתי את ר' ישעיה אפשטיין ואמר לי שמרן בשעת טיולו היומי סיפר לו את זה, ואמר לו איזה ישגעון מי צריך אולם, אפשר לעשות את זה בגג של לדרמן... (מצבת חיים)

ומוחל על עלבונו

כותב נכדו הרה"ג ר' שלמה קולדצקי שליט"א: הוא מעולם לא נפגע מכלום, גם כשאמרו לו דברים שפוגעים מאוד, הוא היה מראה לאנשים שהיו להם שונאים מכתבי נאצה שהיו שולחים לו, וזה עניין של אדם גדול מאוד. בתפילות ובכולל תמיד ישב בין אנשים והיה בורח מהמזרח, במשפחה ידוע שהיה מאוד מתבייש לנאום בפני אנשים משום שהרגיש שאינו ראוי לכך. וכל הבורח מהכבוד.. וידוע שהוא היה הגדול הכי ענק בעולם שהיו פונים אליו מכל קצוות הקשת בלי סוף אנשים, תמיד ביתו מלא מלא בשואלים, וכן בדרך לבית כנסת ובכל אירוע ושמחה שהגיע הוא לא יכל להשתחרר ממאות הפונים, ובכל מקום שהגיע היתה שוררת התרגשות, חרדת קודש וחשמל באוויר שא"א לתאר כלל.

ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים

הגאון רבי יהודה אריה רפפורט שליט"א רב קהילת ברכת יוסף אמר בהספדו: כתוב בנביא ישעיה [פר' כ"ט פס' י"ד], ויאמר ה', יען כי ניגש העם בפיו, ובשפתי כבדוני, וליבו רחק ממני, ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא, ואבדה חכמת חכמי ובינת נבוניו תסתתר, ומפורש שהעונש שתאבד חכמת החכמים וכו', והיינו סילוק הצדיקים והחכמים מהכלל ישראל, ויש להתבונן מה המידה כנגד מידה בזה, שבגלל ליבו רחק ממני ויראת ה' מלומדה, על זה באה מיתת צדיקים, מדוע זה בא כנגד זה.

ונראה לבאר שהצדיקים הם ליבם של ישראל, ע"ד שכותב הרמב"ם הלכ' מלכים פ"ג ה"ו, שהמלך לבו הוא לב כל קהל ישראל, לפיכך דבקו הכתוב בתורה יותר משאר העם [והיתה עימו וקרא בו] כל ימי חייו עכ"ל, ומאן מלכי רבנן, כי הם כל כולם עבודה פנימית לש"ש, פיו וליבם שווה, דבקות גמורה בתורה, וכשחסר בכלל ישראל פנימיות, [כי "נגש" וכו', מפרש הכלי יקר פר' כי תבוא [פר' כ"ח פס' ח'], שניגש היינו כמוכרחים, שלא עושים המצוות מעצמם ומליבם, אלא כאילו בשל הכרח], הרי נלקח מהם אותם אלו, שהם הפנימיות של כלל ישראל.

ובפרט כאן במרן זצ"ל, כמה היה גדול בעבודה זו, תוכו כברו ממש, תוכו כולו תורה וברו כולו תורה, כמה היה פיו וליבו שווה, כמה לב ופנימיות בלי גבול היה בכל תהלוכותיו, כמה מאס בכבוד, וכמה זלזל בחשבונות הרבים, חשבונות העוה"ז, הנאות העולם ומנוחתו, שהכל עסוקים בהם כל הזמן.

והרי כל פעולותיו ועבודתו לא לעצמו לבד הועיל, אלא על הכלל כולו השפיע, כמה גדולה התועלת העצומה שיש לכלל ישראל, מעבודה הפנימית של הגדול היחיד, יש ללמוד מהכתוב בתהילים פר' ק"ב, פנה אל תפילת הערער, ולא בזה את תפילתם, פתח בלשון יחיד, "ערער", וסיים בלשון רבים, "תפילתם", ומפרש הנצי"ב בהרחב דבר פר' כי תבוא [פר' כ"ו פס' ט"ו], ש"הערער" זה הצדיק, המתפלל ומבקש לש"ש לצורך גבוה, [א"ה, והוא ערער יבש כאילו מנוגב מטובה, צרכיו שלו לא מתמלאים, כי אינו מבקש עליהם, כהאמור אצל רבי חנינא ב"ד, כל העולם ניזון בשביל חנינא בני והוא די לו בקב חרובין, פי' כל כולו רק צינור להשפעת טובה על כלל ישראל].

ובזכות זה תפילתם של כל הכלל, שהם מבקשים בני חיי ומזוני, צרכי עצמם, ולא הגיעו לדרגא לבקש על כבוד שמים, אבל

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

בזכות תפילת הצדיק, אף תפילתם מתקבלת ואינה בזויה, ולא בזה את תפילתם, [א"ה, בחינה כמו שאומרים בתפילה זכה, שע"י התפילות בכוונה של יוה"כ, יעלו כל התפילות של כל השנה שלא היו בכוונה], וכן זה הפשט בהמשך הפס', לשמוע אנקת אסיר, לפתח בני תמותה, שע"י האנקת אסיר, זה היחיד, שאינו מסתפק בטוב לו בזמן הגלות, שהוא אסיר תקוה על הגלות, ועל ידו יושעו גם אלו בני תמותה שאינם בדרגא הזו.

מי יודע מאיתנו כמה "ולא בזה את תפילתם", היה ע"י עבודת הקדש של מרן בכוונתו לש"ש, וכל זה חסרנו, כמה מהקטרוג שיש על "וליבם רחוק ממני", ועל, "יראת ה' מלומדה", עבודת הקדש שלו בתורה ותפילה וחסד, מנעה וסילקה, וכמה הגינה על הכלל ישראל, כל זה חסרנו בעוונותינו.

כל זה מה שזכינו ע"י עבודת התורה והתפילה, וגם בעמוד השלישי שהעולם עומד עליו, עמוד החסד, הרי כמדו' לא היה כדבר הזה שכ"כ הרבה צדקות נתגלגלו על ידו, על ידי השפעתו ודבריו, והחסד שבגופו שמסר עצמו וזמנו להיטיב עם כל יחיד ויחיד קטן וגדול, וחושבני שיהא לתועלת לבאר השייכות בין ריבוי זיכוי והטבת הרבים שעשה, לכח המלמד תורה לישראל שהיה בו, אי"ז שני דברים אלא קשורים זל"ז.

המעביר תורה לרבים, צריך שתימסר לו תורה לצורך הכלל, אם יחיד הוא ועומד בפנ"ע ואינו מבוטל להכלל, לא תשרה אצלו התורה, כי התורה אינה נחלת יחידים, מורשה קהילת יעקב, ירושה היא לכלל, וכמו שטען אותו רוכל, קהילת ינאי לא אמר, אלא קהילת יעקב, [עי' מהר"ל דרך חיים פ"ו בקנין תורה הלומד ע"מ ללמד, ועי' בתפארת ישראל סו"פ י"ז].

ולכן נצרך המוסר תורה, שיהא נושא בעול הכלל, מטיב עמהם ודואג לצרכיהם, [אמר הגר"ח ע"ז"ל, מי שאינו יודע לסגור הגמרא, כדי לעשות חסד, גם כשהגמ' פתוחה לפניו, הרי היא סגורה, עוד שמעתי שהרב מפנוביץ' זצ"ל, יחד עם הקמת הישיבה הקים את בתי אבות, והסביר מעשיו, כי תורה חייבת להיות תחילתה חסד], הביטול לכלל, נהיה ע"י שמוסר נפשו להכלל, ובעיקר על שנושא בעול עם הכלל.

משה רבנו זכה להיות מוסר התורה, ולא מפורש בתורה, מה עשה משה שע"ז זכה, אלא רק דבר אחד, "ויגדל משה ויצא אל אחיו", נשא בעול של אחיו, וכך מתבטא המהרח"ו בספר שערי קדושה, ח"ב שער ד', וז"ל, "ולא זכה משה לכל מעלותיו, אלא שהיה אוהב לישראל ומצטער בצרתם" וכו' ע"ש, עוד כתב שם, שלכך היה משה שקול כנגד כל ישראל, כי נשא בעול עם כל ישראל, [ומקורו בזה"ק ח"ב מ"ז א'].

וכך אמרו במד"ר שמות [פר' א' סי' כ"ז], עה"פ, וירא ה' כי סר לראות וגו', אמר הקב"ה, אתה הנחת עסקיך, והלכת לראות בצערן של ישראל, ונהגת בהם מנהג אחים, אני מניח את העליונים ואת התחתונים ואדבר עמך, עוד שם, שראה הקב"ה שסר מעסקיו לראות בסבלותם, לפיכך ויקרא אליו וכו', כך ניתנה התורה מתחילה, וכך הוא סדר העברת התורה תמיד, מי שסר לראות בצערן של אחרים, מי שמניח את עסקיו לצורך אחרים, ניתנת לו התורה, ולו היכולת להעבירה הלאה.

איזה עסקים היו למש"ר, שהיה צריך לסור מהם ולהניח אותם, כדי לילך ולראות בצערן של ישראל, עסקי עבודתו בקודש ודביקותו בהש"ת, ועבודת קודש זו עזב והניח, כדי לראות בצערן של ישראל ולישא בעול איתם.

נמצא שהנהגה זו מחויבת למזכה את הרבים בתורה, ורק כך נהיה הוא צינור לקבל תורה מפי הקב"ה וללמדה לתלמידים, [ולא רק בהרבצת תורה אלא בכל מעשיו, עי' בהקדמת הש"ש בתחילת ההקדמה, שאף לימודו הפרטי ומצוותיו הפרטים, שעוסק בהם כל אדם, עליו לעשות כן בשם כל ישראל, ומתוך קיום מצות ואהבת לרעהו כמוך וכו'].

כך יש להסביר מסירותו דהגר"ח זצ"ל לטובת הרבים לענות לכל קטן וגדול, הן בתורה והן בעיצה, להעמיד עצמו כאיש מעודד ומרגיע, ועל הכל בריבוי עצום דשל ברכות ותפילות עבור הכלל.

תורתנו מגן לנו היא מאירת עינינו - הוא ימליץ טוב בעדינו

דברי הספד וזכרון מאת הרב ב. כהן שליט"א

יראתי בפצותי שיח, אוחילה לקל אחלה פניו אשאלה ממנו מענה לשון, ד' שפתי תפתח ופי יגיד תהילתך

אמרו חז"ל בשבת (קנ"א) א"ל רב לרב שמואל בר שילת אחים לי בהספידא דהתם קאמינא פי' רש"י בשעת מיתתי התאמץ בהספד שלי שיתחממו ויכמרו רחמי העומדים ויבכו דהתם קאמינא בשעת הספד ואשמע איך תתחמם, מבואר דהחכם נמצא בהספדו וצריך לבקש רשות לדבר בפניו.

בהספד יש שני ענינים: א. לספר בשבח הנפטר וכמו שכתב בשו"ע יו"ד סימן שד"מ סעיף א' וחכם וחסיד מזכירין להם חכמתם וחסידותם. והענין הב' לבכות על החסרון שלנו, וגם זה כבוד החכם כמבואר בגמ' שהבאנו שרב רצה שרבו שמואל בר שילת יחמם את השומעים שיבכו עליו, ופשוט שזה ג"כ כבוד החכם דאם אין מתאבלים על חסרונו ואיש לדרכו הולך מראים שאין לנו חלילה נ"מ במה שאין החכם אתנו וזה מזלזל בכבוד החכם, משא"כ שמתאבלים על חסרונו.

והענין הראשון לספר חכמתו וחסידותו אין שייך אלינו דלא זכינן להכיר את רבינו מג' סיבות: א. שהיה מסתיר עצמו מאד מגלה טפח ומכסה אלפים אמה, (וראינו כמה דברים מילתא דחסידותא שעשה וכשראה ששמו לב לזה הפסיק). ב. שכל השגתינו ברבנו היא רק לפום קוטן השגתנו מה שנקרא בעינינו אדם גדול שע"ז אמרו בגמ' ברכות ל"ג ב' משל למלך בשר ודם שהיו לו אלף אלפים דיגרי זהב והיו מקלסין אותו בשל כסף והלא גנאי הוא לו. ואותו משל של הגמ' נאמר בלשונו אנו, אם יבואו ילדים מהחידור בכתה א' ויספרו לאביהם שבח על רבם שהוא יודע אשרי בע"פ שכל פסוק שאנחנו מתחילים הרבה יודע לגמור בע"פ. ג. אפי' כשרואים מעשה גדול מאד אם לא יודעים לפרש המעשה להבין מה רואים מוציאים את כל היופי מהמעשה ולדוגמא אספר מעשה שהי' אצל רבינו פ"א יושב תלמיד אצל רבינו ללמוד, ודפקו בדלת אמר התלמיד לרבינו שדופקים והרבנית לא נמצאת לפתוח את הדלת, אמר לו רבינו פתח אתה, וכשפתח ראה בדלת אדם שאינו לובש כיפה וביקש הנכנס אם תוכל לתת לי כיפה להכנס לרבינו ולבש התלמיד את הכובע ונתן לנכנס את הכיפה שלו, ההוא נכנס לרבינו ובקש ברכה או עצה וכשיצא לא לקח ממנו התלמיד את הכיפה ונכנס שוב לרבינו ללמוד עם הכובע על הראש ואמר התלמיד לרבינו לא רציתי לקחת ממנו הכיפה אחרי שכבר נתתי לו כדי שלא ישאר בלא כיפה בגללי אמר לו רבינו היית צריך לקחת ממנו הכיפה בין כה הוא יזרוק הכיפה כשיצא מכאן, אמר לו התלמיד שמעתי פעם מעשה על רבינו הקה"י ועפי"ז נהגתי שפ"א בא קרוב משפחתו של בעל הקה"י מרוסיה ותוך כדי הדברים בקש תפילין להניחם כי ברוסיה לא הי' לו תפילין, ואחרי שהניחם רצה להחזירם למרן בעל הקה"י ולא רצה לקחתם ואמר לו שישאר לך, ופירש התלמיד המעשה שאחרי שכבר נתן לו סבר בעל הקה"י שאם יקח ממנו יש בזה קצת הרגשה שבגללו ההוא ישאר בלא תפילין ואמר רבינו המעשה אמת אבל נישט דאס איז גיווען די מעשה, נאר ינער איז גיווען אקנפע שומר מצוות און נאך וען אער אהט אנגיטען די תפילין אהט דער טאטע נישט גיוועלעלט מער אהן טאהן די תפילין. (בתרגום ללשה"ק: המעשה אמת אבל לא זה היה המעשה אלא ההוא הי' בקושי שומר מצוות ואחרי שהוא הניח את התפילין פ"א לא רצה רבינו הקה"י להשתמש שוב בתפילין אלו). הנה רואים מעשה שאמנם הוא נכון אבל אם אין יודעים לפרשו מוציאים ממנו את כל היופי כי לספר על בעל הקה"י שנתן תפילין לקרוב משפחתו במתנה זה באמת סיפור יפה מבשרך על תתעלם לתת אלפיים דולר במתנה לקרוב משפחה כדי שיהי' לו תפילין ויותר מזה ההרגשה שהי' למרן הקה"י שאחרי שנתן לו תפילין אם יקח ממנו בחזרה נחשב קצת כאילו הוא מונע ממנו תפילין, אבל המעשה באמת הוא הרבה הרבה יותר מזה הקדושה הנוראה של רבינו בעל הקה"י שתפילין שלבשו פ"א אדם שאינו שומר מצוות לא רצה יותר ללבוש מפני שחסר מהם הקדושה של התפילין כפי שהי' רגיל ולפיכך אמר רבינו שהמעשה אמת, אבל "לא זה היה המעשה", כי זה מעשה אחר לחלוטין.

ומפני טעמים אלו איני יכול להספיד החלק הזה שכתוב בשו"ע להזכיר חכמתו וחסידותו.

ואחרי שאמר רבינו ראש הישיבה מרן הגר"ג אידלשטיין בלוייה שהוא הי' יחיד בדור א"כ יתכן שאין בדור מי שיכול להבינו עד הסוף.

ושמעתי שהגאון ר"ד לנדו שליט"א אמר לתלמידיו אתם לא יודעים מה הפסדנו, אני יודע.

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

אבל החלק השני שיש בהספד והוא מה שאמרנו לבכות על חסרוננו מאתנו על דא ודאי קא בכינא והוא חוב גדול עלינו להתאבל ולבכות וגם זכות גדולה לנו, חוב גדול הוא כדאמרין (שבת ק"ה ב' ובמו"ק כ"ה) מפני מה בניו ובנותיו של אדם מתים כשהן קטנים (רח"ל) מפני שלא בכה והתאבל על אדם כשר שמת.

ואמרו בשבת א"ר יהודה א"ר כל המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקברו בחייו (רח"ל).

ועוד אמרו שם א"ר חייא ב"ר אבא א"ר יוחנן כל המתעצל בהספדו של חכם אינו מאריך ימים.

ומצד שני הוא זכות גדול למי שכן מספיד ומתאבל כדאמרין בשבת ובמו"ק (שם) שכל הבוכה ומתאבל על אדם כשר מוחלין לו על כל עונותיו בשביל כבוד שעשה לו.

ועוד שם א"ר שמעון בן פזי אמר ריב"ל כל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן ומניחם בבית גנזיו שנא' נודי ספרת וגו', ופי' הפשוט בגמ' שלא רק שנכתב בשמים שפלוני בכה אלא סופרים כמה דמעות הוריד ופי' החת"ס דבא לומר דהוה דבר שבמנין שהוא דבר חשוב. ומניחם בבית גנזיו בבית הגנזים אין מניחים אלא דברים יקרים מאד כל אחד לפי עושרו והקב"ה שכל העולמות שלו מה הוא מניח בבית גנזיו דמעות שבוכים על אדם כשר וכ"ש על חכם גדול כזה.

ובזוהר פר' אחרי (נ"ז ב') הובא בר"ח (שע' הק' פ"ה אות מא) וכל המצטער על אובדיהו דצדקיא או אחיד דמעין עליהו הקב"ה מכריז עליה וסר עונך וחסאתך תכופר ולא עוד אלא דלא ימותון בנוי ביומוי ועליה כתיב יראה זרע יאריך ימים. (בתרגום ללשה"ק: וכל המצטער על שהצדיק נאבד (מאתנו) או שמוריד דמעות על הצדיק הקב"ה וכו'). והוא מידה כנגד מידה היפך ממה שאמרו בגמ' שבת על מי שאינו מתאבל, שבניו מתים שהם קטנים, ואינו מאריך ימים כאן בזוהר כתוב את המידה הטובה דלא ימותו בניו בחייו ויאריך ימים.

והנה במבול הקב"ה אמר לא ידון רוחי באדם לעולם והיו ימיו מאה ועשרים שנה שיבא המבול בעוד מאה ועשרים שנה ואח"כ כתוב ויהי לשבעת הימים שהוסיפו להם עוד שבע ימים יותר ממאה ועשרים שנה. ואמרו בסנהדרין (ק"ה:) מה טיבם של שבעת הימים א"ר אלו ימי אבלו של מתושלח ללמדך שהספדן של צדיקים מעכב את הפורענות לבא.

מכל המאמרים דלעיל רואים כמה חובה יש שלא להתעצל חלילה בהספדו של חכם, וכמה גדול וחשוב ההספד על הצדיק. אמנם מצד שני מצינו בגמ' שצריך להזהר מאד כיצד מספידים שלא לומר אפי' תיבה אחת שיש בה קצת חסרון בכבוד החכם. ממה שאמרו בגמ' מו"ק (כ"ה ב') א"ל רב אשי לבר קיפוק ההוא יומא מאי אמרת פי' רש"י דהיו שם שני ספדנים בעירו של רב אשי אחד היה שמו בר קיפוק והשני היה שמו בר אבין, ורב אשי שאלם מה תגידו בהספדי וא"ל בר קיפוק אמינא אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו אזובי הקיר לויתן בחכה הועלה מה יעשו דגי רקק בנחל שוטף נפלה חכה מה יעשו מי גבים פי' דימה הצדיק לארז שקשה להשרף ואם בצדיק פגעה מידת הדין מה יעשו פשוטי העם ודאי יש להם לירא ממה"ד, וכן שני המשלים שאח"כ דימה הצדיק ללויתן דג גדול שקשה לתופסו ואם לויתן בחכה הועלה מה יעשו הדגים הקטנים דגי רקק וכן בנחל שוטף שקשה לתפוס דגים נפלה חכה ותפסה דגים מה יעשו מי גבים שוודאי הדגים שם יתפסו.

והי' שם עוד ספדן אחד שהי' נקרא בר אבין והוא כפה"נ ראה שרב אשי אינו מרוצה מההספד של בר קיפוק ולכן א"ל בר אבין לרב אשי ח"ו דחכה ושלחת בצדיקי אמינא, ומאי אמרת מה כן תאמר בכו לאבלים ולא לאבידה שהיא למנוחה ואנו לאנחה פי' דבר אבין אמר שח"ו דחכה ושלחת בצדיקי אמינא כי החכה ושלחת פירושו שהצדיק נתפס על איזה חטא (חסרון) קטן שהי' לו, ואם בארזים נפלה שלהבת אם צדיק נתפס מה יעשו אזובי הקיר, וכן לויתן בחכה הועלה מה יעשו דגי רקק פי' שהצדיק נתפס ומה יעשו הדגים הקטנים, וח"ו לומר שהצדיק נתפס, דלצדיק הפטירה היא כמעבר מעולם לעולם כל חייו עבד את ד' חפש לעשות מעשים שיביאוהו להדבק בד' כמ"ש במס"י פ"א ועכשיו הגיע הזמן לעבור לעולם האמת להתענג על ד' ואין הפטירה עונש בשבילו וכ"ז הבין הספדן בר אבין, אבל אמר שיספיד בההוא יומא בכו לאבידה שהוא למנוחה ואנו לאנחה, ומבואר בגמ' דגם ע"ז רב אשי הקפיד שקורא לו אבידה והצדיק אינו נאבד חלילה ושניהם נענשו. רואים עד כמה צריך להזהר כשמספידים חכם לדבר בכבוד הראוי ואפי' תיבה אחת שלא תהי' שלא בכבוד הראוי.

איני ראוי ואיני יכול לדבר ולהעריך את גדול הדור יחיד הדור שעוד בשנת תשמ"ט אמר מרן הגרא"מ שך אולי הכי גדול

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

שיש לנו, ועכשיו בלויה אמר מרן רה"י הגר"ג אידלשטין שליט"א שרבנו ה' יחיד הדור, ובשעה כשבא לנחם אמר שגם בדורות שלפנינו לא שמענו כזו בקיאות. והגר"ד לנדו אמר בהספדו שגם בכמה דורות שלפנינו ה' נחשב עטרת תפארת לדור, כזו סוג של ידיעת התורה כל התורה כולה כל מה שניתן לנו עד ימות רב אשי.

ראה הקב"ה שצדיקים מועטין עמד ושתלן בכל דור וכיון שכן יש מציאות שהצדיק לא שייך לדור אלא כדי שלא יהי' הדור ריק מצדיקים לקח הקב"ה צדיק ששייך במדרגתו לדור אחר ושתלו אצלנו.

לכן לא אנסה לשרטט את דמות רבנו אפי' לא בנקודה אחת וכ"ש שלא אעלה ע"ד לנסות לשרטט את כל השיעור קומה שלו.

רק אצעק בקול גדול ברידער אידן (אחים יהודים) יתומים אנחנו.

אנו עומדים בתקופה קשה מבית ומחוץ גם בתוך בהמ"ד הנסיונות גדולים מאד, וכ"ש מרשעי ישראל אשר רוצים לעקור את הכל רח"ל, ומאומות העולם על עמך יערימו סוד יתיעצו על צפונך אמרו לכו ונכחידם מגוי רח"ל זממם אל תפק.

אוי לה לספינה שאבד קברניטה וכ"ש כשהקברניט נלקח מאתנו באמצע סערה בים ואין זו רק צרת הרבים של כלל ישראל שאין להם מנהיג כרבנו אשר יוציאם ואשר יביאם וידריך ויורה דרך לכלל ויגן על כל הכלל אלא זה אבל יחיד של כל יחיד ויחיד כמה שאלות עצות וברכות שרק רבנו יכול לענות עליהם, לפעמים שאלות שצריך קרוב לרוה"ק שאין זה רק שאלה ע"פ חכמה או ע"פ תורה איך לנהוג אלא תלוי בדברים שיהיו בעתיד.

יתומים היינו ואין אב.

הגמ' במו"ק (כ"ה ב') קצף על עולמו וחמס ממנו נפשות ושמח בהם ככלה חדשה רוכב בערבות שש ושמח בבא איליו נפש נקי וצדיק. כשהספיד מרן הגרא"מ שך זצ"ל את מרן הקה"י זצ"ל בלויה ביאר את המשל שאמרו בגמ' שמח בהם ככלה חדשה בשם הגרא"ז מלצר זצ"ל שהכוונה בכלה חדשה לזיווג שני כשאדם התאלמן מאשתו ראשונה ובתחילה לא רצה לשמוע לקחת לילדיו אמא חורגת (כמ"ש ביבמות סג, ב) ונבנות נתינים לעם אחר זו אשת האב) אבל אחר זמן ראה שיש הכרח בזה והילדים צריכים אמא שתטפל בהם, וכשהוא לוקח כלה חדשה בפרהסיא בחתונה הוא שש ושמח איתה אבל קודם החופה נכנס חדר לפניו מחדר ובמסתרים תבכה נפשו האם האמא תהי' טובה לילדים ובוכה על הצער של הילדים, והנמשל רוכב בערבות שש ושמח בבוא איליו נפש נקי וצדיק אבל במסתרים תבכה נפשו מה יהי' עם הילדים שנשארו למטה.

אמרינן במד"ר איכה רבתי (פר' א' אות ל"ז) כד דמך ר' יוסי ממלחיא סליק ר' יוחנן וריש לקיש לגמילות חסדא וסליק עמהון ר' יצחק פסאקא, והוה תמן חד סב בעי למיעל ומיפתח עלוי ולא שבקוניה, א"ל ר' יצחק פסאקא קדם אילין אריוותא דאורייתא את פתח פומך, אמר להו ר' יוחנן שבקוניה דהוא גבר סב ייעול וישתבח באתריה, עאל ופתח ואמר מצינו שסילוקן של צדיקים קשה לפני הקדוש ברוך הוא יותר ממאה תוכחות חסר שתיים שבמשנה תורה, ומחורבן בית המקדש, בתוכחות כתיב (דברים כ"ח) והפלא ה' את מכותך, ובחורבן בית המקדש כתיב ותירד פלאים, אבל בסילוקן של צדיקים כתיב (ישעיה כ"ט) לכן כה אמר ה' הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא, וכל כך למה ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו תסתתר, א"ר יצחק פסאקא יהוי דין גברא בריך פומיה, אמר ליה רבי יוחנן אלו לא שבקתוניה מנן הוינן שמעין דא מרגליתא.

נפלה עטרת ראשנו אוי נא לנו כי חטאנו.

כפי שאמרתי ננסה מעט לתאר את החסרון שיש לנו מכך שרבנו הלך מאתנו כתוב בפסוק (במלכים ב' ב') כאשר הגיע זמנו של אליהו הנביא לעלות בסערה השמימה באו בני הנביאים אל אלישע ואמרו לו הידעת כי היום ד' לוקח את אדוניך מעל ראשך ורש"י במקום מביא תוספתא (בסוטה פ"ב, ה') שבני הנביאים אמרו את אדוניך ולא אמרו אדונינו מלמד שהיו שקולין כאלהיה ובתוספתא יש לשון שכולם חבריו של אליהו ושקולין כנגד אליהו.

ואח"כ כשנסתלק אליהו כתוב בנביא שבני הנביאים ביקשו מאלישע הנה נא יש את עבדיך חמישים אנשים בני חיל ילכו נא ויבקשו את אדוניך כי חשבו שהקב"ה לקחו למקום אחר ומביא רש"י שם את המשך התוספתא בסוטה אפשר אמש אמרו לו הידעת כי היום ד' לוקח את אדוניך ועכשיו נעלם מהם היכן הוא מלמד שמיום שנגזז אליהו הלכה ונסתלקה רוח"ק מן

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

הנביאים ושוב לא היתה רוח הקודש מרובה בישראל.

נמציאנו למדים שהיו בני הנביאים והיתה עליהם רוח"ק בדרגה גבוהה עד שהיו חבריו של אליהו הנביא ושקולין כאלהו ואמרו לאלישע על אליהו הנביא אדוניך ולא אמרו אדונינו, ואחר שנגנז אליהו נתברר שהכל היה בזכות אליהו וכלשון התוספתא עד שלא נגנז אליהו היתה רוח"ק מרובה בישראל ומשנסתלק אליהו נסתלקה מהם רוח"ק.

אף אנו נאמר הרי כל אחד מאתנו יש לו דרגה מסוימת בעבודת ד', בלימוד התורה, ביר"ש, בתפילה, במידות טובות, בבין אדם למקום, בבין אדם לחברו, ואדם חושב שזוהי דרגתו העצמית ובאמת יכול להיות שזה הכל היה מכח אליהו עד שלא נגנז אליהו היתה רוח"ק מרובה בישראל ומשנגנז אליהו נסתלקה מהם רוח"ק.

וכן כתב חזו"א באיגרת (ח"ג, ס"ב) ואם היו בני תורה עמלים בתורה לאמתתה, היו מצילים ילדים הרבה ואנשים רבים, מהרהורי עבירה וכפירה וכיו"ב בשפע קדשם, בהשתפך רוח טהרה בעולם, ובסביבות בעל תורה אמת, הדבר ניכר לעינינו השפעה מרובה על אנשים הרבה, מה שכל השתדלות מעשית לא תשיגנה, וכמו כן יש רשמים על הרחוקים שאין עין הרואה מרגשת בהם לדקותם. א"כ ברור שכל אחד מאתנו קיבל השפעה מרבנו ועכשיו שחסרנו זאת ההשפעה חלילה יתכן מאד שנרד ח"ו בדרגה הרוחנית כ"א במקומו ובמדרגתו.

ועוד כתב היערות דבש (ח"ב דרוש ז' ד"ה והנה עיקר ההספד) כי בהסתלק הצדיק מתגבר היצה"ר למאד ויש לו כח ביותר להסית אנשים והביא ראיה ע"ז מהפסוק שאמר מ"ר (דברים לא, כז) הן בעודני חי עמכם היום ממרים הייתם עם ד' ואף כי אחרי מותי. כמה צריכים אנו לפחד ולהזהר מהתגברות הסט"א אחרי פטירת רבנו.

אמנם מצד שני יש את היע"ד המפורסם (שם ד"ה וא"כ) כי כשמת הצדיק נכסיו הרוחניים נעשים הפקר זה אומר אני אזכה במידת הענוה שלו וזה אומר אני אזכה במידת החמדה בתורה כמוהו וזה יאמר אני אזכה במדת לרדוף שלום כמוהו וזה יאמר אני אזכה לרחם נדכאים ולחזק כושלים להיות אבי יתומים ואלמנות וזה אומר אני אזכה במידת מדקדק במצוה כמוהו וזה להיות ירא חטא וסור מרע כמוהו וזה יאמר בשאר מידות וכל אחד יכול לזכות במדה ומעלה אחת. (הבאתי את לשונו ופירוט המידות טובות שמנה היע"ד, שכולם היו ברבנו ז"ל).

ויש להעיר במאמר המסוגר לפי דברי היע"ד שנכסיו הרוחניים נעשו הפקר למה בני הנביאים לא זכו במעלת נבואת אליהו, אחר הסתלקותו, מן ההפקר ואע"פ שאין לנו השגה בבני הנביאים אולי יש לומר שהם לא שמו ליבם לכך שנסתלקה מהם רוח"ק שהרי גם כשאמרו לאלישע שהם רוצים לחפש את אליהו עדין אמרו נבקש את אדוניך ועדין לא אמרו אדונינו כי עדין לא הבינו שכל כוחם ה' מחמת אליהו וכשלא מתאמצים ומבקשים לקבל מדרגה א"א להשיגה, וכעין דאמרו ביבמות נב, ב העודר בנכסי הגר וכסבור שלו הם לא קנה מפני שלא נתכוון לעשות קנין.

ובהמשך דברי התוספתא איתא כ"ז שהיה אלישע קיים לא היו גדודי ארם באין בגבול ישראל שנא' ולא יספו גדודי ארם לבא בארץ ישראל משמת אלישע מהו אומר וימת אלישע ויקברוהו וגדודי מואב יבואו בארץ ישראל בהמשך הזה אנו רואים שלא רק מצבינו הרוחני שהי' בחיי רבנו בסכנה שמא רק מכוחו היה. וכשנגנז אליהו ח"ו תסתלק מאתנו רוח"ק כל חד בדרגא דילי' אלא גם מצבנו הגשמי שב"ה למרות שאנו מוקפין אויבי ישראל מבית ומחוץ התקיימנו פה בא"י שבעים וחמש שנה אבל א"א לדעת מה יהי' בהמשך ובפרט בב"ב עיה"ק אתרא דמר צריך לעורר רחמי שמים מרובין שלא יתקיימו בנו ח"ו דברי התוספתא וכבר ראינו סמוך ונראה שלא עברו שבועיים מפטירת רבנו וכבר הי' פיגוע רצחני בב"ב.

הגמ' בסנהדרין דף צ"ט ב' איזהו אפיקורס רב יוסף אמר האומר מאי אהנו לן רבנן לדידהו קרו לדידהו תנו והנה שם אפיקורס הונח על הכופר בתורה או באחד מדברי חז"ל ולמה נקרא האומר מאי אהני לן רבנן אפיקורס ופי' רבינו יונה (בשע"ת ש"ג אות קמה) מפני שכחשו במה שכתוב בתורה ונשאתי לכל המקום בעבורם היינו אפ' בסדום שהיו רעים וחטאים לד' מאד בכמה עלילות נשחתות בגילוי עריות ושפ"ד והקב"ה הסכים להציל את כל הרשעים האלו אם יהיו בעיר עשרה צדיקים היו מגינים על כל הרשעים.

המבוגרים זוכרים והצעירים בודאי שמעו איך במלחמת המפרץ בשנת תשנ"א שהאויב מבגדד איים שהוא ישלח טילים

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

וישרוף את ת"א ואמרו שיש בידו גם נשק כימי וביולוגי וחילקו לאזרחים מסכות נגד נשק כימי וזריקות למי שיפגע מנשק כימי ואמר רבנו שאין צריך מסכות ואמר במליצת לשונו "מסכות לפורים" ועוד אמר שבבני ברק לא יפלו טילים, ושכולם יבואו לב"ב מכל הארץ והיו גדולי הדור שתמהו עליו איך לוקח ע"ע בפרט שבכל גוש דן מסביב לב"ב נפלו כמה וכמה טילים בר"ג, וברמת חן, בת"א, ובסביון. ובסוף המלחמה שראו כולם שדבר מדבריו לא נפל ארצה אמר ר' יצחק זילברשטיין שליט"א לשוטה יחשב מי שיאמר שלאותו גאון וקדוש אין רוח"ק. וזה היה כשהיה רבנו כבן שישים.

ומעשה שהיה בזמן המלחמה ההיא באחת מלילי שבתות פגע טיל ברח' יונה בר"ג, (הרחוב הראשון בגבול ר"ג ב"ב) וראו מביתי את האש שנעשתה מהפגיעה של הטיל ואת האורות של המכבי אש והמשטרה ואפי' שמעו את הרמקולים של כוחות ההצלה, והי' נראה קרוב מאד לביתי. ובשבת בבוקר התפללתי בנץ בלדרמן ואחרי השיעור חיי אדם אמרתי לרבנו שהלילה נפל טיל לא רחוק מביתי וראו את האש ושמעו את הרמקולים והי' נשמע כאלו אמרתי שהטיל נפל בב"ב, ושאל רבנו בתוך העירוב או מחוץ לעירוב, ואמרתי איני יודע, אבל מדברי רבנו יהי' ראי' שהעירוב העירוני כשר, והרי רבנו ס"ל שאסור לטלטל בעירוב העירוני, ואמר רבנו נו, והרי תוס' אומר שיש כמה פסולים בעירוב שהם מדרבנן וא"כ זה מציל מדאורייתא, והלכתי אח"כ לראות האם זה בתוך העירוב או מחוץ לעירוב וראיתי שהעירוב העירוני עובר בנין אחד לפני רח' יונה היינו באמצע רח' ר' יהודה הנשיא לפני רח' יונה עובר העירוב, ורח' יונה זה הרחוב הראשון מיד לאחר העירוב של ב"ב. רח' דניאל בב"ב ורח' יונה בר"ג הבתים של שני הרחובות פונים גב אל גב והעירוב של ב"ב עובר ביניהם. דרך אגב: סיפרו בזמנו שאחר שנפל הטיל בא מפקד המשטרה למקום נפילת הטיל והשאלה הראשונה ששאל את פיקודי האם כאן זה בני ברק, שהיה חשוב לו מאד לשמוע שנפל טיל בב"ב כיון שדברי רבנו בקשר לב"ב התפרסם גם בקרב החילונים ורצה המפקד לתפוס את רבנו שלא התקיימו דבריו, אבל לא עלתה בידו שלא נפל מדברי איש האלקים דבר.

אמרו בשם החזו"א שכ"ז שר' שמעון שקופ ור' ברוך בער ליבוביץ' עמלו בתורה זה הגן על כל אירופה שלא תבוא שם השואה, וכשרצה הקב"ה להביא חורבן על יהדות אירופה סילק את שני הצדיקים האלו.

הגמ' בסנהדרין ל"ז א' הנהו בריוני דהוה בשיבבותיה דר' זירא דהוה מקרב להו כי היכי דנהדרו להו בתיובתא והוה קפדי רבנן כי נח נפשי' דר' זירא אמרי עד האידנא הוה חריכא קטין שקיה דהוה בעי עלן רחמי השתא מאן בעי עלן רחמי הרהרו בלביהו ועבדו תשובה.

אף אנו נאמר עד השתא הוה רבנו דבעי עלן רחמי, השתא מאן בעי עלן רחמי, נהרהר גם אנחנו בלבינו ונחזור בתשובה כי עכשיו מצבנו מסוכן מאד מאד כשאין את רבנו דהוה בעי עלן רחמי ודבריו היו עושים פירות.

הגמ' ביומא ע"ה ב' אומרת שיש מין עוף שמן מאד שנקרא שליו והוא מעין השליו שאכלו ישראל במדבר והיו אמוראים שהקב"ה הי' מזמן להם שליו בכל יום למאכלם רב יהודה משתכח לי בי דני (בין החביות של היין הי' מוצא שליו), רב חסדא משתכח לי בי ציבי (באוצר של העצים הי' מוצא השליו) רבא ממטי לי' אריסיה כל יומא (לרבא הי' השליו מגיע לשדהו והי' אריסו של רבא מביא לו השליו בכל יום לאכול) יומא חד לא אייתי אמר (רבא) מאי האי (למה לא הגיע היום השליו) סליק לאיגרא (עלה לגג) שמעי' לינוקא דקאמר שמעתי ותרגז בטני (והי' זה כעין נבואה קטנה) אמר (רבא) שמע מיניה נח נפשי' דרב חסדא ובדיל רבה אכיל תלמידא פי' דרבא הי' חתנו ותלמידו של רב חסדא ומבואר בגמ' דעד היום חשב רבא דבזכותו הוא השליו ועכשיו כשפסק הבין ש"מ דבגין רבה אכל תלמידא.

כולנו אכלנו בזכות רבנו ברוחניות ובגשמיות. אוי נא לנו כי חטאנו.

כמה פעמים ראינו שהי' עונה תשובות שונות על שאלה וזה ולפעמים היו המקורבים מעיזים ושואלים אתמול שאלו אותו שאלה והרב אמר תשובה הפוכה, ואמר רבנו אשר ישים ד' בפי אותו אדבר.

וכן כתב בספרו אורחות יושר (פרק רוח"ק) וז"ל ראינו הרבה פעמים אצל הגדולים שלאחד עונים כן ולשני עונים שיעשה להיפך וזה הכל לפי מה שנותנים מן השמים בפיו מה לומר וזה ג"כ מעין נבואה קטנה כמש"כ את אשר ישים ד' בפי אותו אשמור לדבר עכ"ל.

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

ושמעתי שפעם שאלו הרה"ג ר' יואל מקלב שליט"א על סתירה כזו בדברים ואמר לו כנ"ל מה ששמים לי בפה זה מן השמים, ושאלו רי"מ האם גם מה ששמים לי בפה אפשר לסמוך שזה מהשמים שכך אענה, וענה לו רבנו אם תשמור את המחשבות שלך, וזה ע"פ מש"כ רבנו שם בשם ס"ח החדש כל הדובר אמת ואינו רוצה לחשוב שקר ולא לדבר שקר אפי' דברים שיחשוב ושידבר אע"פ שלא יתכוון להם כל מחשבותיו ודבריו יתקיימו שנא' ותגזר אמר ויקם לך.

וכתב ע"ז רבנו בספרו (פרק אמת) ומבואר שהנזהר מלשקר יתקיימו כל ברכותיו דכמו שהוא נזהר שלא ישקר גם מן השמים שומרים שכל מה שיאמר יהי' אמת ויתקיים.

והי' רבנו אומר כי אצל החזו"א והסטייפלר זצ"ל הי' כ"כ מאוס השקר עד שלא היו מוציאים את המילה שקר מהפה, החזו"א זצ"ל הי' אומר סי' ניש אמת (זה לא אמת) והסטייפלר הי' אומר שי"ן קו"ף רי"ש ולא רצה להוציא את המילה המגונה (שקר) מפיו.

ופעם בא אדם אחד עם בנו לבקש ברכת רבנו ובתחילה בקש האב ברכה עבור בנו ובירכו רבנו ואח"כ אמר האב לרבנו הילד אומר שגם האבא רוצה ברכה ולא ענה רבנו וחשב האב שרבנו אינו שומע, ואמר שוב, הילד אומר שגם האבא רוצה ברכה ולא ענה רבנו, וכשאמר בשלישית אמר רבנו אני לא רואה שהילד אומר.

ופעם בא אדם אחד והאריך בשאלות, ואחר שהאריך הרבה שאלו רבנו יש לך עוד הרבה שאלות ואמר עוד שאלה אחת ואמר רבנו שאל וכשגמר לשאול וענה לו רבנו ביקש לשאול עוד שאלה ולא רצה רבנו לענות אמר אמרת עוד שאלה אחת וכבר שאלת.

ובכלל הי' מזהיר מאד על לשון נקיה גם בדברי היתר, וסיפר שהחזו"א סיפר לו שהי' ילד ולמד אצל רבו המשנה בביצה פ"ג בהמה שמתה לא יזינה ממקומה ואמר רבנו קינדער האבן האלט לשון מגונה (ילדים אוהבים לשון מגונה) ותרגם החזו"א ההסבר ואמר די בהמה האט גיפעגערט אין יו"ט (הבהמה התפגרה ביו"ט) ואמר לו רבו צריך לומר הבהמה מתה ביו"ט צריך לדבר בלשון נקיה.

וכשכתבו ספר תהילים בקלף חדש ללדרמן סיפר רבנו מה הי' צורך בספר תהילים חדש, ואמר רבנו שהרמב"ם (בהל' ס"ת פ"ה ה"ד) הפליג בשבח ספר התנ"ך שכתב בן אשר שהוא ספר מוגה, והספר של בן אשר הי' בירושלים וגלה למצרים ואח"כ גלה לסוריא לארם צובא, ופעם הי' שם שריפה בבית עקד הספרים שהי' בו ספר בן אשר ולא רצה רבנו להוציא מפיו מה קרה לספר בן אשר בשעת השריפה אלא עשה תנועה בידו לרמז שבשעת השריפה ניזוק גם הספר של בן אשר ועכשיו מצאו עוד כמה יריעות מהספר שהי' מונח אצל גוי שהצילו מהשריפה ומצאו גם ספר תהילים ולפי שעכשיו יש מסורת מדויקת על הפרשיות כתבו ספר תהילים חדש וכשראיתי את חרדת רבנו להוציא מפיו מה קרה לספר הזכיר לי מעשה שראיתי כתוב על המהרי"ל דיסקין זצ"ל שאמר שמעודו הי' תמה על אביו ר' בנימין שהי' לפעמים אמו שואלת שאלה על עוף והי' אביו אומר זה כשר ותתני את האוכל לילדים אני לא רוצה לאכול מזה, ואמר המהרי"ל ותמהתי למה האבא לא רוצה לאכול ואותי הוא מאכיל, מה החילוק אם זה לא טוב לו למה זה טוב לי, עד שפעם הי' מעשה והבנתי שיש חילוק גדול ביני לבין אבי, שר' בנימין הי' רב מחוז הורדנא ופעם בא יהודי מהמחוז עם גוילי ס"ת שנשרפו רח"ל ובא לשאול שאלה איך להתנהג בהם וכו' ואמר מהרי"ל ראיתי אני את הגוילים השרופים ונזדעזתי והלכתי אחריו לבית הוראה לשמוע את השאלה ומה יענה אבי עלי, וכשראה אבי ר' בנימין את הגוילים השרופים נתעלף, ואמר מהרי"ל אז הבנתי למה מה שמותר לי לאכול לא מתאים לאבי לאכול.

ועוד מעשה שעולה כעת בזכרוני אף שאינו קשור לנקיות הלשון אלא לזהירות בלשון ויתכן שיהי' מזה תועלת, פ"א בקשוני שאבקש ברכה מהרב על מעשה בשתי אחיות שאחת היו לה ילדים ואחת לא ילדה והאחות שילדה ריחמה מאד על אחותה ופעם כשהתפללה על אחותה אמרה רבש"ע, אם גזרת לי עוד ילדים תנם לאחותי ובאמת נפקדה אחותה והיא (המתפללת) הפסיקה ללדת, ועכשיו היא מתחרטת ומבקשת ברכה שרוצה עוד ילדים, ולא רצה רבנו לברכה ואמר מה היא הייתה צריכה לדבר שטויות.

אעפ"י שאמרתי בריש דברי שאין אני יכול להשיג מעלת רבנו אפי' לא בדבר אחד אפי' לא במעלה אחת, אבל לא אמנע

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

מלספר איזה מעשים מענותותו הגדולה לפי מיעוט הבנתי ואולי יהי' זה לתועלת לאנשים כערכי להתחזק בזה לברוח מן הכבוד והגדולה וכ"ש מלהתנשא.

אמרו בגמ' (תענית ז) א"ר חנינא בר אידי למה נמשלו ד"ת למים וכו' לומר לך מה מים מניחים מקום גבוה והולכין למקום נמוך אף ד"ת אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה עליו.

וא"ר אושעיא למה נמשלו ד"ת לג' משקין הללו, במים ויין וחלב וכו' לומר לך מה ג' משקין הללו אין מתקיימין אלא בפחות שבכלים אף ד"ת אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה.

רבים תמהים על המתנה השמימית שקיבל רבנו שהיתה התורה כולה עומדת מול עיניו, כל דברי חז"ל בתלמודים ובמסכתות קטנות ובברייתות ובמדרשים כל התורה כולה באופן מבהיל.

אבל היודעים גודל ענוותנותו ואפ"ל לבני ביתו ויודעים מה שאמרו בגמ' בתענית הנז' ויודעים מה שכתב ר"ח מוולאזין ברוח חיים על אבות וז"ל ואילו הי' עכשיו אדם עניו כמשה הי' ודאי זוכה לתורה בשלמות. ביאור הדברים שלא רק שענוה זה הכרח כדי לקבל תורה, אלא כגודל הענוה כך גודל קבלת התורה. וכמה שיותר ענוה ככה יותר מקבלים תורה. אולי זה התירוץ איך זכה רבנו להיות שר התורה דכל רז לא אניס ליה באופן נורא שאכמ"ל.

גמ' (נדרים נה, א) מאי דכתיב וממדבר מתנה אם עושה אדם עצמו כמדבר תורה ניתנה לו במתנה.

אמרו חז"ל (במד"ר סוף פר' ד) עה"פ ד' לא גבה ליבי, בשעה שמשחני שמואל למלך, בער"ה תשמ"ו, ר"ה הראשון אחר שנפטר אביו מרן הקה"י עלו הרבה מאד אנשים להתברך בברכת השנים לשנה טובה, אמרה לו הרבנית ע"ה תראה כל הזמן אנשים באים, אמר לה הם באים לקנות ביצים. (הרבנית ע"ה היתה מוכרת ביצים לעשות חסד ליהודי שביקש ממנה טובה שיהי' אצלה תחנה באזור שלא יצטרך להסתובב מבית לבית למכור).

מד"ר (שה"ש פר' א' אות ג') ומה מים אין אדם גדול מתבייש לומר לקטן השקיני מים כך ד"ת אין הגדול מתבייש לומר לקטן למדני פרק אחד דבר אחד או פסוק אחד ואפ"ל אות אחת.

למה נקרא שמו יחזקאל בן בוזי שהי' מבזה עצמו על דברי תורה ולפיכך נקרא בן אדם מה שלא נקרא כך אדם אחר (זוה"ק הובא בשע"ק ח"ב שע"ד)

כשכתב את ספר שקל הקודש על הל' קידה"ח נתקשה רבנו בביאור דברי המפרש על הרמב"ם (פט"ו ה"ג מהל' קידה"ח) בענין נליזת גובה גלגל המעגל אל הנקודה הנוכחית, ונסע רבנו למודיעין עילית לפגוש שם את הרב משה הסגל שליט"א מח"ס מגיד הרקיע כדי שיבאר לו הענין, וכשבא לביתו אמרו בני הבית לרבנו כי הוא לומד בכולל סלבודקה בב"ב, ונסע רבנו לכולל סלבודקה, ואמר לאיש ימינו הרב ישעי' אפשטיין שליט"א שיעלה לראות אם ר"מ הסגל בכולל, ור' ישעי' מצאו ושאלו אם הוא ר"מ הסגל מח"ס מגיד הרקיע כי רבנו רוצה לעלות אליו שיבאר לו איזה ענין בקידה"ח, ור"מ הסגל ירד למכונית אל רבנו, ואמר רבנו לר"י אפשטיין למה קראת לו אני רציתי לעלות אליו.

ופ"א ביקש מאחד מתלמידיו שיבאר לו פשט בדברי החזו"א וישב לפניו כתלמיד לפני רבו.

וכשהיו מוצאים הערה נכונה על מש"כ בספריו הי' שמח, שהעמידוהו על האמת שיוכל לתקן במהדורה הבאה.

זכורני פעם שבא לטחון חיטים למצות מצוה בבנין של חתנו הר"י צביון שליט"א, וכיבדו הר"י צביון לעשר החיטים שהיו טבל ודאי, והיה שם איזה סיבה שהיו צריכים נוסח מיוחד להפרשה וכתב רבנו נוסח על דף לפני שהפריש ונתנו לאברך שהיה שם שיעבור על הנוסח אם נכתב כראוי, בינו זאת רב רבנו גדול הדור מרא דכולא תלמודא בבלי וירושלמי וכו' המורה הגדול בזרעים לכל ישראל "בעל הדרך אמונה" נותן לאברך שיבקרו אם עושה כהוגן הפרשת תרו"מ.

פעם שאל את אחד מתלמידיו שהוא מחפש משהו שכתב ע"ז בדרך אמונה ואינו זוכר מקומו האם זכור לו (לתלמיד) היכן כתב ע"ז.

לפעמים הי' מבקש מאחד מתלמידיו שיעזור לו בסידור הספרים שהגיעו מהדפוס או באיזה תיקון קל בבית הי' שואל האם

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

אתה צריך שאני יעזור לך משהו, וכשהלה היה עונה בשלילה, אמר אם תצטרך עזרה תגיד לי עזוב תעזוב עמו כתיב, והי' מדגיש תיבת עימו.

רבינו הקה"י זצ"ל הי' אומר שיעור בכולל חזו"א ביא"צ של החזו"א ואחר פטירת הקה"י ביקש הגר"נ קרליץ ז"ל מרבינו שימלא מקום אביו ויאמר את השיעור ביא"צ של החזו"א, וחשש רבינו שיש ת"ח אחרים שרוצים לומר השיעור ויהי' להם חלישות הדעת ולא רצה לקבל עליו, והגר"נ קרליץ אמר השיעור בכולל אבל לא רצה לומר השיעור בהיכל הכולל כי סבר שהשיעור בהיכל הכולל שייך לרבינו, ועלה הגר"נ לומר השיעור בעזה"נ.

ורבנו אמר השיעור ביא"צ של החזו"א ושל הקה"י בבהכנ"ס לדרמן ותחת שבד"כ אדם שאומר שיעור ברבים מחפש שיעור טוב שיש בו להראות כוחו, רבנו הי' אומר שיעור קצר מאד, ואמר שהוא מחפש בכוונה לומר דברים קצרים שלא להכביד על השומעים.

קודם שעשו הגשר מביתו לבהכנ"ס הי' תקופה של כמה שנים שהי' קשה לו לבא לבהכנ"ס מפני המדרגות והי' מגיע רק למעריב בליל שבת. ופעם עשו משלחת של 3 מחשובי המתפללים בלדרמן במנין ותיקין שבאו לבקש אולי יחזור לבהכנ"ס להתפלל שזה מאד חשוב למתפללים. וענה להם שקשה לו המדרגות, תתפללו שאני יוכל לבא ואמרו אנחנו מתפללים כל יום ושאל רבנו איפה אתם מתפללים עלי, ואמר אחד מהמשלחת ב"על הצדיקים" ואמר רבנו זה לא במקום הנכון, ושאלו רק איפה להתפלל ואמר רבנו ב"ולמלשינים".

כשהיו באים איליו לומר שברכותיו עשו פרי ונושעו הי' אומר זה הרי גמ' מפורשת אל תהי' ברכת הדיוט קלה בעיניך, ולפעמים הי' אומר כמה שיותר הדיוט כך יותר מתקיימת הברכה.

כשאמרו לו שהרב אברמסקי זצ"ל אמר שספר טעמא דקרא יכול לחבר רק חד בדרא אמר הוא מתכוון לדברים שהבאתי בשם החזו"א ובשם אבי.

שנים רבות אחרי פטירת אביו הי' מקבל בבהכנ"ס לדרמן בשמחת תורה את עליית המפטיר ולא חתן תורה או חתן בראשית ואף שכתבו הספרים שישתדל כ"א לקנות עליה חתן תורה או לכה"פ חתן בראשית וכן נהגו הרבה ת"ח בלדרמן לעשות מנין באיזה חדר ולקבל חתן תורה או חתן בראשית רבנו אולי סבר שאם הוא יצא יתפרק המנין הראשי ויפגעו העולים בו לחתן תורה וחתן בראשית והיותו יותר זכות.

פעם אמר שאלו שמצלמים אותו בביתו זה עזות פנים יתירה להכנס לבית של מישהו אחר ולעשות שם נגד רצונו, ומ"מ כמעט שלא הי' מוחה ע"ז, לכל היותר לפעמים הי' מסתיר פניו במקום לגעור במחוצף.

אמרו לי שפ"א נכנס לחדר הלימוד וראה אשה יושבת על כסאו ויצא מיד מהחדר, ואמר לאדם שליווהו (אולי בדרך צחות) ע"פ דין אין בביתי איסור יחוד מפני שביתי כרה"ר.

בשנה הראשונה אחר פטירת הקה"י נתנו לו בימים נוראים 4 עליות בשני ימים של ר"ה, וביוה"כ בבוקר ובמנחה, ושאל את הגבאי ר' ישי מנדל ז"ל מה זאת, ואמר לו "מורשה קהילת יעקב" כיון שבחיי אביו לאביו הי' עליה בר"ה ועליה ביוה"כ וכן לרבנו הי' עלי' בר"ה ועליית מפטיר יונה, נתן לו הגבאי את העליות הקבועות שלו ואת העליות שהי' שייך לרבנו הקה"י, ואמר לגבאי שזה יותר מדאי ושישאר כמו שהיה קודם לפטירת הקה"י עליה אחת בר"ה ואחת ביוה"כ.

בחיי החזו"א היו נותנים לעניים לומר ההקפה של עוזר דלים, ואנשים התביישו בזה להכריז על עצמם בקול שהם עניים ואמר רבנו אני לא איכפת לי ונתנו לו, (ואחר שרבנו הורגל לקבל זאת ההקפה ואמר שיש בזה סגולה לעשירות הגברים הגדולים בלונדון היו משתוקקים לקבל זאת ההקפה).

אחר שעשו הגשר מביתו לבהכנ"ס (בערך בשנת תשע"ג) וכיון שרבנו הי' קשה לו ההליכה הושיבוהו מיד במזרח בהכנ"ס סמוך לכניסה מהגשר לבהכנ"ס, והתפלל שם תפילה אחת, ואח"כ אמר לבנו הגרי"ש מה עשית לי אף פעם לא ישבתי במזרח, ואמר לו הגרי"ש סבא גם ישב במזרח ואמר רבנו סבא הי' ראש ישיבה, ולא רצה וחזר למקומו שהי' לו בימים נוראים

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

באמצע הבהכנ"ס, וכן בכולל חזו"א הי' יושב במערב בהמ"ד בספסל האחרון. ורק בסוף ימיו כשנחלש מאד מאד הסכים לישב מיד בכניסה מהגשר לבהכנ"ס אע"פ שהי' זה במזרח.

פעם הביא לו תלמידו הרב יעקב חלופסקי שליט"א כסא מרופד עם ידידות לימים נוראים (שיושבים בבהכנ"ס כמה שעות) ולא רצה לישב עליו אמר סי צו רעביש (זה יותר מידי דומה לכסא של אדמורי"ם).

כשהי' מקבל עליה לתורה כשהיה חוזר למקומו הי' מקיף הבימה (כמ"ש באו"ח קמ"א ס"ז), וכשהזקין והי' קשה לו ההליכה היו מפנים לו מקום מעבר מיד מאחורי הבימה כדי שלא יצטרך להקיף הרבה, ופעם ישב שם ת"ח אחד ואמר לו אחד מהיושבים בספסל תקום הרב קניבסקי צריך לעבור, וכשרבנו עבר שם לב לזה, ובאותו שבת אחה"צ הלך לבית הת"ח הזה לפייסו על שהקימוהו בשבילו, וכבר הי' זה בזמנים שהי' קשה לו מאד ההליכה וכמעט לא הלך ברגליו חוץ מאשר מביתו לבהכנ"ס. ולא דחה אפי' עד מוצ"ש שיוכל לנסוע במכונית.

בתקופה הראשונה אחר פטירת רבנו בעל הקה"י היה רבנו מתחלק בעמוד בתפילת ותיקין עם בעה"ב אחד שהיה לו גם חיוב, עד שרד"פ ז"ל גער באותו בעה"ב שאין זה כבוד התורה, ואמר רד"פ גם אילו לא היה זה רבנו אלא אדם פשוט בנו של הקה"י היה צריך לתת לו להתפלל כל התפילה בשביל כבוד הקה"י, וגם אילו היה אביו של רבנו אדם פשוט והיה רבנו חיוב היו צריכים לתת לרבנו להתפלל לפני העמוד מפני כבודו של רבנו, ק"ו כשרבנו מתפלל לע"נ אביו מרן הקה"י ודאי שאין זה ראוי להתחלק עימו בעמוד, ואמר לו רד"פ שיעשה מנין בבית שני, והלה נפגע מכך שדרשו ממנו לוותר על החלוקה בעמוד בבית ראשון ולעשות מנין בבית שני, וכשנודע הדבר לרבנו שלח לו רבנו ספר עם הקדשה לפייסו.

לרבנו הי' יא"צ של אמו בער"ח ניסן והי' רגיל להתפלל לפני העמוד כנהוג במוצ"ש שלפני היא"צ, ואם הי' חיוב שהי' באמצע שנה על אב ואם הי' רבנו מבקש בעדינות והי' אומר שע"פ דין אתה קודם כי אתה חיוב ואני רק מוצ"ש לפני היא"צ שהוא מנהג ואינו חיוב גמור, בד"כ אנשים היו מוותרים מפני כבודו והיו הולכים למנין אחר (בלדרמן יש הרבה מנינים במוצ"ש) ופעם אחת הי' שם בעה"ב אחד שהיה חיוב ואמר לו רבנו כנ"ל, וההוא ענה לרבנו תעשה כהבנתך, ורבנו לא דיבר מאומה אלא יצא מבהכנ"ס ועלה לבהכנ"ס למעלה וקיבצו לו שם מנין למעריב, והי' שם בשעת מעשה אחד מתלמידיו של רבנו וגער באותו בעה"ב שמותר שיהי' לך יותר ד"א, וכפה"נ שמע רבנו הגערה שגער התלמיד באותו בעה"ב אבל לא הגיב, אחר איזה ימים בא התלמיד הנ"ל שהי' כהן לפני רבנו ושאלו אם יכול לעשות ברכת כהנים בלדרמן כי יש שם אחד מהמתפללים שיש לו קפידא עליו. ושאל רבנו למה יש לו קפידא, והתבייש התלמיד לפרש ושתק, ושאל רבנו מה הי' וסיפר לו התלמיד שבמוצ"ש שרבנו דיבר עם פלוני, ופלוני ענה כו"כ גערתני בו, ולכן הוא מקפיד עלי, אמר לו רבנו לך תפייסו, ושאל התלמיד רבנו דינא הכי, אם הוא הי' אומר כך לחזו"א וכי לא הי' צריך לגעור בו, אמר רבנו החזו"א זה הי' משהו אחר, לך תפייסו.

למרות שכל העולם סמכו על פסקיו בכל הענינים, וכ"ש בזרעים דרבנו הוא מרא דשמעתתא שלכאורה אין בדורנו מי שלמד זרעים בעיון כמותו וכל העוסקים בזרעים לומדים בד"א, מ"מ רבנו בענותנותו הי' מיראי הוראה ובהקדמות של ספריו כתב שלא יסמכו עליו להלכה, גם בשונה הלכות וגם בדרך אמונה ובעוד ספרים.

ואמר ע"ז הגאון ר' יעקב פוזן שליט"א (ד' ישלח לו רפ"ש) שגם הש"ך כתב בהקדמתו שלא יסמכו עליו להלכה, ולא הועיל לו כי מוציאים ממון ע"פ הש"ך.

רבנו לא חס על כבודו לצורך מצוה ומפורסמת התמונה שנוסע ברחובות העיר עם סוס ועגלה מלאה סכך ויושב ליד העגלון וכמדומה שראיתי תמונה שפ"א לא הי' מקום ליד העגלון וישב רבנו על הסכך וכך נסע ברחובות קרי'.

בדר"כ רוב האנשים (בפרט היותר חכמים ויותר מבינים) כשרואים דבר שנעשה שלא כהוגן לדעתם מחפשים איך לתקן שיעשה כהבנתם, ואילו רבנו כמה שיכל התרחק מלהביע דעתו בעניני צבור, ופעם אמר כ"ז שהרב שך חי כולם פטורים מלטפל בעניני צבור. וגם אחר פטירת הרב שך הי' משתמט מעניני צבור וכשהיו שואלים אותו הי' אומר זה תשאל לר' אהרן לייב.

כשהיו שואלים אותו דבר שהי' מקורו בספרי קבלה הי' אומר כתוב בספרים, ולא רצה לומר מקורו, שלא ידעו בקיאותו בספרי קבלה וכשהי' לומד קבלה הי' סוגר הדלת עם בריח שלא יוכלו להכנס.

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

הנביא (ישעיה נ"ז) אומר הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים ואין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק ופרש"י הרעה העתידה לבא שלא יראה אותה. ובתענית יא, א פירש"י מפני הרעה שהקב"ה גזר להביא רעה על העולם ומסלק הצדיק כדי שלא יתפלל על הרעה שלא תבא.

ומאיך אמרו במו"ק (כח א') א"ר אמי למה נסמכה מיתת מרים לפר' פרה אדומה לומר לך מה פרה אדומה מכפרת אף מיתתם של צדיקים מכפרת. ועוד אמר שם ר' אלעזר למה נסמכה מיתת אהרן לבגדי כהונה מה בגדי כהונה מכפרין אף מיתתן של צדיקים מכפרת. וכן אמרו במדרש (שהש"ר פר' א' פסקא יד) אשכול הכופר דודי לי (כשהקב"ה) רואה איזה אדם גדול שיש בי שיכול לומר למידת הדין די ואת נוטלו וממשכנו בעדי.

ובספר ח"ח על התורה (פרשת עקב במעשי למלך) כתב, כשנסתלק חתנו של הח"ח ר' צבי הירש זצ"ל אמר הח"ח אלמלא היו מעבירים את הגזירה מר' הירש לאחרים היו צריכים להרוס חלק גדול מהישוב בעולם. ולא תוהו בראה ולכן נפל הגורל על ר' הירש להציל את העולם במיתתו ומפני הרעה נאסף הצדיק.

וצריך לישב את הסתירה לכאורה בדברי חז"ל האם אחרי שהצדיק נפטר עתיד לבא ח"ו רעה לעולם כמו שכתב רש"י על הפסוק בישעיהו וכדמשמע בגמ' סוף סנהדרין, או שזה כפרה על כלל ישראל כדאמרינן בגמ' מועד קטן ובמדרש רבה בשה"ש. וכתבו בשם השל"ה שאין זה סתירה אלא הדבר תלוי בנו, דהפסוק בישעיהו מדבר שהצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים ואין מבין, ואז באמת חלילה מפני הרעה נאסף הצדיק הרעה העתידה לבא. והגמ' שאמרה שמיתת צדיקים מכפרת אם אנשים שמים על לב שיש כאן עונש בשבילנו וחוזרים בתשובה.

אמר ר"ח בר אשי א"ר תלמידי חכמים אין להם מנוחה אפילו לעוה"ב שנאמר ילכו מחיל אל חיל וגו'.

תנצב"ה

מרשימות הרב גרליץ

מנורה הטהורה

פ"א באחד השיחים שח לי רבינו הקדוש מרן זצוק"ל: מימי הייתי מאד נזהר בטבילה, אפילו ברכת אשר יצר לא בירכתי בלי לטבול, ותיכף ומיד הייתה הולך למקווה, ותמיד היה בשכונתי מקווה קרוב. ודבר שפתיים אך למחסור! ראה מש"כ מרן ז"ל באורחות יושר (פי"א, טהרה): "וראיתי בספר א' (כעת איני זוכר היכן) שכל החיבורים שנתקבלו בכל ישראל הם אלו שהמחבר נזהר בטבילת עזרא. והרבה חיפשו באיזה ספר כתב כן, ולא מצאו, ואמר לי, שראה א"ז בספר אחד שהיה בארון הספרים של מרן החזו"א, ואינו זוכר עתה איזה ספר זה היה.

חשמל בשבת בבית החולים

כשהייתי בביה"ח בש"ק עם חולה, אמר לי מרן ז"ל, שאני רשאי להשתמש שם בחשמל ומים בלא הגבלה ובלא צמצום, כי לביה"ח מותר להשתמש בחשמל המיוצר בשבת ע"י יהודים, מחשש פיקוח נפש, ולכן לא רק החולה עצמו אלא גם השווה עמו בביה"ח בש"ק מותר לו להשתמש רגיל בחשמל ובמים.

לבישת שעון יד ביו"ט

עוד לפני הזמן שהתחיל מרן ז"ל להורות לרבים, כי מרן החזו"א לא היה ניחא ליה שאנשים לובשים שעון - יד משום לא תלבש, לא היה ניחא ליה למרן ז"ל שביו"ט יטלטלו שעון יד אפילו בכיס, אע"ג דביו"ט מותר טלטול לצורך היום. ופ"א כשבאתי אליו ביו"ט שבועות בשעון יד, אמר לי שאין ללבשו ביו"ט, שיכול פתאום לעצור מפעילותו, וכשאין השעון עובד הרי אסור לטלטלו ביו"ט [אם משום טלטול והוצאה, אם משום מוקצה]. אמרתי לו, כבר כמה שנים שאני משתמש בשעון הזה ומעולם לא עצר מלכת, אמר לי, אם תלבש אותו ביו"ט, הוא יעצור מפעילותו. תומ"י הורדתי את

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

השעון מעל ידי והנחתיו על מדף הספרים בביתו מול עיניו הטהורות. ומרן ז"ל נהנה מכך (מבני הרה"ג ר' ישראל שליט"א).
הפזמון בסליחות "במוצאי מנוחה"

אמר, הקטע בסליחות ליום א' "במוצאי מנוחה קידמנוך תחילה", אין לאמרו אחר עלות השחר, וכן מש"כ שם
"בזעקתם בעוד ליל", וכן "רצה עתירתם בעומדם בלילות" אין לומר אחרי שעלה השחר [שו"מ שכ"פ המט"א בסימן
תקפא וע"ש סי"א באלף למטה סקי"ג שמיקל אם התחיל לומר סליחות קודם עלוה"ש].

נרות שבת

אמר לי, כי אביו מרן הקה"י ז"ל נהג, וכן נהג הוא בעצמו, כי תיכף אחרי הנישואין מדליקה האישה שתי נרות, כנגד
זכור וכנגד שמור, ועל כל ילד שנוסף בבית מוסיפים עוד נר בנרות השבת.

שינוי השם לחולה

בענין הוספת שם לחולה אמר, דאין חילוק אם מוסיפים השם החדש לפני השם הישן, או לאחריו. וגם אין חילוק
איזה שם מוסיפים לחולה, אבל נוהגים להוסיף או שם חיים או חזקיהו או רפאל וכיו"ב, המורה על רפואה ואריכות
ימים עוד אמר לי, כי נוהגים לומר את הל"ו מזמורים שנדפס בסוף ספרי התהילים, לומר על החולה, ואח"כ לומר
הנוסח של שינוי השם המתחיל "ואף אם נגזר עליו בבית דין הצדק" כו', ושיאמרו כל זה בעשרה אנשים. ולהשוואלים
האם כשעושים שינוי השם אם צריך לתקן כך גם ב"כתובה", הורה מרן ז"ל, שאין צריך לשנות בכתובה, מכיון שאז,
בשעת נישואיו, קראו לו רק בשם האחר כפי שנכתב בכתובה.

שריפת "חלה" בזמנינו

בדר"א הלכות בכורים פ"ה סקנ"ט כתב מרן ז"ל בשם מרן החזו"א, שאם קשה לשרוף את החלה, המנהג לקוברנה.
ובדר"א הלכות תרומות פ"ב ס"ק קל"ט כתב בשם החזו"א שהמנהג בזמנינו להקל בקבורה משום שטורח עלינו שריפתן
וחיישינן שמא יבוא לידי תקלה, מ"מ מרן ז"ל הנהיג בביתו שהרבנית ע"ה, תשרוף את החלה, ואפילו בהפרשת חלה
מספק. והרבנית ע"ה הייתה שורפת את החלה לאחר שהייתה עוטפת את החלה בנייר כסף, הייתה מניחה את החלה
ע"ג אסבסט קטן עגול ומנוקב, והייתה אווזת בידית של האסבסט, מעל להבת הגז, עד שחתיכות העיסה היתה
נשרפת, ואמרה לי הרבנית ע"ה, דבדרך כלל עדיין נשאר חתיכה קטנה מהחלה שלא נשרפה לגמרי היטב, ולכן אחרי
שריפת החלה ע"ג הגז, היא הסמינה את החתיכה בקרן זווית באחד מהארונות שבמטבח, וכשיש איזו מדורה במשך
השנה (כגון בשריפת חמץ או בל"ג בעומר וכיו"ב) היא שולחת את כל החתיכות שישליכום לתוך האש שישרפו כליל.

מרן ז"ל קרא שם לנכדתו

סיפר לי בנו כבוד הגרי"ש שליט"א, כי במשך כל החורף של שנת התשנ"ז לא יצא הוא מביתו, כי חלה ב"צהבת"
רח"ל, וזה נמשך ע"פ כל החורף, ואביו מרן (שליט"א) ז"ל היה מגיע אליו לביתו לבקרו וללמוד עמו את הסדרים
הקבועים שהיו לומדים אז בחברותא, באותו חורף נולדה לו ביתו שיינא חיה תחי', וכשמרן (שליט"א) ז"ל היה אצלו
אחר לידת ביתו, אמר לו, הן אתה הרי לא יכול לצאת עתה מביתך, תגיד לי איזה שם אתה רוצה לקרות לבת הנולדת,
ואני אעלה בביהכנ"ס לעליה לתורה ואקרא שמה בישראל. אמרתי לו, שרוצה לקרותה שיינא חיה ע"ש הסבתא
מירושלים א"ח למרנא הגריש"א שליט"א, וכך עשה מרן שליט"א (ז"ל), עלה לתורה בשחרית בלדרמן ועשו מי שברך
ליולדת ומרן שליט"א (ז"ל) אמר את שמה.

כותב לעצמו הנוסח של הפרשת תרו"מ בטבל ודאי

בדר"כ כשמרן ז"ל היה מפריש תרו"מ בברכה מטבל ודאי, היה כותב מקודם את הנוסח שעליו לומר, באופן מסודר,
ואח"כ קורא את הנוסח מתוך הכתב. באור ליום ה', כ"ח אלול, התשס"ט, הביאה לו הרבנית ע"ה חבושים ורימונים
שהם טבל ודאי, שמרן יפריש מהם תרו"מ בברכה, ושאל מרן ז"ל, אולי זה נטע רבעי שפטור מתרו"מ, ואמרו לו,
שהרב בורר שליט"א שלח את הפירות ואינם נט"ר ויש לו כבר עשרות בשנים את העצים הללו בחצירו. מרן ז"ל ביקש
מבנו הגרי"ש שליט"א שיביא לו דף, וכתב במתינות וחשב תוך כדי כתיבתו עד שסיים לכתוב את הנוסח, באמצע

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

בקשני שאביא לו מארון הספרים את הדר"א ח"ב ופתחתי לפניו בסוף פ"ג ועיין שם בנוסח ההפרשה, ואח"כ ביקש מבנו הגרי"ש שליט"א שיעבור על הנוסח שכתב, ולאחר שאמר לו שהנוסח בסדר, ביקש מרן ז"ל "כובע" ללבוש בשעת הברכה, כובעו של מרן ז"ל היה בקומה למטה, והגרי"ש נתן לו את כובעי שלי ולבשו, ובירך אקב"ו להפריש תרו"מ, וקרא את הנוסח שכתב עד "של הפירות", ושוב בירך אקב"ו על פדיון מע"ש ואמר את המשך הנוסח שכתב. לאחר ההפרשה פנה אלי ברוב ענותנותו וטוב ליבו הטהור ושאלני "די וילסט די צעטעלע", עניתי תומ"י, שאני רוצה א"ז מאד, ופנה לבנו הגרי"ש שליט"א: "אולי אתה רוצה את הפתק", ענה לי, שיכול ליתן את הפתק לי והוא יקח ממני צילום מהפתק, ומרן ז"ל נתן לי את הפתק בידיו הטהורות.

אקב"ו להפריש תרומות ומעשרות

מה שיש כאן יותר מאחד ממאה מן הכל יהא תרומה גדולה בצד צפון כל מין על מינו

אחד ממאה שיש כאן ועוד תשעה חלקים כמותו יהא מעשר ראשון בדרומו של הפירות כל מין על מינו אותו אחד ממאה שעשיתי מעשר ראשון יהא תרומת מעשר כל מין על מינו

ומעשר שני בעליונו של הפירות

אקב"ו על פדיון מעשר שני

אותו מעשר שני יהא מחולל על ב' פרוטות במטבע שיחדתי לחילול מע"ש ואם צריך חומש יהא מחולל הוא וחומשו ואם אין בו שוה פרוסה יהא מחולל בשויו.

דקדוקים בנוסח הסליחות

אמר לי מרן ז"ל, דהלשון בסליחות בפיוט מלאכי רחמים "לעוטה אריות כמו בפי שחלים" אין לזה מובן, ולדעתי יש כאן ט"ס, שכן "שחלים" הוא סוג פרי [עיין ברכות נז, ב ובע"ז כט, א], ולכאורה צ"ל "לעוטה בפי אריות כמו שחלים", וכך אני אומר.

עוד אמר לי, דבפזמון י"ג מדות, נוהג לומר "בטוח אני בזאת ובזכות שלשת אבות", ולא "בטוח אני באלה" [כנדפס ברוב הסידורים] דיש שכתבו למנוע לומר כן משום "אלה אלוֹקִיךָ יִשְׂרָאֵל" דכתיב בעגל.

עוד אמר, דאין אומרים "מדת הרחמים עלינו התגלגלי וכו' הפילי וכו' רחמים שאלי", דלא ישתמע שמתפלל לממצעי ח"ו, וצריך לומר: "מדת הרחמים עלינו נגלגלה, ולפני קוננו תחתנו נפילה, ובעד עמנו רחמים נשאלה", וכמדומה שאמר לי, שהוא אומר בנוסח זה בדוקא.

באבינו מלכנו, מחה והעבר פשעינו וחטאתינו מנגד עיניך. ובמשנ"ב סימן תקפ"ד סק"ג, כתב שצריך לומר "חטאתינו ופשעינו" שתחילה יש לבקש על הקל ואח"כ על החמור. ומרן ז"ל בטעמא דקרא, ראש השנה, כתב ליישב הגירסא פשעינו וחטאתינו, ואמר לי, דהוא נוהג לומר כפי שנדפס בסידור "פשעינו וחטאתינו", ודלא כהמשנ"ב.

במרחץ עם אביו

הורה, שעד הבר-מצוה מותר להאב לילך עם בנו למקוה. ואמר, שבעת הצורך אפשר להקל שנכד ילך עם זקנו למקוה [אם הסבא זקוק לעזרה וכיו"ב].

הנהגה מסעודת חתן

הא דקיי"ל דהנהגה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות, לאו דוקא אוכל, וגם אם רק "שותה" חשיב "נהנה", ומשמחו סגי בזה שנותן ומברך לחתן ברכת מזל טוב, ואין צריך שירקוד בדוקא.

הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל

בתו"כ עם פירוש רבינו הלל, נדפס בסופו קונטרס נפלא מכל ההלכות המחודשות שישנן בתורת כהנים ואינן נזכרין בש"ס, שחיברו הגאון האדיר רבי יצחק הוטנר זצ"ל, בעל ה"פחד יצחק". ואמר לי, כשהרב הוטנר ז"ל היה בשבי הירדני למדתי את הקונטרס הזה לזכותו שישתחרר וינצל.

החיים העילאיים בשכנות עם רבי חיים

הכל מכירים את רבי חיים, ובטוחים שמכירים היטב. אבל רובם ככולם מכירים אותו מהתמונות, או כתבות וספרים הרבים על נפלאותיו. אבל כולם יודעים שגם מי שזכה להכירו פיזית, כי אולי בודדים הכירוהו אישית כי בטבעו היה שקט ומאד מאד פנימי, אבל כל מי שהיה בקירבה אליו, בודאי יחזיק גם באיזושהי תמונה, שהיא בודאי יותר יפה ממה שהוא הכיר את רבי חיים פיזית. וזה בשביל ההרגשה, כי תמיד היה אפשר יותר. באשר הנסתר אצלו היה יותר מדאי גדול, מהגלוי. וככל שהיה הוא לנו כאילו גלוי, הוא היה מאד מאד נסתר. ומי שיודע והכירו מגיל צעיר, ידע גם ידי, כי בלתי ניתן היה להכיר מי שבכלל לא רצה ולא שם את פניו שיכירוהו.

אישיות שלא בתמונה

אז אכתוב מבלי להביט בשום תמונה צפונה, ולא מהיכרות מהסביבה שלוותה, כי הנני מהתקופה שלפני למעלה מחמישים שנה, לפני התמונות. בזמן שלא היו כמעט מצלמות, וגם למי שהיה, לא מיהר לצלם מבלי שהמצולם נעמד מוכן מול המצלמה כדי לוודא שהתמונה תהיה שלימה ואוטנטית. ומאד העריכו את התמונות הבודדות מה שהיה, וגם לפתח את התמונה, כשהיה ספק אם היא בכלל צולמה יפה ויהא משתלם לפתחה, זה היה דבר יקר ערך ומלא הערכה הן לתמונה והן למצלם.

לנו היה מצלמה, והיה לנו גם יכולת לפתח תמונות [אצל אהרונסון או מימוזה, מי שזוכר], גם אם לא ייצא כל כך טוב. אבל לא צילמנו, כי האוירה הקדושה שסביב מרן הסטייפלר זצוק"ל, היה, של איסור חמור ויראת ה' שלוותה, מחמת הקפידה שלו מלצלמו.

ואף הבנה עמוקה היה לי בכך. בשנים הבאות, זכיתי לגדול תחת אדרתו של מרן ראש ישיבת פוניבז' הגאון רבי דוד פוברסקי זצוק"ל, ובהזדמנות קיבל לידיו תמונה שלו, וניער אותה מידיו אל הרצפה, וביקש ממני להשיבה אל בעליו כדין וכהלכה.

וכה הוא אמר: פעם היו מגידים אשר היו באים ממקום למקום כדי לעורר את הציבור להתחזק במה שצריך חיזוק. ובשביל שיהיו דבריהם נשמעים, היו נזקקים להביא משל מן החיים העכשוויים מאותה עת והשייכים אל אותו מקום. ברור היה לכל, כי הסיפור הארוך והממשי כל כך, זהו רק 'משל', והעיקר זהו ה'נמשל'. וכה אומר רבי דוד: 'תמונה מצולמת' זהו רק 'משל', ומי שמסתפק ב'תמונה' זה מזכיר לי את אותם אלו שהיו יוצאים מהדרשה כדי שלא לשמוע חלילה את ה'נמשל', אשר זהו בלבד העיקר של המשל...

ההילה והקדושה דחתה מצלמה

במו עיני ראיתי את הסטייפלר, יורד ממדרגות חצר הבית ברשב"ם 10 ומפני קשיי הליכתו, תלה את מקל הליכתו על זרועו ואחז בידיו חזק במעקה של המדרגות, ומפני זהירותו לבל ימוט, הביט אנה ואנה סביבו, וראה מעבר לכביש, במדרכה שליד רשב"ם 7 נער מצלמו, לקח הסטייפלר את מקלו וזרק על אותו נער, והמקל אכן כמעט והגיע עד אליו, הוא היה בעל כח וידע לקלוע ולזרוק טוב. והלה השתמט וברח. הוא היה בן של אחד מהקרובים אליו שגם עלו עמו באניה מחו"ל, וכעבור זמן הם עברו דירה מהרחוב, ושמעתי שאותו נער נשתטה רח"ל.

זו היתה האוירה וההילת הקדושה שסביב הסטייפלר. כל מי שצילם אותו, היה מי שבכלל לא הכיר ולא הבין במה ובמי המדובר... רק רצה אולי למכור תמונות של 'רבנים' כפי שהיה נהוג באותה עת שמחלקים בחברות תהילים.

ובכלל, הסטייפלר לא נתן שיעשו סביבו שום הילה. אבל זו היתה, אמנם לא בדרך של סקרנות בעלמא, אלא לימוד מכל פסיעה ופסיעה.

לא אחת נסענו עמו באוטובוס קו 54 הוא ביקש לשבת בספסל הראשון כדי שלא יישב מאחורי אשה. ולפעמים ביקש שאשב לידו שיהיה בטוח, ויראתי !

התהוות 'לדרמן'

כשהיה הולך לתפילה גם בימי חול וגם בשבתות, בתקופה ההיא החלו לבנות את בית הכנסת לדרמן, בחצר הקדמית של

גב' לדרמן, כמעט לא היו בתים ברחוב רשב"ם, ראינו את סוף העיר בואכה רמת גן. לפני כן התפללו בשבתות בכולל חזון איש אנחנו עוד התפללנו בפוניבז', חלק התפללו בוולוז'ין שם היה מנין של רבי שמעון לנגבורט זצ"ל, והחל להתארגן מקום תפילה בקצה הרחוב, והיה מתפלל במנין של 7 ב'לדרמן'. כמובן, לא היו אנשים ברחוב. כי מי שהלך, הלך להתפלל ולא הביט עליו במיוחד. הוא הלך תמיד בצד, בין הכביש למדרכה/חול בין בנין מס' 12 לבנין של משפ' בורר, היה מגרש גדול וריק שנים רבות, ומעבר דרך המבנה השומם [לימים קאמרנא] לשיכון ויז'ניץ. ואצל בורר היה תמיד סבך של עצים ושיחים פורחים, אז הוא לא התקרב לשם.

פעם בשבת בבוקר הלכתי כדרכי בצד השני מקביל אליו, וראיתי שהוא נפל על הכביש, התקרבותי באימה ויראה, והוא זעק וזעק, לא כל כך הבנתי ה'יראה' שלטה עלי, אבל הבנתי מתנועת ידיו שהוא מבקש שאקרא לגדולים שיעזרו לו לקום, רצתי ל'לדרמן'. כשהגיעו, הוא כבר קם, כנראה בעצמו. בהמשך שמעתי שהוא זעק שהוא חושש מפני 'אבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה', כי שמעתי באותה עת דיונים בין הת"ח אודות איסור זה. הייתי אז צעיר לימים.

גם בחזור מהתפילה, הוא תמיד תמיד הלך בצד, גם בנותיו הרבנית י. ברזם הרבנית א. ברמן הלכו בשובם מהתפילה בלדרמן עם אמם הרבנית ע"ה יחד באמצע הכביש ולא הלכו סביבותיו. הוא הלך לאט, בצד בצד. כך כולם הגיעו לביתם בעוד הוא הלך לאיטו אחרי כולם. מידי פעם היה נעצר ונשען ב'משהו' ואז מביט סביבותיו אם משהו 'מעז' ללכת אחריו, והיה משלח את מי שמאט את הליכתו, 'תלכו תלכו'. כי באמת 'כן' הביטו בו, אבל ידעו להציץ ולהמשיך וללכת ולא לעצור, כי הוא מקפיד. אנו יכולנו להביט 'והיו עיניך רואות' ויראות... לזכות ולהביט בו. היו שנים שהקפידו ללכת אחריו, אבל בחכמתם הם היו תמיד מרחוק מרחוק ובהסתר. היה זה ר' דוד פרנקל זצ"ל ויבלח"ט ר' ארי'ה ג. אם הוא חשד שמישהו הולך אחריו, הוא גער! 'מה רוצים ממני', או, 'עזבו אותי'. כל בני ובנות משפחת ברזם וברמן היו באים לקידוש שלאחר התפילה לא ביחד אלא כנשמטים אחד אחד, ורבי שלמה ברמן זצ"ל היה מגיע לאחריהם.

אולם, בנו יחידו והגדול רבי חיים היה מגיע לבד לבד, כאשר אף לא אחד נמצא ברחוב, כנראה גם אחרי הארוחה אצלו, כי היה לומד איתו יום יום. והיה נראה כהולך מבית-המדרש שבביתו אל בית-המדרש שבבית אביו, בזמן קצוב ומדוד. ללא שום השתהות או הפסקה ממחשבה שבראש, שום תנועה או תנודה או הבטה אנה ואנה. בשקט בשקט. כך כל בוקר בוקר, שבת ומועד.

כך גם בכל הליכותיו של אביו הסטייפלר, את רבי חיים הבן, בכלל לא ראו, ובודאי גם לא צילמו אותו, כי הוא בכלל לא היה נוכח. כי הוא כן היה, אבל עמד כאילו הוא 'זר', כל כך נשמר מפני הילת וגודל כבודו של אביו, כאשר הגדיל לעשות ולקיים, להגדיל בו עצמו בענווה ללא גבול ומידה. כאילו הוא פחות מכל עובר אורח. והוא הבן היחיד והגדול.

גדולתה של התורה במקום התפילה

בכל שנה ושנה היה אירוע מאד עילאי. במוצאי יו"ט ראשון של סוכות היינו נאספים בסוכתו, לשמחה של 'זכר לשמחת בית השואבה', היו שם כמה מתלמידי החזו"א, ובראשם רבי אברהם הורביץ ובניו, הנכדים, וחלק מהמתפללים, זה היה נמשך כמחצית השעה, ורבי חיים שמח ושר, אבל בצד. וזכורני אותו עומד בחדר השינה ובכלל לא בסוכה שבמרפסת הפונה לרשב"ם 12 שם ישב אביו, שום דחיפה או התקרבות יתירה משאר הנוכחים. הוא לא בולט ולא שונה מכולם. לא היה נעים לי כ'נער' לעמוד לצד הבן, אבל כך זה היה.

אני נזכר בשנים מאוחרות, באותו חודש ימים שהתפללנו מידי לילה בלילה על הסטייפלר, מ-כג תמוז עד ליל ש"ק כג אב [בליל כב תמוז חזרתי מהישיבה והגיע אלי חבר שיצא מהסטייפלר ששאל עצה וביקש ברכה, וסיפר לי שהוא היה באמצע ארוחת הערב, וסיפר שאפילו הוא אכל מתוך קערה תוך כדי שהוא קורא את הפתק, וגם השיב לו מענה, אבל נרדם לו באמצע, ושאלני: מה יעשה [להסטייפלר לא היו שומעים אפילו בעת שקיבל קהל], כי הוא יצא כשהוא נרדם. למחרת הסטייפלר כבר נפל]. והיו תפילות וזעקות ואף שיחות חיזוק כאשר עזרת הגברים בבית הכנסת למעלה שנפתחה בתקופה האחרונה וברחבה הסמוכה, ועזרת הנשים מלאה נשים ונערות, הכל זעקו אל ה'. אבל בד בבד היה גם עסקנות גדולה וחשובה מאד סביב רפואתו, לא אכתוב הכל, הרי מרן הרב שך הגיע הרבה פעמים ודרש טיפול רפואי ורבי חיים גרינימן

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

שהבין ברפואה ונכנס לעובי הקורה לרצונו של דודו הסטייפלר ורבי גדליה נדל ששקל בדברים והכריע, כולם היו יום שם בבית, אבל במו עיני נכחתי כאשר בוקר אחד נודע שהיה איזה שיפור מסוים, והנה רבי חיים עובר ברשב"ם, בשעה שהיה רגיל לבא ללמוד עמו בבוקר, ובישרו לו על ההטבה המסוימת, והוא השיב: בודאי היה שיפור, כי התפללו. הוא לא היה מודע ולא חיפש מידע אל כל החדשות וה'הלוך ילך' סביב אביו שהכל חרדו לבריאות הדור כולו, רק אחז במה שמבקר את אביו, כדי אולי ללמוד, ובמה שידוע בוודאות לפני כל הבשורות, שהתפילות נענות.

בכלל, בכל המקומות שהסטייפלר היה עובר עם רבי חיים, רבי חיים היה עומד במרחק מאביו. [כך כמדומני בכל התמונות הקיימות]. גם יותר מאוחר, כשהסטייפלר היה צריך מידי פעם עזרה, רק לצורך היה מתקרב אליו, אבל הוא הלך ככל אדם, וכרצון אביו, במרחק מה, ולא כ'מלווה' לצידו. אבל העזרה האמיתית שהסטייפלר נשען עליו, היה כחו ומקלו.

גדולתה של הענווה, כפשוטה

כך רבי חיים שם את עצמו רחוק רחוק מגדולתו וקדושתו של אביו, ושם, בהתרחקות מכל קירבה כדאית, היה הוא הירא והחרד האמיתי להילה ולקדושה האופפת, ומיראה שכזו התגדל והתגדל.

עוד מילדותי. הסטייפלר ובנו רבי חיים הולכים מידי בוקר וחוזרים בצהרים מלימוד ב'כוילל חזון איש'. היינו שומעים מוקדם בבקר את נקישות המקל של הסטייפלר בום-בום-בום, ידענו שהוא עכשיו עובר ברחוב. ובבית אצלנו לימדו אותנו לקום ולעמוד היכן שנמצאים בבית. נזכור, שבימים ההם כמעט לא נסעו מכוניות בכביש. ואם יכולנו באותה עת גם לצאת אל המרפסת ולהביט בו ב'עמידה' דוקא! רבי חיים היה נושא ביד ילקוט, ובמרחק זה מזה היו שניהם צועדים על הכביש [שהיה יותר נח להליכה להסטייפלר] ברחוב רשב"ם, חזון איש, נכנסים בירידה שבפאתי רחוב הרב הירש, פונים לרחוב סעדי'ה גאון, ונכנסים לסמטת גאוני בריסק, לפעמים מישוה ממשפחת ברמן היה מחכה לשניהם, הסטייפלר תמיד אהב ללכת שם, כי אהב את ניווחות ה'משתלה' והיה נרטב בממטרות ההשקיה - כך סיפר. בדרך היו נעצרים מידי פעם על ידי איזה ת"ח כדי לדבר בלימוד לשאול שאלה או לבקש עצה, ורבי חיים זו הצידה. הוא בכלל לא קיים ולא שייך אל השאלה, ואף נראה כ'לא מבין' בכל מה שאביו מבין. אחר כך פסעו ברחובות וסרמן, ראב"ד חפץ חיים ומהרש"ל.

כך היה בשנות ה' עד שנות ה'מ' אז הסטייפלר כבר נחלש, לפעמים היו לוקח אותו לכוילל הד"ר משה רוטשילד שהיה מגיע עם האופנוע ומשם היה לוקח אותו במכונית היחידה שהיה למישוה בסביבה ואיתה הסכים לנסוע, היה זה רכבו של הרב מאיר סטפנסקי זצ"ל. ורבי חיים הלך לבדו, לא נסע עם אביו. כי זה היה הרצון וכבוד אביו. וגם כשנסע עם מכונית, הביט הסטייפלר לכל הצדדים לבחון האם מישוה חלילה מביט בו או מתעכב לראותו...

נשוב לשנים הקודמות. אט אט החלו להתקבץ בבית הכנסת לדרמן, תושבי הסביבה המעטים אבל מאד מאד חשובים. בהתחלה לא תמיד יכלו להתפלל שם, כי הבניה היתה איטית, לא היה רצפה היה חול, ולפעמים בוך, בשבת זה היה עם חשש איסור. אבא שלי הג"ר מרדכי רינהולד זצ"ל ראה שהנחתי פעם את סידור התפילה בליל שבת על גבי גלגל הטרקטור שהושאר בתוך הבנין הנבנה, והיה לי כנראה איזה 'מחשבה' בתפילה לצד טרקטור... ואמר, שאם יהיה עוד כזה תפילה, עדיף לנו להתפלל בוולוז'ין שיש שם מקום מסודר. אבל התקבצו תלמידי חכמים, רובם ככולם מכירים זה את זה בהיותם בוגרי פוניבז', מהם שהמשיכו כתלמידי החזון איש, מדובר על כ-17 שנים בלבד אחר פטירתו, וגם כאלו שהמשיכו בפוניבז', ובין כולם היה שיח ושיג תמיד תמיד ב'לימוד' או בדקדוק ההלכה.

רובם ככולם היו מאד מאד שקועים יומם ולילה בלימודם, ובכל עת היו מתנצחים בדברי תורה. אני זוכר לא אחת כמה ת"ח שלא שמו לב ודיברו בלימוד כשהחלה התפילה ועוררו אותם לצאת החוצה, והיו עוברים למנין הבא כי לא חדלו מלדבר בלימוד. אבא שלי היה מדבר עם כולם, כי הוא אהב מאד להגיע בלימודיו עד לכדי ההלכה יותר ממה שהורגל מלימוד בישיבה ובכולל, וחוף מחבריו כמו ר' עמנואל טולידנו, ר' זאביק פרידמן ור' נתן דוד אחיו שידע היטיב את כל השיעורים בפוניבז', רבי משה לייזנסקי רבי יצחק פרוכטר רבי זאב קוקי רבי ירחמיאל בויאר, יותר מאוחר הגיע רבי זאב ברלין. כמובן, היו גם בעלי מוסר כמו רבי משה אהרן ברוורמן רבי שאול רובין רבי אריה שכטר עם אחיו האציל רבי טוביה שכטר, והגאון הנסתר רבי יוסף ליס [בעת קריאת התורה היה יוצא לחוף, ופותח מעט את החלון מבחוץ שישמע רק את הקריאה,

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

ובלבד שלא יקראו לו לעלות לתורה, כך תמיד תמיד לימד אותי אבי זצ"ל איך לא אדלג על שום תפילה הנאמרת בעת ההוצאה של הס"ת, ובד בבד להביט וללמוד את 'בריתו' של ר' יוסף ליס, מפני הכבוד!], היו את העלויים ר' חצקאל ברטלר, ור' איצ'ה רוטנברג ורבי יוד'ל בויער. כולם הישרו אורה חזקה ב'לדרמן' של אמצע הלימוד, ותמיד היה נושא המדובר באיזה דקדוק הלכה, דקדוק מכח העמדת המציאות מתוך הלימוד.

וכמובן, היו המבוגרים יותר, איזה 'ישרות' ואיזה 'גדלות שבענווה' אצל רבי גדליה נדל ואיזה 'פשטות של העמקה' אצל רבי חיים קניבסקי, ואיזה 'עמקות' אצל רבי יוד'ל שפירא, ואיזה 'נעימות' אצל רבי ישי מנדל. איזה 'עמידה על דקדוק ההלכה' אצל רבי יעקב פוזן. לא ראינו שום חומרא, ראינו תמיד בדיקת המציאות לכתחילה. יכולנו ללמוד אורחותיהם של כולם, ולדעת, כי כך צריך לעשות. ובעתיד, הגענו לזה מלימוד ההלכה.

משכני, אחריך נרוצה

בכלל, 'לדרמן' נעשתה כמו התורה עצמה, למקום משיכה בבחינת: משכני, אחריך נרוצה, להרבה הרבה אנשים שהיו גרים רחוק, ונמשכו אל ה'הארה' הגדולה שבקעה משם. גם מבוגרים שכבר היו משכמם ומעלה והזדמנו בגלל קירבת משפחתם, כמו ר' שלמה טופורוביץ, ר' חנן ורבי ניסן טורצ'ין, רבי יעקב ניימן מפ"ת, רבי שולם שבדרון רבי יעקב מ. קורלנדסקי, ובעתיד בא לגור בקרבנו רבי יעקב גלינסקי [אבל חתנו רבי חיים ברמן לא עזב את משמרתו בפוניבז'], ועוד בעלי בתים חשובים, שרובם ככולם, השתלבו, עד שנעשו הם ובניהם תלמידי חכמים מופלגים.

כך היוותה התפילה ב'לדרמן' בית מדרש דורות של ת"ח. ובודאי, שהתפילות היו רצויות. במקום רנה שם תהא עבודה. גם בחורים ובני נוער ממקומות שונים התלקטו בלדרמן, סביב האישים הגדולים, והתגדלו ובנו את ביתם כתלמידי חכמים. ובמציאות החיים, אישים שנעשו בהמשך החיים לאדמורי"ם היו מתפללים שם, כמו האדמורי"ם לעתיד מגור ויז'ניץ וסלאנים היו מתפללים בדבקות ב'לדרמן'. כך גם נשים ובנות התקבצו למקום תפילה ג' פעמים ביום. לדוגמא, אמא שלי הרבנית ע. רינהולד ע"ה היתה חוזרת מבית הספר באוטובוס, ואם זה זמן תפילת מנחה, היתה נכנסת לתפילה וממשיכה הביתה. הרבנית ב. ש. קניבסקי ע"ה שהיה ליבה רחב כאולם לקבל את לב כולן, היתה מקבצת נשים ובנות שהיו נזקקות לאיזו מילה וקירבה עוטפת, היתה לוקחתן לביתה, והיו עוברות בצד רבי חיים שכבר ישב ולמד ולמד בכניסה לביתו, והן היו מקבלות הן מאשה גדולה שהיתה שם, והן מרבי חיים הנמצא כל הזמן בגמרא. כך גדלו וגידלו את עתידן ואת ביתם.

פעם אמר לי רבי חיים, שהוא לומד או בבית הכנסת או במדרגות של ביתו, כי אינו יודע מי נמצא ב'הול' של הבית שלו, אם זה איש או אשה, ואולי יעבור בין שתי נשים, אז הוא בכלל לא עובר בבית שלו. ובצד המעבר שבמעלה המדרגות, שם היה 'קבוע' לומד, תמיד ראינו אותו שם, ולא ראה מי עולה מי עובר ומי נכנס, גם לא את ילדיו ונכדיו.

את בניית בית-הכנסת שנבנה עם ההלכה הצרופה, הסטייפלר בנה את מתכונת החלונות שלא יהיה בהם צורת צלב ח"ו, וצייר את צורת הלוחות המרובעות הרקומות על הפרוכת. והקפדה על נרות של אש דולקים בעמוד הש"ץ, ובכל ער"ש יהיו נרות גדולים שיספיקו לכל משך השבת מבלי חשש שיכבו, וכמובן, על הלוקסים שהם 'המצאה' של לדרמן, שלא יהיה 'חשש' של חילול השם בפרהסיא מלהשתמש בגינורטור המדליק את המנורות הרגילות בש"ק כבימות החול. ובד בבד עם ההקפדה ומציאת ההמצאה של תאורת הגז, שבכלל היה לנו נעים בחביבות המצוה ללמוד תחת הלוקסים המאירים איך שהוא, לא היה קשה לנו מהחום שזה מפיק בתקופת הקיץ הארוכה ובחשכה שבתפילות הנץ ואף בליל שבועות היינו לומדים כל הלילה על אף שלא היה אור ראוי, וקצת מרדים.

אבל ראה ראינו גם את אותה ההקפדה על ההלכה שלא מדליקים את החשמל במוצש"ק עד לאחר ברכו לאחר ש'כולם' עונים, ואף פעם לא מיהרו להדליק חשמל של חילול שבת, מפני החושך.

איזו חיים נכונים ומתוקנים היה באותה מתכונת חיים שהיה לנו בהווי החיים ברשב"ם. כאשר אצל משפחת נדל גידלו ופיתחו אתרוגים בחצר הבית, שיהיה זן של חזו"א וגם מהודר נקי ויפה. ועשו יין ומיץ-ענבים בחצר הבית, כדי שלא יהיה משוחזר, וראוי לברכת הגפן לכתחילה. הרב יוסקובסקי עשה ציציות לשמה בחצרו ברשב"ם. היה חלב שמגיע לפי הזמנה

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

מרפת בלא זריקות, ותפוזים ממשפ' סטפנסקי, גם בשנת השביעית, היינו מתחלקים במה שיש בירקות קדושת שביעית, ופירות היינו לוקחים בחלוקה מהודרת ולא בחנות רגילה ובלא שום מכירה או קניה, הכל בשליחות של בי"ד ממש. כל מתכונת החיים ב'לכתחילה', שורפים ציפורנים, להיות חסיד. שורפים חלה, כמצוה. כל המדקדקים בעיר באו לקחת טפסים למכור חמץ במכירת י"ג בניסן שלא יבא לידי חיוב בדיקה במקומות המכורים כפי המצאת רבי ניסים קרליץ. בכלל, ידענו בתור ילדים מה זה העירוב, ושכל זאת מצד גדולת השבת לא נטלטלים אפילו כשיש עירוב כדת וכדין.

בימי שישי היה מגיע ה'אוטו קרח', משאית [כמו צבאית] בצד היה לו מגירה ובה ברזל והיה מקיש שיידעו שהוא מגיע, והיו יורדים עם קערות כדי לקנות בלוק או חצי בלוק, להניח במקרר, כי לא היה עדיין גנורטור לבתים, והיו מאירים את הבתים או בלוקסים או מצברים [אותם התקינו ר' מאיר יעקובוביץ, או ר' אלעזר לוונטל, אחר כך היו עוד], אבל לשמור על קור המאכלים שבפריז'ידר היו צריכים קרח. וכולם היו יורדים לקנות, גם הסטייפלר היה מגיע לעזור לסחוב.

איזו אוריה דקדושה נוצרה ברחוב רשב"ם וסביבתו, כאשר רובם ככולם יוצאים לתפילת שחרית עטופים בטלית ומעוטרים בתפילין, וכאשר עבר ה'אוטו פח הזבל' [אפילו שלא היה כל כך הרבה זבל, אבל היות והמשאית היתה פתוחה מלמעלה והיו הפועלים מעלים פחים למעלה, היו נזהרים שלא ללעבור עם תפילין, כדין 'מבואות המטונפים'] ידעו הכל לזוז הצידה, או להפסיק באמצע בתפילה מחשש של ריח רע.

עוד בנוגע לבניית 'לדרמן'. לאחר חתונתי, הגעתי לגור בשכונה חדשה בירושלים, רמת שלמה, היו הרבה שערכו חנוכת-הבית עם כל מיני תיקונים, גם הראו לי ספר שמביא דברים וסדר חנוכת-הבית בשם הסטייפלר, אבל לא עשיתי דברים בלי לשאול, אז שאלתי על כך. וענה לי: אתה מחפש נדיבים... הם העתיקו את מה שעשינו ב'לדרמן', נתקענו באמצע הבניה, עשינו משהו שנקרא חנוכת-הבית, כדי שאולי ימצאו נדיבים... ושאלתי, למעשה אם יש 'ענין' לעשות, כי זה גם בית-חדש גם שכונה-חדשה. ואמר לי: לא כדאי לחפש נדיבים, חבל לך על הזמן...

התגדלות מכל התורה

לא אשכח, היה שריפה בליל שבת, פעם אצל רבי חיים וגם פעם אצל רבי י. אליה וינטרויב, ולא מיהרו להזעיק את מכבי האש, אלא כל אחד מהם לקח את שלו מהבית, ובאו ל'לדרמן' בעוד האש בוערת מול העינים. אני זוכר שלמדתי עם אבי זצ"ל וראינו בחלונות המזרחיות להבות כתומים בוערים, ולא מיהרתי גם לא בתור ילד לצאת החוצה, כי יקרת השבת ואוירת השבת הורגשה גם עלי בתור ילד, לגדולה. כאשר רבי חיים או רבי אליה וינטרויב יושבים ולומדים ובביתם האש, אז מה אני בשביל לצאת ולראות, כשהם בפנים... וכאשר הגיע מכבי האש, סיפרו לנו לאחר התפילה, שכנראה במגדל שלהם ברחוב השומר הם 'מעצמם' ראו את העשן ובאו, או שהיה חשש של פיצוץ בלוני הגז, ומישהו בודאי לא מ'שלנו' הזמין אותם, כי שני ה'גדולים' ההם ישבו בבית הכנסת אף אחד לא שוחח איתם. כלום.

לא אאריך ואכתוב איך היה נראה שמחת-תורה בלדרמן. נדמה היה שזה היה הסוגיא הכי גדולה שכולם עוסקים בה מכל הש"ס, בשיא חדותא דשמעתא. הסטייפלר, רבי חיים גרינימן, רבי גדליה, רבי יוד'ל, היו 'מוציאים' את כל הכחות. אבל, הכל !

איזה שמחה היה גם כאשר עברו אך ורק ימים ספורים מתחילת מלחמת יוה"כ, כל הימים התפללנו ב'האפלה', ידעו שכבר נהרגו מאות יהודים רח"ל, גם היה חשש מהפרדס הגדול 'פרדס ברמן' לאורך רחוב חזון איש שמא המצרים יטעו באוירונים ויחשבו שזה ים ויפציצו את הבתים הסמוכים כמו שהגיעו לתל אביב. ומידי לילה היו שומרים מקרב אנשי הרחוב ששמרו על 'האפלה'. ובהגיע שמחת תורה, חשו כולם כאשר שרים לכבודה של תורה המסתיימת והמתחילה, מנצחים את המצריים, ומרוממים את עם-ישראל. ושומעים את ה' משיב לעומתנו: 'כד ישראל יתבין ... חזו חזו בני בני חביבי, הם משתכחין מצרות דילהון ועוסקין בחדוותא דילי'.

התגדלות מההתמדה בלימוד התורה

בכל ליל שמחת תורה, בפנים עסוקים 'בשמחתה דילי' הסטייפלר בשנים הקודמות היה יושב בצד עם ס"ת ולומד, ואילו

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

רבי חיים, יושב לו על מעקה האבן בחוץ בין לדרמן לבין בנין מספר 21 ולומד. סביבו היה מפטפט פליט שואה כאוב שהתגדל בבית של רבי גדליה ועכשיו הוא סביב השכן רבי חיים, ורבי חיים לומד ולומד לאור הלבנה. אנו כילדים יצאנו לחוץ קצת לנפוש, וראינו איך לימוד-התורה נמשך ונמשך, הבנו שיש שמחת התורה גם בחוץ. ובאופן אחר.

איזה פורים היה ברחוב כאשר היה גר-הצדק הרב טוביה בייליס מחופש לליצן ענק נוסע באמצע הכביש על גבי 'סקטים' שהביא מאמריקה, היום זה נקרא גלגליות. כל ילדי הרחוב שמחו אתו, ותמיד חשבנו עליו איך יוצאים מ'המן' ונעשים 'מרדכי'...

כבר חודש לפני פורים ילדי הרחוב קוששו מכל מכולת קופסת פח גדולה של חמוצים שנמכרו במשקל, וכל ילד היה לו כזה עם מקל, והיינו דופקים ב'המן', אפילו שהגדולים מבר מצוות והנשים היו כולם בצום של תענית אסתר, אבל בלדרמן לא השארנו מ'המן' כלום!

המבט שלנו היה מאד רחב, כי באנו אמנם להתפלל, אבל התרחבנו כבתוככי בית המדרש.

תמיד לקחנו דוגמא, מה עושים בכל עת ועת. כאשר נכחנו בת"ח צנוע שתמיד ישב ולמד, ולמד ולמד ולמד בשקט, וגם תמיד דקדק בהלכה, ובאופן מאד שקט וצנוע - זה היה רבי חיים. בלילות שבת, כולם הלכו לבית, הוא נשאר ולמד, ואמר לאבי זצ"ל [שהיה משוחח איתו בלימוד בלילות שבת, כי היה נזהר מללמוד בש"ק בלא שומר, אז הרהר בעל פה בלימוד, כך היה ניכר כשישב בלא ספר אבל עם תנועות של 'לומד' ושל 'עסוק' בלא הרף. ולפעמים היה מטייל לאורך רחוב רשב"ם בלימוד עם ידידו רבי בערל וינטרוב, זה היה לימוד לכל ילדי וילדות הרחוב שיחקו 'חבל' או 'קלס' או משחק אחר, וכולן זזו כאשר עברו שני אלו ושוחחו בניחותא בדרכם בלא משים לב לכל המתרחש], כי בביתו עוד לא מוכן, אז יש לו הרבה זמן ללמוד, והיה לצידו אחד מבניו. אבל פעם אמר, כי לכתחילה צריך להשלים 'שנים מקרא ואחד תרגום' לפני הסעודה ולכן הוא נשאר.

גם מידי פעם ראינוהו יושב על ספסל זה או אחר, או אחורי בית הכנסת לצד העצים של משפ' פרומר, ולומד שמה בשקט בשקט, או משוחח עם ר' בערל וינטרוב.

מקומו בבית הכנסת תמיד היה מאחורי עמוד, כי בשמו"ע רצה להתפלל לפני קיר. גם כאשר היה אבל על אמו ואחר כך על אביו, התפלל במקומו של הגבאי שנתן לו מקום לצידו, רבי משה כהן שליט"א. והיה נוטל לפני שמו"ע מהמגירה שבבימה את הגארטיל, וכך נהגו רוב המתפללים על פי דעת החזו"א, אבל הם לבשו זאת מתחילת התפילה או בביתם, גם חלקם היו ממשיכים מנהגי החסידים כאבותם כמו הסטייפלר שלבש קפיטה וגארטיל כמנהג החסידים, אבל הוא חגר - כפי הנצרך להלכה - רק לפני שמו"ע ומוריד לאחר שמו"ע.

ותפילתו היתה כמעט ללא נענועים, תמיד ובכל משך השמונ"ע יד ימין על שמאל מונחים כנגד לבו, לפעמים הניח את ראשו על העמוד, או בשביל כוונה או מחולשה, אבל תמיד ישב במקומו, בשקט ובשלווה וללא כל תנועה. היה נותן לעבור לפניו להיכנס אל המשך הספסל. ככל האדם.

שנים רבות הקפיד לבקש להתפלל לפני העמוד בשבת קודש את תפילת מנחה גדולה, כדי להשלים מאה ברכות שיש בכל יום וחסרים בשבת, אז היה משלים בחזרת הש"צ. והיה מנגן מאד מאד יפה, כאילו היה חזן, אבל זה היה יותר טעם והבעה פנימית מאשר הגבהת הקול.

ובהיותו יושב קרוב לבימה, הקפיד שלא נישען על הבימה, מקום המיועד לקריאת הס"ת, וכאשר המתינו לאחר העליה לתורה, היו מקפידים שלא להישען אלא להזיז את המפה.

דברים פשוטים, אבל בכלל לא פעוטים. כי כולם היו 'אורח חיים', והכל ראינו ולמדנו.

היה לנו הפסקות בתפילות, כאשר המתינו ל'נביא' של ההפטרה כזה שכתוב על קלף, שיגיע או משיבת בית מאיר או וולוז'ין אבל גם בדקו מי יילך להביא, מי שאינו בגיל חינוך לטלטול בשבת. ולא היה שום טירדה מההמתנה, היו יושבים ולומדים.

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

כשהיה משתהה לאחר התפילות כי לא רצה לעבור כנגד המתפלל, לא ראינו בהמתנה שלו איזו 'בעיה' שצריך לעזור לו, כי הוא נתן הרגשה כי כשעושה לפי ההלכה, אז היה נראה לנו כי גם הוא מתפלל באותה עת. ולא התהוותה איזו סיבה שיש משהו המעכב אותו, אלא הכל כפי שורת ההלכה.

לימדו אותנו במודעות מפורטות, כשהיינו ילדים, מה הם ההלכות של הגולל ס"ת, שבדרך כלל ילדים לא יודעים.

לימדו אותנו מה זה תפילה כוונתיקין, ומה זה לומר פרקי תהילים מתוך הקלף לפני התפילה. פעם אמר לאבא שלי זצ"ל בשבת קודש הוא מגיע מעט מאוחר 2-3 דקות, כי כתוב שצריך להוסיף מעט שינה מבימי החול, הרי אלו חיים רגילים ומאד מאד מוקפדים ומדוקדקים. ראינו מה זה קביעות לימוד של כ- 10 דקות שיעורו של רבי חיים בחיי אדם בכל ש"ק לאחר התפילה, והיה יושב באמצע הספסל בין כולם ולאחר שחילקו לכולם חיי אדם, היה מקריא כאחד האדם.

היה מקפיד לקום בפני כל ת"ח שהכירו. אבל תמיד תמיד היה קם, גם כשלא פנה אליו, אלא רק עבר. אבא שלי נזהר לא לעבור לידו, כדי שלא יקום בפניו.

כאשר למדתי אצלו תלמוד ירושלמי, בשנה שלאחר פטירת אביו, היינו לומדים במשך כעשרים דקות שנים וחצי דפים בכל בוקר לאחר וותיקין, היינו עולים לחדר צדדי, לצד עזרת נשים ולומדים. אם היה שאלה, הוא אמר: לא יודע, אבל בדרך כלל לא היה שאלות, כי ה'פשטות' שלמד עם הניגון שהקריא מידי פעם, היה הכל בהיר ונהיר.

ראינו מה זה כבוד הספרים, לאחר התפילה, היה יוצא כמעט מהאחרונים, ובדרכו היה מסדר ספרים, או בשביל חסד עם הלומדים, או בשביל כבוד הספרים, או לשני הדברים גם יחד. ככה זה היה תמיד לאחר התפילות.

הסטייפלר זצ"ל חש על איסור גזל מענפי הסכך שהיו בעלי-העגלות בזמנים ההם מציעים למכירה בערבי סוכות, וביקש רשות ממחותן אחותו, רבי אברהם כהנמן זצ"ל, ליטול סכך אקליפטוס שגדל הרבה ב'יער' שמאחורי הישיבה-קטנה. היה יום שפוניבז' קטפו לסוכה, ואז היה ר' יעקב וויס מודיע שלמחרת יקטפו משפחות קניבסקי, ואחר כך גם אנחנו, שאנחנו בוגרי פוניבז' ומורשים ליטול בלא חשש גזל.

וכאשר היתה מגיעה העגלה, היה הסטייפלר יוצא לעזור לבנו ולחתן אחותו ר' חיים קלופט ולפעמים גם הבחור משה ברזם. ודבר ראשון, היה נוטל ענף ומריח את ניחוח האקליפטוס, זה היינו רואים תמיד. אבל זה היה טוב 'לתמונה' אבל מה שהיינו 'לומדים' מבלי תמונה, זה לראות יום אחרי אסרו חג [אסרו חג שומרים כדעת החזו"א], גם את הסטייפלר סוחר מביתו וגם את רבי חיים סוחר מהבית היותר רחוק את הסכך אל תוככי פרדס ברמן שברחוב חזו"א, ולא בצדדים שם עוברים העגלות עם הסוסים, אלא בפנים בפנים, כדי שלא יפסעו על תשיש של מצוה. זה ראינו, ומזה למדנו.

פעם הוא הוציא חוברת [כמדומני בשנת האבל ולע"נ אמן] בשם 'ספר הזכרון', ושם עורר על אכילת זיתים, והרי בזמנו זה כל מה שכמעט היה להטביל בשמנו את הפת, אבל הוא עורר שזה משכח את התלמוד. אבל היות וכתוב בגמרא הוריות יג: 'הרגיל' בזיתים, ולעומת זאת בברכת הרואה כתוב בתוספות ברכות נד. שזהו 'לפרקים' ופרקים זהו אחת לשלושים יום, אז מסתבר שאחת לשלושים יום זה 'שובר' את ה'רגיל' ומאז, כך אמר לי פעם, אני אוכל זיתים בראש חודש, כי כתוב בהלכה להוסיף 'משהו' בסעודת ר"ח, אז ביום הזה הוא 'שובר' את ה'רגיל'. פעם סיפר לי שהגיע משהו מאלו שאשתו מכניסה, ואכל לו את סעודת ר"ח...

בלילות שבת קודש הוא ישב ב-לדרמן ולמד, כי גמר את הסעודה בביתו מאד מהר, לפעמים ראוהו מטייל לאורך רחוב רשב"ם, ולפעמים למד במקומו ב-לדרמן, לצידו ישב אחיינו רבי מרדכי דוד אלישיב שהיה חברותא עמי. 'לשלוש זכר' שהיה בביתנו, הוא הגיע ראשון, כשהיינו בסעודת השבת. וזה היה מובן, כי אנחנו יודעים מה זה 'זמן' אצל רבי חיים, אז אנחנו משתדלים להתאים את עצמנו יותר ויותר אל רבי חיים וסדריו.

בכלל, תוכחת המוסר-השכל שהיה אבינו מוכיח אותנו תמיד היה. אתם רואים יום יום, מי המתמידים הכי גדולים בעולם? שניהם גרים ברחוב, ומשניהם עלינו ללמוד. מי הם? לשניהם אותו שם. רבי חיים קניבסקי ורבי חיים ברמן יבלח"ט. אצל שניהם יש חושך בבית בלילה, שניהם לא ערים בליל שישי, הם כל כך נורמליים, ואפילו שהם לומדים הרבה ומספיקים

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

הרבה, תראו על שניהם, עד כמה הם נורמליים. ומהנורמליות שלהם, צריך ללמוד 'מוסר השכל'.

רבי חיים 'יגע' ולבסוף 'מצא'. איך ?

לפני הרבה שנים ישבתי אצל מרן רבי דוד פוברסקי זצוק"ל, והוא דיבר איתי על כך שיש רבים היגעים בתורה, יגעים ויגעים, ולבסוף 'מוצאים' שהם גדולים עד מאד בתורה. 'יגעתי ומצאתי, תאמין' (מגילה ו:), ודיבר שיש הרבה דרכים בלימוד התורה, כל אחד יש בו בעצמו יכולת. אבל איך משיגים ? ואיך מגיעים לידי זה שלבסוף 'מצא' בו התורה ?

ואמר, [בתחילה הביא דוגמא מאישיות אחרת] יש שמה הצביע, כפי דרכו למעט בדיבור, עם אצבעו לכיוון היכן שהוא גר, הבן של הטייפלער ראב כך כינה את הסטייפלר כי הכיר את מקומו מרוסיה, כמדומני שהסטייפלר היה עדיין בחיים בעוה"ז, קוראים לו רב חיים קניבסקי. הוא 'השיג ומצא'. אפילו שהוא לא לומד כפי שלמדו בישיבות, אבל הוא 'מצא'.

והמשיך רבי דוד כדרכו לבחון ולבדוק כל דבר ודבר, איך אני יודע שהוא 'מצא' ? מפני שהוא לומד תורה לשמה ! והמשיך רבי דוד ובחן שוב את דבריו: ואיך אני יודע שהוא לומד תורה לשמה ? כי הוא לומד מתוך הדחק ! אז ה'הכרח' הזה מכריח שהוא לומד תורה רק לשמה, אז הוא 'השיג ומצא'.

ושאלתי את רבי דוד, אפילו שהוא הגיע לזה בדרך אחרת ? והשיב: כן, כי שבעים פנים לתורה. והמשכתי ושאלתי: אבל בכל זאת, זה לא בדרך של הישיבות מקדמת דנא ? ענה לי רבי דוד: מה איכפת לך, העיקר שהוא הגיע !

על 'מתוך הדחק' אני יודע שהסטייפלר היה מדבר עם זקני הגה"צ רבי חיים עזרא ברזל זצוק"ל, אודות עזרה וסיוע בבית בנו.

בעיני עומדת תמונת חיים בלתי מצולמת, איך בצהרי יום שישי אחד, היה אמבולנס בבית רבי חיים, כאשר נזקקה לכך אחת הבנות, והרבנית בת שבע ע"ה נסעה עם בתה לבית הרפואה, והסטייפלר שנודע לו על כך, ראיתי אותו הולך באמצע רחוב רשב"ם עם מטאטא קש [כפי שהיה בימים ההם], סמרטוט מגב ודלי, ועולה במדרגות בית בנו, וראיתי מהחלונות שפונות לרחוב איך שהוא עובד שם מחדר לחדר.

'משהו שעושה רעש' - זה הטלפון. לא מתעלם אבל לא מכיר

וכפי שתיארנו, הווי החיים של ממש מבלי שום תמונה, איך רבי חיים מתעלם מכל ה'סביב' ותמיד עסוק בלימוד. זה היה בשבילנו דוגמת חיים להתעלות ממה ש'יודעים' וגם ממה ש'לא יודעים'.

פעם עברתי ברחוב רשב"ם ליד מספר 15 היו שם כמה חנויות, ליד חנות ה'כל-בו' היה ביתן שזה חדר עם 2 דלתות קפיץ נפתחות עם טלפון ציבורי, ובצד ספרי טלפונים של כל הארץ [הספיק 2-3 ספרים להכיל את כל המנויים בארץ]. ברוב הבתים עוד לא היה טלפון, ורבי חיים עובר וקורא לי: יש 'רעש' בחדר שם, אני לא יודע מה עושים, אולי אתה יודע. והצביע לכיוון חדר הטלפון. את תיבת הדואר האדומה בצד הוא הכיר, כי היה שולח שם מכתבים, אבל לעצור אותי כי יש 'רעש' וצריך לעשות 'משהו' שהוא לא יודע מה עושים... אז הוא בדק לראות שאני הולך ו'מטפל' ברעש שבחדר.

בכלל, כל הליכותיו היו צנועים ומוחבאים עמו. ובכך, גם את אותה 'צניעות' ו'החבאה' היה בה לימוד המשולב עם התמדת הלימוד הבלתי נגמר... והמעלות הבלתי מושגות של הצניעות וההחבאה, יסודות בענווה הגדולה.

שונה-הלכות, שווה כדי להוציא את רבי חיים מהבושה

במשפחה שלנו, ידענו שיש לו השגות גבוהות. כי הסבא שלנו, הגה"צ רבי חיים עזרא ברזל זצוק"ל, היה לו עין ולב מאד רחב ועמוק, וידע להכיר צעירים ולנווט אותם לגדלותם.

בסוף שנות ה-כ' ותחילת שנות ה-ל' קיבל לרשותו ירושה, אבל הוא לא היה צריך אותה באותה עת, אז מה עושים עם כסף ? יש הרבה מה לעשות. הוא עלה ל'כוילל חזון איש', שם היה בעל-תפילה בימים הנוראים, וגם היו לו אי אלו תלמידים שקיבלו ממנו תורה ויראה, תלמידים קשורים ואמיתיים. לאחר התפילה, הודיע להם כך: יש ברשותי כסף, זה טוב לתלמידי חכמים שיוציאו ספרים. וכפי הנראה לו נחוץ להעמיד את פסקי החזון איש שנפטר לא לפני שנים רבות, וכאן יושבים

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

תלמידיו תלמידי חכמים גדולים, מהראוי שיעסקו בתורתו ויביאו אותה לידי ספרים שיהיו קיימים להאיר לעולם.

מיד לקחו על עצמם כמה וכמה ת"ח גדולים, לאזור חייל, ולשבת ולהגות בתורת החזון איש. כמובן, מתחילים בהלכות שבת. והחלו להגות יומם ולילה היו כאלו שישבו בביתם והיו כאלו בקצוות הכוילל, כעבור 3 חודשים מגיע רבי חיים ופורש לפני רבי עזרא את כל הלכות שבת-עירובין שחיבר 'שונה הלכות' משנה ברורה עם דעת החזו"א. רבי עזרא היה מופתע, אבל רבי חיים ביקש שבתחילה רבי עזרא יעבור על זה, ורבי עזרא ביקש שכל הת"ח שקיבלו על עצמם והחלו בעבודתם כולם כאחד יעברו על כתביו, וכך החלו לצאת לאור סדרת ספריו אלו. אני זוכר שרבי חיים הביא גם אל אבי זצ"ל ספרים, כי זה 'שלנו'. לא היה נעים לאבא שלי, גם כאשר רבי חיים היה מוציא מידי פעם בפעם חוברת על נושא מסוים, היה מניח על הבימה בלדרמן קופסת ברזל [של דייסה שהיתה באותה עת ועליה תמונת איש עם כובע] ומבקש מהמתפללים אם ירצו לקנות חוברת, זה נמצא על הבימה. כמובן, תמיד קנינו עוד ועוד, שיהיה למי לתת.

והיו רבי צדוק טורצ'ין ורבי בצלאל פכטה'ל יב"ח"ט יושבים עמו על כתביו, ובימי שישי היה קביעות עם הסבא רבי עזרא כמה שעות, וכך יצאו עוד ספריו. ותמיד החזיק טובה לכל המשפחה על כך. גם אביו הסטייפלר מאד שיבח את זקני רבי עזרא והיה קם בפניו ומלווהו. פעם אמר לי זקני זצ"ל, אני מקווה שהוצאתי אותו מהבושה שמחפה את עצמו.

לימדנו את 'התמדתו' ואת 'תמימותו'

מאותה עת, גם אבי זצ"ל היה לו קביעות כמעט מידי ליל שבת בשבתו, כאשר רבי חיים לא למד מתוך ספר, כי צריך 'שומר', ובסיום תמיד היה מפליא בפנינו ואומר: תדעו לכם, רבי חיים 'מתמם' את עצמו. לא יכול להיות אחרת. הרי אני מדבר איתו על נושא במשנה-ברורה, והוא מפליא בדיוקים גם ממקומות נוספים, אני מקריא בפנים והוא בעל-פה, ואחר כך הוא עושה 'צחוק' מעצמו, כאילו הוא 'תמים' ולא יודע ולא ידע כלום... אז עם מי אני דיברתי? האם עם מישהו שלא יודע!? והמשיך אבי זצ"ל ולימד אותנו, דעו לכם, זהו עבודת-ה' מסוימת שהוא בחר לעצמו, לעשות את עצמו 'תמים', הוא יודע 'הכל'! אבל 'הכל'! אז איך אפשר להיות 'תמים'? אלא כי הוא 'מתמם' את עצמו. וכך המשיך אבא שלי לדבר איתו, כמעט כל בירור הלכתי, גם בחו"מ גם ביו"ד, הכל ברור לו. גם פירושים על התורה, ורעיונות בש"ס, הכל באופן פשוט וברור. אבל תמיד הוא 'שולף' משהו, שאני יידע שהוא גם 'תמים'...!

ואני זוכר איך אבא שלי היה מיישב בעצמו את ה'לומדות' שלימדוהו רבותיו בפוניבז' בד בבד עם ה'פשטות' הכי הכי פשוטה שרבי חיים פורש ומפרש.

לכן אבא שלי ידע להכין את עצמו, לנסות לדבר אליו, כפי שפתו שלו.

פעם ביקש ממנו בעל-תשובה יקר מ'הוד השרון' להיכנס עמו לרבי חיים ולשאול שאלה, הם נכנסו ורבי חיים קבלם בקירבה יתירה. אבא שלי מרוב עדינותו לא רצה לייחס אותו אליו, אלא הזכיר לפניו כי הלה הינו מהכוילל ב'רמתים' אותו ייסד חותנו רבי עזרא ברזל. 'איפה זה רמתים'? אבא שלי בכוונה הזכיר 'רמתים' כי זה היה השם הקדום מיסודה, ורבי חיים ממשיך ושואל: 'זה באמריקה?', אבל גם לזה אבא שלי הכין את עצמו, והשיב לו: 'זה ליד פתח תקווה', לפחות שם זה הוא מכיר, כי למד בעיר זו בצעירותו. בקיצור, ברגע אחד רבי חיים מסדר את הוד-השרון, אמריקה, ורמתים שליד פתח-תקווה.

גדלותו, ב'להביל' את העולם-הזה

פעם נכנסתי אליו, ואמר לי בצחוק: זה צריך לשאול אל בעל העגלה... וצחקתי במבוכה, הלא עומד לידי ר' שייע אפשטיין והוא כך קורא לו, אבל רבי חיים צוחק וצוחק, אבל ר' שייע אומר לי: ר' יוסף, אל תיבהל, זה לא פעם ראשונה. סיפרתי לאבי זצ"ל ואמר לי, ככה זה אצלו מכונית 'וולבו' מה שנקרא חשוב, רבי חיים 'מהביל' את זה ל'בעל-עגלה'. וזו גדלותו, לההביל את כל העולם-הזה. וכך את הכבוד כמו את ה-וולבו.

וכך, המשיך אבי זצ"ל ולימד אותי, אתה מכיר את רבי חיים מילדותך, אבל רבי חיים הולך וגדל ב'להביל' את העולם הזה, זהו מסכתות על גבי מסכתות, הלאה והלאה, גדלים ועוד גדלים ב - להביל את העולם הזה.

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

פעם אבא שלי היה אצלו, נכנס לפתע רבי משה רייכמן זצ"ל, הנדיב הגדול מקנדה. ואמר לו: אני משה רייכמן. הנוכחים חשו ביראת כבוד, גם כלפי היותו עשיר וגם כלפי היותו מחזיק תורה ענק, שהרב שך היה מסתייע בו בכל פעולותיו. ורבי חיים שואל אותו: אתה הוצאת את החתם סופר ? לא, משיב ר' משה. וממשיך רבי חיים: אני מכיר משה רייכמן שכתוב בהוצאה של ספר חתם סופר, אחר אני לא מכיר.

וכך הראה לי, איך שהוא לא מבין בין לירה לבין שקל-ישן ואחר כך שקל-חדש, הוא בודק בין סלע לבין דינר, מעה או פרוטה. השאר, זה כלום.

זכור לי איך היה קורא לשטר של 100 שקלים ישנים עליו מצולם תמונת ראש הציונים 'השטר עם האיש ההוא', [גם לרחוב על שמו קרא כך], ושטר של חמש לירות עליו תמונת ראשת הממשלה ג. מ. השטר עם 'הזקנה'.

הרבנית סיפרה לנו, שהיא קראה פעם לבעלה לבוא לראות את הבית שקנו לבת שלהם בטרם החתונה, והלכו שניהם והסתובבו בבית. כשיצאו, היא שאלה אותו: נו, מה אתה אומר, איך הבית ? והוא משיב לה: 7 מזוזות ו- 3 מעקות. זה מה שהוא ראה בבית. לא גודל הדרה או החדרים, האויר והשמש. לעומת זאת, את מבואותיו ומידותיו של בית המקדש, ההיכל האולם והעזרות, את הכל הוא ידע במידותיהם המפורטות במסכת מידות ובספר יחזקאל, כאילו היה קבלן...

גם למד, כנראה, מבית אמו, קרליץ, להביע בלשון קצרה, וכך ראינו רבות בטבע או הרגל ה'משפחה' אצל גרינימן מעת שהתפללו בלדרמן, ואצל ר"מ קרליץ שבא לגור ברשב"ם 10 והיה מטביע לשונו בלשונות חז"ל השגורים על לשונו.

למשל: פעם היה ברחוב השומר [לפני שקראו לזה הרב כהנמן] מול קוקה קולה בית חרושת בשר בשם 'פיקנט', והיה מוכר נקניקים לא בהכשר ראוי, אבל הרבה מהנוסעים בכביש גהה השבים מעבודתם היו עולים לרחוב השומר קונים נקניק עם קוקה-קולה וממשיכים בדרכם. פעם ברחוב נחמיה עצר אותי מכונית ושאלי: איך מגיעים לפיקנט, ולא השבתי, כי אני לא יודע את חוקי הנסיעה היכן יש כניסה והיכן אין, אז עניתי רק את הכיוון, בערך בערך. אחר כך התלבטתי, הרי זה לא כשר ולמה בכלל עניתי, הייתי עונה שזה לא באזור, או משהו מבלבל. בדיוק רבי חיים עבר שם ושאלתיו: מה היה עלי לעשות ? והוא ציטט בפני לשון חז"ל (אבות דרבי נתן ב, א) למד לשונך לומר איני יודע.

והמשיך (כמדומני) ואמר: גם אצל 'צדוק' אשתי רק מניחה לפניו שתיה, והוא או מברך או לא, איננו יודעים. 'צדוק' זה היה מוכר ירקות על סוס ועגלה, היה מגיע בשעות אחר הצהריים המאוחרות אחרי שכולם קנו בחנות הירקות של הר' שפיץ או אצל משפ' שור, והיה מעמיד וקושר את הסוס ליד רשב"ם 23 ואחר כך ליד רשב"ם 5 והיה מניח את כל הירקות והפירות, והולך משם, כי הנשים היו מקיפות את העגלה, והיו משלמים לו מיד או מבטיחים שיביאו בפעם הבאה, הוא כמעט לא הסכים לרשום בהקפה אלא רק האמין לכולם, וכשהיה נותר מעט סחורה היה מציע את הנשאר לבישול לגב' ... ולגב'... שיקחו וישלמו מה שישלמו, העיקר שיהנו. והיו שבאים לעשר 'לחומרא' את הסחורה, והרבנית היתה נותנת לו לאכול ולשתות, ועל זה התכוון רבי חיים, והבין שאני יודע במה הוא מדבר ומרחיב את תשובתו.

בכלל, בהיצמדות שלו המדוקדקת, ובלשון ספורה ושקולה, ראינו איך יש לו סייעתא דשמיא להכריע את ההלכה הנכונה בלי כל תקלה.

אבל היו דברים מעבר אל מה שהוא למד. פעם אברך ביקש ממנו ברכה. ואמר לו: תלך להתפלל בקבר של חגי הנביא. איפה זה, שאל האברך, לא יודע השיב לו רבי חיים, אני לא יודע. האם זה בארץ ישראל או אולי בבבל ? שאל האברך. לא יודע ומחייך לעבר בנו ונכדו, ואמר להם: אולי אתם יודעים ? אף פעם לא אמרת את זה, השיבו שניהם. היה שם מישהו מחיפה, ואמר שישאל אולי זה בצפון. רבי חיים לא ידע.

לאחר כעשרים דקות פגש האברך את רבי דוד מ. שמידל שליט"א וסיפר לו מה רבי חיים אמר לו. השיבו ר"ד שמידל, יש שני רבי חיים, יש רבי חיים שאנו מכירים מהכוילל, הוא מציע איזה הלכה והוא יודע שצריך לבדוק עד ה'למעשה', אבל יש רבי חיים שה' שם לו מילים בפיו, וגם הוא לא יודע, מה זה... זהו רוח הקודש. ולמעשה, יש לי יהודי שאחראי מטעם 'אתרא קדישא' בהר הזיתים, והוא יקח אותך למערת הנביאים, זה מסוכן, אבל הוא יקח אותך. כך הכל הסתדר בסייעתא דשמיא.

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

האברך הגיע לשם, והתקשר לר' גדליה שישאל את רבי חיים מה להתפלל שמה, ורבי חיים השיב: שני פרקי תהילים.

ידע שלומדים ממנו והרחיב אופקיו

הוא ידע היטיב את שלומדים ממנו, והכין את עצמו בהתאם לחיובים הנלווים.

פעם שאלתי אותו על מה שמביא ב'שונה הלכות' את דעת ה'אבי עזרי' שהמדליק נרות חנוכה ויש לו בליל ג' רק שתי נרות, ידליק שתיים. והרי פוסקים להלכה כפי הדעה שמדליקים לפני הימים, ואין כזו הדלקה של שתי נרות ביום השלישי. מדוע שאלתי אותו? כי בדיוק באותו יום בבוקר, זה היה חנוכה, משהו שאל את הרב שך, אני לא העזתי לשאול את הרב שך באמצע הזמן על חנוכה... הרי זה באמצע הזמן... אבל משהו שאל על מה שכתב את חידושו, והרב שך ענה לו: זה חשבתי פעם, לפי שכך הרגשתי, כי מעלין ואין מורידין מהקדושה, אבל יכול להיות שזה לא כך להלכה. אז סיפרתי את זה לרבי חיים ואמר לי: בא נלך הבייתה, הלכתי עמו לבית, והתיישבנו בסלון והוציא את גמרתו הגדולה, ולמד עמי את הגמרא הרי"ף והרא"ש, ומה שהוא כתב בצד, ואמר לי כך: גם אם זה לא נכון, אבל צריך להגיד לכולם לשמוע בקול הרב שך, כי הוא גדול הדור. הסטייפלר עוד היה חי באותה עת. ראיתי מזה איזה מבט גדול ורחב יש לו, ואיך הוא נותן משקל לדבריו, שייודעו בעולם.

מה יותר יש ממה שמיד לאחר פטירת הסטייפלר, כאשר מרן הרב שך הוציא את שמעו של רבי חיים, ואף הרב שך בעצמו היה מגיע אל ביתו ומיד רבי חיים ממהר לרדת אל האוטו של הרב שך, והרב שך היה מבקשו לבא עמו לכנסים, אז היה הרדיפה אחר העיתון יתד-נאמן שיצא לאור בדיוק ביום בו הסטייפלר נפל למשכב, ורבי חיים הגיע לכנסים שהיו באולם קרויזהאר ברחוב סעדיה גאון, והתבקש על ידי הרב שך להתקדם, לא היה מזרח והוא ישב מול המזרח. ומה עשה בכל העת כאשר העסקנים דיברו? היה לו את הגמרא הגדולה שלו, הוא הביא אותה כ'הולך לבית המדרש' והתיישב ולמד ככה מול המזרח, וכך בו בעת שהציבור עמד מול הנאמנים, ראינו אותו מתקדם דף ועוד דף ועוד דף. אז ראינו מה עושים בכנסים למען התורה....

כל המצוות לעשותם - לכתחילה

בשנים שהחלו אנשים להיכנס אליו, אמר לי פעם כך: החזון איש הכיר בכוחות-הנפש של הנכנסים אליו, נכנסו כל מיני אנשים, ועל פי מבטו, ידע מה 'באמת' טוב להם, אז הוא היה עונה להם בתוך כדי תשובתו, גם מה ש'באמת' טוב להם. אני לא כזה, ולא יודע ב'נפש' של מי שנכנס לפה, אז אני רק אומר כלל אחד, שיתרגלו לעשות מצוות 'לכתחילה'.

למשל: פעם, באירופה, אנשים התביישו מפני הגויים, אז היו מחביאים את ה'פיאות'. זה היה בדיעבד, כי לא היה ברירה. אבל היום למה מתביישים מהמצוות... למה עושים 'קנייטשים' לכובע, וכי אנחנו מאירופה?! למה לובשים שעון על היד, וכי אנחנו אשה?! אז המטרה שלי שאנשים שבאים לכאן, אינני יודע עם הם ייצאו, אבל יידעו שצריך לקיים מצוות 'לכתחילה', ולא להתבייש המצוות. כך אמר לי.

יש כאלו שבאים עם שרוולים קצרים, זה כבר צניעות וגם לפעמים הלכה. אין לי רשות 'להעיר' לאנשים, אז אני רק שואל: אין לכם כסף לעוד קצת בד לשרוול?!

לאחר חתונתי כשהייתי נמצא בפורים דפרזים אצל הורי, הייתי מתפלל ערבית בלדרמן, וכנהוג על פי החזון איש קוראים את המגילה גם ביום ט"ו מפני הסמיכות לעיר יפו הקדומה, הייתי מתבקש להיות בעל-הקורא כי אני 'מוקף' ויכול להוציא את הרבים בהיותו בר-חיובא ולא מצד החומרא. והייתי מברך הברכות וקורא, אבל מתבקש לקרא מהר, כי אצלם זה כבר היום השני של פורים... לאחר הקריאה היה נגש אלי רבי חיים ואומר לי: טוב עשית שקראת לאט. לא קוראים מגילה מהר.

הווי חיים שכאלו, לא מסתיימים,

הם מפיכים חיים שלימים לחיי נצח עומדים לזכות כולנו אמן כ"ר

העתק מתוך הרשימות מתוך המחברת של שנת התשס"ח

- א] שאלו את מרן שליט"א האם מותר לעבור בין ב' נשים כשמחזיק חפץ של מצוה כגון ציצית. וענה מרן שליט"א החזו"א אמר שאפשר רק אם החפץ גבוה עשרה ורחב ארבעה. והוסיף מרן שליט"א שלדברי החזו"א א"צ דוקא חפץ של מצוה. ושאלוהו שיש אומרים שאפשר גם בפחות מזה וענה זה מעדת החסידים.
- ב] שאלו את מרן שליט"א האם בשעת הקידוש החלות יכולות להיות מחוץ לשולחן וענה צריך שיהיו על השולחן והראו למרן שליט"א שבספר מעשה רב מהגר"א [קיה] כתוב "בשעת קידוש על היין לא יהא לחם על השולחן" ענה לא נוהגים כך.
- ג] הראו למרן שליט"א את מש"כ במעשה רב מהגר"א [מט] שבתחננו אין אומרים ויאמר דוד אל גד וגו'. ושאלו את רבינו האם כך נוהגים. וענה רבינו אני נוהג שלא לומר.
- ד] סיפר מרן שליט"א שמרן החזו"א אמר שאינו מאמין למה שמובא שהגר"א ס"ל שצריך ליטול רביעית במים אחרונים. ושאלתי את רבינו מה טעם החזו"א בזה האם הייתה לו ראייה לכך וענה רבינו שמכיון שכתוב בגמ' שזה בשביל מלח סדומית מה הנפק"מ אם זה רביעית או לא העיקר שהוא מוריד את המלח סדומית.
- ה] אמר מרן שליט"א בשם החזו"א שחתן יכול ללכת לתפלה בלי שומר דשומר מצוה לא ידע דבר רע. ושאלו את רבינו איך זה מסתדר עם הטעם שדומה למלך\וענה רבינו גם המלך לדבר מצוה הולך לבד.
- ו] שמעתי ממרן שליט"א משהו שלח לי מכתב שיש לו דין עם גוי מתי לדון עמו באדר ראשון או באדר שני ועניתי לו באדר שני כי אז היו הניסים. ז] בבית מרן שליט"א תלוי על הקיר [לפני הכניסה למטבח מצד ימין] נוסח הפרשת תרו"מ הארוך וכל פעם שהרבנית תחי' מעשרת היא נעמדת ע"י הנוסח ומעשרת בנוסח הארוך.
- ושאלתי את רבינו מדוע לא מעשרים אצל רבינו בנוסח הקצר. ענה רבינו החזו"א תיקן את הנוסח הקצר לעמי הארצות אבל לא לת"ח.
- ח] שאלתי את מרן שליט"א מדוע נשים נוהגות שלא ליטול מים אחרונים. וענה לי רבינו בתמיהה לא נוהגות? אני דוקא יודע שכן נוהגות ליטול מים אחרונים. [וכמובן שכך גם נוהגת הרבנית תחי']. ט] שאלו את מרן שליט"א האם אפשר לשלוח מנות לא מעושר דאפשר דחשיב כאינו ראוי לאכילה והוא פלוגתת הפוסקים כפי שהביא המ"ב בס' תרצ"ה סק"כ.
- ענה רבינו שאפשר לשלוח לא מעושר רק אם יתקיימו ב' התנאים דלהלן. התנאי הראשון. שהשולח יכתוב על המשלוח מנות שאינו מעושר. ול"ח כאינו ראוי לאכילה והוא כמו שהמקבל מברך לפני האכילה דל"ח כאינו ראוי לאכילה. והתנאי השני שיכול לעשות כן רק בגוונא שיודע שהמקבל יעשר.
- י] בחוה"מ נכנס חילוני אחד [או משהו מעין זה] למרן שליט"א והגיש לו קוויטל. ומשקיבל רבינו לידו את הקוויטל לפני שהחל רבינו לקרוא בו שאלו רבינו מתי כתבת את זה ענה לרבינו עכשיו. החזיר לו רבינו את הקוויטל. ואמר לו רבינו בכאב לב [שהיה ניכר היטיב על פניו] אני לא יכול לקרוא את זה כי אסור לכתוב בחוה"מ. וניסה החילוני להגיש שוב את המכתב לרבינו אמר לו רבינו תגיד בעל פה.
- יא] נכנס למרן שליט"א בחוה"מ אחד ואמר שהוא סגן ראש העיר וביקש ברכה. והסביר לרבינו מה עניינו של סגן ראש

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

העיר. הפטיר רבינו יהי רצון שתתפטר מזה [היה נראה שרבינו הבין שנעבעך הטילו עליו להיות בכזה שטעלע וע"כ בירכו רבינו כך].

יב] בשביעי של פסח אחה"צ לאחר שדיברתי עם מרן שליט"א בד"ת אמר לי אני רוצה לעלות למעלה לגג. האם אתה יכול להעלות לי את הירושלמי ואת המפתח. אבל מיד אמר רגע אתה כהן אסור להשתמש בכהן. אמרתי לרבינו שכתוב שאם הכהן נהנה מותר. ואני נהנה לשמש תלמיד חכם. ענה רבינו אני לא ת"ח. ואז אמר לי רבינו אני רוצה לעלות למעלה האם אתה יכול להעלות לי את הירושלמי ואת המפתח. ועניתי שכן. ואז לקחתי את הירושלמי ולקחתי את המפתח והתחלתי ללכת לכיוון המדרגות למעלה. וכשהתחלתי ללכת לכיוון הגג הגיב רבינו אם אתה חושב שאתה משמש ת"ח אתה טועה. למעלה היה שרוי רבינו בחדוה וקרא הירושלמי בהטעמה. ובאמצע קרא לי [ישבתי בקצה השולחן ועיינתי בספר] ואמר לי בא תראה וקרא קטע בירושלמי והסביר לי לאט ובהטעמה אשרי עין ראתה. [ומחמת שלא הספקתי באותו יום מנחה גדולה הוצרתי לצאת משם לתפלת מנחה].

יב] מנהג מרן שליט"א לטבול בליל חג השבועות מעט קודם עלות השחר כמובא בכתבי האריז"ל [וכמובן עפ"י המגבלות שהביא רבינו בארחות יושר להטובלים בשבת ויו"ט] ובשנה זו נבצר מרבינו מחמת סיבה מסויימת לטבול טבילה זו וביקש שנעשה לו התרת נדרים ובהתרה היו ר' אליה מן ר' גדליה הוניגסברג וגם אנוכי. והושיבנו רבינו על המיטה ורבינו עמד וסיפר את מנהגו וכו' וכו' [ואכמ"ל בפתח וכו'] ולבסוף אמרנו לרבינו מותר לך ג"פ [והיה במעשה זה עוד דבר נפלא ואכמ"ל].

יג] מרן שליט"א אמר שעפ"י האריז"ל יש לטבול בדוקא מעט קודם עלוה"ש ולא לאחריו.

יד] בליל שבועות ישב מרן שליט"א בהיכל ביהכ"נ לדרמן למטה בספסל שלפני הבימה ולמד את חוק לימודיו הרגילים גמ' ורמב"ם ועוד ועוד. ולאחר חצות הלילה החל באמירת סדר תיקון ליל שבועות כפי נוסח אשכנז שסידר השל"ה כאשר מדי פעם נעמד רבינו במקומות שרגיל לעמוד בהם באמירת השמו"ת כדוגמת ויכולו עשרת הדיברות וכדו'.

טו] בבוקר לאחר התפלה עלה מרן שליט"א לביתו ולפני הקידוש חבש לראשו את השטריימל לכבוד יו"ט ונשאר עמו עד לאחר המוציא לחם מן הארץ ואכילת מעט פת. וכן לבשו לברהמ"ז.

טז] בסעודה שר מרן שליט"א אתה בחרתנו וקרב פזורינו ולפני הקידוש לא אמר שום פסוקים כהרגלו מדי שבת בשבתו עפ"י מנהג החזו"א.

טז] לאחר מנחה אכל מרן שליט"א סעודה שלישית כהרגלו מדי יו"ט.

יז] אין מקשטים את בית מרן שליט"א עם אילנות וכהגר"א והחזו"א וכן בביהכ"נ לדרמן.

יח] לאחר הנץ כשעלה מרן שליט"א לביתו שאלוהו האם אפשר לבקש בקשות פרטיות על תורה יען שנידונים על התורה בחג השבועות כמ"כ בשל"ה. ונתחמק רבינו מהשואלים.

[ונראה לי שהתחמק מהם יען שהרבו עליו באמירות שהרב שך היה חוזר ע"ז בשם ר' איסר זלמן בשם הדרשות הר"ן והיה ניכר מהשואלים שהם מצויים באימת הדין ובחיל ורעדה ממה שיגזר עליהם. ורצו להשוות זאת לר"ה שהורה מרן החזו"א שאפשר לבקש בקשות פרטיות כי עתה הוא זמנו. וע"כ נתחמק מהם ולא ענה].

ולאחר שיצאו והלכו אמר לי רבינו מה אני יעשה בגמ' זה לא מוזכר וכיון שזה לא מוזכר בגמ' אין לבקש בקשות פרטיות בשבועות. מה שכן אפשר לבקש זה על האילנות שבשבועות נידונים עליהם כמו שכתוב במשנה. ולכן הזמן לבקש על האתרוג הוא בשבועות.

ואמרתי לרבינו שראיתי מובא שט"ו בשבט זה הזמן להתפלל על אתרוג. ענה לי רבינו אני יודע מה שכתוב במשנה. במשנה כתוב ששבועות זה הזמן.

רשימות מאחד ממקורבי רבינו מהשנים הקודמות

(אין להסתמך הלכה למעשה ועל כל אחד לברר אצל ת"ח)

תפילה

מוצאי ר"ה - תשרי ס"ז

בקשיות פרטיות שמבקשים בתפלה בר"ה כגון הרחמן וכו' שמוסיפים אחרי "שים שלום" - "שלום רב", אין נוהגים לאמרם אחרי תפילת מוסף - אך אין איסור לאמרם שם, כיון שעיקר זמנם הוא בתפילת שחרית.

מוצאי ר"ה תשרי ס"ז

שמעתי שאמר, שמי שאוחז באמצע תפילת שמו"ע, שצריך להפסיק ולשתוק כששומע קדושה של חזרת הש"ץ, זה רק בזמן שעונים קדוש... ברוך כבוד... ו-ימלך...

אייר ס"ג

מי שסיים שמו"ע לפני תחילת חזרת הש"ץ, יכל ללמוד עד תחילת חזרת הש"ץ אך רק במחשבה ולא בדיבור.

ניסן תשס"ב

האם מותר וצריך להתפלל על מי שחבל בעצמו. תשובה - אם מתחרט.

תמוז ס"ג

אם אפשר להתפלל מנחה מיד אחרי חצות היום. תשובה - לכתחילה, חצי שעה אחרי חצות, בדיעבד יוצא יד"ח גם מיד אחרי חצות.

תשרי ס"ה

מי שקם מוקדם לפני עה"ש, האם יכל לאמר מודה וכו' שהוצאתני מאפלה לאורה. תשובה - אפשר לומר גם לפני עלות השחר.

אייר ס"ג

האם אפשר לומר מודה דירושלמי:

א) בבוקר מאחרי חצות הלילה. תשובה - רק אחרי ה"נץ" ובדיעבד מעה"ש. ב) בצהרים מאחרי חצות היום. תשובה - אפשר. ג) בלילה מצאת הכוכבים. תשובה - אפשר, אך נוהגים לומר לפני השינה.

כה תמוז תשנ"ח

סדר תחנון במנין שמתפלל בנוסח אחר

שמעתי ששאלו לגבי בן אשכנז המתפלל במנין בני ספרד הנוהגים לומר נפילת אפים לפני תחנונים והוא רחום (בשני וחמישי). התשובה: לומר לפי סדר המנין בו מתפללים משום לא תתגודדו.

מנ"א תשנ"ח

אין חשש לענות אמן כשאוחז בתפילה בענין אחר... אך אם יש בזה הפסק בענין צריך לחזור ולהתפלל מתחילת הענין.

תשרי תשנ"ט

שמעתי שאמר (להרא"מ) לשואל לגבי תפלה ובקשות בתפילת מוסף שאין לאמרם לא בתפילת מוסף של ראש חודש ואפי' לא בר"ה ויו"כ. אע"פ שבר"ה ויו"כ יש מתירין לבקש ולהתפלל על צרכיו (אחרי יהל"ר בסוף התפילה לפני שעקר רגליו).

[כט תשרי - שמעתי מהרא"מ שהשאלה הנ"ל עלתה משום שאחד המתפללים העיר לו לשם ידיעה וברור ששם לבו לכך שהגר"ק האריך בתפילת שחרית ואילו תפילת מוסף סיים בלא אריכות, ועלה בדעתו שאולי הסיבה כנ"ל ולכן שאל את השאלה ואכן התברר כפי הנ"ל וכנ"ל].

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

ניסן ס"ז

תפילה כש"ץ במוצ"ש שלפני היא"צ אינה חיוב אלא מנהג, וכיון שה"עמוד" ה' תפוס עם "חיוב", שאלתי אם עדיף לעשות מנין בחדר סמוך או להתפלל במנין הרגיל שזה "ברוב עם". תשובה - איך שרוצה.

אייר ס"ג

בתפילה ובקשה פרטית, האם אפשר להתפלל בנוסח יהי רצון וכו' או לומר רק הרחמן וכדו'. תשובה - אין כאן שאלה (אפשר בכל נוסח).

תמוז ס"ד

שמעתי שאמר לרבנית בתשובה לשאלתה איזה פרק תהילים אומר עבור אלו שמבקשים ברכה במשך היום. והשיב - בלילה (כנראה לפני השינה) אומר - שיר המעלות ממעמקים וכו', על כל הפתקאות של אותו יום.

כה אלול תשנ"ח

שמעתי שאמר ששמע מהחזו"א שאמר לאחד ששאל שמאריך כשעה בברכה ראשונה בתפילת שמו"ע כדי לכוון, ואמר החזו"א שבכלל פטור מתפילה. והוסיף ואמר לשואל שמספיק לכוון המילים שאומר ומספיק שני רגעים.

מנ"א תשנ"ח

עניית אמן באמצע תפילה, עניית אמן בזמן שאומר תפילה אחרת. אין חשש לענות אמן כשאוחז בתפילה בענין אחר... אך אם יש בזה הפסק בענין צריך לחזור ולהתפלל מתחילת הענין.

יג כסלו תשנ"ט

מי שמתפלל בנץ החמה אך לא בקביעות האם מותר בעת הצורך להתפלל בנץ החמה ביחיד. תשובה: תפילה בנץ החמה עדיף מתפילה בציבור ואין הדבר קשור לקביעות.

חשון תשנ"ט

האם אומרים ביחיד התפילה בלשון ארמית רחמנא דעני לעני ענינן וכו' בסוף סליחות בה"ב. תשובה - לא.

שבת

מוצ"ש האזינו תשרי ס"ח

אמירת "שלו" עליכם" בשבת אחרי יו"ט. ביו"ט אין אומרים "שלו" עליכם" כשבאים מביהכ"נ. בשבת שאחרי יו"ט אין אומרים "שלו" עליכם, כיוון שהמלאכים נמצאים כבר, כיוון שהם באו ביו"ט, אע"פ שכנ"ל א"א ביו"ט "שלו" עליכם".

מוצ"ש"ק בהעלותך סיון ס"ד

אנחנו נוהגים, שנשים נוהגות כמו גברים, בענין אמירת רצה בבהמ"ז בשבת לגבי מי ששכח לומר בבהמ"ז.

(א) חיתוך במספריים בהחלפת אצבע לא ידוע אם נחשב שינוי, אך החלפת יד לחתוך ביד שמאל נחשב ודאי שינוי.

שבט ס"ו

(ב) עיין שונה הלכות סימן שמ סעיף ב' דכתב דבשאר מלאכות חייב בין בימינו בין בשמאלו. ורק בכתיבה שמאל נחשב שינוי. הר"א מן שאל ואמר הגר"ח ק"ק שאין הכוונה אך ורק כתיבה אלא לפי דרך בני אדם ואין דרך בני אדם לחתוך ביד שמאל.

אדר ס"ד

אין טעם לאמירת "שבת שלו" או "גוט שבת" - ביום ששי כיון שעדיין לא נכנסה שבת.

מוצ"ש מקץ טבת ס"ז

נשיאת מגבת הצוואר מרשות לרשות, יש מתירים ויש אוסרים (והרי"כ נטה לאיסור). ואמנם כאשר המגבת מועילה כמו צעיף (וכגון בקור בחורף) יש בזה תוספת לצדד לקולא.

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

כסלו ס"ד

נתהווה קשר ממש ב-"גרטל" אע"פ שלכתחילה עשה קשר עניבה ושאלתי, אם ה' קורה כך בשבת מה הדין. **תשובה** - מעיקר הדין מותר להתיר אך נוהגים להתיר ע"י קטן או בשינוי.

מוצ"ש כי תבא אלול ס"ז

יש אומרים שבני הבית מקבלים שבת בהדלקת נרות של האמא אך הבעל לא כלול בזה, והוא הולך אחר הציבור במקום תפלתו.

ערב יו"כ שחל בשבת תשרי ס"ה

שאלה: מי שחייב ע"פ הרופאים לאכול ולשתות. (א) האם חייב בשלש סעודות? (ב) האם צריך לעשות קידוש?

תשובה מהגר"ח ק: (א) לא חייב. (ב) יש בזה מחלוקת וספק ברכות להקל.

מוצ"ש תזריע ס"ה

ליל ר"ח (ר"ח בלילה) נוהגים בו שלא לקרוא תנ"ך כמו בשאר ימי השנה. ולא כמו שבת ויו"ט שבהם יש נוהגים שאפשר לקרוא תנ"ך בלילה.

מוצ"ש צו ניסן ס"ו

לכאורה אפשר להחשיב הזמן שנצרך להפשיר מאכל קפוא לענין שלא יהא בורר בשבת - שייחשב סוך לסעודה.

תשרי ס"ד

אסרו חג נחשב כמו שבת ויו"ט בענין עלי' לקבר - כיון שאז הנשמה לא יורדת, וממילא אין ענין לעלות לקבר, אך אין בזה איסור, ואפי' בשבת אין איסור ליכנס לביה"ק. לענין הנ"ל כשהיא צ"ב באסרו חג וכדו', **המנהג** הוא שמשלימים למחרת. אך לומר הזכרת נשמות קל מלא רחמים וכו' זה כן - כי זה ענין אחר.

ח' תשרי תשנ"ט

שמעתי שאחד שאל שראה באיזה ספר שהביאו בשם החזו"א שאין לשים לימון בתה חם. ואמר שככל הידוע לו אין זה נכון והחזו"א התיר לשים לימון בתה. (לא ברור לי באיזה כלי ה' מדובר ראשון או שני וכו')

חשון תשנ"ט

לא מחויב לעשות קידוש בהולדת בת אך יש עושים בשבת קידוש.

כסלו תשנ"ט

מי שרוצה לשנות מכפי שנהג ולטבול גם בשבת בל"נ, האם צריך הפרת נדרים. **תשובה:** צריך, וגם צריך להקפיד במיוחד בטבילה בשבת על ג' ענינים המוזכרים גם בספר אורחות יושר.

ט' באב שחל בשבת

שמעתי שהשיב: י"א שאין ללמוד ד"ת בט' באב שחל בשבת, י"א אחרי חצות וי"א גם בבוקר, וראוי לכן ללמוד "אלו מגלחין". ועיין שונה הלכות תקנג, ה.

מנ"א תשנ"ח

שאלו: מי שהתירו לו לאכול בט' באב האם יעשה הבדלה. **תשובה:** י"א שלא לעשות הבדלה.

מנ"א תשנ"ח

(א) צחצוח נעלים בתשעת הימים. (ב) צחצוח שיניים בתשעת הימים. **תשובות:** (א) אפשר לכבוד שבת. (ב) לא שמענו שאסור.

חינוך

טבת ס"ד

סיפר אברך מירושלים, שלפני כחמש עשרה שנה נוכח בברית שהגר"ח ק"ה סנדק, ובנו שהי' אז קרוב לגיל שלש ניגש לבקש וקיבל ברכה. קרא הגר"ח ק"ה לאברך, ושאל האם הוא אביו של הילד, ואמר הגר"ח ק"ה לאברך, אמנם ברכה זה טוב, אך תדע לך שאם אתה רוצה שבנך יצליח בתו"ש אתה צריך ללמוד איתו ולחנכו.

ג' מנ"א תשנ"ח

שמעתי ששאלו לגבי קבוצת בנות בעלות תשובה שמשפחותיהן (שגם החלו לחזור בתשובה) אמרו שמתנים את המשך החזרה בתשובה (של המשפחות) בכך שהבנות לא תלכנה ללמוד בסמינר. תשובה: שהבנות כן תלכנה לסמינר ושלא תתחשבנה באיום המשפחות והן צריכות קודם כל לדאוג לעצמן.

שידוכים

חשון ס"ז

בענין מי שיש לו שני שמות ומשתמשים רק באחד מהם. והציעו זיווג שקוראים לאבא באותו שם שאינו בשימוש אצל אותו אחד. ואמר שזה בסדר ואפשר להשתדך, והוסיף לשאלתם שזה בסדר אע"פ שכשעולה לתורה אומרים גם את השם השני.

כסלו ס"ד

"בחור טוב ימצא מי שיתן דירה" כך אמר לאחד שיש לו בן מוכשר ומוצלח, ובא לשאול אם לשמוע בקול הגראיל"ש שאמר לו לגבי שידוך, שימתין להצעה שיתנו דירה. [נ.ב. - הגר"ח ק"ה שאל באיזה גיל הבן וענה השואל שהוא בן 19½. אמר הגר"ח ק"ה, יכל להתארס ולהתחתן, כיון שמצוה להתחתן לפני גיל 20.]] [והוסיף: אך רק באופן הזה שבחור מצוין וכו"ל. ויתכן שכוונת הגר"ח ק"ה בזה היתה שבחור רגיל לא יתעכב אם אינו מוצא מי שיתנו דירה, והעיקר להקדים.]]

כג אלול תשנ"ח

חוששים לפי ההלכה רק כאשר יש שלש בעיות מאותו סוג. והוסיף ואמר שאין מצטרף אחד ממשפחת החתן למשל לשניים ממשפחת הכלה. אלא חוששים רק כאשר שלשתם במשפחת החתן או הכלה.

תשרי תשנ"ט

האם יש לחשוש להשפעה נפשית על מה שעשתה בחורה לפני שחזרה בתשובה. תשובה: אין סוף לחששות, וצריך רק לבדוק שעכשיו הכל בסדר ויותר לא צריך לחשוש.

כ' חשון תשנ"ט

צריך זהירות גדולה שלא להפריע לשידוך - כמובן אם אין סיבה מוצדקת (בתואל). והורה לשואל להשפיע על אשתו שלא תפריע לשידוך אם אין סיבה מוצדקת וכו"ל.

ז כסלו תשנ"ט

שמעתי שאמר לאחד שבשידוכים אם השני לא רוצה סימן שלא נגזר וברך "שתמצא מה שנגזר לך".

א) להשתדך עם צאצאים של הורים, שההורים הם בני דודים. תשובה - לא כדאי כי עלול לצאת ילדים לא כ"כ טובים.

ב) בענין הנ"ל עד כמה דורות צריך לזהר. תשובה - כתבו שעדים פסולים לעדות לענין גיטין עד 5 דורות.

חשון תשנ"ט

בחור בגיל 23 שאל אם יכול להתחתן ולא להמתין עד שאחותו בת 26 תתחתן. ובפרט שאחותו אומרת שלא מוחלת לו ע"כ. תשובה: אין צריך להמתין ואין צורך שתמחול כיון שאין לה רשות לעכב. אך כדאי שיאמר לה שתזכה לשידוך בזכות שלא תקפיד.

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

יא כסלו תשנ"ט

שני אחים שאלו אם יכל הקטן להקדים הגדול בעניני שידוך. אמר הגר"ח ק שמותר לאח הצעיר להקדים את המבוגר ורק כלפי האב יש ענין להשתדל להקדים ולהשיא קודם את הגדול.

הנהגה

חשון ס"ד

שאלתי לגבי עקירת שיניים כדי לאפשר לשיניים חדשות לצאת. תשובה - מה שכתוב בגמ' (פסחים ק"ג) שלא לעקור הכוונה רק כשאין צורך, אבל אם צריך אז אפשר.

אלול תשס"ד

בבוקר, ערב ראש השנה אמר לרבנית: הכנתי "סיום" במיוחד בשבילך תביאי קצת יין! שאלו אם מותר ללמוד בביכ"נ (ביהמ"ד) בקול רם באופן שמפריע לאחרים. תשובה - מצד הלכה מותר, אך מצד הנהגה טובה וחסד ראוי ללמוד כך שלא יפריע לאחרים.

תשנ"ח

נהג מונית שלא הפעיל מונה ודיבר בסגנון לא יפה, האם להתלונן עליו, והיכן. תשובת הגר"י זילברשטיין (רמת אלחנן) - אין להתלונן וצריך לשלם משום שלא ברור שחוקי המדינה מחייבים אותו ובפרט שבודאי ממעטים בסכום הרשמי מתוך ידיעה שהנהג "ישראל" החסר וכך יקבל מה שמגיע לו באמת, [אמנם אעפ"כ מותר לדרוש מראש שיפעיל מונה]. ובענין התנהגותו, יש לפייסו בדברים ולהשיב בדרכי נועם, כיון שיש עליהם לימוד זכות שהם מוסתים ע"י התקשורת שמכניסה שנאה בלבם כלפי שומרי מצוות (בפרט בענין צבא וכסף). תשובת הגר"ח ק - לא יועיל להתלונן כי ממילא הנהג יכחיש וחבריו יאמינו לו. אך לא צריך לחשוש מצד ריבוי שנאה, כי ממילא אינם אוהבים שומרי מצוות.

ח' תשרי תשנ"ט

סיפר הר' פ. ששאל כיצד יוכל להכנס לשאול שאלה, ואמר לו הגר"ח ק שמרשה לו להכנס בכל עת שיחפוץ. וכאשר לאחר זמן ביקש מהרבנית תח' להודיע לגר"ח שהוא מבקש להכנס והזכיר שיש לו רשות מאת הגר"ח להכנס בכל עת שיחפוץ כנ"ל, אך הגר"ח סרב לבקשתה, תמה הר' פ. וסבר שמא חזר בו הגר"ח מהסכמתו, וכבר עלה בלבו שמא אין ראוי כלל שינסה להכנס שוב, אך החליט לנסות בכ"ז כמה שעות אח"כ, והגר"ח שאלו האם זה אתה שהיית קודם לכן כנ"ל, וענה שאכן כן - אמר לו הגר"ח כך: נתתי רשות לך להכנס, אך לא נתתי רשות לרבנית להכניס אותך, ופי' את דבריו, שהרבנית מרחמת על הציבור ומכניסה את כולם והדבר מפריע לו (איך בין נישט שולדיג...).

כב אלול תשנ"ח

אחד הביא אתרוגים הרב קיבלו בחביבות והכניסו לחדר, הרב בדק ובחר אחד מהם, וכו'. ברך את המביא וכו'. כשיצא אמר שיש לו כבר אתרוג ממין זה (ואף יפה יותר), אך מכיון שהמביא טורח בכל שנה קיבל ממנו... לעוסק בצרכי ציבור ששאל כיצד להתנהג עם בעל שררה, וענה לו הגר"ח שיש צדדים לכאן ולכאן והוא שמכיר את המציאות צריך לשקול את הצדדים השונים ולפעול לפי נטיית שכלו אחרי שיקול הדעת בין הצדדים השונים, ואז הברכה שיזכה לסייעתא דשמיא.

כג תשרי תשנ"ט

אחד סיפר שחלם שצריך לשנות את שמו, אמר לו חלמא טבא חזיתא, ואמר לו שילך לברכת כהנים [הי' נראה לי שהשואל אינו בקי בתפילות אע"פ ששומר מצוות ומתפלל, ואולי לכך אמר לו הגר"ח שרק ילך לשמוע ברכת כהנים, אע"פ שבד"כ

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

אומר שיאמר תפילת יה"ר שבברכת כהנים.]

כג תשרי תשנ"ט

שמעתי שאמר לא ללכת לרב פ. שקובע זיווגים לפי שמות של בני הזוג, ובירך את השואל אע"פ שהלך לאותו רב ואמר שאין להתחשב בדברים.

כג תשרי תשנ"ט

הביאו בקבוק מים וביקשו שהרב יברך את המים. אמר - אני לא חכם ספרדי.

כא חשון תשנ"ט

שמעתי טענה לשואל לגבי אם מותר לתת כיבוד "קוואטר" לזוג מאורסים, אך החזו"א התנגד כי זה לא צניעות.

י' מנ"א תשנ"ח

סמוך לתפילת ערבית של מוצאי ט' באב נתן לי מכתבים לשלוח בתיבת הדואר, אך ביקש שאשימם בתיבה רק לאחר תפילת ערבית (שאינן ראוי לשים בתיבה ביום ט' באב עד אחרי התפילה).

תשנ"ח

האם יש חשש מצד הנהגה טובה או חשש אחר של קפידא במניעת בניית ביכ"נ וישיבה [עד סידור הבטחת אחריות] כאשר יש חשש סביר שייגרמו נזק לחצר הסמוך.

תשובה - א) לדבר מצוה, אם הנזק לא גדול ראוי לוותר. ב) במקרה הנ"ל שהי' חשש שלא יוכלו לתבוע הנזק אח"כ כיון שהי' מדובר גם בשני בעלים לישיבה וכו', אמר שקודם יתבעו כהלכה כדי למנוע הנזק האפשרי, ואח"כ אפשר לוותר כנ"ל.

חשון תשנ"ט

בענין קביעת יום החתונה אין לנו הידיעה וההבנה במה שכתוב בענין ולפיכך אין להסתכל ולקבוע או לא לקבוע עפ"ז, והמנהג כעת הוא לקבוע בכל עת וזמן.

שמות

שאלתי אם יש ענין לתת לתינוק שם מפרשת השבוע. תשובה - אפשר לתת איזה שם שרוצים.

אם לעשות שינוי השם אברך בן תורה שבנו נקרא יוסף ע"ש חמיו שהי' יר"ש וגם צאצאים אחרים נקראים ע"ש ולכולם יש בעיות שונות, אם ח"ו שלש נקראו על שם מישהו (ואפ"ל צדיק) ושלשתם יש בעי':

א) לא לקרוא שוב, על שם אותו אחד. ב) אלו שכבר נקראו על שמו, אפשר להוסיף להם שם.

יהודים שומרי תורה ומצוות נהרגו על קידוש השם ע"י הנאצים ימ"ש. הם הותירו בת יחידה והיא ילדה שני בנים ובת אחת. בתה זו עכשיו הולידה בת וסירבה לקרוא לו ע"ש זקנתה בטענה שאין מנהג כזה בישראל לקרוא הצאצאים ע"ש סבתה רבה וכדו'. הסבתה מבקשת מהרב דברי חיזוק לזרז ילדיה לקיים את רצונה ולקרוא הילדים שלהם על שם הוריה.

תשובה - יש בזה כיבוד אם, כיון שהאמא רוצה.

כשהוסיפו שם, אע"פ שלא משתמשים בו הרי שיש לאמר גם את השם הנוסף כשמתפללים (השאלה היתה לגבי תפלה על בת האשה שהוסיפו לה שם).

לקרוא לילד ע"ש צדיק כדי שיושפע מצדקותו - צריך לקרוא בדיוק כמו שהי' שמו של הצדיק. ואם מצרפים שמות משני אנשים זה מותר אך יש בזה רק מזכרת.

אחד שאל איזה שם לתת לילדה שנולדה לאחר שמקודם נפטרה להם ילדה ר"ל, ואמר לו הגר"ח ק שיקרא שם וגם יוסיף

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

את שם הילדה הקודמת משום שיש בזה סגולה לחיים לילדה ע"פ הגר"א.

אחד שאל לגבי קריאת שם לתינוק שנולד בשבוע פרשת וירא י"ד חשון אם לקרוא יצחק מהפרשה או אי"ש שיא"צ החזו"א חל בט"ו חשון. בתחילה אמר שהבוחר יבחר, ואח"כ אמר שהרי גם אברהם מוזכר בפרשה וא"כ אי"ש כולל גם אברהם.

כאשר מוסיפים שם אפשר להוסיף או לפני או אחרי השם הקודם ואין בזה שום נפק"מ. וכן שמעתי פעם שכאשר מוסיפים שם אפי' שהשם הקודם משונה כגון ירון והוסיפו אהרון לא למחוק את השם הקודם.

שמעתי שענה לשואל לגבי התאמה לנישואין על פי שמות בני הזוג, שצריך רוח הקודש כדי לדעת זאת. ושוב שאל השואל אם להמנע ולא להסכים שיעשה זאת הצד השני וענה שלא להסכים גם שאחרים יעשו.

ענינים כלליים

סיון ס"ה

לכבוד הגר"ח שליט"א, הבנות שלי צריכות לעבור ניתוח להוצאת שקדים. קבעו להן תאריך ביום היארצייט הראשון של אמי ע"ה. תשובה - איסור אין בזה אך נזהרים כי זה לא סימן טוב, וכך גם לענין בין המצרים.

תמוז ס"ו

אכילת פת חמה (חם)

שונה הלכות הלכות יו"ט תקב, ז. תשובה - הכוונה פת חדשה וטריל' וכמבואר לקמן.

א) חמה שכתוב שלא לאכול, הכוונה חם מאד סמוך לאפי' (ואין לזה שיעור מדויק). (ב) ודווקא אפי' ראשונה, דהיינו אם נצטנן ואח"כ חיממו - מותר. ג) ויש לחוש גם בעוגה לענין פת חמה.

תמוז ס"ג

אם בלינצ'ס (קמח ומשקה מטוגנים) נחשב כמאפה לענין שלא לאכלו חם. תשובה - כמו כל המזונות.

כנ"ל לגבי כופתאות (קמח ומשקה מבושלים). תשובה - כנ"ל.

אחרי כמה ימים שאלתי לגבי קניידלאך ובורקאס ואמר שאין לנו אלא מה שכתוב בגמ' דהיינו פת (ואולי) וגם פת הבאה בכיסנין.

אלול ס"ד

ישן יחיד

א) שניים הנמצאים בדירה אחת ואחד מהם ישן (בלילה), האם מותר לשני לצאת לאיזה זמן לשום צורך, ע"מ לשוב? (ב) מאיזו שעה שקיעה או צה"כ עד איזו שעה עה"ש או נץ?

תשובה: א) אסור. ב) צה"כ עד עה"ש.

מוצ"ש ויק"פ אדר ס"ז

שלא יגורו אחים בבנין אחד

מותר לאח לגור בבנין שגר בו אחיו אם זה באופן ארעי – כגון שגר שם לכמה חדשים בזמן שעורך שיפוץ בדירה שלו.

שבט ס"ז

תפילין

רצועת התפילין שנחסר קצת מהצבע באמצע הרצועה כנראה סריטה ושפשוף מאיזה חפץ, אינו פוסל הרצועות ואין צורך

להניח שוב, אך כדאי לצבוע.

אדר ס"ד

שלא לבקש לעשות לחש כדי לא לתת ספק שיש כאן עה"ר ח"ו. ביקשו, שיבקש ממי שיודע, שיסכים לעשות לחש נגד עה"ר. ואמר שאינו חפץ לבקש כיון שבזה יוצא פסק שאכן יש כאן עה"ר ח"ו.

שבט ס"ד

הידור במגילה

מצות מזוזה היא מדאורייתא ואילו מגילה זה מדרבנן ומה הסברא להדר במגילה. תשובה - כיון שמגילה זה פירסומי ניסא.

אייר ס"ו - אייר ס"ד

זכר לחורבן

טיח העשוי מתערובת סיד וחול לא כל כך כדאי לעשותו במקום שצריך להיות אמה על אמה זכר לחורבן ששם צריך להיות בלא סיד.

אייר ס"ד

ארון שהעמידוהו במקום שעשו אמה על אמה זכר לחורבן, אינו מבטל אף שמכסה אך אם חיברו הארון לקיר אז כן מבטל וצריך לעשות אחר.

מוצ"ש ויקה"פ אדר ס"ד

מה שמסופר (אורחות רבינו ח"א עמ' קע"ז) שהסטייפלר חילק יין בראש חודש הכוונה היא משום שכתוב בשו"ע (ת"ט) שיש [מצוה] להרבות בסעודה בראש חודש.

מוצאי ר"ה תשרי ס"ז

הטבת חלום

עד שמטיב החלום בברכת כהנים (או עד שמטיבים לו החלום) האם יש טעם לומר ההטבה לעצמו. תשובה - ייתכן שכן.

מוצ"ש חיי שרה ס"ו

ירד כמה מדרגות ללוות את הרבנית שהיתה בדרך לנסוע לירושלים ואמר שלמרות שכבר נמצאת בחדר השני ולא רואה אותה מכל מקום זה נקרא ללוות.

מוצ"ש ויחי טבת ס"ה

פתח שנכנסים ויוצאים בו אע"פ שאין שם דלת, אם סותמים אותו צריך להשאיר חור פתוח כצוואת ר"י החסיד. אך אם מחלקים חדר ובונים מחיצה סגורה אין צורך להשאיר חור פתוח כיוון שאינו נחשב מקום הסגירה כפתח מעבר אף שהשתמשו בחדר והולכים מצד לצד.

מוצ"ש וירא חשון ס"ה

מי שנטל ידיו לברכת "אשר יצר" לפני ברהמ"ז האם צריך ליטול שוב מים אחרונים? תשובה - כיון שכתוב שלא לדבר בין מים אחרונים לברהמ"ז כדאי לרחוץ שוב.

מוצ"ש לך חשון ס"ה

אכילת זיתים מחליש כח הזכרון גם אצל נשים ובנות, הן אינן מחייבות לשמור לזכור את המצוות שהן חייבות בהם. אמנם י"א שמעוברת גם צריכה ליזהר בזה, מצד העובר.

מוצ"ש נח ר"ח חשון ס"ה

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

עניית אמן על ברכת מאורי האש אינה הפסק לגבי הבשמים ומותר להריח הבשמים שענה אמן על ברכתם מקודם אע"פ שבינתיים ענה אמן כנ"ל על ברכת מאורי האש.

אדר ב' ס"ה

מי שלמד חצי מסכת לפני בר מצוה והשלים המסכת לאחר הבר מצוה. האם יכול לעשות סיום ובפרט אם מועיל לענין אכילת בכורים בערב פסח. תשובה - וכי לימוד שלפני בר מצוה אינו לימוד!!!

אדר ב' ס"ה

גמ' ברכות ט"ז עמוד א' רש"י ד"ה "ברה דבת שמואל. שאלה - מה לומדים מכאן לענין הלכות לשה"ר? תשובה - לא שייך כאן ענין לשה"ר כיון שנעשה באונס.

חלום

שאלה - ילדים רוצים לספר מה שחלמו: א) האם לשמוע? תשובה - כן. ב) מה להגיד? תשובה - רק לשמוע. (נ.ב.) - כמדומה שאמר פעם שלא כדאי לספר חלום בין טוב ובין שאינו.

מה יעשה מי שחשב בשוגג בלא כוונה תחילה - דברי תורה - במקום שאסור להרהר בד"ת, האם מותר למשל לכתוב את אותם ד"ת בספר. כמדומה שהשיב שמותר כיוון שהי' באונס וכמדומה שהביא רא' לכך מגמ' או ממקור אחר.

טבת ס"ד

ק"ש שעל המטה

האם אפשר לומר בלילה ברכת המפיל וכו' כאשר מתכוון לישון מעט - לקום - ורק אח"כ לישון את עיקר שנת הלילה. תשובה - אפשר.

מוצ"ש ק"ש בהעלותך סיון ס"ה

שאלה - אח גדול מבקש שאחיו יסיע אותו (מב"ב לי-ם) (לשמחה במשפחה). תשובה - מצוה לשמוע בקול אח גדול.

מוצ"ש מקץ ה'תשס"ו

א) אין שום חשש לשידוך שהאמא חלתה בנפשה אחרי לידת הבחור או הבחורה. ואין צורך כלל לספר על מחלתה. אך אם שואלים בפירוש - אסור לשקר. ב) האם כנ"ל לגבי האבא? תשובה - נראה שכן

חשון ס"ו

ברכת המפיל אומרים רק כשיש סבירות שיוכל לישון. ובדיעבד אם אמר ולא הצליח לישון סומכים על הרמב"ם שמברכים על השכיבה.

מוצ"ש קורח ס"ה

שמעתי שאמר לאחד: א) שאין חיוב לטבול לפני ברית מילה [כמו כל מצוה אחרת]. ב) אמר שאצלם לא נהגו מנהג אמירת קריאת שמע בלילה שלפני הברית (ק"ש לייענען).

מוצ"ש עקב ס"ו

אמירת תנ"ן בלילה

מותר לומר פרק שירה בלילה בזמן שנוהגים לא לקרוא תנ"ך והרי יש בו פסוקים מתהלים, אך כאן מותר כיון שעצם הפרק שירה הוא מהגמרא, והפסוקים חלק מזה. ולענין שאומרים שיש סגולה לישועה באמירת פרק שירה 40 יום. תשובה - לא שמעתי.

מוצ"ש עקב ס"ו

גבול א"י

שמעתי ששאלו לגבי ים המלח אם נחשב א"י כיון שכתוב שגבול א"י הוא ים המלח. והשיב - שמקום שאפשר להכנס להתרחץ נחשב יבשה.

מוצ"ש ויגש טבת ס"ז

תשישי מצוה שלא משתמשים בהם כגון ארון ספרי קודש [שלא עשו תנאי בתחילה שלא יהא קודש אפי' אם יניחו בו ספרי קודש] אסור לזורקם לאשפה וצריך לגנוזם או לשרפם.

תשרי תשס"ד

קדושת המשמשים לד"ת

לעמוד על שולחן, כאשר לא מונחים עליו ספרי קודש. תשובה - נוהגים לא. אך לצורך, אין איסור - בתנאי שאינו מיוחד לדברי קודש.

סטנדר אע"פ שמיועד לדברי קודש, אך אם משתמשים (אפי' מעט) גם לדברי חול, נחשב - אינו מיוחד - והראה לי, למשל, שמניח את המגבת על הסטנדר, ואמר שזה כבר נחשב, שמשתמש גם לדברים אחרים.

סיון ס"ג

ת"ת

האם יש ענין להתחיל פסוק, או ללמוד תחילת משנה, או גמרא, כאשר מסיימים פרשה, או חומש, או פרק במשנה או בגמרא. תשובה - בגמרא, נוהגים כך, ואולי גם במשנה. אך בשניים מקרא וכדו' - אין נוהגים כך.

תשרי ס"ד

בקשת מחילה

(שמעתי שהשיב לשאלת הגרא"מ) כשצריך לבקש מחילה בפני עשרה, לא מועיל שעומדים מרחוק, אלא צריכים לעמוד בתוך ארבע אמות של קברו של הנפטר, בזמן בקשת המחילה.

סיון ס"ג

ציצית

אמר "לשם מצות ציצית" לפני שחזק קשר שנפתח בציצית (וזה הי' בלילה).

סיון ס"ג

ס"ת - זכות לרפואה

אחד שאמא שלו זקוקה לרפואה סיפר שאחיו הגרים בחו"ל ביקוש איזה ענין לעשות לזיכוי הרבים שיהא לזכות לרפואתה. תשובה - שיכתבו ס"ת.

תמוז ס"ג

ייסורים - סגולה לישועה

אחד שהי' זקוק לישועה (להפקד) וסיפר שהעלילו עליו עלילת שוא ושקר. אמר לו הגרח"ק - שבזכות הייסורים שסבל מהעלילה, יזכה לישועה.

טבת ס"ד

צדקה - מעש"כ

יש מחלוקת אם אפשר לתת מעש"כ מראש, דהיינו לפני שהי' רווח, ולהלכה פוסקים שאפשר.

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

אדר ס"ד

עד בר מצוה מקילין שאב ילך עם בנו למקוה.

מנ"א ס"ד

קדושת ד"ת וחפצי קדושה ציצית

מה שיש בזיון לציצית כשנוגע בריצפה. (א) זה רק כשנגרר על הריצפה. (ב) י"א שרק בזמנם שהי' ריצפה עשוי' מחול ואדמה, זה בזיון, אבל היום שזה ריצפה מאבנים אין בזה כלל שום בזיון.

מנ"א ס"ד

אמר לאחד, כתוב בשו"ע לא לתת אוכל למי שאינו מברך. שמעתי בשם החזו"א ששנאה יותר קשה מלא לברך, ולכן אפשר להקל.

תשרי ס"ה מוצאי צום גדלי'

קדוש לבנה במוצאי צום

קידוש לבנה לא עושים כשצמים רק אחרי שאוכלים או ביום אחר.

כג אלול תשנ"ח

חיזוק באלול

לאחד שאמר שלא מרגיש חיזוק כיון שעסוק בענין של מצוות (כמדומה בצרכי רבים). אמר לו הרב שהעיסוק במצוות זה עצמו זכות ליוה"ד.

תשנ"ח

הודי' על נס - חיזוק

אחד שזכה לינצל או רווח ממון (כמדומה במשפט) ושאל במה להתחזק שיהא בזה הודאה. תשובה: להתחזק בתורה כמה שיכל. (ובאותו ענין בפעם אחרת כמדומה שאמר לומר מזמור לתודה, או מי שיכל שילמד פרק תודה במשניות)

אלול תשנ"ח

כיבוד אח, אחות

האם לנסוע לעיר אחרת לברך שנה טובה אחים ואחיות מבוגרים. תשובה: אין צורך לנסוע אפשר במכתב או בטלפון.

מוצ"ש ויגש טבת ס"ז

הרשב"א כותב שלא לזלזל במה שנשים אומרות. אמר הגר"ח ק"א את הנ"ל לגבי שנשים אומרות שלא לעבור על מישהו אחר.

תשנ"ח

כיצד להתייחס למנהג שלא לעבור על ילד. תשובה: אע"פ שלא מוזכר בהלכה מה שמקפידים כדאי ליזהר.

כח מנ"א תשנ"ח

נישואין, שבע ברכות

שמעתי שברך את כל שבע הברכות בחתונה בלי לאכול דבר ואע"פ שהביאו מיני מזונות מהבית - ואמר שאין צורך להשתתף בסעודה ואפ"ל לא לאכול מיני מזונות וכדו' כדי לברך את שבע הברכות.

ו' חשון תשנ"ט

ברכת כהנים - יה"ר

כהן שרוצה הטבת חלום בברכת כהנים יעלה לדוכן ורק יכוין שיועיל להטיב גם לחלום שלו.

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

חשון תשנ"ט

מחפשים דירה בבני ברק ולא מוצאים במשך כמה חדשים, האם סימן שלא צריכים לעבור לב"ב? תשובה - כל דבר טוב הולך קשה.

תשרי תשנ"ט

אמר שלא ידוע לו על איזשהו ענין בשמירת עץ הערבה של ההושענות (אעפ"כ לא מוחה בידי הלוקחים את העלים וענפים מהערבות שהשתמש בהם להושענות).

חשון תשנ"ט

מה שכתוב לומר ק"ש שמועיל למי שקשה לו לישון, האם מותר גם לאחר שכבר בירך ברכת המפיל.

תשובה: אסור לומר אחרי ברכת המפיל. מותר להרהר בלבו אך לא ידוע שיעזור בכה"ג.

חשון תשנ"ט

לגור מעל ביכ"נ יש בזה סכנה ח"ו (כמדומה לדעת הט"ז) ואע"פ שיש מקילים ויש אומרים שאסור רק מעל ארון הקודש מכל מקום ראוי ליזהר ולעבור דירה אפי' אם כרוך בהפסד כסף.

כא חשון תשנ"ט

צדקה, מעש"כ

שמעתי שאמר לאחד שמה שחייב לתת לבנו ולצרכי חתונתו לא יכל לתת מתוך כסף מעשר, אך לאחר שבנו התחתן, אם הבן עני, מותר לתת לו כספי מעשר וגם דירה - שזה בכלל די מחסורו אשר יחסר לו.

יג מנ"א תשנ"ח

צדקה

מעשר כספים לבן או בת. רק לאחר שבן או בת מתחתנים, אם הם בגדר עניים מותר לתת להם את כסף המעשר.

חשון תשנ"ט

מחפש עבודה במשך זמן רב, האם סימן שלא להשתדל בזה עוד. תשובה - אין בזה שום סימן ויש להמשיך להתעניין ולחפש.

חשון תשנ"ט

האם אומרים ביחיד אבינו מלכנו וכו' בסליחות בה"ב. תשובה - כן.

תשנ"ט

אחד שאל שמגדל בביתו ילדה (בת של אשתו) כיצד ינהג עמה. אמר הגר"ח ק"שעד גיל שבע יכול להחזיק אותה על הידיים, ואח"כ יפסיק אך באופן שלא תרגיש שמרחיק אותה.

תחילת תשנ"ט

כמדומה שאחד בא לשאול כך, כיון שהם חדשים במקום שבאו עכשיו לגור בב"ב האשה מבקשת להתפלל (ימים נוראים) במקום שרגילה ומוכרת. אמר הגר"ח ק: רחמנות על אשתך תתפלל במקום שנוח לה.

תחילת תשנ"ט

הרמב"ם אומר שזקוקים לשמונה שעות שינה, ולמעשה כל אחד כמה שמרגיש צורך.

כסלו תשנ"ט

ברכת הגומל על ניתוח "שבר", כיום נוהגים לא לברך על זה כיון שנחשב ניתוח קל ולא כ"כ מסוכן.

כסלו תשנ"ט

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

שאלו בענין (בחור או אברך) בעל תשובה שחושש מהשפעת אביו, האם יתרחק מאביו. אמר שיתרחק ולא ידאג כי לבסוף האבא בעצמו יהי' יותר טוב, (טאטע בעסר ווארען). והוסיף וסיפר שהי' סנדק בברית שהסב אינו שומר מצוות, ולאחר הברית ניגש הסב לגר"ק וסיפר לו שילדיו לא הלכו בדרכו אלא חזרו בתשובה, והיום הוא שמח ושבע רצון מכך.

כ כסלו תשנ"ט

סיפרה (הרבנית) על איזה מהנכדות שמצליחות בלימודיהן. אמר הגר"ק ק זה לא העיקר... העיקר שידעו לבשל וכו'...

כסלו תשנ"ט

רב מקומי ביישוב מסוים שאל כיצד לנהוג כלפי מפריעים לעניני שמירת תו"מ מצד אנשים מסוימים. אמר הגר"ק - בלי מחלוקת לא ילך, ככתוב ובתקוממיך אתקוטט.

כסלו תשנ"ט

אחד שאל אם לעשות קידוש להולדת הבת, שאל הגר"ק האם זו הבת הראשונה? אמר השואל שהבת הזו נולדה לאחר הפסקה של כמה שנים. אמר הגר"ק - "למה לא!"

יח כסלו תשנ"ט

שמעתי שאמר לאחד, אין דבר העומד בפני התשובה. ואין לצום - התורה מכפרת.

יא כסלו תשנ"ט

אחד (מחו"ל - אמריקה) ביקש ברכה לזווג ואחרי שהגר"ק ברך אותו, ביקש הבחור הבטחה, אמר הגר"ק שרק נביא יכול להבטיח.

כסלו תשנ"ט

אחד שאל עבור בני זוג שאבי הבעל גר בחו"ל וביקש שיבואו לבקרו (למספר ימים). אמר הגר"ק "שהכל מעלין לא"י ואין האשה מחויבת לנסוע, אך אינה יכולה למנוע את בעלה מלנסוע בטענה שזקוקה לעזרתו כיון שמתכוון לנסוע רק למספר ימים. אך הוסיף הגר"ק שיראו להסתדר עם האשה, כיון שצריך לחיות טוב עם אשה.

י' כסלו תשנ"ט

אמר הגר"ק שיותר נהנה כששואלים בהלכה או בלימוד אך מכיוון שעוד אנשים ממתינים בתור א"א להאריך ושישאלו בקיצור.

ז כסלו תשנ"ט

אחד קיבל כסף ורצה לעשות בו גמ"ח הכנסת כלה, ושאל אם יכול למסור הכסף לאלו שעוסקים כבר בזה, ואמר הגר"ק ק למה לתת לאחרים, תעשה לבד, ויהי' לך מצוה.

ניסן תשנ"ח

מנהג תספורת גיל 3.

ילד שנולד ב-י"ד תמוז, האם להקדים לספר שערותיו ב-ל"ג בעומר שלפניו. תשובה - לספר בזמן, כשיגיע לשלש.

תשנ"ח

שאלו היכן לקנות דירה, 2 חדרים בב"ב או יותר חדרים במקום אחר. תשובה - א) ב"ב עדיף, ב) מה שדירה יותר קטנה יש יותר ילדים.

תשנ"ח

גידול זקן להפקד בזש"ק

שמעתי שאמר לאחד, שכתוב שגידול זקן יש בו סגולה להפקד בזש"ק.

קובץ לזכרו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

ליל פורים תשנ"ח

ת"ת

האם המנהג שלא לומר תהילים בלילה מלבד ליל שבת ויו"ט, נוהג גם בליל פורים. תשובה - כן, גם בליל פורים אין לומר תהילים. וכן שאלתי לגבי חול המועד ואמר שגם בימי חוה"מ לא לאמר. (חוה"מ פסח תשנ"ח).

חג שבועות שחל ביום ראשון, האם מותר (וכיצד נוהגים) להדליק נר נשמה במוצ"ש. תשובה: לשים בחדר שאין בו אור כדי שיהנו מהאור ואח"כ אפשר להעביר לחדר אחר.

תמוז תשנ"ח

לאחד שמאריך באופן משונה באמירת קריאת שמע לא אמר וכיוון כראוי.

תשובה: יאמר פעם אחת כמו שיאמר בלי אופנים משונים ולא יחזור לומר עוד פעם בגלל החשש שמא לא אמר כראוי כי מרוב השתדלות בזה יגיע ח"ו למצב שיהא פטור לגמרי... (עיין קריינא דאגרתא)

ה' תמוז תשנ"ח

היום לא משתמשים בקמיעות כי לעשות קמיעות יכול רק צדיק גדול.

סיון תשנ"ח

השתדלות ע"י חסכון לדירה לילדים, שייך דוקא אם ע"י כך יוכל לחסוך ערך חצי דירה או לכה"פ רבע, אך חסכון שיצטבר לפחות מכך אין בזה גדר השתדלות הראוי ויש לבטוח.

ערש"ק ח' מנ"א תשנ"ח

שמעתי שנוהג לטבול ביום שישי לכבוד ש"ק, ובש"ק בבוקר, והמספר אמר בשם הסטייפלר שטבילה בש"ק מביא נשמה יתרה.

ו' מנ"א תשנ"ח

מה שכתוב לא תהי' לו כנושה הכוונה לא לַצַּעַר בחנם כגון באופן שיודע ודאי שללווה ממילא אין לשלם.

ו' מנ"א תשנ"ח

אין לבקר הורים כאשר יש חשש להשפעה לא טובה על הילדים, אלא, יבקרו את ההורים ולא יקחו עמם את הילדים. (לא צריך לקלקל הילדים בשביל כיבוד הורים)

כד מנ"א תשנ"ח

תשובה על גניבה

שאלה - כיצד להשיב גניבה כאשר יודע ממי לקח וכיצד להשיב כשאינו ידוע.

תשובה - א) כשיודע ישיב למי שלקח ממנו, אך אינו חייב להודיעו (יכל להפקיד בחשבוננו בבנק וכדומה).

ב) כשאינו יודע ממי לקח יעשה צרכי רבים, כגון יתן הסכום לבית הרפואה מעיני הישועה.

יב מנ"א תשנ"ח

תפילין, תפילין דר"ת

בחור שנהג להניח תפילין דר"ת שאל אם יש לו רשות להפסיק ממנהגו. תשובה: למה להפסיק? זה מנהג שכתוב בשו"ע.